A-1518 II

Fridtjof Nansen'i reisijuhtumisel

Põhja-Jäämere

jääl ja pimeduses.

Eesti keelde toimetanud **M. Neumann.**

I.

Jurjewis, 1898.
Trükitud Hermann'i trükikoja kulu- ja kirjadega.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 16 Іюля 1897.

2
Tartu Ülikooli
Raamatukogu
218706

Norra rahwas oli ju wanal hallil ajal oma põhja-jäämere sõitude läbi kuulus. Teatud on, et norralased neil sõitudel Islandi saare, Grööni-maa ja ka Põhja-Ameerika üles leidsiwad. Wana-aegne Norra kuningas Harald Hardraade sõitnud kord koguni oma laewaga lausa põhja poole, kust teda aga „ilma ääre kuristikul walitsew pimedus" tagasi sundinud pöörama. Aga wanad norralased kadusiwad ja teised rahwad saiwad põhjamaadel ja -meredel kuulsamaks. Käesolewal aastasajal saadeti mitmelt maalt uurimise saatkondasid wälja, kes laewateed põhja-jäämeres Beringi wäinani ja põhjanaba merd uurima pidiwad. Mõnegi saatkonna sõit õnnistas hästi ja saladuslisest jäämeresť saadi huwitawaid sõnumid, siisgi jäiwad maateaduslikud teated põhjanaba ümbrusest kaunis puudulisteks, kuni norralane Dr. Fridtjof Nansen koguni iseäralisel plaanil põhjanaba uurimise teekonna korda saatis ja säält tänini kuulmata sõnumid tõi, millest käesolewas raamatus jutustatakse.

Grööni maa ja Terawmägede saarte wahelt tuleb suur merewoolus lõunapoole. Teadusemehed murrawad ammugi selle küsimuse kallal pääd, kust

jee woolus pääle hakkab? Et woolusega ühes palju puid Grööni rannale ujub, mis Siberi puude tõugu tuntakse olewat, jääpankadega muda tuleb, milles Siberi mineralide olluseid leitakse, ja et wiimaks Grööni maa taimed Beringi wäina äärsetega ühed ja needsamad on, kuna nad muust Amerika taimeriigist lahku lähewad, siis arwati, et suur põhja woolus Beringi wäina poolt üle põhjanaba wõi selle lähedalt Grööni maa poole tuleb. Seda arwas ka Nansen ja pidas kõige wõimalikumaks nabasõidu wiisiks selle woolusega peri sõita, sest et wastu woolu ette wõetud sõidud hästi ei olnud korda läinud. 1879—81 wõtsiwad ameriklased De Longi juhatusel „Jeannette" laewaga Beringi wäinalt teekonna ette, mis aga õnnetult lõppis, sest et laew jäässe kinni jäi ja wiimaks Uue-Siberi saarte lähedal jää pigistuse läbi põhja langes. Kuid mõned hukka läinud laewa asjad, nende seas ühed madruse püksid külge kirjutatud nimega, leiti hiljem Grööni rannalt. Leidmise aja järele rehkendas Nansen wälja, et jää põhja merel 2 penikoormat öö ja päewaga edasi nihkub ja hakkas selle järele reisi plaani sepitsema.

Tema plaan oli lühedalt järgmine: Laewa ehitada, mis nii wäikene ja tugew kui wõimalik; siisgi pidi ta süte- ja 12 mehe söögi-tagawara wiieks aastaks kandma. Laewa masinaga pidi jõudma 6 penik. tunnis sõita, aga ka purjud pidi-

wad tal olema. Tähtsam laewa omadus pidi aga see olema, et tal nii wiltused küljed on, et kokku litsuw jää teda mitte ei pigista waid üles kergitab. Selle päraſt peab ka nimelt laew kerge ja kõige paremaſt materjaliſt tehtud olema, päälegi oma laiuſe kohta üsna lühikene, et jää pikuti ei pigistaks ja jääpankade wahel hõlpſam põigata oleks. Niiſuguſe laewaga ſuwel Uue-Siberi ſaarte juureſt põhja poole ſõita oli Nanſeni meeleſt üsna wõimalik, kui mitte täpipääl põhjanabale, ſiis ometi ſinna lähedale tundmata wooluſega peri ſõita.

Nanſeni plaan leidis wäljamaa maateadlaste poolt mõnituſt ja kahtlemiſt, ſeda ſoemat wastuwõtmiſt kodus Norramaal. Maapäew lubas kaks kolmandikku oſa kuluſid kanda (200,000 krooni), üks kolmandik taheti korjanduste teel kokku wõtta. Kuningas Oskar annetas 20,000 krooni ning teiste annetega kokku oli ſoowitaw ſumma warsti koos, aga laewa ehitamine läks eſialguſliſeſt plaaniſt kallim maksma, nii et Nanſen ſunnitud oli maapäewalt liſa paluma, kes ka 80,000 kr. weel lubas.

Laewa ehitus anti kuulſa Norra laewameiſtri Colin Archeri hooleks, kes ka kõike oma oſawuſt ja hoolt ſellele tööle pühendas, ſeſt ialgi ei olnud üks põhjamere ſõiduriiſt nii hoolega ehitatud kui ſee laew, millele „Fram“ nimeks anti. Laewa

sissesead, milles iga juhtumise pääle oli mõeldud, sunnib imestama. Ka oli tal elektri walgustus.

Nii pea, kui Nanseni reisiplaan tuttawaks oli saanud, hakkas talle igast maailma nurgast reisiseltsilasi kippuma, nii et tal walimine sugugi kerge ei olnud. Pääle terwise järelkatsumist waliti järgmised mehed saatkonna osalisteks:

Otto Neumann Sverdrup, „Frami" juhataja, 1855, 17 eluaastast saadik meremees ja mõni aasta kapten. Wõttis Nanseni Gröönimaa reisist 1888—89 ka osa.

Sigurd Scott-Hansen, Norra merewäe leitnant, astronomia ja meteorologia tähelpanekute kordasaatja. Sündinud 1868.

Henrik Greve Blessing, cand. med., saatkonna arst ja taimeriigi uurija. Sündinud 1866.

Theodor Claudius Jacobsen, „Frami" tüürimees; sündinud 1855.

Anton Amundsen, esimene masinist „Frami" pääl; sündinud 1853.

Adolf Juell, moonaülem ja kokk; sündinud 1860, õppinud tüürimees ja kauaaegne laewajuhataja.

Lars Pettersen, teine masinist, sündinud 1860.

Fredrik Hjalmar Johansen, tagawarawäe leitnant, sündinud 1867; „Frami“ pääl ahjukütja.

Peder Leonard Hendriksen, sündinud 1859, kauaaegne jäämere laewamees.

Bernhard Nordahl, elektri-kunstnik, sündinud 1862.

Ivar Otto Irgens Mogstad, sündinud 1856, õppinud metsaülem. Pidas „Frami“ pääl mitu ametit, uurmaakriſt koertewahini.

Bernt Bentsen, sündinud 1860, kauaaegne laewatüürimees põhjamere sõitudel olnud.

Jaanipäewal 1893 walmistas „Fram“ wäljasõitmisele. Ilm oli tume ja pilwis ja Nansenil meel nukker ja raske armsast abikaasast ja tütrikesest lahkudes. „Fram“ seisis tossutades Pipervikeni lahes ja ootas sõidu märki. Laewalagi oli inimesi täis, paadid kihasiwad tema ümber, milleſt saatjad rätikuid lehwitasiwad. Waikselt ja pikkamisi tegi laew lahes ühe keeru ja pööras siis otsa lagedale merele. Saladusrikas teekond algas.

Teisel päewal sõitis „Fram“ Raekviki lahesse, Laurviki ehituspaigale, kus teda ennast oli walmistatud ja sääl[illegible] juures kuldseid unenägusid wõidurikkast teekonnast nähtud. Säält wõeti kaks suurt paati ja mõnda muud kraami pääle. Archer juhtis Laurvikist ise „Frami“ merele ja lahkus wäikeses paadis pääle südamlise jumalagajätmise ühes teiste saat-

jatega laewalt. Hää ilmaga läks sõit ranna ääres Kristiansandist mööda, 27. juunil jõuti Lindenäs'i. Kui Nansen hilja öösel Scott-Hansseniga kajutis juttu ajas, hakkas korraga laew kõikuma ja laene löi uksest sisse. Kõik ruttasiwad laewalaele. Meri mässas kangesti, laened löiwad üle laewa, mehed pidiwad endid weerewate riistade ja aamide eest hoidma, kuna nad asju päästa ja peita püüdsiwad. Palju aamisid ja tarbeasju läks minema, millele Nansen kurwalt järele waatas. Ranna lähedal oli kartlik wiibida, selle pärast pöörati mere poole, et Lister-Fjordis ankrusse lasta. Kui aga ilm paremaks läks, sõideti edasi Ekersundisse, kus asjad jääle korrale seati ja paremasti kinnitati, et meri jälle midagi ei saaks ära riisuda. 1. juulil sõitis „Fram" Bergeni sadamasse. Sääl pidi Nansen kõnet pidama, jäi aga hiljaks, mis eest tal suured rehnungid maksta oliwad. Igal pool wahiti laewamehi, nagu wõõramaa loomi, mis juures reisijad inglased kõige agaramad oliwad. Õhtul peeti suur pidu. Teisel päewal sõitis „Fram" iluga ilmaga suure paatide hulga saatel Bergeni sadamast wälja, kust sõit saarte ja neemede wahelt toredal Norra rannal põhja poole läks. Kaldalt kostis sagedasti hurraa ja paadid ning aurulaewadgi tuliwad mitmest kohast „Frami" saatma. Igas kalamehe urtsikusgi oli Nansenil ettewõte teada ja teretati „Frami" waimustusega.

Et mitte asjata aega kulutada, ei sõitnudgi „Fram“ Drontheimi, waid Beianisse, kust kapten Sverdrup pääle tuli. Tromsös, kust Bernt Bentsen pääle tuli, sadas see kord juuli kuus lund. Põhjakapi juures kannatas „Fram“ jällegi tormi. Wardös wõeti laewa pidulikult ja suure auustusega wastu. Sääl seati ka laew kiirema sõidu tarwis walmis ja laewamehed käisiwad wiimast korda saunas.

21. juulil saatis Nansen wiimased kirjad ja telegrammid minema ja „Fram“ sõitis merele. Ilm oli ilus ja wagane, aga selle järele oli mitu päewa paks udu, kuni laew Nowaja Semljast mööda Jugori lahesse jõudis, kus ta esimese jääga kokku puutus. Jää oli osalt paks ja uduse ilmaga halb loowida, nii et laewamehed ju mures oliwad, sääl pani aga kapten tähele, et udu lahkub ja jää otsa saab. Ja oligi nii. Selle jäžpankade wahel põiklemisega oli aga „Fram“ näidanud, et ta oma kohust hästi täidab. Ta keeras nagu klimp taldriku pääl, ega kartnud kõige koledamaid jääpanke. Jugori wäinas leidis Nansen mitu saarekest, mida ennem mitte ei tuntud. Habarowas jäi „Fram“ peatama, et laewa „Uraniat“ oodata, kes süsa ja kraami järele pidi tooma. Saatkonna asjatalitaja Trontheim tuli neile wastu ja teatas, et samojedide jutu järele Karia meres jääd ei olla, ja et tema weokoerad juba walmis ostnud, kelle hulgumine

meestele ka kätte kostis. Ta tulnud koerte ja saanidega Habarowasse, hoolimata sest et maa paljas, sest samojedid sõitwat ka suwel saanidega, wankrit ei tuntawatgi. Habarowa on wäikene kohakene, mõne maja ja telgiga, ühe wana ja teise uue kirikukese ja kloostriga, kus wiimased kuus munka skorbuti tõbe ja alkoholi mõjul ära surnud.

Teisel hommikul wõeti laewa kallal mõnda wäikest parandust ette, kuna Nansen, Sverdrup ja Hendriksen petroleumi-paadiga Jugori wäinas waatama sõitsiwad. Sääl leidsiwad nad senini tundmata madala koha, kust woolus nagu jõgi üle tormas. Ülepää on Jugori wäin sõidule kardetaw. Jääd nähti pikasilmaga küll olewat, aga ranna lähemal wõis mööda pääseda. Tagasi sõidul trehwas paat paarile korrale kalju otsa, nii et masin rikki läks, mida Nansen ja Amundsen hiljem ära parandasiwad. Selle pääle tehti koertega sõiduproowi, mis esiotsa üsna wisalt läks. Teisel päewal oli Elia päew. Samojedid sõitsiwad oma põdradega kokku, käisiwad kirikus ja jõiwad siis täis kui puu. Laewa pääl oli mõnda meest abiks tarwis, aga selget inimest ei olnud ümberkaudu leida. Wiimaks sai Trontheim paar kehwemat mehikest kätte, kes endid pühademeheks teha raha tarwitasiwad.

Oodatud laew „Urania“ aga jäi tulemata, ja et ilm hää oli, laskis Nansen äraõidule walmis panna. Koerad, 34 tükki, toodi laewale ja masin

seati korrale. Trontheimile anti kuningas Oskari poolt määratud auuraha ja ta sõitis ühel udusel hommikul ühes Christoferseniga laewalt ära, kes nõnda reisisaatkonnast wiimaseid sõnumid tagasi toiwad. Mõne päewa pärast jõudis „Urania“ ometi Habarowisse, kellega nüüd Trontheim ja Christofersen Wardösse tagasi sõitsiwad.

Öösel 4/5. augustil algas sõit Karia merel. Nansen sõitis petroleumi-paadiga eel, et sügawamat kohta otsida, sest meri on wäga madal. Paadis juhtus temal ka õnnetus; gaasiõli plahwatas põlema ja ta põletas oma käed ja riided üsna ära. — Maa pool paistis meri jääst waba olema.

Jalmali poolsaarel käisiwad laewamehed maal. See on liiwane lage maa, mille rannal meri wäga madal on, nii et paati kaua järel pidi weetama. Säält käis ka kaks toredamat samojedlast laewal, kellele süüa ja tubakat anti. Need oliwad wiimased inimesed, kellega laewamehed kokku puutusiwad.

Teisel päewal, 8. augustil, oli jää weel nii tihe, et sõitu alustada ei wõidud, mispärast laewamehed weel korraks Jalmali poolsaarele läksiwad. Terwe poolsaar on lage, madal liiwane maa, nii kaugele kui silm ulatab. Rohi ja sammal katsiwad liiwast pinda. Sääl pani Nansen ka tähele, et seniste kaartide pääl sel kohal rand eksi kombel pool pikkuse graadi rohkesti ida poole märgitud.

Pühapäewal, 13. aug., sõitis „Fram“ Belõi Ostrowist mööda lahtisesse Karia meresse. Jääd ei olnud enam kusagil. Järgmistel päewadel oli tuul aina wasta, nii et laew loowima pidi. 18. aug. nägi kapten ühe tundmata saarekese, mida Sverdrupi saareks nimetati. Dicksoni saarele oli Nansen lubanud kapten Wiggins'ile kirja maha jätta; et aga tuul hää oli, jäeti see tegemata ja sõideti kiiresti ida poole. 19. augustil sõideti Kamennõi saarest mööda, mille lähedal Nansen neid saarekesi ei näinud olewat, mis Nordenskjöld üles tähendanud. Selle asemel paistis aga paar saart ida pool olewat. Pühapäewal 20. augustil jõuti Kjellmani saarest mööda, milleşt lõuna pool Nansen mitu tundmata saarekest tähele pani. Suuremat nendest nimetati Põdrasaareks, sest et laewamehed sääl põtrasid tähele paniwad ja nende pääle jahti pidama läksiwad. Nad saiwad ka ühe põdra ja kaks karu kätte. Paadiga laewa juurde tagasipääsmine oli neil aga hirmus raske, sest et kange tuul ja weel kangem woolus wastu oliwad, kuna laew madala wee päraşt ligemale ei pääsnud, nii et nad oma suure waewaga püütud jahisaagi maha pidiwad jätma.

Teisel päewal sõitis „Fram“ edasi. Wastuwoolus oli kange ja wesi madal, nii et laew peaaegu korra kinni pidi jooksma ja rutulise ankru wäljaheitmisega pääsis. Paari päewa päraşt oli

ilm parem ja woolus wähem, nii et edasi jõuti, kui ka täie auruga. Ilm oli ikkagi udune, sest et sääl ülepää harwasti päewapaistet näha saab.

Järgmistel päewadel põigeldi jääserwa ja ranna wahel; weewäli oli esmalt lai, läks aga põhjapool kordkorralt kitsamaks. Sääl leiti ka palju lundmata saartekobaraid. Õiget rannakaarti teha ei olnud Nansenil aega, ta märkis ainult pääliskaudselt nagu Nordenskjöldgi. — 25. augustil leiti 7 saarekest, mida hiljem Scott-Hanseni saarteks nimetati. Need oliwad kõrged kaljulised saared. 26. augustil leiti arutu saarekeste kobar, mis omale Markhami saarestik nimeks sai, ning hiljem kuus saarekest, mida Tillo saarteks nimetati. Meri oli sääl kaljune ja madal. Saarte loomu järele arwas Nansen, et sääl omal ajal jää-aeg on walitsenud. Eemalt otsustades nähti rannaliin hoopis teisem olema, kui seda nüüdsete kaartide pääle on tähendatud: rohkesti lahekesi ja neemesid. Jällegi läks sõit loogeldes põhja poole. Maa paistis waheset ligemal, waheset kaugemal, millest udu pärast aru ei näinud saada, kas see kindel maa wõi suured saared oliwad. Laewamehed paniwad wäga imeks, et need saared Wene ranna-kaartides ei seisa, ehk nad rannale küll hõlpsasti kätte paistawad. Weel põhja pool nimetati üks saarestik Nordenskjöldi saarestikuks. Sääl sundis aga jää laewa tagasi pöörama ja saarte wahelt uut teed otsima. 29. augustil

nähti aga jälle paks jää ees, nii et reisi lootus juba luhta kippus minema. Nansen pani imeks, kuda Nordenskjöld 1878. aastal sääl kõige wähematgi takistust ei leidnud. Päälegi takistas „surnuwesi“ laewa liikumist. — Surnu-weeks nimetatakse seda, kui soolase wee pääle kord magedat wett kogub, mis kole kaugelt laewaga ühes tükis liigub ja selle edasijõudmist takistab. Sel korral oli päälmine wesi nii mage, et seda juua wõis, alamal, mis laewa kraanist tuli, aga nii soolane, et seda katlassegi ei kõlbanud panna. Ehk küll laew täie auruga wastu jääd sõitis, oli surnuwee pärast waewalt selle külge puutumist tunda. Hülgeid, karusid ja rebasid nähti sääl arutu palju asuwat, kuna Nordenskjöld omal ajal kirjutas, et ta sääl ühtgi looma ei ole näinud. Mõne päewase asjata edasipüüdmise järele wõeti nõuuks uuesti saarte ümber sõita püüda. 2. septembril puhastati katalt ja wõeti mere pinnalt magedat wett.

Jällegi pidas surnuwesi laewa kinni, ning kui järgmisel päewal õhuke jää wastu tuli, tundsiwad mehed, et laew korraga nagu edasi lendama hakkas. — Mis kaarti järele Taimyri wäin pidi olema, oli jääd täis, sellepärast otsiti lõunapoolt teed. Ülepää ei wõidud kaartisid palju pruukida. Aga ka lõunapool oli jää ja ikkagi jää, mis edasipääsmise lootust sel aastal tühjaks kippus tegema. Wiimaks

juhiti laew ühte lahekesesse, millele Colin Archeri sadam nimeks pandi.

Ajawiiteks läks Nansen Hendriksoni ja Bentseniga hülgejahile. Tabati ka mõned habemegahülged, sääl juures pillas aga Nansen oma kalli ekspress-püssi üle paadi parda merde -- 500 krooni kahju.

Teisel päewal sõideti paadiga waatama, kas edasi wõib sõita. Teisel pool saarekesi oli ka sügawam sõidu-wesi, aga tagasi pöörates läks ilm halwaks. 5. septembril läks päris lumetorm lahti. Kõigist märkidest oli näha, et talw lähenes. Nansen ei kartnud mitte seda, et sunnitud oleks sinna talwekorterisse jääma, waid seda, et teisel aastal jää niisamuti wõiks takistuseks ees olla.

6. septembril jäi tuisk järele. Saarte wahe oli jääd täis aetud, selle asemel aga põhja pool lahtist wett. Kohe köeti masinat, et hää õnne pääle edasi aurutada. Mõne aja kohta paistis korraks päike, millele aga wihm ja lumi kohe järele tuli. Ka öösel sõideti edasi. 7. septembril jõuti Taimyri saarest mööda Taimyri lahte, kus aga jälle kindel jää ees paistis. Kalda äärt mööda sõites läks wesi korraga kangesti sawiseks ja madalaks. Uus pragu leiti jää wahel. Nansen laskis Sverdrupi keelust hoolimata köik purjud pääle panna ja täie auruga sõita. Mõnda jõuti ka jääpraost lahtisesse wette.

Eemalt paistis kõrgem maa, mis arwamise järele Tšeljuskini kapi lähisus pidi olema.

Wiimaks jõudis kauase püüdmise järele 10. septembril „Fram“ ometi Asia kõige põhjapoolsema tipu, kap Tšeljuskini, kohta. Lipud tõmmati ülesse ja lasti terwituse paukusid, ehk seda küll keegi wõõras nägemas ega kuulmas ei olnud. Aga nüüd oli ka asja rõõmustada: lahtine meretee kuni Uue-Siberi saarte lähedale ajujää alguseni oli käes. Pisut läänepool kap Tšeljuskinist leiti paar saarekest ja anti neile Lockwoodi saared nimeks.

Pääle selle, kui Tšeljuskinil maal oli käidud, sõitis „Fram“ purjude ja auruga ida pool kappi suure kiirusega lõunapoole. Mõnes kohas oli ka jääd, mis aga suurt takistust ei teinud. 12. sept. jõuti Chatanga suu kohale, kus rohkesti merehobuseid nähti olewat. Nansen pidas paari seltsimehega nende pääle jahti ja sai neli õige raswast looma kätte. Maa paistis idapool Tšeljuskini mägisem olewat, kuna ranna äärtes madalikud oliwad. Laew sõitis ikka ranna äärt mööda, sest et ligemat teed walides kaugemal merel kindel jää ees leiti olema. Ka siingi oli meri wäga madal, pea alati wähem kui 13 meetert. 15. septembril jõuti Leena jõe suu kohale, kus wesi mage ja sogane oli.

Sääl wõttis Nansen nõuuks otse Uue-Siberi saarte poole sõita ja mitte Oleneki jõelt koeri pääle wõtma minna, nagu enne oli arwatud, sest et see

katse hõlpsasti ühe aasta sõiduaega oleks maksnud. Jääpangad, mis wastu tuliwad, oliwad nüüd juba palju paksemat laadi. 16. sept. sõitis „Fram“ loode poole. Meri oli kaugelt lausa lage, ilm pehme. Teisel päewal oli jääd, selle järgmisel aga jälle lage wesi. Nüüd tuli otsustaw silmapilk kätte, kas Nansseni arwamine tõe põhja pääl seisab, see on, kas siit põhja poole merewoolus läheb. 18. sept. oli „Fram“ 75° 30′ põhja-laiuse all. Põhja ja lääne pool oli weelgi meri lahti. Et ilm ja mereolek hää oli, ei mindud Uue-Siberi saartele baron Talli moonalaagrid waatamagi, waid sõideti joonelt põhjapoole. Nüüd oli „Fram“ neis wetes, kus enne üksgi sõiduriist ei olnud sõitnud. Imelikul kombel ei paistnud jääd kusagil ja laew sõitis auru ja purjudega mitu päewa lausa põhja poole. Hingelisi ei olnud neil päiwil muud näha kui paar kajakat. Ühel päewal pandi tähele, et wesi fosforist hiilgas, nagu seda ainult lõunameredes on nähtud. 20. septembril jõudis „Fram“ peaaegu 78 kraadi alla. Sääl põrkas aga uduse ilmaga laew korraga wastu jääd, mis üsna paks ja laialdane oli. Idas läks jää serw libamisi lõuna poole, sõideti siis lääne poole. Sääl nähti arutumad parwed linduſid, mis maa läheduſt pidi tähendama, udu päraſt ei wõinud aga midagi näha. Hiljem tuli kari neppisid nähtawale, mis kindlasti maad tähendas. Kui järgmisel päewal ilm selgus,

ei olnud midagi enam näha. Laew oli selle graadi all, kus baron Tolli tähenduse järele Sannikowi maa peaks olema. Wisfisti on see maa wäike saarekene ja rohkem põhja pool. 21. sept. sõitis laew 78° 30′ all jää sees olewasse lahekesesse. Mere loodimisel ei tulnud 400 meetri sügawusel põhja weel mitte wastu. Teisel päewal selgema ilmaga nähti igal pool paks jää olema, millel wäiksed tiigikesed sees. Taewas paistis sinakas-walge, mis kaugemal ka jääd tunnistas. Nansen wõttis nõuuks ida poole tagasi purjutada, sest siit oli edasipääsmine wõimata. Loodeti Sannikowi wõi Bennettimaal maale minna ja säälseid olusid uurida.

Endised põhjamere sõitjad oliwad talwel tulekul ikka maa lähedal püüdnud olla, Nansen arwas aga oma laewale paremaks lagedal merel wiibida. Waheşt pandi laew jää külge kinni, kui katalt puhastati, et nad wastu tahtmist lõuna poole ei nihkuks. 22. sept. kõrwetati lutikaid, keda korraga kõik urkad täis nähti olewat, ja korraldati süsa. 24. oli ju jääd ümber laewa igal pool. Jääl paistis karu jälga. Mere põhja ei saadud mõõtes aga mitte kätte. 25. septembril tuli talw tõesti. Laew külmetas ikka kõwemalt kinni. Öösel oli 25° C. külma.

Lugu näis nii olewat, et „Fram" tõesti kinni külmetas. Nansenil ei olnud lootust enne jää seest

pääseda, kui põhjanabast mööda sõites Atlandi okeanis. Päike käis ikka madalamalt ja õhk läks külmemaks, talveöö oli tulemas, pikk, kardetaw öö. Laewameestel ei jäänud muud üle, kui endid selle wastuwõtmiseks walmis panna. Laew seati kindlaks talwekorteriks, et hirmsa külma, ajujää ja muude kardetawate juhtumiste wastu wõiks panna. Laewatüür toodi ülesse, et jää seda ei purustaks, masin wõeti lahti ja puhastati iga osa hoolega. Wiimase töö juures näitas Amundsen iseäralist agarust, nii et teised teda nokkima hakkasiwad. Ta ei lasknud ennast aga mitte ekſitada, waid käis igal päewal masina-jagudega nagu oma lastega ümber.

Siis seati tööruumid joonele, puusepatöökoda laewaruumi, mehanikatöökoda masinaruumi, sepikoda laele ja hiljem jää pääle, kardsepatöökoda kaartituppa, kuna kingsepa, purjude korralduse ja muud tööd salongis ette wõeti. Kõige reisi aeg tehti iga tööd südiduse ja armastusega. Kõige peenemast meistritööst kõige jämedama puutööni tegiwad laewamehed „Frami“ pääl ise walmis.

Elektrimasin sai oma jõuu nii kaua kui laew käis laewamasinalt, jää sees olles lõõdi aga tema tarwis tuuleweski laewa pardale ülesse, aga mitu nädalit läks mööda, enne kui selle tööga lõpule saadi. Nii kaua põlesiwad petroleumi lambid. Et tööd igas harus küllalt oli, ei olnud igawust karta,

laewajagude eest hoolitsemine andis palju teha, niisama söögikraami korraldamine, samuti puhta mageda jää otsimine, millest keedu-, joogi- ja pesuwett sulatati. Pääle selle oli igal mehel oma käsitöö. Ka pidi igaüks ise omale purjuriidest paksud puutaldadega kingad tegema. Kui tuuleweski walmis oli, andis selle tuulele keeramine ja purjude seadmine tööd, mis kange külma käes kerge ei olnudgi. Wee pumpamist ei tulnud aga pea sugugi ette, sest et wesi laewa ümber jääks külmas. Tähtsamad oliwad aga teaduslikud tähelpanekud, mida mitmed ette wõtsiwad. Scott-Hansени hooleks oliwad meteorologia nähtused, kuna ta iga selgema ilmaga taewakehade järele laewa seisukohta wälja rehkendas, töö, mida teised uudishimulikult tähele paniwad. Ka magneediolu uurimine oli tema hooleks, milleks talle jää pääle telk, hiljem aga jäämaja, ehitati.

Laewaarstil ei olnud aga midagi teha, sest et keegi haigeks ei jäänud. Ainuke amet oli tal iga kuus mehi kord kaaluda ja nende werejooksu tähele panna. Koerte kallal oli tal pisut rohkem rawitsemist. — Teaduslisteст töödest on weel nimetada wee soojuse ja soolarohkuse mõõtmine, sääl leitud loomade uurimine, elektrirohkuse mõõtmine õhus, jää kuju, paksuse ja kowaduse tähelepanemine, jäärkordade soojuse mõõtmine ja jääaluste wooluste tähelpanek, tööd, mida Nansen ise toimetas. Ka wirmaliste uurimine on nimetada, mida esmalt

Nansen, tema lahkumise järele aga Blessing toimetas, niisama mere sügawuse mõõtmine, kus juures waheşt kõik mehed ametis oliwad.

Elujärg oli laewas ühel päewal niisamasugune nagu teisel, siis on ühe päewa olu kirjeldusest küllalt. Kell 8 tõusiwad kõik ülesse ja wõtsiwad suuruşt, kuiwatatud leiba, juustu ja sisse tehtud lihatoitu. Kolm korda nädalis oli wärsket leiba wõi kookisid. Joogiks tarwitati esmalt kohwi ja sokoladi, hiljem ka theed. — Pääle sõgi tuli koerte talitus. Igaühele anti pool tuurakala ehk paar koerte-kooki. — Köögis oli igamees ühe päewa järgemööda kokal abiks pesemas ja lauda katmas. Mõningad käisiwad jääl jalutamas ja jää rõhumist tähel panemas. — Kell 1 koguşiwad kõik lõunasöögile, kus suppi, liha ja midagi weel järelsöögiks anti. Ülepää oli meestel ülespidamine hää, mõnel palju parem kui kodus, nii et mõnel ju koht ette ja lott lõua alla kaswama hakkas. Pääle sõgi käisiwad suitsumehed köögis piipu tõmbamas ja juttu puhumas, siis puhkaşiwad mõned ja algas jälle töö kuni õhtu kell kuueni, mil õhtusöögile hüüti. Õhtuline oli samasugune nagu suurus, joogiks thee. Siis suitsetati jälle köögis, kuna salong lugemisetoaks muudeti, kus palju häid raamatuid oli, mida mitmed saatkonna sõbrad oliwad kinkinud. Raamatud oliwad wäga tarwilised. — Kell 8 ajal hakati mitmes salgas kaarta mängima, keegi pani

harmoniumi ürgama, kuna Johansen waheſt lõõtſapilliga häid luguſid mängis. Enne keſkööd heideti magama, kuna igaüks ühe tunni wahti pidas. Wahi ametis oli kõige raskem õſa päewaraamatu kirjutamine ja wäljawahtimine, kui koerad karude pääle haukuma hakkaſiwad. Pääle ſelle pidi waht iga paari tunni taga termomeetrimajas käima meteorologia nähtuſi waatamas.

Aeg ſaadeti ülepää õige lõbuſalt mööda, igamees oli ſarnaſe eluwiiſiga rahul.

Põhjamaa öö on omaſt kohaſt wäga ilus ja luulelik, õhk on puhas ja õrn ja ſilmaringis ſärawad kenamad wärwid.

29. ſept. pandi tähele, et laew juba 79° 5′ põhja-laiuſe all oli, nõnda ſiis üle ühe graadi jääga edaſi nihkunud.

Teiſel päewal pani Nanſen tähele, et laewa ſeiſukoht jäärõhumiſe korral hää ei olnud ja wõttis nõuuks laewa tagaſpidi parema jää ſiſſe toimetada. Warsti oli ka „Fram“ ühe hiljuti külmanud tiigikeſe ſees. Kõrwal ſeiſis päratu jääpank, mille taſaſem nurk laewa poole oli. Selle pääl oli ka nende 35 musta koera walgel jääl laagris.

Scott-Hanſen, Bleſſing ja Johanſen lõiwad 2. oktobril oma uurimiſte tarwis jääle telgi ülesſe. Sääl nägiwad nad warsti, et ſuur kollane karu otſe nende poole tuli. Bleſſing püüdis taſakeſti laewale minna, karu nägi aga teda ja ruttas me-

hele ette, nii et see teiste poole pidi taganema. Siis kargasiwad köik kolm järsku ülesse, plaksutasiwad käsa ja karjusiwad kangesti, kuid karu ei lasknud ennast ekſitada. Wiimasel silmapilgul paniwad köik laewa poole plagama, mis neile ka õnneks oli, sest karu läks esmalt telgi juurde, nuusutas selle ümberringi läbi ja sörkis siis alles nende järele. Kui laewalt karu nähti, wõttis Nansen ise püssi ja läks temale wastu. Lasknise kaugusele jõudes keeras karu natuke pääd, Nansen sihtis temale kuklasse, pauk käis ja loom langes. Nüüd lasti koerad lahti, et neid karu jahile harjutada, need oliwad aga nii arad, et nad suure hirmuga surnud looma poole nihkusiwad. Karu oli wäga lahja; tema kõhust ei leitud muud kui üks küünlapaber, mida mehed wist ise maha oliwad pillanud.

4. oktobril mõõtis Nansen mere sügawust; 1460 meetri pääl oli põhi. Põhjast tuli halli ja pruuni sawi ülesse 10—11 cm. kõwadusega. Wee soojus põhjas oli pisut üle külmetusepunkti (+ 0,18 ° C.) ja 150 meetrit kõrgemal pisut alla (— 0,4 ° C.). See nähtus on siis tunnistuseks, et mitmepõlised arwamised, nagu oleks põhjanaba meri kangesti madal ja wesi külm, tõe põhjal ei seisa. — Tuul puhus loodest, ilm oli —14 ° C. külm.

Kui õhtul köisi ära toodi, lõhkes korraga laewa taga jää. Pragu läks kähku nii laiaks, et

meheb ainult lauaga säält üle jaiwad. Hiljem paisus jää mitmest kohast ja esimese prao taha sigines teisa. — Teisel päewal lasti 300 meetri kauguselt jälle üks karu maha.

Sääl paniwad laewamehed tähele, et neil ikkagi lutikaid laewas oli, hoolimata sellest, et neid korra auruga oli körwetatud. Kardeti, et need talweülikondadesse poewad, mispärast nende wastu teist abinõuu katsuti. Igamees wõttis oma riided wiimse lapini seljast ära, pesi ennast hoolega ja pani siis uued riided selga. Wanad riputati ettewaatlikult laewalaele ja jäeti sinna kõigeks talweks. Asi aitas, 53 graadilist külma ei suutnud punasewatimehed wälja kannatada.

6. oktobril oli 24 graadi külma. Tuuleweskit hakati ülesse seadma. Põhjapool laewa hakkas jää ennast kokku ajama. — Kauge külmaga ei wõidud koeri enam kinni pidada. Lahti saades tegiwad nad aga koleda sõja, nii et mitmed neist longates lahingiplatsilt taganesiwad. Teised jookisiwad siisgi rõõmsasti lumes ringi. Õhtul paistsiwad toredad wirmalised.

Mõne päewa pärast pandi tähele, et laew 78° 47′ põhjalaiuse all seisis, nii siis juba 16 minutit lõuna poole aetud. Paar päewa weel, ja mere sügawus oli ainult 150 meetrit. Laew oli madalasse wette lõuna poole jõudnud. — 9. oktobril kannatas „Fram“ esimest jäärõhumist. Mehed

oliwad parajasti kees, kui wäljas ragin tõusis ja laew wärisema hakkas. Kõik ruttasiwad laewalaele. Laewa wastupanek oli imelik, nagu seda arwati. Jää langes hoo kaupa kokku, pidi aga laewa alt läbi minema ja seda ülesse kergitama. Waheſt olilaew mitu jalga kõrgemal, kuni teda jää enam kanda ei suutnud. Õhtuks oli laew lagedasse wette jäänud. Nüüd kinnitati teda jälle suure panga külge, et woolus edasi ei aja. — Koerad kikkleſiwad iga päew mehe moodi. Üks rebiti tükkideks ja teine jäi hirmuga nagu pääſt segaſeks.

Järgmistel päewadel kannatas laew jällegi jää rõhumiſt. Nanſen ütleb, et see armas tundmine olnud, kui laew hirmſa rõhumiſe käes nagu pehmes woodis kiigub, seſt et jää iſe tema alla poeb. Iga teine laew oleks ammugi puru olnud. 12. oktobril nähti pikka lõhet jää wahel põhja poole ulatawat. Laew ühes suure pangaga aeti sinna sisse. Peeti aru auru jõul põhja poole sõitma hakata, kahjuks oli aga masin üheſt ju ära wõetud. Weſi oli weel kõiges 90 meetrit sügaw. Pääle lõunat püüdis Nanſen wõrguga weeloomi ja sai rohkesti mõneſuguſeid koorelajaid ja hüppawaid wähka kätte. Ülepää ei olnud loomariik põhja-meres mitte kehw. Kus paljas weſi paistis, oli woswori karwa loomakeſi kohe wirwendamas. Õngitſemine on aga raske. Waewalt oled wõrgukeſe alla laſknud, kui jää auk kinni wajub, ja

ja wäle pead olema püünust wälja tõmmamas, kui selleſt ilma ei taha jääda.

Jää rõhumine oli 13. oktobril iseäranis wali. Hirmſa müринaga langes ta igalt poolt kokku ja ajas nagu müürid ülesſe. „Fram“ pidas aga endiſt wiiſi wastu. Teiſel päewal oli iseäralik wäljawaade. Ümberringi ſeiſiwad järſud jäämüürid, mida päikeſe kiired ſärama pantwad. Jää wõitlus oli mõne laua, kõie, ühe ankru ja poole telki maksma läinud, mida ka pääſta oleks wõidud, kui mehed warem ſelle eeſt oleks hoolitſenud.

Teiſel päewal ulatas jää pragu jälle kaugele põhja poole, kus ſinaw taewas lagedat wett kumulutas. Nanſen andis käsku maſinat kokku panna.

Jää rõhumiſed keſtſiwad edaſi, mis arwatawasti wooluſega ühenduſes oliwad. See käis üsna korra järele : 24 tunni ſees lagunes jää 2 korda ära ja langes 2 korda kokku. Rõhumine oli hommikul kell 4—6 ja õhtul ſelle ſama tunni ajal. Kahtlemata on ſee mere tõuſu ja mööna tagajärg. Jää kuhja ajamiſe kohta teatab Nanſen, et meremeeste jutud, nagu tõuſeksiwad ſääl jääſeinad 15 meetri kõrguſeni, õigeb ei ole. Kõigel teel, kus ta mõõtmiſi ette wõttis, oliwad kõige kõrgemad jääpangad 5—7 meetrit kõrgeb; ainult ühe korra näinud ta arwatawasti kõrgemat panka.

14. okt. oli maſin koos ja tüür külge pandud. Lahtine kanal põhja poole ilmus jällegi ja ſelle

taga sinine taewas. Laewalt nähti sel päewal suurt karu ja lasti mitu pauku. Kätte saadud loom oli üsna noorukene, kelle ema arwatawasti lähedal pidi olema. — 15. oktobril ei tulnud pääle jää rõhumise mitte enam selle lagunemist. Kui wähe selle märkisid ilmus, andis Nansen käsku auru pääle panna. Seniks läks ta ise eilseid karu laskmise jälgi waatama. Ta nägi, et umbes weel kaht looma oli trehwatud, ja kutsus mehi neid taga otsima. Saiwad weel teise poja kätte, kuna wana karu pimedas ära komberdas. — Aga jää jäi liikumata. 16. okt. oli laew 78° 5′ põhjalaiuse graadi all. Nii siis jällegi lõuna pool. Ka järgmistel päewadel ei liikunud jää. 18. okt. nuuskis üks suur karu laewa ümber, keda Johansen maha lasi. Natuke hiljem surmas Hendriksen teise weel suurema. Paari päewa pärast oli sügawus 135 meetrit. Laew nihkus edela poole, järgmistel päewadel jälle kirde poole. 24. oktobril algas jää rõhumine uuesti, järgmisel päewal oli see õige wali. 26. okt. oli 300 meetrit sügawust. Laew nihkus ruttu põhja poole. Sel päewal oli hiilgaw kuu walgus nagu päewa walgus, sääl kõrwal wirmalised. Ka elektri walgus oli tore, mida tuuleweski abil walmistati. Sel päewal aasta eest oli „Fram“ walmis saanud. Ka pikk talweöö algas sama päewaga. 27. okt. oli laew 3 min. põhja ja pisut lääne poole jõudnud. Sügawus 95 meetrit. Niisugune

igale poole keerlemine hakkas laewamehi juba tüütama. Igatsusega oodati lõuna tuult, mis neid põhja poole ajama hakkaks. Sel päewal hakati jälle tüüri üles tooma. Selle töö ajal nähti suurepäralist tulekuuli põhjapoole lendama. Mõne päewa pärast nähti walgeid rebasid, kes tapetud karude jätiste kallale tükkisiwad, ja lasti üks ka maha. Imelik, et nii kaugel maast lagedal mere jääl nii rohkesti loomi asub! 30. okt. sai Nansen mere põhjast hää kogu loomakesi, mida kõik piirituse sees alal hoiti. 2. nowembril oli —30° C. külma. Wirmalised paistsiwad nüüd ka päewa tundide ajal.

8. nowembril oli laew 77° 43′ põhjalaiuse ja 138° 8′ idapikkuse all, see on üsna kaugel lõuna pool, mille mastu aga midagi parata ei olnud. Noore kuu aeg jõudis kätte ja jää rõhumised algasiwad. Sügawus 107 meetrit, wee soojus —1,5° C., wee sees wäga wähe soola, mis wist Siberi jõgede mõju on. — 19. nowembril oli laew 78° 27′ põhjalaiuse ja 139° 23′ idapikkuse all. Waheajal ei olnud midagi iseäralist sündinud. „Fram“ oli soe ja lõbus elukorter. Oli külm 5 wõi 30 graadi kange, ahju ei tehtud ialgi tuld. Ainult üks lamp põles. Laewamehed oliwad külmaga üsna harjunud, 30 graadise külmaga käis Bentsen särgiwäel laewalael termomeetrit waatamas.

Sääl pani ka Nansen tähele, et wirmalised tuule järele üheſt ilmakaareſt teiſe läkſiwad. Igal päewal oli wirmaliſi näha, mõnel ööſel aga häſti ſuurepäraliſelt. Wiimaſtel päewadel oli ka kuul rõngaid ja kaaskuuſid mõneſuguſte walguſe joontega näha. Silmaringis oi ſee harilikult kollane, mis kõrgemal punaſeks ja wiimaks ſiniſeks muutus. Waheſt paiſtſiwad kaks ſuurt rõngaſt, teine teiſe ümber, ja neli kaaskuud. Nagu teada, ſünniwad need nähtuſed ſelle läbi, et õhus lendlewad jääkriſtallikeſed walguſekiiri murrawad.

25. nowembril hakkas lõuna poolt jää rõhumiſte mürin koſtma, mis päew päewalt ligemale tuli, aga laewa läheduſes oli jää rahuline. Arwatawaſti oli wiimaſtel rõhumiſtel jää pakſult kuhja ajanud ja ſiis läbi külmanud, nii et ta enam järele ei andnud. Meri läks aina ſügawamaks, laew ſõudis põhja poole, 27. now. oli ta 79° 11′ all, ſeni kõige kaugemal põhja pool. Õnneks ei puhunud enam nii kanged tuuled, mis läbi laew wooluſega päewas 5 min. edaſi jõudis. 28. now. paiſtſiwad iſeäranis toredad wirmaliſed, igaſugu kenamates wärwides, mis ennaſt ajuti muutſiwad.

Neljapäewal 30. now. oli mere ſügawus 170 meetrit ja kõis näitas, et laew loode poole läks. Meeste lootus tõuſis. 5. dezembril oli külm —35,7° C. ja wali tuul kagu poolt. 6. dez. lõhkes jää laewa taga, rõhumiſi oli oodata,

mis ka järgmistel päewadel tõesti tuli. Külma ilmaga oli jää rõhumine iseäranis kole ja wali, nii et laewas keegi teise juttu ega ka kisendamist ei kuulnud. Müürin kestis umbes 20 minutit. 10. dez. oli „Fram" 79° põhjalaiuse ja 139° 14' idapikkuse all. Teisel päewal tegi Nansen pikema reisi üle jääpankade lääne poole, kus ta oma paremat põlwe wigastas. Külm —23° C. Õhtul toredad wirmalised. 12. dez. käis Nansen kagu pool jääd waatamas. 13. dez. öösel haukusiwad koerad meeleäraheitlikult, ehk küll midagi näha ei olnud. Päraast nähti, et kolm koera puuduswad. Hiljem tormas Peder Heindriksen ehmatanult kajutisse, sest üks päratu suur karu oli teda külje päält hammustanud. Nansen ja Peder wõtsiwad ise püssid ja ruttasiwad wälja, kus karu laewa ääres parajasti üht koera söi. Ka teisa mehi ruttas juurde, aga keegi ei suutnud püsside otsast toppisid kätte saada, et lasta oleks wõinud. Wiimaks tuli Johansen ja laskis karule mitu kuuli sisse, kelle küüntest kohe üks weel elus olew koer lahti pääsis. Kuna karu nahka wõeti, läks Nansen puuduwaid koeri otsima. Warsti leidis ta ka koerte poolsöödud kehad ja sääl lähedal karu jäljed. Teist karu ei tabatud aga mitte.

13. dez. tõi koer „Kvik" 13 poega ilmale, 13 laewamehe rõõmuks. Weider juhtumine! 5 kutsikat hukati ära, sest kõiki ei oleks wana imetada

suutnud. 20. dez. tegi Sverdrup suure karulõksu, millega karusid püüdma pidi hakatama. Nansen käskis seda nii kõrgele ülesse seada, et koerad hüpates lõksu sööta kätte ei saa ja ise karu asemel kinni ei jää. Nüüd haukusiwad koerad selle kallal ööd ja päewad läbi. — 21. dezembril ei tulnud 2100 meetri pääl mitte põhja wastu. Rohkem ei olnud aga köit saadawal. Teisel ööl käis üks karu lõksu nuuskimas, ei läinud aga mitte kinni. Peder, Jacobsen ja Mogsted laskisiwad ta maha. Nahka wõttes leiti aga üks ainus auk selle sees olewat, teised ei olnud trehwanud. — Sel päewal toodi püssirohi ja laskmise-puuwill laewalaele, kus ta nii kardetaw ei olnud hoida, kui ruumis. 23. dez. tehti laskmise-puuwillaga Jõulu rõõmuks laskmise proowi, mis 1⅓ meetri paksuselt jääst augu läbi lõi ja 60 meetri kauguselt laewa kangesti wapustas. 24. dez., Jõulu õhtul, oli —37° C. külma, säraw kuuwalgus ja waikne ilm. Laew oli 79° 11′ põhjalaiuse all, paar minutit jällegi lõuna pool. — Woolust ei olnud. — Ajawiiteks ja lõbuks toimetas laewatohter kirjutatud ajalehte, millel pühadeks piltidega nummer ilmus, kus Pederi karu hammustamise kuju iseäranis naljakas oli.

Emaspäewal, 25. dezembril oli —38° C. külma. Nansen wõttis jalutusekäigu lõuna poole ette, kus ta teine jalg õrnast jääst läbi läks ja märjaks sai. Niisugune märjaksjaamine ei olnud

aga mitte külm tunda, sest wesi külmab ümber kohe ära ja tunnub nagu kuiwaks saanud olewat.

Sagedasti mõtles Nansen omakste pääle, kes tema pärast ehk mures wõisiwad olla. Laewameestel ei olnud aga kõige wähematgi häda, kõik oliwad terwed ja röömsad; igaks söögiks oli mitu hääd rooga, mida osaw kokk Juell walmistas; laewa salong oli lahe ja soe korter, kus lugedes ja kaarta mängides aega lõbusasti mööda wõis saata ning und otsa magada. Ja kui tuult tõstis, et weski käima hakkas, siis oli elektri tule walgusel elu üsna hää, hoolimata selleşt, et wäljas põhjanaba alaline öö walitses ja hirmus külm raksus.

26. dezembril oli —38° C. külma, seni kõige käredam. Nansen käis põhjapool jääl ja nägi, et lai jää-lõhe kaugele, kaugele põhjapoole ulatas. Jää nõtkus ta all ja sünnitas lahtises wees wäikseid laeneid. 28. dez. oli „Fram" kesk uut lõhet, mis nii lai oli, et laew sääl põigiti wõis olla. Ilmus kerge jäärõhumine. Laewamehed paniwad isegi imeks, kui osawõtmatalt nad selle koleda looduse wõitluse tulekut ootasiwad, mis endisi põhjanaba uurijaid surmahirmuga oli täitnud, ja kes igal jäälõhkemise ilmumisel walmis oliwad kimpsude kampsudega laewa päält ära põgenema. „Frami" mehed waatasiwad aga uhkelt, kudas pimeduseşt hirmsad jääkuhjad tuliwad ja pragisedes laewa alt läbi pugesiwad.

Niisuguse jäärõhumise ajal luges Nansen kord Kane reisiseltskonna juhtumisi aastal 1853—1855.*) Õnnetud! Selle Inglise põhjamere-reisija ettewalmistused oliwad liig puudulised. Nansen pidas niisugust reisimist lihtsalt kergemeelseks tembuks. Nagu teada, suriwad ta koerad halwa toidu pärast; meestel oli samal põhjusel skorbuti haigus, mille juurde weel „lumepimedus“, külmapaised ja muud wiletsused tuliwad. Kane hakkas arktia ehk põhjanaba ööd auupaklikult kartma, mis mitte imeks ei ole panna. Ta kirjutab oma raamatus: „Ma tunnen, et meie halbade mõjude all elu eest wõitleme, ja et üks arktia öö ja päew inimest rutem ja rohkem wanandawad kui üks aasta mujal maakera pääl.“ Teises kohas kirjutab ta, et haritud inimene niisuguste elutingimiste all tingimata kannatama peab. — Need oliwad kurwad aga mitte tõe põhjal seiswad tähelepanekud. Keegi teine Inglise reisija oli põhjanaba merede kohta seda sama mõtet awaldanud ja Nansenni mõtet waleks ajada püüdnud, nagu oleks wõimalik sääl ennast skorbuti tõbe eest hoida. Nansen oleks aga mõlematele oma mõtte tõsidust näitlikult tõendada wõinud, kui nad see kord „Frami“ pääl olekwad wiibinud. Ta arwas koguni, et arktia öö inimese pääle noorendawalt mõjub ja närwihaiguse ja nõrkuse wastu

*) Kreutzwaldi „Maa ja mere pildid“ III. jagu.

köige parem paranduse paik maailmas on, ja et pää kawalus haiguse ärahoidmiseks see on, et toidu walimises ettewaatlik peab oldama. Ka une puudust, mille üle endised reisijad ikkagi oliwad kaebanud, ei tundnud nad mitte.

Wiimasel wanaaasta päewal oli ilus ilm. Wirmalised hiilgasiwad üle taewalaotuse, iseäranis aga põhjapool, millest tuhanded tähed läbi säraksiwad. Lõpmata kaugustesse ulatas jäälagendik, mille keskel „Frami“ mastid taewa poole tõusiwad. Aasta lõpu tunnil tõusiwad kõik mehed ülesse, kus Nansen neile mõned sõnad rääkis, nende osawõtmise eest tänas ja lootust awaldas, et tulew aasta nagu minewgi hästi mööda läheb. Selle pääle laulsiwad nad neid laulusid, mis neile Kristianiast lahkumise puhul oli pühendatud. Korra mõtlesiwad nad nii kauaks ülesse jääda, kui Norramaal ka uus aasta algab — kaheksa tundi hiljem — läksiwad aga magama, et unes ennast kodu näha.

Uus aasta algas hästi. Kokk Juell äratas Nanseni ülesse, soowis talle õnne ja tõi tassi köige paremat kohwi. Ilm oli ilus ja selge, 38° C. alla nulli. Ämariku kuma lõunapool ulatas 14° üle silmaringi. — 3. januaril 1894 awas 400 meetrit „Framist“ eemal jällegi endine lõhe, mida õhuke jää ja ärmatus kattis. Kui niisuguse külmaga jää sigineb, lahkuwad sooja ollused külma läbi weest ära ja külmawad roosideks. Külm oli

39 ja 40° wahel. Kui siia juurde weel läbi lõikaw tuul mõtelda, mis 3—5 meetrit sekunnis läheb, siis pidi tunnistama, et „warjus üsna jahe“ oli.

Warsti algas endine töö kord. Sepad tagusiwad masinaruumis, et alasid paukusiwad, Johansen uuris ilma olu, Blessing meeste terwise seisu, kuna Scott-Hansen muid tähelpanekuid uuris. Meteorologia nähtused pandi iga nelja tunni sees uuesti kirja. Iga kahe päewa sees rehkendati astronomia teel laewakäiku järele. Niisuguséd tähelpanekud 30—40 graadise külmaga laewalael ei olnudgi kellegi lõbuasi, siisgi oliwad mehed selle juures üsna lustiliséd, wehkisiwad kätega ja trampisiwad jalgadega. Nansen pani imeks, kudas endiséd reisijad töendawad, et niisuguse külmaga teadusliši uurimisi ette ei wõi wõtta.

Wäga agarad oliwad mehed wiimasel ajal kaarta mängima. Nansen kirjutab sellest: „Mängukurat sekeldab hilja ööni ja on isegi wooruslise Sverdrupi sisse läinud. Nad ei ole küll weel särki seljast ära mänginud, aga leiwa on mõni küll ära mänginud; kaks narrikest peawad kuu aega ilma wärske leiwata olema, sest et nad oma osad teistele mängisiwad. Aga siisgi on meie kaardimäng hää meelelahutus, millest tublisti naerda ja nalja saab.“ Ülepää pidasiwad mehed oma elu kõige muretumaks, kõik Juell weel nimelt sellepä-

raſt, et laewa pääl wõlgutellimiſi ega rehnungiſid ette ei tule. Ka Nanſen oli õnnelik, et kirjad ja ajalehed teda ei tülitanud ja ta ainult oma uurimistele wõis elada. Ta hakkas nüüd arwama, et ſee põhjapoolne ſügaw meri Atlanti okeani ſügawa oſaga ühenduſes on ja et ainult põhjanaba punktile püüdmine lapſelik edewus oleks. Ta leidis jää paksema ja kõwema olewat, kui arwanud oli, lõbus elu laewas, ſoojus ja puhas õhk oli aga ka parem, kui ette arwatud. Reiſi ettewalmistus oli hiilgawalt korda läinud, kui need ka küll mõne hää aasta ära oliwad wiitnud. Ühes asjas, ja pea kõige tähtſamas, nägi Nanſen ſiisgi ome arwamistes ekſinud olewat. Ta mõtles, et kõik wooluſed madalas põhjameres niiſama käredad on nagu Siberi rannas ja et Siberi jõgede woolus jääb kaugele põhja poole ajab. Nüüd leidis ta aga mere 1800 meetrit kuni kakskord nii ſügawa olewat. Nüüd pandi lootuſt enam tuule kui wooluſe pääle.

8. januaril, kui Nanſen pääle ſõõma ſohwa pääl luges, pistis Peder pää ukſeſt ſiſſe ja kutſus teda üht uut iluſat taewatähte waatama. Lõuna poolt paistis jää piiris ſuur punane walgus, mis ſätendas ja wärwiſid muutis. Näis, nagu tuleks keegi laternaga mööda jääd. See oli koidutäht, mis ſeni all pool ſilmaringi oli ſeisnud ja nüüd paiſtma hakkas. — 12. januaril oli laewa ees

lõhes jäärõhumine, siis ei olnud aga enam liikumist märgata, kui Nansen hiljem selle weert mööda põhjapoole sammus. 40 graadise külma ja 5 meetrise tuulega oli käimine ka üsna külm töö. 14. januaril rehkendati, et laew 79° 19′ põhjalaiuse ja 137° 31′ idapikkuse all oli. Hää samm edasi.

Teisel päewal enne oli jälle jäärõhumisi olnud, mis mehi mõtlema pani, sest nädal oli noore kuu ajast ju mööda, mil harilikult rõhumised sündisiwad. Nansen käis edela pool ja sattus jäärõhumiste kohta. Kui jää ta all mürisema hakkas, andis mees jalgadele tuld. Lõunapool oli jää sile, saanisõiduks nagu loodud. Niisuguse jää pääl arwas ta mitu penikoormat päewas sõita wõima. — 15. januaril oli hommiku ja lõuna jälle jäärõhumisi, kus kõige suurem mürin põhja poolt kostis. Sverdrup, Mogstad ja Peder läksiwad päraft simapoole, pidiwad aga eesolewa suure lahtise prao päraft tagasi tulema. Hiljem läks Nansen Pederi seltsis põhja-kirde poole üheft suureft tiigist mööda, kus ta ju Jõulu ajal oli käinud. Oli sile puhas jää, hää sõidutee, mis põhja pool ikka paremaks läks.

Mida kauem Nansen jääl ümber hulkus, seda rohkem hakkas ta ühe uue plaani üle järele mõtlema, ja nimelt, et koerte ja saaniga wõimalik oleks selle jää pääl põhjanabale jõuda, kui laewa

päält täitsa ära läheks ja Franz-Josephi maale, Terawmägedele wõi Grööninaa läänerannale wälja läheks. Kaht meest arwas ta selle teekäiguga korda saawat. Kewadel arwas aga weel wara olema minna, et enne waadata, mis wooluši šuwi toob. Päälegi katles ta, kas see õige oleks, ära minna ja teisi maha jätta. Kui tema küll koju jõuaks ja nemad mitte! — Selleks oli aga ta ometi tulnud, et põhjanaba ümbrust uurida, selleks oli Norra rahwas raha andnud, see oli ta esimene kohus. Woolust pidi esmalt rohkem tähele pandama; kui ta aga wastupidiselt mõjub, siis ei jää muud üle, kui seda plaani korda saata katsuda, tulgu mis tuleb.

Wali tuul, mis 18. januaril kõige öö ja päewa lõunast ja kagust puhus, aitas „Frami“ hää tüki põhja poole. Baromeeter, mis kõige aja tõusnud oli, hakkas äkitselt langema. Imelik, et kange tuule ajal soojamõõtja ikkagi tõuseb; sel päewal tõusis ta kuni —25° C. Wähem lõunatuul laseb soojamõõtjat aina langeda, kuna paras põhjatuul seda tõstab. Payer seletab soojuse tõusmist kange tuulega nii, et õhk üle lahtise wee woolates soeneb. See wõib waewalt õige olla, nagu Nansen arwas, sel korral aga koguni mitte, sest et lahtist wett kusagil ei olnud. Tema seletas sellega, et ülemised õhukihid maa poole langewad. Nende uurimiste järele näitsiwad tõesti ülemised õhukihid

soemad olema, mida wali tuul loomulikult segi ajab.

Sel ööl nägi Nansen imeliku unenäo. Ta oli oma plaani korda saatnud, põhjanabal käinud, kus ta ainult ajujääd näinud, ja Franz-Josephi maale tulnud. Ta oli unustanud uurimisi ette wõtta ja ei osanud küsijatele midagi wastata. Weel imelikum, et ta ükskord Grööni idarauna jääwäljadel sedasama unes oli näinud, et ta läbi Grööni-maa käinud — kõik aga ära unustanud, mis sääl näha olnud. See kord oli ettewõte hoolimata alguses olnud takistusteşt korda läinud, kas pidi see nüüd niisama hää ettetähendus olema?

Järgmisel päewal oli hää tuul, 4—9 meetr. sekunnis. Laew läks kiiresti põhja poole. Lõuna ajal oli koidukuma kaunis selge; mõni graad lõunapool oleks päikeşt näha wõinud, siin pidiwad nad aga weel ootama. — 20. januaril laskis Nansen suure osa toidukraami laewa laele tuua, et see näituseks tulekahju korral käe päraşt oleks. — 21. januaril käidi kaugel loode pool; ka sääl oli jää tasane. Nansen ja Sverdrup roniswad ühe rõhumise ajal sündinud jää-mäe otsa. See oli rõhumiste keşkkohal olnud ja näis kole suur olewat — mõõtis aga kõigeşt 5 meetrit. — 23. januaril läksiwad Nansen ja Sverdrup rewolwrid käes koera haukumise järele jää pääle. Ühelt jääpangalt nägiwad nad ka musta kogu pankade

wahel, mida nad esmalt karuks pidasiwad, siis aga merehobuse nägiwad olema. Loom hüppas wette laskis alla ja kerkis jälle pääle ning puristas wett Niisugusele mürakale ei olnud rewolwriga midag teha. Meeste kahi oli suur, et nad wiskoda kaas ei wõtnud. Selle ajaga kui laewas oda üles otsit ja teritati, oli loom kadunud nagu tina tuhka Keegi ei wõinud aga ka ette arwata, et 180 meetri sügawusel lagedal merel sõdatalwel mere hobuseid leidub.

Peder ja Nansen käisiwad 26. januaril 1 kilomeetrit piki lohe äärt, mis wiimaks ühe jää kuhjaga lõppis. Tagasi minnes hakkas jää liikuma tuli kaunis wali rõhumine. Kui nad üle löh wärske jää pääl läksiwad, löi see praguseb sisse j ragises; siis tõusis see kahel pool nagu müür ülesse nii et nad sääl wahel kui uulitsal kõndisiwad Selle juures oli lõpmata mürin, waheft nagu koer hulumine, waheft kui wägewa weekose kohin. Sa gedasti pidiwad nad kõrwale põrkama, kui lag wesi liikuwate pankadega wastu tuli, ehk kokku lüke tud jää nagu külmetanud laene nende ees seisi Jää liikus ida poole, nagu pangad wildakile olle näitasiwad. Ka nägiwad nad karu jälgi, keda ag kätte saada lootust ei olnud.

27. jan. oli ju nii walge, et lugeda wõi Lõunal arwas Sverdrup maad nägewat, pära selgus aga, et see optikalik petekujutus oli olnu

Ohtul oli kange jäärõhumine, mis peatamata kaks tundi kestis, siis wahet pidas ja päraft uuesti pääle hakkas. Igaft küljeft tuli mürin ligemale. Alles ööse kell 1/2 12 jäi see wähemale. Iseäralik oli, et see tunniaja järele endiste rõhumistega kokku ei käinud, niisama oli kuu wiimse weerandi pääl. Kas awaldas ehk maa selles oma mõju? Külm oli 41,4° C., et aga tuult ei olnud, wõis lahedasti wäljas käia; ülepää oli ilm pehme tunda, kui tuult ei olnud. Kell 12 eeli oli weel rõhumist ja ükfikud paugud, mis laewa wabisema panewad. Järgmisel ööl ei olnud jäärõhumisi mitte, kõik oli täitsa wagune. Jääkuhjad laewa taga näitasiwad teise päewa rõhumise tugewust, ühes kohas oli see 5 1/2—6 meetrit üle wee pinna kõrgele kerkinud. Suured praod näitasiwad paukumise tagajärgesid.

Teisipäewal 30. jan. oli laew 79° 49′ põhjalaiuse ja 134° 57 idapikkuse all, kuna nad pühapäewal juba 79° 50′ ja 133° 23′ all olewad. See tagasiminek kagu poole oli tuulewaikusest tulnud.

Nansen seletas asja järgmiselt. Kui jää kaua ühelt poolt puhuwa tuule läbi liikuma on pandud, ajab ta ennast kord korralt kokku. Kui aga tuul waikib, taganeb ta endisesse külge tagasi. Taganemise eeli käib aga niisugune jäärõhumine, nagu laupäewal olnud, mis äkitselt tuleb ja äkitselt ka

lõpeb, see on see ajapunkt, kus woolus wastupidisesse külge läheb. Päraft seda ei olnud ka jää sugugi liikunud. — 31. januaril oli kole tuisk, lumi tormas läbi õhu, taewas ja maa oli üks. Mehed lõdisesiwad külma käes, aga laew läks nende rõõmuks kiiresti põhja poole. — 1. webruaril oli ainult —22° C. külma, lund sadas, nagu talwel kodumaal, tuul lõuna poolt. 2. webruaril pühitsesiwad laewamehed 80. graadist üleminemise pühaks. Rehkenduse järele oliwad nad 80° 10′ põhjalaiuse ja 132° 10′ idapikkuse all.

6. webruaril oli waikne, selge ilm. Lõunas oli päikese kuma üsna suur, selle üle kollane, roheline ja helesinine, wiir taewas üleüldse aga tumesinine, nii et ka Italia taewas siniſem ei wõi olla. Ime, et see sügaw wärw ikka kange külmaga tuleb. Kas see ehk wõimalik on, et põhjapoolt, puhtamatest kohtadest tulew õhuwoolus ülemised õhukorrad kuiwaks ja läbipaistwaks teeb? Jää pangad oliwad päikesest ärapöördud küljes täitsa wioletkarwa. Külma 47° ja 48° C. Kui 22 graadi soojast salongist wälja minna, oli õhu wahetus 70 graadi. Siisgi ei olnud see õhukese riidega ja palja pääga külm tundagi ning wõis wask käepidemest ja teraskõiest käega ilma hädata kinni wõtta. Aga külma käreust wõis ka silmaga näha. Hingeaur, missuust qtuli, oli nagu püssirohu suits, kui maha sütitati, tõusis selle ümber wäike aurupilw. „Fram“

lahutas udu ära, mida tuul edasi kandis, ja kui inimene wõi loom kaugel käis, ilmus tema järele auru-sammas.

Teisel päewal wõeti meeste kaalumist ette, milleſt nähti, et mitmed kuu ajaga kuni 2 kilo-grammi raskemaks oliwad läinud. 10. webr. oli aga „Fram“ jälle 79° 57′ põhjalaiuse alla taga-nenud. Lootus ja kartus äritasiwad Nanseni korda mööda. Sel ja järgmisel päewal käis Nansen koertega sõitmas. Asi läks hästi; regi libises pare-mini kui arwati ja ei wajunud kuigi palju lumesse. Siledal jääl arwati neli koera lahedasti kaht meest wedada wõima. 12. webr. sõideti koertega ja järgmisel päewal sukſedega lõuna-lääne poole. See oli hää harjutus 44 graadise läbilõikawa põhja-tuulega. Ka järgmistel päewadel käis Nansen kas sukſedega wõi koertesaaniga wäljas ning jõudis sellele otsusele, et sõnumid, mis arktia öö-külmuseſt rahwa suus liiguwad, liialdused on. Külm oli 40—42 graadi kange ja tema üsna kergelt riidis, nimelt: aluspükſid, põlwpükſid, sukad, kamasſid, lumesokid ja Soome-kingad; päälmisteks riieteks särk, hundinahkne krae ja nahk-jakk. Näo ette pani ta wlanell-maske, pidi aga palawuse päraſt selle warsti ära wõtma. — 16. webr. oli laew jälle 80° 1′ põhjalaiuse all, mis Nanseni üsna tõega mõtlema pani, kas see lõuna pool walitsewaſt lõunatuuleſt tuli, mis jää woolamiſt sinna poole

keelas, wõi oliwad nad tõesti sunrema wooluse sisse jõudnud. Wiimane lõunapoole minek wastu tuult oli imelik, niisama nüüdne ühe paiga pääle jäämine, hoolimata põhja tuulest. Näis, nagu olekswad nued wõimud kusagil tegewuses.

Ka päikest ehk õigem selle warjukujust nähti selle päewa lõunal. Endised põhjanaba reisijad oliwad ikka pika öö järele päikese tulekut rõõmuga teretanud, „Frami“ meestel ei olnud lugu aga mitte niisugune. Nad oliwad alles mõne päewa pärast päikest oodanud, ning kartswad nüüd jällegi ennast lõuna poole aetud olewat. Nansen rõõmustas iseäranis, et see mitte päikene ei olnud. See õhukujutus oli esmalt nagu õhetaw punane tulewiir silmaringis; pärast sündis selleşt kaks wiiru, üks teise pääl, millel tumedam joon wahel. Sunreşt mastişt paistis koguni neli wõi wiis niisugust üheşugust joont üksteise pääl, kõik ühe pikkused. Rehkenduse järele pidi päike 2° 22′ all pool silmaringi olema. Nähtus tuli kiirte murdmiseşt, mis külmas õhus wäga kange on. Mehed pidaswad siisgi päikese kuju ilmumise mälestuseks pidu, kus wiigimarju, pananişid, roşinaid, mandlid ja meekooka şõõdi.

Kui tuul ikka põhja poolt puhus, jäi Nansen üsna nukraks. Nad oliwad nüüd 80 graadi all, septembri kuul aga oliwad 79 all olnud — wiie kuu kohta üks graad edasi. Kui see nõnda edasi

läheks, arwas Nansen endid umbes 50 kuu päraſt teiſele poole 80 graadile jõudma. Kõige paremal korral wõiks nõnda 8 aasta päraſt tagaſi jõuda. Ajuti hakkas ka tegewuſeta olek neid piinama. Nad hakkaſiwad tormi ootama., mis jääd purustaks. Õhtul tuli jäärõhumine. Laew oli 3 min. lõunapoole läinud.

19. webruaril wõeti jääpuurimiſi ette. Laewa kõrwas oli jää 1,875 meetrit, laewa ees 2,08 meetr. paks. Kuu aja kohta oli ſee wäikene kaswamine 50 graadiſe külmaga. — Õö oli koidu paiste eel kõige pimedam. — Sel päewal hakkas lõunatuul puhuma, 4 meetr. ſekunnis. Ka päikeſe kuju paistis jälle. Mõned arwaſiwad päikeſe ſõrwa näinud, Peder ja Bentſen tõendaſiwad poole päikeſt, Juell ja Scott-Hanſen teda koguni terwelt näinud. Nanſen tähendab naljatades, mehed ei ole kaua päikeſt näinud ning ei tea enam, mis nägu ta on. 20. webr. pidi ta tõesti nähtawale tulema, ſiis oli aga taewas pilwis. Pidu peeti ſiisgi. Ja päikeſe aſet täitis elekter, mida lõuna tuulega käiw weski ſoetas.

21. webr. wõeti mereſt kott-wõrk wälja, mis paari päewa eeſt ſisſe oli laſtud. Pinna ligemal olewas oſas oli enamaſti hüpewähkiſid, 90 meetri ſügawuſel aga muid koorelajaid ja loomakeſi, mis wõsworiſt nii hiilgaſiwad, et wõrgus lambi walguſel nagu tuleſõed näiſiwad olema. Nanſeni imeſtuſeks näitas

wõrgu' kõis „loode poole, ehk küll kange tuul järele põhja poole oleks pidatud minema. 22. webr näitas loodinõõr esmalt lääne poole, päraft otse kohe alla: nad seisiwad paigal. Rehkenduse järel oliwad nad 80° 11' all, mis nelja päewase lõuna tuule kohta midagi ei tähendanud. Mis lugu siin pidi olema? Kas oli ehk jää all surnuwesi? — Teisel päewal enne oli jää laewast karulõksuni lõhkenud. Kindla jää paksus oli 3,45 meetrit, selle all weel kokku surutud pangad. Wäga imelik paistis, kuda 3 meetri paksune jää laenetena kummi oli paindunud, ilma murdumata. See sündis muidugi jäärõhumise läbi, kus suured pangad kindla jää alla läksiwad ja selle ülesse painutasiwad. Kange külm teeb jää painduwaks, sest rõhumiste ajal oli jää külmus ka —20° —30° C. Mõnes kohas oliwad pangad lõhkenud, mõnes kohas praod puruga kaetud, kuhu ettewaatmatalt hõlpsasti sisse oleks wõinud kukkuda. — 24. webr. oli „Fram" 79° 54' põhjalaiuse ja 132° 57' idapikkuse alla tulnud, ehk küll põhjatuul kõigest 24 tundi oli puhunud. Teisel päewal näis, nagu oleks jää ida poole läinud.

Esmaspäewal 26. webruaril hakkas kole torm puhuma, mis jääd laewaga kirde poole ajas. Tuule kiirus oli mõni kord enam kui 11 meetrit sekunnis; ta hulgus koledasti laewa köiswärgis, ja lumetuisk oli nii kange, et inimene üsna lähedale otsa saada oleks wõinud.

Mehed istusiwad laewas nagu kodus ja kuulatasiwad tormi hulumist. Tuuleweski tiiwad käisiwad nii wäledasti, et neid nähagi ei wõinud. Õhtul jäete weski seisma ja seoti tiiwad kinni, elektri tagawara oli terwe nädali jaoks. See oli kõige waljum tuul talwe kohta. Kui tuul jääd lõhkuda ja „Frami" põhjapoole ajada wõis, siis pidi see sel korral sündima. Aga baromeeter langes, põhjatuul oli tulemas.

Kuid põhjanaba-öö, kole arktia öö, oli möödas ja laewamehed rõõmustasiwad päikese walguse üle. Ja üksgi ei olnud kuiwetanud näo ja sissewajunud silmadega, nagu pika öö järele oodata oleks wõinud. — Walgusega oli lugu imelik. Kui elektrilambid põlesiwad, arwasiwad mehed walge nagu päewal olewat, päikese walguselt aga lampide walgele minnes, arwasiwad nad ennast nagu keldrisse minewat.

Teisel päewal tõusiwad ja wajusiwad barometer ja termomeeter ükslugu. Wiimane näitas korra —9,7 ° C. Laew oli jälle 80 ° 10′ põhjalaiuse all. Sel päewal katsuti laewast wett pumbata, aga pump ei wõtnud wedu, ehk küll sooja wee ja soolaga katsuti. Wesi oli ehk pumbas külmanud, wõi ei olnudgi seda laewas, sest jää oli laewa kergitanud ja kange külm tihedaks teinud.

1. märtsil oli ilus ilm. Laew seisis ühe koha pääl. —19 ° C., taewas pilwes, kerge lumesadu ja

tasane tuul. Katsuti mere sügawust mööta, kus juures köietagawarale weel terasköis otsa pandi. Wiimane rebenes aga ühes loodiga meresse. Nad paniwad uue loodi otsa ja laskiwad terwe köietagawara, 3475 meetrit, meresse, ei saanud aga põhja kätte. Tagasi winnates katkes jällegi terasköis, nii et kaks loodi, kumbgi 50 kilogrammi rasked, meresse jäiwad. Jumal teab, kas nad juba põhjani on kukkunud, sest Bentsen naljatas: maatelg olla seest öönes ja nemad olla selle kohalt loodima hakanud.

Noored koerad oliwad seni kaardikajutis kaswanud ja sääl palju pahandust teinud, instrumentide kastisid ja laewaraamatuid närinud ja muud. Nüüd wiidi neid esimest korda laewalaele, kus nad iga asja suure uudishimuga nuuskisiwad. — 4. märtsil läks woolus weel ikka lõunapoole, ehk küll loode poolt puhuw tuul enam wäga kange ei olnud. Ilmad oliwad waheajal wäga halwad, sest tuul puhus 11,5 meetrit sekunnis ja külm oli 37 kuni 38 graadi käre. Imelik, et nüüd põhjatuuled külmad ja lõunatuuled soojad oliwad, sügisel aga ümberpöördud. Teisel päewal käisiwad Nansen ja Sverdrup lumekingadega tüki maad põhjaida pool. Tee oli hää, sest tuisk oli lumega jää lõhed ja hunnikud ära silunud. — 6. märtsil ei olnud woolust tunda. Ilm külm, kuni —46 ° C., tuul 5,8 meetr. Käsi ja nägu wõis hõlpsasti külma

wõtta laʒta, mis paaril mehel ka juhtus. Tuul ikka lood. Nanſen wõttis Johanſeni päewapildiga ülesſe, ſelle juures kärpis aga külm teiſe nina. — Õhtul kaaluti jälle mehi. Mitmed olwad natukene kergemaks läinud, wiſt ſellepäraſt, et õlut otſas oli ja ſelle aſemel iſitroni mahla joodi, ainult kokk Juell oli oma 400 grammi raskeks paiſunud. Ka tohter oli kaunis kohmakas, kellel oma ametis midagi teha ei olnud, ſeſt keegi ei jäänud haigeks. Ta uuris ſeda hoolſamini koerte haiguſi.

Woolus läks ka 8. märtſil weel ikka lõuna poole. Õhtul oli —48 ° külma, tuule kiirus kuni 8 meetrit. Ei olnud kerge töö weskitiiwale ja masti otſa ronida, waheſt pidi ſääl aga käidama, hoolimata walutawateſt küünteſt ja paledeſt. Weskituult oli küllalt olnud, kolmas nädal elektri walgustus — ainult paha, et ſee juſt põhjatuul pidi olema. Nanſen kartis, et ehk põhja pool maa on.

Pikema rahu järele ſündis laewa ümber jälle kerget rõhumiſt. Arwatawasti pidiwad need nüüd käredamaks minema, ſeſt kewade pööripäew jõudis kätte. 9. märtſil näitas wõrgunõõr ſügawamal kagu poole, ülemal aga loode poole. Teadmata, kas oli ſee tuule mõju wõi kahe wastamiſi tulewa wooluſe ſünnitus. Juba kaks nädalit puhus tuul põhjaſt. Nanſen hakkas juba nukraks jääma. Ta naeris ſkorbuti tõbe, jäärõhumiſte ja külma üle, aga tuul — ſee tegi muret.

Lõunane rehkendus näitas, et nad 79° 45′ põhjalaiuse all oliwad. Wähene lõuna poole jõudmine hoolimata kangest tuulest andis mõtelda. Jälle tuli Nansenil mõte, et põhja pool maa wõib olla.

11. märtsil wõeti uisujooksmine põhja poole ette. Ilm oli 50 graadi külm, põhja-kirde tuule kiirus 3 meetrit. Meeste reied hakkasiwad külmetama, sest keegi ei olnud tihedamaid püksa jalga pannud. Nad hõrusiwad pisut külmawaid kohte ja jookssiwad edasi, ilma tähelpanemata oleksiwad aga jalad ära wõinud külmada. Muidu ei olnud mitte külm tunda, ja nad arwasiwad kuni 30 graadi käredamat külma wälja kannatada wõiwat. Tähelpanemise wäärt, kudas inimese tundmise jõud harineda wõib. Õhtul oli koguni —51,2° C. Lõuna pool toredad wirmalised.

Märtsi kuu ei toonud aga mitte oodatud wooluse muutust, nüüd oli lootus suwe pääl. Warsti oli aasta mööda ja nemad ikka weel selle sama paiga pääl.

14. märtsil tõstsiwad koerad suurt kära, milleest karude lähenemist arwati. Nansen ja Sverdrup läksiwad kahe koera järel lugu waatama, ei leidnud aga muud kui mõned jää augud, kust arwatawasti hülge wõi merehobu pää wälja oli pistnud, mille haisu koerad oliwad tundnud. Otsides wajus Nanseni jalg jää wahele wette, ei saanud aga mitte

märjaks, seſt külm tegi wee enne jääks, kui see ihuni jõudis, ning hoidis sellega weel soojema. Teine koer kukkus ka jää auku, kuſt ta oma jõuuga wälja ei oleks saanudgi. Ka sellel ei olnud rohkem wiga, seſt tema ümber külmanud jääkoorukese all oli karw kuiw.

Öösel oli ilm ime ilus ja waikne, kuupaistus säras, põhjaſt kumas ämarik, lõunas wehkleſiwad hõbekarwa wirmaliſed. Imeliſed öösiſed waatemängud oma nõiduſliſe iluga ei jääanud kunagi igawaks, seſt ikkagi paiſtſiwad nad uues toreduſes.

Sverdrup oli wiimaſel ajal purjukelku walmistanud ja sai 16. märtſiks sellega walmis. Sel päewal puhus wähene tuul, seoti siis kaks käſikelku kokku ja tõmmati purju proowiſõiduks pääle. Kelk libiſes lahedasti üle jää, ilma et ſuurt tuult tarwis oleks olnudgi. Mehed pidaſiwad seda tuluſaks abinuuks, kui waja oleks jääd mööda kodumaale minna.

Alles 21. märtſil tuli muutuſt. Tuul puhub kagu poolt ja käre woolus läheb põhja poole. Uhepikkune öö ja päew oli mööda ja nemad mitte põrmugi põhja poole pääsnud. Nanſeni lootus tõuſis ja uued plaanid ning arwamiſed figineſiwad. Oma plaani kordaminemiſe abiks pidas ta pääasjaliſesti seda nähtuſt, et nende eſimeſel sõidul rohkesti lagedat wett oli olnud, mida mitte päike ei olnud ſuutnud ſulatada, waid põhjapoole nihkunud

TÜ Raamatukogu

jää järele oli jätnud. Ja et nad nüüd selle jää sees oliwad, pidiwad sellega ühes ka kaugele põhja poole jõudma.

Suurel reedel, 23. märtsil oli „Fram“ jälle 80° all. Nelja päewaga oliwad nad siis uuesti nii palju põhja poole jõudnud, kui kolme nädaliga lõuna poole. — Ime ruttu hakkasiwad nüüd ööd walgeks minema. Kõige heledamaid taewatähti wõis waewalt näha. — 24. märtsil lasti kewade päikest ülemisteşt aknateşt sisse paista, mis talwe külma eest lumega kinni oliwad maetud. 26. märtsil seisis laew jälle paigal.

Sääl wõttis Nansen julge nõuu: Ta tahtis esmalt weel wooluşt tähele panna ja waadata, kas see neid edasi wiib. Kui aga woolus wastupidi hakkas mõjuma, tahtis kõik nõuud katki jätta ja *üle jää põhja poole marsşida*. Reis oli kardetaw, päris elu ja surma küsimus, aga muud ei olnud parata. See ei oleks mehe tegu olnud ettewõtet siis pooleli jätta, kui kõige raskem samm ees seisab. Üks tee näis olewat, sellepäraşt „edasi“, mis ka laewa nimi „Fram“ tähendas. — 27. märtsil läks woolus lõuna poole.

Waheajal algas laewa pääl kibe töö. Paatidele ja käşikelkudele oli purjuşid waja teha, niişama weskile uued tiiwad, ja nuge, kirweid, odaşid ja karulõkşuşid. Sepad tegiwad hoolega naelu, mida kelkude juures wäga tarwis läks, teised tegiwad

linkingi ja parandasiwad lampisid. Tohter hakkas ajawiiteks, sest et haigeid ei olnud, raamatuid pookima, millest mõned rohke lugemise tõttu lagunema kippusiwad. Kõige hoolsamini kirjutati aga päewaraamatuid, millega igamees ametis oli. Lühedalt, ei olnud asja, mis nad mitte korda ei suutnud saata, maha arwatud tuul, mille muutmiseks nad midagi ei wõinud teha.

6. aprillil ootasiwad laewamehed tähtsat juhtumist: päikese warjutus pidi tulema. Juba ööse rehkendas Scott-Hansen wälja, et see kell 12, 56 min. sünnib. Asja peeti selle pooleşt tähtsaks, et siis wõimalik oleks uurisid karwa päält õieti käima panna. Pikksilmad seati ju paar tundi warem joonele ja oodati põnewusega warjutuse tulekut. 7½ sekundi pääle rehkendatud aega hakkas warjutus tõesti pääle, ja Hansen oli rõõmus, et uurid nii õigesti käisiwad. Päikese walgus kadus aega mööda. Kell 2 oli warjutus kõige täielikum, nii et kajutitesgi pime oli.

Teisel päewal kuulis Nansen kajutisse, et keegi laewalael komberdas, mida hõlpsasti karuks wõis pidada. Ta ei läinud aga mitte waatama. Warsti tormas aga Johansen sisse ja teatas, et laewa taga kaks karu olla, keda nad trehwanud. Nansen ruttas waatama, kuid karud oliwad waheajal ära kobinud. Ta pani linkingad jalga ja ruttas jälgi mööda järele. Teel langes kord paks udu maha,

nii et paari sammu pääle midagi ei näinud, see lahkus aga warsti. Laewa mastid oliwad ammugi silmaringi taha kadunud, aga karu jäljed läksiwad ikka edasi. Wäsinult pidi ta tühja käega tagasi tulema. Tagasi tulles nägi ta umbes 6 meetri kõrgust jääküngast, mis päikese paistel toredasti säras. — Selle aja sees oliwad Johansen ja Blessing weel kaks karu näinud, kes aga samuti pakku oliwad pääsnud. — Teise päewa rehkendused näitasiwad, et nemad 80° 15′ põhjalaiuse all oliwad.

Aprilli kuu ei awaldanud meeste kohta pooltgi seda mõju, mis kodumaal. Küll oli nüüd ilm walge, aga see walgus ei langenud mitte metsa ega aasa, waid sätendawa lume pääle. Siin ei olnud aprilli kuu mitte muutmise aeg; ilmamuutmised tulewad siin palju hiljem, kui nad ülepää tulewad. Päewad weniswad endist ühetaolist wiisi edasi.

Päike ei weerenud enam mitte jää piiri taha, waid jäi ööd ja päewad ülesse. Iseäralik oli üle laia, tühja jäälagendiku waadata, üle ääretu, waikse, eluta jääkodu, mis arusaamatalt liikus. Mingit häält ei olnud kuulda, pääle tuule hulumise laewa köites ja eemalt koftwa jäärõhumise mürina. Selle walge kõrbe keskel oli ainuke tume punkt, „Fram“! — Aga jääwaiba all, sadandeid meetrid sügawal, on üks teine maailm täis kirjut elu igas kujus, ilm, kus samasugused püüdmised ja mured, sama-

ſuguſed rõõmud ja kahtlemata ka ſamaſugune wõitlus elu eeſt on, nagu meiegi ilmas. Ka kõige kõwema jääkoore all on elu leida. — Seda tähele pannes mõtles Nanſen ennaſt ilmaarwamata kaugele tulewikuſſe: Pikkamööda ja aruſaamata kahaneb päikeſe ſoojus, ſellega ühes ka maa ſoojus. Tuhanded ja miljonid aastad kaowad, jääajad tulewad ja lähewad, ſoojus jääb ikka wähemaks. Aegamööda nihkub ajujää ikka lõunapoole, ilma et keegi ſelleſt aru ſaaks, kuni kõik maailma mered üheks jääpangaks on ſaanud. Elu, ſee on maapinnalt kadunud ja ainult okeani põhjaſt leida. — Aga ſoojus wäheneb ikka. Jää läheb pakſemaks, eluwald wäikſemaks. Miljonid aastad jõuawad mööda ja jääkord ulatab merepõhjani. Wiimane elumärk on kadunud, maailm lume ja jääwaibaga kaetud. Midagi, mis tarwis meie oleme elanud, ei ole enam olemas, meie waewa ja kannatuſe wili on juba miljonite aastate eeſt kustunud, lume ſurnulina alla maetud. — Nagu tarretanud elutu jääpank rändab maakera oma igaweſt teed edaſi; nagu nõrgalt kumaw walguſe lapike paistab päikene, kuud on waewalt weel näha. Aga wirmaliſed wehklewad wisſisti weel jäälagendikkude kohal ja tähed ſärawad waikſelt ja rahulikult nagu ennegi. Mõned neiſt on kustunud, kuna uued hiilgawad, mille ümber uued eluilmad keerlewad, uute waewadega, ilma eesmärgita. See on igaweſe aja ringjooks, ſee on looduſe kokkukäik.

30. aprillil oli jällegi põhja poole nihkumist märgata. Laew oli 80° 44′ 30″ põhjalaiuse all, tuul puhus lõunast, siis kagust. Ilm oli ilus kewadeilm, ehk küll soojamõõtja seda ei tunnistanud. Laew tehti jääst ja lumest kewade wastu puhtaks, kullatud lipumunad hiilgasiwad mastides päikese paistel. Mehed mõtlesiwad kodumaa pääle, kus parajasti kasepungad puhkesiwad.

Aeg, mida mujal kewadeks nimetatakse, oli käes, aeg, mil loodus rõõmsasti talweunest ärkab. Laewameestele ei toonud ta midagi muutust; päew päewa järele nägiwad nad neidsamu eluta kogusid, otsatu jääwäljasid. Ikka weel oliwad nad lootuse ja kahtluse wahel, selle järel, kuida tuuled waheldasiwad, kuidas neid põhja wõi lõuna poole aeti. Nansen uuris ikka suure hoolega merewoolust ning arwas sagedasti, et kõik nii läheb, nagu ta ette oli rehkendanud. 17. aprillil arwas ta kindlasti põhja poole minewat woolust olewat, sest nad oliwad 24 tunniga uuesti waikse tuulega nii palju põhja poole jõudnud, nagu 4 päewase kange tuulega lõuna poole. Lõuna poole minewad wooluseд näisiwad lõpnud olewat, sest mere põhjas läks wesi kord korralt soemaks, mis muidugi lõuna poolt pidi tulema.

Mai kuust kuni septembrini 1894 aastal nihkus „Fram“ 81° põhjalaiuse ümber edasi ja tagasi,

nii et selleſt muud midagi ei ole ütelda, kui et meeste kannatus kauge proowi pääl seisis. Septembris hakkas laew põhja poole jõudma, ehk küll pikkamisi.

Mitmel ja mitmel korral arwati maad nägewat, mis aga hiljem paljas silma pettus nähti olewat. Kui aga 7. augustil mere sügawus 3850 meetrit leiti olewat, kirjutas Nansen päewaraamatusse, et „madalast põhjanabamereſt, kus igal pool saari leida", juttugi wõi olla. Koertega üle jää sõitmise plaan seisis tal aina pääs, milleks ta sagedasti proowisõitusid tegi. Aprilli kuul oli jää sõiduks wäga hää, mai kuul hakkasiwad aga jääle lõhed sisse tekkima, milleſt koertega raske üle saada, samuti oli kardetaw lume all olewa wee päraſt lumekingadega jooksta. Juuni kuul oli jää pind juba kaunis halwaks muutunud. Igal pool oliwad jää pääl suured wee loigud ja jää pangad nii korratult koos, et iga wäljaminek takistatud oli.

Ühegi mehe näol ei olnud aga selle päraſt muret näha, et nad põhjapoole läksiwad, kaugele tundmata jäämeresse; selle wastu oli aga igamees tusane, kui laew lõuna wõi lääne poole nihkus. Kahtlemata oleks igamees surma ohwer olnud, kui jää „Frami" puruks oleks rõhunud, seſt nad oliwad 550 kilomeetrit Siberi kõige põhjapoolsemaſt tipust kaugel. Aga „Framil" ei wõi seda õnnetust tulla, selles oliwad kõik julged.

Hiljem, juuli kuus, läks jää pind weel halwemaks. Pangad oliwad igal pool lobjakuga kaetud ja selle all wesi, ning pangaridade wahel lumehangedes wõis üle pää sisse wajuda, sest et pehme lumi ka lumekingadega enam inimest pääl ei kandnud. Kuu jooksul paranes asi pisut, sest lumi sulas igal pool ära ja kindel jääpind tuli nähtawale.

Nüüd koguśiwad aga jää pääle suured weeloigud. Juba 8. juunil hakkas laewa ümber mageda wee tiik tekkima, nii et nad silda pidiwad tegema, kui kuiwale pääle tahtśiwad jõuda. Mõned niisuguśed mageda wee tiigid oliwad üsna laiad ja kügawad; ühe pääl wõisiwod mehe juuli kuu kessel lahkesti paadiga purjutada. Mõnedel oli see suureks lõbuks õhtutel tiigile purjutama minna, kuna teised neid jälle kaldalt lumepallidega bombardeeriśiwad.

Ühel päewal tehti paadiga tiigil proowi, kas see kõiki kolmteistkümmend meest kanda suudab. Kui koerad nägiwad, et mehed kõik laewast lahkuśiwad, hakkaśiwad nad haledasti hulguma, kuna südikamad nendest tiigi teisele kaldale ringi wastu jooksiwad ja mõned wette järele ujuśiwad. Mõni päew hiljem leiti kahjuks kena tiik tühi olema. Wesi oli põhjas jääle augu sisse uuristanud ja merde wajunud. Meeste lõbu oli lõpnud.

Iga kord kui nad jää pääl eemal kõndimas käiſiwad, leidſiwad nad pääle niiſuguste tiikide ka lõheſid ehk rendiſid, mis igale poole läkſiwad. Neiſt wõis aga hõlpſasti üle ſaada, kas jääpangakestega wõi kitſaſt kohaſt üle hüpates. Need lõhed ei olnud aga ial nii laiad, et laew neid kaudu põhja poole oleks wõinud ſõita.

Wahete wahel oliwad ka märgid taewa all, et lähedal ſuured kogud lahtiſt wett on, mida mõni kord ka mastiſt wõis näha. Aga ka neidgi weekoguſid ei arwatud edaſiſõitmiſeks tarwitada wõiwat. Mõned mehed kujutaſiwad juba ette, et ſügiſe poole laewaga lagedal weel põhjanabale wõib tosſutada, kuna Nanſen ikkagi ainult ſelle pääle lootis, et jää neid ſinna lähemale kannab.

Jäälõhed ja rennid ſünniwad iſeeneſeſt mõista nagu jäärõhumiſedgi tuulte ja ajutiſte wooluſte mõjude tagajärgedel, kes esmalt jääd ühele ja ſiis teiſele poole ajawad. Nad tõendawad kõige ſelgemini, et nabameri üks koosolew jääpankade kogu on, mis alaliſelt liiguwad, pea kokku külmawad ja pea ära purustatakſe.

Kõige ſuurema hoolega uuris Nanſen kõige reiſi ajal jää olekut, tema kuju ja kaswamiſt. Nagu nimetatud, pani ta tähele, et jää, kui ta ka palju aastaid põhja külmas meres ſeiſab, üheſt teatud paksuſeſt mitte paksemaks ei külma. Alaliſte mõõtmiſte järel nägi ta, et oktobri kuul külmanud jää

kuni kewadeni paksemaks läks, paksemaks jõudes aga kordkorralt ikka wähemal määdul. 10. aprillil oli see 2,31 meetert, 5. mail 2,45 meetert, 9. juunil 2,58 meetert paks. Jää paksus kaswas ikka, ehk ta pääle küll mageda wee tiigid oliwad sulanud. 20. juunil oli paksus seesama, ehk küll sulamine suuremaks oli läinud. 4. juulil oli paksus 2,57 meetert, 10. juulil leidis aga Nansen oma imestuseks jää 2,76 meetert paksu olema, ehk küll iga päew päält poolt mitu sentimeetrit ära sulas. Ta puuris mitmesse kohta augud, leidis aga ikka sedasama. Wana kindla jää all oli söredam jää kord. Esmalt arwas ta seda alla surutud koredad jääpangad olema, hiljem pani aga tähele, et see all pool kaswanud uus mageda wee jää oli. See sündis jää all olewast kolme meetri sügawusest mageda wee kihist, mis sulamisel sinna oli walgunud. Kerguse pärast ujus see mage wesi soolase wee pääl, mis oma pinnal 1,5° C. külm oli. Nii jahtus mage wesi ära ja temast sündis wana jää all uus jää kiht. See oli, mis suwel jääd alumiselt külgelt paksemaks tegi. Wana jää kiht jäi suwe jooksul kuni nowembri kuuni umbes kolmas osa õhemaks, kuna ta siis uuesti kaswama hakkas.

Selleşt on näha, et külmetamise läbi jää mitte liig paksuks ei suuda saada. Jäärõhumine on aga see, mis suuremat paksust sünnitab. Sagedasti juhtub, et pangad mitmekordselt hunnikusse lähewad ja

kokku külmawad, nii et ta nagu ühine jäämägi paistab olema. Sel kombel oli ka „Frami“ alla tubli alus siginenud.

Juell ja Peder waidlesiwad kõige talwe selle pärast, kui paks laewa all olew jää wõib olla; Peder arwas seda wähemalt 6 meetrit paksu olema, kuna Juell seda palju õhemaks arwas, kuni nad wiimaks 6 krooni pääle kihla wedasiwad. 19. aprillil wõeti puurimine ette. Et puur kõigest 5 meetrit sisse ulatas, pidi Peder päält meetri osa ruumi raiuma. Juell oli kogemata ütelnud, et ta sellele maksab, kes tema eest puurib, mispääle Bentsen ja Amundsen teda sõnast tabasiwad ja puurima hakkasiwad. Nelja meetri pääl purskas august wett ja puur wajus pisut, puutus aga kohe jälle jäässe. Kui 6 meetrist weel paar sentimeetrit puudus, andis puur korraga järele ja auk tuli wett täis. Nüüd lasti lood sisse. 10 meetri sügawusel oli jälle jää wastas, nii et töö katki pidi jääma.

Tubli jää mürakas, kus pääl nad oliwad! Ülewal olewa jääkünka pääle waatamata oli laew 40 sentimeetrit weepinnast kõrgemal ja kui sinna juurde weel 60 sentimeetrit arwata, mis „Fram“ jääst kõrgemal seisis, siis oli laewa ja wee wahel tükk maad.

Jää pääl oli soojuse seis suwe ajal null graadi ümber; talwe tulekuga langes aga see ruttu.

Säält tungib külmus ikka sügawamale jää alumise külje poole, kus soojuse seis all olewa weega muidugi üks on. Nad paniwad tihti tähele, kui ruttu jää talwel külmaks tõmbab ja kewadel tagasi annab. Kõige külmem oli jää märtsi kuul ja aprilli alguse, 1,2 meetri sügawusel —16° C. ja 0,8 meetri pääl —30° C. Aprilli kuul hakkas ta aga tagasi andma.

Kange külm teeb jää wäga kõwaks ja muredaks, nii et ta kokku tõugates wõi hoopi saades hõlpsasti puruks läheb. Suwel läks aga sulades jää üsna painduwaks. See jää kõwaduse wahe oli jäärõhumiste juures kõige arusaadawam: kuna talwel selle juures ikka kole mürin sündis, wõis suwel wali rõhumine üsna laewa lähedal juhtuda, ilma et seda kuuldagi oli. „Frami“ läheduses on sel aastal üsna rahuline asi. Ta seisis oma jäämüraka pääl rahulikult ning kerkis ikka kõrgemale, mida rohkem päikene jää pinda sulatas. Sügisel hakkas laew jällegi wajuma, wist andis jää ta raskusele järele, wõi murdus alt wähemaks.

Elu läks laewas endist soodu edasi. Et nüüd päikene paistis, oli wõimalikum jää pääl mõnesuguseid toimetusi ette wõtta.

Asjata püüti mere sügawust mõõta. Nad ei olnud nii sügawat merd eest leida arwanud, ega suuremaid mõõduriistu kaasa wõtnud. Sellepärast püüti nüüd wiga parandada ja ohwerdati selleks üks laewa teraskõis. Jää pääl tehti loodiköis walmis,

ehk küll 39—40 graadise külmaga terastraadi kallal kerge asi ei olnud talitada. Terasköis tehti ükskuteks osadeks, millest paenduw loodi köis saadi, mis 4—5000 meetrit ära wõis mõõta. Sügawus oli aina 3300 kuni 3900 meetri wahel.

See leidus oli tähele pandaw. Nagu teada, arwati enne, et põhjanaba meri madal ja täis tundmata maid ja saaresid olla. Ka Nansen mõtles alguses, et ta madal on, kuna säält üks sügawam joon läbi pidi käima. Madala põhjamere järel otsustati, et põhjanaba ümbrus ennemuiste maa olnud, millest saarte kobarad järele jäänud. Edasi arwati, et sellelt nabamaalt paljud meie loomade ja taimetõuud pärit olla. Nüüd näiwad aga need arwamised üsna kõikuwal põhjal seisma. Rohke sügawus tähendab, et siin hilisematel maakera-aegadel mitte maad ei ole olnud; see sügaw meri on kahtlemata niisama wana kui Atlanti okeani sügaw osa, mille osa ta nähtawasti on.

Teine asi, mida Nansen ise ka tähtsaks pidas, oli mere wee soojuse mõõtmine pinnast kuni põhjani. Neid mõõtmisi wõeti nii sagedasti ette kui aeg andis ning nähti enne uskumata tagajärgesid, nimelt, et külmema wee all weel soemaid kihtisid on. Wee soojuse seis oli wäga imelik. Pinnast pääle hakates langeb soojus kuni 80 meetri sügawuseni, hakkab säält tõusma kuni 280 meetrini, 300 meetri sügawusel langeb uuesti ja tõuseb 325

meetri pääl jälle. Sääl oli + 0,49° C. sooja. Säält hakates läheb jälle külmemaks ja 450 meetri sügawusel soemaks, siis aga langeb soojus kuni 2900 meetrini ükslugu, kuna põhja ligemal soojus pikkamööda tõuseb. Niisugust wee soojuse olekut leiti igal ajal ja igal mõõtmisel wäga wäikeste wahedega, mis nimetadagi ei maksa.

Laewamehed ei uskunud mitte, et nii kaugel põhja pool ka linduſid leidub, kuni 13. mail üks kajakas neile külaliseks tuli. Hiljem nägiwad nad mõnesuguseid linduſid. Augusti kuu esimestel päewadel laskis Nansen mõned roosikajakad maha, mis harulduſed põhjamere linnud on.

Kõige selle aja harutas Nansen ikka juba talwel nõuuks wõetud plaani, laewalt lahkudes merd uurima minna. Selle päraſt pidas ta ainu koeri silmas, kelle pääl pää lootus seisis. Mitmed neist oliwad kiskledes surma saanud, karu oli kaks ära söönud, aga 26 tükki oli weel alles ja 8 kutsikat kaswamas. Mai kuu esimestel päewadel lasti noored koerad esmalt wälja, kus wana nendega jääl ümber uitas ja meteorologia riistu, karulõksu ja jääkünkaid näitas. Esmalt oliwad nad wägagi ettewaatlikud, wiimaks jookſiwad aga igal pool. Hiljem ilmus kutsikatele iseäraline marutõbi, nad kiskusiwad ja ammustasiwad oma ümber, jäiwad wiimaks küll rahulisemaks, aga suriwad siisgi sellesse kätte. Lihtne koera marutõbi ehk weekartus ei näi

nud see olewat. Mitu tükki löppesiwad selle kätte. Hiljem jäi üks wanem koer jalutuks, milleşt ta pikkamisi toibus. Ülepää näis koerte pöli şuwel halb olewat, şeşt jääl oli niiske ja soe. Juuni kuul tehti koerte-tall jää pääle, kuna jalutu koer ja kutşikad weelgi laewa pääle jäiwad. Hommiku kell 8½ lasti koerad lahti ja anti neile şüüa, pool kuiwatatud kala ja kolm koerakooki igaühele. Selle pääle riidleşiwad tühjade plekktooşide kallal, mida kokk üle parda oli wişanud. Waheşt ajas mõni muuskides omale tooşi päha ning tegi şellega lahti püüdes meeste rõõmuks kõikşugu wigurid. Selle pääle tõmbaşiwad nad kered päikeşe paistele maha, ning kui liig soe tuli, nihkuşiwad wilusse. Lõunaşöögi ajaks pandi koerad jälle kinni, kus juures „Pan" paari sõbraga aina redusse armastas minna, enamasti aga saba wõi kõrwa jääpanga tagant wälja unustades. Kui neid üles otşiti, uriseşiwad esmalt pahaşelt, tuliwad aga şiis warsti talli. Muu aja kõik magaşiwad koerad ja higistaşiwad kangesti, ehk küll şoojamõõtja ühe graadi alla nulli näitas. Wahete wahel tõstşiwad nad hirmuşt hulgumişt, mis wişt Siberisse kostis, ja kiskuşiwad işe nii, et karwad lendaşiwad. — Koerte jääle paigutamise puhul pidi waht ööşel laewalaele jääma, mis enne mitte waja ei olnud. Osalt şündis see ka selle pärast, et enam karuşid laewalaele ei tahetud lasta hiilida, nagu see kord ette tuli. 31.

juulil tõi „Kvik“ jälle 11 poega, kelledest üks wigane oli ja ära hukati, kaks suriwad ise, teised aga kaswasiwad priskesti ülesse.

Pääle selle ei tulnud laewameeste elus midagi tähtsat sündmust ette, kui et Norra rahwa mälestusepäiwi hästi pidulikult peeti.

Mai kuu oli pehme, soojamõõtja näitas enamasti nulli ümber. Taewas paistsiwad kergeb pilwed. Ka laewas oli pehme ilma mõju tunda: ahjusid ei olnud waja kütta, ehk seda küll ennegi palju ei olnud tehtud. Söögikraami ruumis hakkas seintel ärmatus sulama, mis meestele puhastamiseks palju tööd andis. Selle juures peeti tuulutuseks ruumide luugid lahti. Imeks oli panna, kui wähe laewas niiskust oli. See tuli „Frami“ kindlast ehitusewiisist ja selleşt, et laewalagi alt poolt wastu ruumi tahweldatud oli. Nanseni meeleşt läks laew ikka armsamaks.

Lumi oli igal pool märg, siin ja sääl siginesiwad tiigid. Jää sisse kogus ikka enam ja enam soolast wett. Kui kõige wäikemgi augukene puuriti, tuli sec kohe wett täis. Selle põhjus oli muidugi, et soojuse tõusmisega jää sees olewad soolajaokesed oma ümbrust sulatama hakkasiwad ja weele tublisti soola hulka läks, nii et selle külmetamise punkt madalamal on kui jääl tema ümber. Jää oli 1,2 meetri sügawusel —3,8° C., wesi aga 1,6 meetri pääl pisut soem, —3,1° C.

„Lumepimeduse“ haiguft ei olnud kellegile tulnud. 10. juunil oli aga tohtril enesel selle märkisid; palliwiskamise juures hakkasiwad ta silmad kangesti wett jooksma, mis aga päraft järele andsiwad. Naljakas saatuse mäng, et haigusepärandajal enesel kõige päält abi tarwis läks. — Hiljem tuli paaril teisel seda ka wähemal mõõdul ette, nii et nad tumedate prillidega pidiwad käima. Suuremaid ettewaatuse abinõusid ei olnud aga waja tarwitada.

Tähele pandaw oli, kui hästi sääl liha alal seisis. 28. juunil oli neil põdraliha praad, mis Nansen septembri kuul 1893 Siberi rannal oli laskнud. Esmalt hoiti liha talwe ajal laewas rippumas, suwel hoiti seda jää pääl koobastes. — 23. juunil, kui mehed uut lihakoobast tegiwad, nähti wärskeid karu jälgi. Nansen pani lumekingad jalga ja ruttas talle järele, pehme lume päraft ei wõinud aga laskmise kauguseni saada. Lumi oli läbi ja läbi lobjakas, nii et jalg kõige lumekingaga sisse wajus. Ilma selleta oleks asi weel halwem olnud. Siin ja sääl oli ka lagedat wett, kus wäiked laened wastu jää serwa lakſutasiwad.

Jaanipäewal, mil esimene reisiaasta täis sai, läks woolus ju mõnda aega lõuna poole, mis alles 11. juulil muutus. Alaline päewawalgus hakkas aga nüüd ka ära tüütama.

18. juulil läksiwad Nansen ja Blessing pruuni lume ja jää proowisid korjama ja wee-algelajaid püüdma. Jääpankade pind oli igal pool enamasti mustjaspruun, kuna walgeid pankasid harwasti ette tuli. Nansen arwas, et see wärw neist organismusteşt pidi tulema, mis ta oktobri kuul wärske jää sees oli leidnud, sel päewal nägi ta aga seda minerali tolmu mõnesuguste algloomakeste segiga olewat. Sarnast minerali tolmu oli ta Grööni rannal ka leidnud. Kahtlemata oli see tolm kindlalt maalt pärit ja ühes lumega maha sadanud, kuna lume äraşulamisel tolmu kord ikka paksemaks läheb. Rendides leiti rohkesti algelajate ehk merelima hunnikuid. Wee sees leiti kollakas-punast jääd, milles şuurendawa klaasiga arutu hulk algloomakesi ja şuuremaid punaseid rakukesi ära oli külmanud. Need algloomakeste ja merelima parwed seisiwad aina umbes meetri osa weepinna all, nähtawasti sellel kohal, kus mage wesi soolasega kokku puudub. Wesi oli pinnal ka üsna mage. Alglooma kogud langesiwad selles kohe põhja, soolases aga kerkisiwad pääle.

Nansen uuris şuurendawa klaasiga päewad läbi algloomakesi. Need oliwad tähelpandawad olewused, kes külmetanud olekus üle põhjanaba ujuwad ja teisele rannale jõudes igal şuwel elule ärkawad.

Selle pääle hakati käşikelkusid, koerakelkusid ja kajakid ehk paatisid korrale seadma, mida laewast

lahkumise korral tarwis wõis tulla. Esmalt taheti kuus kajakit teha, mis igaüks kaht meest kannab, nimelt $3\frac{1}{2}$ meetrit pikad, $\frac{3}{4}$ meetrit laiad ja $\frac{1}{3}$ meetrit sügawad, hülgenahaga ja purjuriidega tublisti wooderdatud ja ka päält kaetud, kus ainult kummagi istuja kohal auk pidi olema.

Ülemal nimetatud merelima kogud oliwad õieti imelikud nähtused, igal jääpangal asus miljonite kaupa loomakesi selles otsatus meres, mida harilikult surmariigiks arwatakse. Loodusel on õieti wägew jõud igal pool elu ette kutsuda; isegi jää on temale selleks paras paik. — Kui suwel päikesekiired ikka suurema jõunga jääd sulatasiwad ja selle pinnale loigud tekkisiwad, oli loikude põhjas kollakaspruunisid täpikesi näha, mida esmalt waewalt wõis märgata. Aegajalt läksiwad nad suuremaks ja sünnitasiwad oma kohale ümmargused nitme sentimeetrised augukesed, sest et nad nagu õik tumedad kehad päikesekiirte mõju oma kohal suurendasiwad. Nad sigisiwad suwise päikese paistel kiiresti ja täitsiwad augukesi paksu korraga.

Ka muid algloomakesi, infusoriaid, flagellatisid ja isegi bakteriaid oli rohkesti leida.

Sverdrup ja Amundsen, kes kajak-paatisid teesiwad, saiwad esimese 4. augustil walmis. Kõige warwitustega kaalus ta $30\frac{1}{2}$ kilogrammi. Nansseni arwates oli see esimese numbri abinõuu. Ta läks Sverdrupiga seda kohe loigule proowima. Kajak

kandis hästi, isegi siis kui nad ta laele istusiwad. Kaht meest wõis see lahedasti saja päewa tarwi tuse kraamiga kanda. Paremat sõiduriista säälse tele paikadele ei olnud enam soowidagi.

Hansen läks ühel päälelõunal loigule kajaki sõitu proowima. Ta tahtis eskimolaste kombe kajakiga ringi lasta, ei suutnud aga enam ülesse ajada, waid jäi pää allapidi wette, sibas siis kä tega, kuni kajak wett täis jookſis ja teda läb märjaks tegi. Nordahl, kes kõrwas jääl seisis pidi wiimaks sisse kargama ja teda jälle pääl poole aitama, kuna see teistele palju lõbu tegi.

21. augustil kirjutas Nansen päewaraama tusse, et alalise edasi ja tagasi ajamise päraſt na enne kaht aastat mitte kodumaale ei wõi jõud mis selle poolest tähele on panna, et ta just päew pääl kahe aasta päraſt Norra rannale Skjärwösi jõudis. 26. augustil oli ju kuni 6 graadi külma nii et loikude pääl jää inimeſt juba ilma lum kingadeta kandis. Teisel ööl nägiwad Blessing j Johansen karu, kes wastu tuult laewa poole hiili Tuuleweski käis küll kange ajuga, aga karu kartnud seda sugugi, waid tuli arwatawasti sed imelikku wehklejat kaema. Mõlemad mehed ka maſiwad püssid ja ruttaſiwad jääle. Kui kar lähemale jõudis, laſkſiwad nad selle paugu pää maha. Sel aastal oli see esimene karu kätte saad Meestel oli hää meel, et harwasti jälle wärsket liha sa

Järgmistel päewadel oli lumetuisk ja laew nihkus põhja poole.

Nõnda oli suwi mööda jõudnud, teine sügise ja talw oliwad tulemas. Laewamehed oliwad aga sarnase elukiisiga harjunud, nii et aeg ruttu mööda weeres. Nansen sepitses uusi plaanisid.

Ta oli suwe jooksul kõik selleks walmis seada lasknud, kui nad üle jää kodumaale peaksiwad minema. Kuus kahemehe-kajakpaati oli walmis, kelgud hääs korras ja hoolega järele rehkeudatud, kui palju toidust, riideid, põletusmaterjal j. m. kaasa peaks wõetama. Ilma teiste teadmata walmistas Nansen aga ka selle wastu, et ükspäini põhja poole edasi saada. Augusti kuul hakkas ta ühemehe-kajakit ehitama, bambusest tehtud telingiwärgiga. Pääle mõne sõna Sverdrupi wastu ei lausunud ta teistele sellest sõnagi, et enne ära oodata, kui kaugele neid woolus wiib ja mis kewadeni juhtub.

Elu läks aga laewas wana soodu edasi. Pääle hariliste teadusliikude tähelpanemiste wõeti mõnesuguseid wahepäälseid tööšid ja talitusi ette. Nansen tegi ise kõigi tarwis uue ülesleiduse. Wiimasel aastal keetsiwad nad wask pliida pääl, mida petroleumi lampidega köeti. Muidu läks kõik hästi, kuid see oli halb, et iga päew mitu liitrit petroleumi ära kulus. Sellega sigines kartus, walgustuse materjal wõiks enne reisi lõppu otsa saada.

Laewas oli aga 20 tonni musta traani, mis esmalt masina tarwis oli määratud, ning wiimaks läks Nansenil korda niisugust keedunõuu walmistada, mida selle õliga wõis kütta. Traani tagawarast arwati neli aastat keeta wõima, millega petroleumi lõppemise kartus kadunud oli. Keeduwärgi kokkuseade oli lihtne. Õli tilkus toru kaudu leede, kus asbesti kord seda oma sisse imes. Kraaniga wõis tilkumist wähendada ja suurenda. Õhu tõmbamiseks oli teine toru, mis purju abiga tuule just raudse panni pääle juhtis, kus tuli hele walge leegiga põles. Keetjal polnud muud waja, kui waadata, et purju peri oli, õhu- ja õlitoru lahti keerata ja paberitükiga tuld süüdata — ja paarikümne minutiga hakkas wesi keema.

Keeduriist oli küll hää, aga mõned mehed oliwad ta wastu, nagu uue asja juures kunagi, kahtlased. Ühel päälelõunal, kui Nansen teistega salongis istus, kuulis ta köögis tumedat plahwatust ja warsti selle pääle pistis Pettersen, kes kokal abiks oli, oma tahmaga kaetud näo uksest sisse ja teatas, et uus pliit lõhki olla karanud. Tema tahtnud ainult waadata, kui hästi tuli põleb, kuid terwe pagana riistapuu karanud temale näosse. Kuna Pettersen hirmuga kogeldas, hakkasiwad teised waljusti naerma. Nansen läks ise waatama, mis köögis oli sündinud. Äparduse põhjus oli lihtne. Et õhutõmbamine wähene oli, sigines hää kogu

gaasi, mis aga enne põlema ei hakanud, kui Pettersen ust awades õhku sisse laskis. Nansen lubas nüüd ise keetma hakata, aga Pettersen ei tahtnud sellest teadagi, ja päraft kiitis igamees uut keeduriista, mida nii kaua tarwitati kui „Fram" lagedasse wette jõudis.

Septembri kuu algusel ei olnud südaööl enam päikest näha, waid ta läks ju kell 10 looja, kuna jälle punane kuma igawese walge jää pääl lehwis. Talw lähenes ruttu. 9. septembril käis Nansen lumekingadega mitmetest kinni külmanud rendidest üle. Siin ja sääl oliwad kerged jäärõhumised alganud. Wiimaks pani üks suur lahtine lõhe ta tee kinni, mis kohati 1200 kuni 1500 meetrit lai oli. Ei lõuna ega põhja pool olnud tal otsa näha. — 15. septembril andis Nansen meestele waljud eeskirjad, et tuletikkudega ettewaatlik peab oldama. Tal oli kahju küll seltsimeeste wabadust kitsendada, aga lugu oleks muidu kardetawaks wõinud minna.

Järgmistel päewadel puhus kange tuul, 12—13 meetrit sekundis, põhja poolt, mille mõjul nad arwatawasti tublisti lõuna poole jõudsiwad. Siis tuli tuulewaikus ja uuesti põhja poole nihkumine.

Laewa pääl läks aga elu waheajal endist waikist wiisi ilma suuremate sündmusteta. Ööd oliwad ju pikemad ja pimedad, lõunal seisis päike

ainult 9° silmaringist kõrgemal. Külma oli 17 graadi. — 23. septembril oli aasta täis, kui nad jää sisse oliwad jäänud. Hansen oli terwe aasta laewa käigu kohta kaardi walmistanud, mis kaunisti korda oli läinud. Kaugus, mis nad aastaga edasi oliwad jõudnud, oli 350 kilomeetrit ehk 3° 9′ lainust, kõige lõunapoolsemast punktist kõige põhjapoolsema punktini aga, kus nad olnud, 566 kilomeetrit.

Wiimane suwi oli näidanud, et jää wäga wisalt tagasi läheb, kuna ta jõudsasti põhja-lääne poole ruttab, kui wäikenegi idatuul puhub, rääkimata lõunatuulest. Nansen arwas, et woolus seda kiiremaks läheb, mida kaugemale nad põhja-lääne poole jõuawad, ja et „Fram“ lahedasti kahe aasta pärast Norramaal tagasi wõib olla.

Hiljem wõeti nõuuks, et igamees lumekingadega jooksmist peab harjutama, sest juhtumise korral üle jää tagasiminekul olekswad mõned teistele suureks takistuseks wõinud jääda. Mõned oliwad hääd jooksjad, teised õppisiwad hää meelega, ehk küll künklisel jääl lumekingad iga silmapilk katkesiwad.

Waheajal aeti laewa pikkamisi aga kindlasti põhja poole, läbi tundmata mere, koleda „Nivlheimi“, mida Norra rahwa suu kõiksugu koledate piltidega on ehtinud. Ja mehed elasiwad sääl juures külluses, kõike haridust wilja maitstes.

Nansen arwas, et sel talwel lugu paremini läheb kui minewajel.

Keeduriist täitis köögis oma tarwitust üli-hästi ja isegi kokk arwas, et paremat waewalt wõib wälja mõtelda. Nad põletasiwad ainult traaniõli. See soendas ruumi wäga hästi, kuna üks osa soojust tööruumi tõusis, kus Nansen wahest istudes higistas ja ühe riidetükki teise järele seljast ära wõttis, ehk küll aken lahti oli ja wäljas 30-graadine külm paukus. — Nansen rehkendas wälja, et nüüd petroleumi walgustuse tarwis kümneks aastaks jägub, kui küll lambid 300 päewa aastas põlewad. Päälegi oli tuulsel ilmal elektri-walgustust küllalt ja igal aastal jõudis ka kord ometi nõndanimetatud suwi kätte. Ka kiwisõetagawarast oli õige wäikene osa alles ära kulunud.

Laewa üle tehti purjuriidest iseäraline katus, mis külma wastu ja muidu kaitseks wäga hää abinõuu oli. Seda mõteldi ju minewal talwel teha, siis kartis aga Nansen, et see tüliks oleks ja walgust warjaks. Nüüd näis see aga üsna mehine olewat. Ainult laewaperas oli üks koht wälja-wahtimiseks wallali.

7. oktobril oli mõne aja kohta ilm selge ja wirmalised wehklesiwad. Wiimastel päewadel oli kange tuisk pilwis ilmaga olnud.

Oktobri 10. sai Nansen 33 aastat wanaks. Mehed oliwad hommikul laewa piduehtesse pannud,

ja kui ta salongi tuli, soowisiwad koik talle püsti tõustes hääd terwit. Meeste usaldus ja armastus oma juhataja wastu oli liigutaw. Lõunal wõeti lumekingajooks lõuna poole ette. Külmamõõtja näitas —31° C.

11. oktobril läks elektri-weski puruks; aasta jooksul oliwad hambad wäga kulunud ja läksiwad kange tuulega paigast ära. Teisel päewal oli tuule kiirus üle 13 meetrit, kaua aega ei olnud ta nii kange. Arwatawasti jõudsiwad nad kiiresti põhja poole. See oktobri kuu ei näinud nii halb olewatgi, kui minewa aasta järele arwata oleks wõinud. — Lumi tuiskas koledasti, kuu kumendas pisut läbi tuisu. Põhjanabaöö on kodus tõesti kohutaw mõtelda; Nansseni meel oli aga laewalaele minnes ikka hää, sest nad jõudsiwad põhja poole. — 14. oktobril puhus ikka seesama maru. Nansen luges endiste põhjamerereisijate kirjeldusi, kuidas nad iga graadi ja iga minuti edasijõudmisel palju waewa kannatanud, kuna nemad rahulikult sohwade pääl puhkasiwad, kui maru kõites hulus, ja terwe ilm üks lumekeerandus oli, mis neid graad graadi järele põhja poole nende eesmärgi ligemale wiis. — 16. oktobril paistis päike sel aastal wiimast korda.

Teisel päewal katsuti wee soojust meresüga-wuses, mis tükk rasket tööd oli, sest et riistad enneaegu kätte ära külmasiwad ja neid sagedasti

köögis pidi sulatatama. Siisgi pidi sellega walmis saadama. Tuul puhus ikkagi idast, nad oliwad ju 81° 47′ põhjalaiuse all. 18. oktobril jatkati soojuse seisu uurimist. Külm oli 29 graadi kange. Öhtul paistsiwad ülitoredad wirmalised, taewalaotus oli üleni nagu hiilgawa looriga üle tõmmatud, millel mõned tumedamad augud sees.

Pea mitte ainustgi ööd ei läinud mööda, kui wirmalised ei wehklenud; kui kusagilt selget taewast paistis, kohe wõis wirmaliste jooni märgata. Kõige kenamalt paistsiwad nad aga lõunapoolses taewas.

Laupäewal, 21. oktobril oli „Fram“ 82° 0,2′ põhjalaiuse ja 114° 9′ idapikkuse all. 82 graadist ülejõudmiseks peeti jällegi pidu.

4. nowembril läks Nansen lumekingadega wälja ja wõttis mõned koerad kaasa. Warsti kuulis ta aga laewale jäänud koeri haukuma hakkama, mis pääle tema juurest koerad tagasi pistsiwad. Pimeduse pärast ei olnud hästi näha, mis nad tagasi ajasiwad. Warsti kostsiwad ka mitmed paugud. Kui Nansen nende juurde jõudis, nägi ta, et meestel kolm karu, üks wana ja kaks poega, maha oliwad lastud, kelle kallal koerad oma wiha lahutasiwad ja neid kõrist kiskusiwad. Üks wana koer hoidis nii suure wihaga karu kõrist kinni, et teda suure waewaga lahti saadi. Mõlemast noorest

karust saadi wäga hääd praadi liha, mis neil juba oli lõppema hakkanud.

Järgmisel päewal kuulis Nansen üht koera laewalael haledasti karjuwat. Järele naadates nägi, et üks noor koer raudkangi oli lakkunud ja külmaga keelt pidi selle külge jäänud. Õnnetu loom rebis keele pikale wälja, ei saanud seda aga mitte lahti. Bentsen, kes wahi pääl oli, tuli sinna juurde, ei teadnud aga muud teha, kui et ta koera kukalt pidi poldi ligemal hoidis. Kui Nansen natukene aega käega oli rauda soendanud, läks keel lahti. Waene loom lakkus tänuks werise keelega Bentseni kätt.

13. nowembril oli 38 graadi külma. Jää rõhus ennast mitmes kohas kokku, mis sest saadik suuremat mürinat süünitas, kui ilm külmemaks oli läinud. Kuuwalgete päewadega käisiwad mehed lumekingadega jooksmas. Lõuna poolt waistis weel pisut punakat päikese kuma.

Selleşt ajast pääle hakkas Nansen nüüd kõige tõega järele rehkendama, kudas ta koerte ja kelkudega üle jää põhja poole wõiks tungida ja wiimaks Franz Josefimaale tagasi tulla. Igal päewal käidawa tee osa, tarwitatawa moona ja aja järele rehkendamisega tuli ta otsusele, et põhjawabale pääsmine sel kombel mitte wõimata ei ole, kui midagi ettenägemata äparduşt ei juhtu. Laewa pääle jääwate meeste pärast ei olnud tal muret:

kahtlemata pidi woolus laewa Atlanti okeani wälja wiima, õnnetuse korral oli aga kõige abinõuude eest muretsetud, et kõik üle jää tagasi wõisiwad tulla. Selle juures ei olnud Nansenil pääsiht mitte matemaatikalikule nabapunktile jõudmine, waid tundmata põhjanaba ümbruse uurimine, nagu ta enne ja pärast tõendas.

Kes pidiwad aga mõlemad kelgureisist osawõtjad olema? Sverdrup ja Nansen oliwad seda juba harjutanud ja olekssiwad sellega hõlpsasti walmis saanud, kuid mõlemad ei oleks nemad laewalt ära minna wõinud, teine nendest pidi aga siisgi kaasa minema. Asi jäi wiimaks nii, et Sverdrup laewa edasi juhib, kuna Nansen uue reisi ette wõtab.

Seltsimeheks walis ta Johansoni, kes selleks igas tükis wäga kohane oli. Ta oskas kõige paremini lumekingadega jooksta, suutis ka kõigile raskustele häsli wastu panna. Blessing ja Scott-Hansen olekssiwad ka küll selleks kõlbanud, kuid nemad pidiwad esimene kui arst, teine kui teaduslist uurimiste tähelpanija, laewale jääma.

Sellega oli siis põhja-teekonna nõnu kindel. Esmalt tahtis Nansen waadata, mis talw toob, ja kui walgus lubab, juba webruari kuul minema hakata.

19. nowembril kui elektriweski kange tuulega hästi käis, kuulis Nansen säält juurest ühe koera

haledat hulumist. Waatama rutates nägi, et weskiwöll katteta oli jäänud ja üks noor koer sinna külge hakanud, kes nüüd tulise ajuga ümber wölli kihutas. Bentsen rebis köiest, et weskit seisma panna, ei suutnud seda aga teha. Kui Nansen appi läks, saiwad wiimaks weskist wõitu. Koer oli karwu pidi wölli külge hakanud ja mitte keelega, nagu nad esmalt arwasiwad. Esmalt oli ta päris uimane, hakkas aga warsti toibuma.

Kui keegi laternaga laewalaele läks, kargasiwad koerad rõõmuga ta ümber nagu lapsed jõulupuu juures. Nad ei olnud muud näinud kui seda lage ja purjuriidest katust ta üle.

Nüüd andis Nansen oma nõuu ka Johanserile teada, et ta teda oma saatjaks plaanitawale reisile walinud. Enne kui ta tema mõtet küsis, seletas weel kõik kardetawad hädaohud ära, aga Johansen oli ilma järelmõtlemiseta kohe nõuus, ja ütles, et ta Sverdrupiga rääkides ammugi otsusele on tulnuu, kaasa minna, kui Nansen aga teda peaks walima.

20. nowembril pidas Nansen meestele lühikese kõne, milles ta neile oma nõuu teada andis. Esmalt tuletas ta neile endi reisi üleüldist ülesannet meelde ja arwamist, mille põhjusel see ette wõetud, et kui laew Siberi rannal jää sisse külmetab see siis jääga ühes põhja poolt Franz-Josefi maad, kas üle põhjanaba wõi selle lähedalt, Atlanti okeanisse

wälja läheb. Reisi ülesanne olla seda wooluse sõitu läbi tundmata mere ette wõtta ja uurimisi toime panna. Ja et uurimistel ühesugune tähendus on, kas nad karwapäält nabale jõuawad wõi aga selle lähedale. Pää ülesanded näiwat neil õnnelikult korda minema, kuna aga iseäralise nabateekonna läbi jää pääl weel rohkem wõiks teha.

Nõnda oli siis liisk langenud ja teekond pidi ette wõetama. Kõige hoolega hakati selleks ette walmistama. Juba suwe lõpul oli Nansen ühe-inimese kajakpaati bambuseşt tellingiga walmistama hakanud. See oli raske töö, mis mitu nädalit kestis, selle eest oli ta aga tugew ja kerge, kaalus walmilt 8 kilogrammi. Selle järele hakkas Mogstad teist tegema, kuna Nansen Johanseniga neid wooderdama ja katma hakkas. Kajakid olìwad 3,70 meetrit pikad, keskelt umbes 70 sentimeetrit laiad, üks 30, teine 38 sentim. sügaw. Niisugune on lühem ja laiem kui lihtne Eskimo kajak, mispärast ta wee sees ka nii kergelt ei liigu. Et nendega aga üle lõhede ja lompide ning kalda ääri mööda waja oli sõita, siis ei olnud kiirus ka mitte pääasi. Pääasi oli, et lootsik tugew ja kerge oleks ja pääle sõitja kauema aja tarwis kraami jõuaks kanda. Pikemad kajakid olekìwad raskemad, üle künklise jää ka raskemad wedada olnud. Nii aga oliwad need üsna kohased. Hoolsasti laaditult wõisiwad nad kolme kuu moona ühes koerte sõögiga kanda,

kuna üks ehk kaks koera lael wõisiwad aset leida. Päält oliwad nad üleni kaetud, pääle ühe augu keskel, kus sõudja istus. Sel keskmisel augul olid eskimolaste kombel puu röngas ümber, mille üle istuja oma kasuka wõis panna, nii et see wett pidas. Kui kasukas käisteşt ja kaelast hästi kinni oli, wõis weşi üle lüüa, ilma et tilkagi kajakisse oleks pääsnud. Niisuguşt paati oli selle päraşn tarwis, et waşt tagaşi minnes Franz-Josefi maa ja Nowaja Semlja wahel üle lageda wee waja oleks sõita. Pääle keskmise augu oli kattel ees ja taga otsas weekindlad klapid, kuşt käega toidukraami ja muid asju wälja wõis wõtta. — Purjuriiet wee kindlaks teha oleks kõige parem olnud seda liimi weega leotada ja õliwärwiga üle wärwida, kange külmaga oli see aga raske teha ja Nansen kartis wärwi riiet murduma panema. Leotati riiet siis paraffini ja raswaga, mis aga pişut raskem oli nii et kajak kõigega 18 kilogrammi kaalus.

Siis tehti mõned käşikelgud walmis, mis painduwad ja kõwad oliwad ja millega koormaga aju jääl koertega wõis sõita.

Kehakattega tehti mõneşuguseid proowişid. Es malt pidiwad nad hundinahka kasukad kaaşa wõtma need näişiwad aga liiga soojad olema. 9. dezembril käis Nansen hundinahkse ülikonnaga 41 graadise külmaga wälja, higistas aga sääl juures nagu hobune.

Siidist telk ja keeduwärk pidi muidugi kaasa wõetama. 35 graadise külmaga tehti telgis keetmise proowi. Ühe tunni ajaga wõis 3 liitrit keewa wett saada ja umbes sama palju sulatada, kuna poole tunniga 2 liitrit putru wõis keeta, ja sääl juures kõigest 50 grammi petroleumi kulus.

Ka toidukraami walimine andis tublisti päämurdmist, sest see pidi hästi toitew olema ja wähe ruumi kaaluma. Pääle selle oli waja õige rohkel walikul kõiksugu wäikseid tarbeasju ligi wõtta.

Nansen ja Johansen olewad ise kõige talwe wäljawalimiste ja proowimistega ametis, kuna Mogstad kelkusid walmis tegi, Sverdrup aluskotta ömbles ja Juell koerteriistu tegi. Blessing pani wäikese apteki walmis, kus tarwilisemad rohud ja sidemed olewad. Üks mees tegi päewaraamatutest ärakirju, mida Nansen iga juhtumise tarwis kaasa tahtis wõtta. Hansen walmistas tabelid uurimiste märkimisteks ja tegi reisikaardi ühes senise reisi tähendustega. —

Wiimasel sügisel tegiwad Hansen ja Johansen lumest majakese, eskimolaste hurtsiku laadi. Sääl ei olnudgi halb olla. Laes rippus petroleumi lamp, mille walgus lumeseinadest tagasi säras. Siin wõis ta oma tööriistadega üsna lahkesti ümber käia, ja kui ka külm wäljas üle 20 graadi oli, wõis siin terasriista paljas käes hoida. Päew päewa järele oli Hansen sääl ametis ja uuris magnedinõela näh-

tuſi, mis talle waheſt õige ootamata raskuſi teg
24. nowembril tuli ta õige äritatult õhtuſöögil
ja ütles: „Praegu lõi kompaſs 24 ° kõrwale j
näitab ida poole. Niiſuguſt magneedi kõrwalepõi
kamiſt ei ole ma weel enne näinud.“

Warem oli ta ju 15 ° kõrwalepõrkamiſt näi
nud. Läbi ukſeaugu oli ta aga oma obſerwatori
umisſe näinud, et wäljas ilm korraga walgemak
läinud ja jääpangad ning laew ſelgesti näha olnud
nagu täie kuu ajal. Pakſude pilwede päraſt e
olnud aga wirmaliſi näha. Selle järele näib lugu
nii olewat, et magneedinõela kõrwalenäitamine
wirmalistega ühenduſes on, ehk nõel ſee kord
ida poole näitas ja mitte nagu harilikult lääne
poole.

Bleſſing ja Nanſen läkſiwad kohe laewalaele.
Wäljas oli weelgi nii walge, et lõhed eemal jää
ſees ſelgesti paiſtſiwad, muud iſeäralikku asja ei
paiſtnud aga midagi ſilma.

Nowembri kuu, mis minewal aastal „Frami“
tublisti edaſi oli aidanud, oli nüüd üsna teiſem.
Laiaſid lõheſid leidus jää ſees küllalt, kuid tuult ei
olnud ſugugi, mis neid põhja poole oleks ajanud.
Ülepää ei ole ſäälſes koledas meres aastaaegade
mõju ialgi üheſugune.

Dezembri kuu algul oli Sverdrup mõne päewa
haiglane ja pidi ſelle päraſt ainult kaerajahu putru
ſööma. Ta oli ettewaatamatalt jää pääl külmeta-

nud ja pidi woodisse heitma, ehk ta ise küll ennast haigeks ei pidanud. — 12. dez. oli „Fram“ 82° 30′ põhjalaiuseşt üle jõudnud.

Kagu tuul, mis mõnda aega juba puhunud oli, muutus 22. dezembril tormiks. Tuule kiirus oli 13—15 meetrit sekundis. Wäljas oli ilm koik üks lumemaru, nii et midagi näha ei wõinud. Arwatawasti pidi 83. graad juba selja taga olema. Öösel kell 12 aegu sai laew jäärõhumise hoobi, mis pääle mürin ja kohin kostis. Waht teadustas, et mürin laewa eest ja tagant kostab, kuna laewa all olew jää terwe olla.

Teise päewa lõunal oli jälle rõhumist tunda, mille järele laew kauem wäriseş. Kange tormi päraşt ei wõinud aga midagi selgemalt tähele panna. Need jäärõhumised paniwad jällegi mehi mõtlema. Oleks wõinud arwata, et tuul seda sünnitab, rõhumine tuli aga ikka nagu ära määratud kella ajal.

Ka järgmisel päewal oli tuule kiirus 12—14 meetrit sekundis. Lumi tuiskas nii hirmsasti, et midagi näha ei olnud. Laewa taha ja tüüriratta juurde oliwad suured lumehanged kogunud. Wälja minnes tuli meestele hirm pääle, ühtlasi aga ka hää meel, et niisuguse ilmaga ei pruukinud wälja minna. Kuid omal ajal pidi aeg tulema, kus ööd ja päewad niisuguse ilma käes pidi oldama.

Pettersen, kes öösel koerte wahis oli, küsis hommikul, kas keegi jääle ei tahaks minna, tema arwates olla karu lähedal. Peder ja Nansen läksiwad temaga ühes, aga ilm oli nii kuri, et kuigi kaugele ei wõinud minna. Wastu tuult waadates jäi kohe hing kinni ja kare lumi tungis suhu ja ninasse. Paari sammu pääl ei olnud enam laewa näha. Päälegi oli lumehangede ja jääkünigaste pärast halb käia; pea komistas keegi lumesse wõi kukkus jääkuristikku. Kõige parem nõuu oli siis laewale tagasi minna. Soojamõõtja näitas —21,8° C. Arwatawasti oliwad nad hää tuule mõjul ammugi üle 83 graadi põhja poole jõudnud.

Öösel teatas tüürimees, et jää laewa ja termomeetrimajakese wahel lõhkenud. See pragu oli ju suwel tekkinud, nüüd aga uuesti lahti läinud. Päästeti siis majakesest kõik riistad ja teaduslikud abinõuud ära, et neist jäärõhumise korral ilma ei jääks.

Jälle oliwad jõulud möödas ja laewameestel 'polnud weel wähematgi lootust koju poole pääseda. Nansen ootas kärsitult tulewasi juhtumisi.

Pühade järgmisel päewal trehwas Hansen mõne aja kohta üht taewatähte nägema, mille järele ta wälja rehkendas, et nad kõige wähemalt 83° 20′ põhjalaiuse all on, mis teatust teised rõõmuhõiskamisega wastu wõtsiwad.

Hommikul kella 4 ajal tunti laewa wastu tugewat hoopi, mille järele 1/26 aegu uued hoobid tuliwad. 28. detsembril algas aga päris jäärõhumine, kus laewa lähedal kokku aetud jääst päratu mägi sündis, kuna laewa ääres olew jääküngas lõhkes. Uus jäämägi oli laewale oma kohalt kardetaw.

Uus 1895 aasta algas jälle jäärõhumistega, mille juures laew nii tugewaid hoopisid sai, nagu seda enne weel ei olnud ette tulnud. 3. januaril lõhkes jää ümberringi uuesti ja päratu jääpank nihkus laewa ligemale. Selle päraft toodi köik tööriistad ja meteorologia-majakene tükk haawal kiiresti laewa pääle, kuna loodinõõr põhja läks.

Pääle lõunat walmistati iga juhtumise wastu, kui kõige pahemal korral waja oleks laewaft lahkuda. Köik kelgud pandi laele walmis, niisama ka kajakid, kuna 20 kasti koertetoiduga ja 19 kasti leiwaga wälja toodi. Sääl lõhkes jää uuesti ja wesi tungis koerte majasse. Loomad oliwad ju pooleft kehaft wee sees, kui neid wälja lasti. Selle pääle toodi laewaruumift weel moona umbes 200 päewa tarwis ülesse ja seati kõige tarwilisemad asjad käe päraft.

Niisuguft ettewaatuft pidasiwad mehed isegi peaaegu asjatuks, kuid waja oli ometi walmis olla. Seft päratu jäämägi nihkus toll tollilt ligemale,

millega laewal arwatawasti kibe wõitlus ees seisis. Õnneks oli seda puhku kuuwalget, nii et ähwardawat häda warem juba näha wõis.

5. januari hommikul äratas Sverdrup Nansseni ülesse ja teatas, et jäämägi wastu laewa jõudnud ja kõwasti seda rõhuda. Kõik mehed aeti jalule terwe moonawara wiidi jääle ja tarberiistad hoiti saadawal.

Päew läks mööda, aga jää jäi paigale. Siis tassiti ka petroleumipaat jää pääle. Kell 8 õhtul, kui kõik arwasiwad, et hädaoht möödas, läks korraga kole müriseming lahti. Suured jääpangad langesiwad üle parda. Peder kahmas kühwli, ja hakkas neid ära loopima. Nansen keelas teda kui ka Mogstadi seda tegemast, sest labidaga ei olnud wõimalik nii wägewa waenlase wastu panna; taga suurema hooga tormasiwad jääpangad laewa pääle. Nansen ruttas alla ja hüüdis kõik mehed laele, keelas neid aga jäämässu poolsest uksest wälja tulemast, sest säält oleks hõlpsasti jää järele wõinud langeda ja neid nagu hiirelõksu kinni matta. Ka koerad lasti lahti ja hakati kraamikottisid alt ülesse tooma.

Ei olnudgi waja mehi taga kiirustada; selle eest muretses jää, mis nii koledasti mürises ja laewa ragisema pani, et Nansen selle hukkamineku arwas kätte jõudnud olewat. Koleduse pani see weel krooni päha, et tüürimees rutuga lambid ära

oli lasknud kustuda. Kui Nansen wiimaks weel oma soomekingi alt ära läks tooma, praksusiwad laepalgid juba nii, et ta ennast rusude alla jääma kartis. Walju mürina pärast ei wõinud üks teise sõna kuulda.

Kui mehed jää pääl kottisid warjule wedasiwad, jäi wiimaks rõhumine järele. Aga kudas nägi laew nüüd wälja! Pool temast oli täitsa jää all, ainult telgi katus paistis. Kui petroleumi paat pardale oleks rippuma jäänud, oleks ta nüüd puru olnud.

Pärast jutustas igaüks oma kohkumist kõige kardetawamal silmapilgul. Sverdrup oli ennast parajasti pesnud kui kõiki mehi ülesse hüütud. Amundsen jooksnud hirmuga tüüri poolsest uksest wälja, pidanud aga häda käes jääpankade alla jääma.

Ettewaatuse pärast hoiti nüüd kõik uksed kinni panemata, et uue häda korral kõigilt poolt pääseda wõiks. „Fram" oli kahtlemata kõwa laew. Jäämägi oli talle pääle rõhumas ja kardetaw jääliikumiste aeg käes. Laew oli aga juba pisut kerkinud, nii et suurem kartus ka mööda näis olewat.

Järgmisel päewal ei olnud jäärõhumisi. Mehed hakasiwad kõige hoolega laewa jää seest wälja raiuma. Pardad saiwad nad warsti wälja, aga laewalael oli hää lasu jääd. Mõnes kohas ulatas

jää 2 meetrit üle parda. Arusaamata oli, kuidas telgikatus jää lasu kanda suutis; see oli aga ka õnn, muidu oleksiwad koerad surma saanud.

Pääle lõunat rehkendas Hansen wälja, et nad 83° 34′ põhjalaiuse all oliwad. Põhja poole jõudmine oli nii wiimasel ajal õige hää olnud. — Laewa wälja kaewates ilmus, et sellel wähematgi wiga ei olnud. Siisgi magasiwad mehed täies riides ja tarwilised asjad käe päralt, et esimesel hüüdel jää pääle wõiks põgeneda. Jää liikus aga järgmistel päewadel pisut. Tuul oli pööranud.

Selle kordne jäärõhumine oli ka haruldane kuri olnud. 2,3 meetrit paks jääpank oli laewa poole tunginud, laewa all olewat jääd ülesse ja laewa alla rõhunud. Waewalt oleks laew weel raskemat rõhumist kannatanud. Aga ta kannatas selle wälja, murdus jääst lahti ja hakkas kerkima. Päälegi ei olnud laewas tilkagi wett leida.

Sellel õhtul paistis kuu all haruldane walgus. Ta paistis nagu hiilgaw heinakuhi silmaringis ja ulatas oma päälmise otsaga kuu ümber olewasse walguserõngasse. Kuu rõnga ülemises jaos oli ümberpööratud poogen näha.

8. januaril oli jää sees kohinat ja mürinat kuulda, suuremat rõhumist ei tulnud aga ette. Sverdrupi juhatusel raiusiwad mehed ikka jääd laewa ümbert ära, kuna Nansen ja Mogstad kelkusid

korraldasiwad, et nendega kas häda korral lõuna poole wõi muidu põhja poole sõita. Moon ja tarbeasjad wiidi suurel jääpangal mitmesse kohta, et nende kahju jää lõhkemise korral mitte wäga suur ei oleks. 14. januaril kuuldi laewas kaks pauku nagu suurtükist. Arwatawasti lõhkes jää kange külmaga.

Kuna nüüd hoolega kelgusõidu saatkonda ette walmistati, luges Nansen Payeri reisikirjeldust Franz-Josefi maa üle. Seda maad, mida Payer surmariigiks nimetab, pidas Nansen oma päästmise Kanaaniks, kuhu nad siis jõuawad, kui moona tagawara otsas. Osalt näis see arwamine naeruwäärt olema, aga siisgi ei wõinud kaks meest niisuguisel maal, mis karudest ja hülgetest kubiseb, häädе püssidega hädasse jääda.

23. januaril oli päikese kuma juba nii suur, et selle hiilgust jää pääl tunda wõis.

Enne Nanseni laewast lahkumist mõõdeti mere sügawust, mis 3450 meetrit oli. Pääle selle pandi lumekingad ehk uisud joonele, mis sellel reisil kõige tähtsamad abinõuud pidiwad olema. Neid tuli igal päewal traani, stearini ja raswaga määrida.

Nansenil oli tundmus, nagu lahkuks ta armsast kodust, kus ta ka selle pääle mõtles, et wast laew ilma temata Norramaale tagasi jõuab. Iga lahkumine on raske.

Waheajal oli wastane tuul neid pisut lõuna poole ajanud, 3. webruaril oli aga laew jälle 83° 43′ põhjalaiuse all. Reisi ettewalmistused oliwad ikka kibedasti käsil. Kelkudele pandi uuest hõbedast taldade alla weel wahtrapuu tallad, mis esmalt, kui koorem weel raske, toeks olekswad, kuna neid pärast ära wõib wõtta. Arwamise järele ei libisenud metall ka nii hästi, kui traaniga leotatud puu, mida katsed tõendaswad.

Nõnda jõudis wiimaks päew kätte, kus Nansen ja Johansen laewast lahkuma pidiwad.

Mitu korda upitaswad juba Nansen ja Johansen kelgureisile minema, aga ikka sundis üks ehk teine parandus ja täiendus reisiabinõuude kallal neid minekut ühest päewost teise lükkama. Midagi tarwilist asja ega abinõuu ei tohitud mitte unustada.

Laewale jääjatel oli ka edespidi igal mehel oma teatud kohused täita, kuid ülemaks juhatajaks jäi nüüd kapten Sverdrup, kellele Nansen oma käega selle kohase tunnistuse kirjutas.

Webruari kuu 25. mindi teele. Sverdrup, Hansen, Blessing, Hendriksen ja Mogstad läkswad seltsimehi saatma. Nelja kelgu ette oliwad koerad rakendatud, kes läbi lume tuisu edasi ruttaswad.

Nansen läks „Kwik'iga" ise kelkude ees, siis tuliwad hurraa-hüüetel ja piitsaplaksutamisel kelgud üksteise järele, kuna laewalt lahkumise paukusid lasti. Kelgud nihkusiwad pikkamisi. Mõnes kohas pidi kahe mehega kelkusid jääküngastest üle aidatama, sest et nad ühel rasked tõsta oliwad, siledal jääl läks aga sõit kui udu, nii et liukingadega saatjatel tegu oli neile järele jõuda.

Sääl pani aga Mogstad tähele, et ühel kelgul wastu terawat jääpanka sõidu pääl kolm paenardit katki läinud. Polnud muud parata, kui pöörati laewa poole tagasi, et wiga ära parandada ja edespidiste äparduste eest hoidmiseks kelkusid täiendada.

Nansen rõõmustas, et sarnane lugu kohe juhtus ja mitte mõni päew hiljem, kus enam midagi parata ei oleks wõinud. Kelkudele pandi paenardite alla kaitseks lai laud, ning wõeti neid nelja asemel koguni kuus kaasa. Need liikusiwad wäga libedasti, ehk küll igal ühel 1100 kilogrammi koormat pääl oli.

Nüüd tahtis Nansen weel edela tuult oodata ja selle tulekul alles minema hakata. Nad oliwad umbes 83° 47′ põhjalaiuse all.

Neljapäewal 28. webruaril hakkasiwad nad uuesti minema, kuna seltsimehed saatma läksiwad. Sääl leiti warsti, et koerad nii raskeid koormaid wedada ei suutnud, waid ainult pikkamööda edasi

nihkusiwad. Wisati mitu koeratoidu kotti maha, mida teised laewale tagasi wiisiwad.

Kella nelja ajal näitas wiimase kelgu küljes olew teemöödu apparat, et nad laewast juba 6 kilometrit kaugel oliwad. Üles löödud telgis saadeti öhtu lobusasti mööda ühes sõpradega, kes teisel päewal laewale tagasi tahtsiwad minna. Alles öhtu kell 11 pugesiwad nad magamise kottidesse puhkama. Laewa pääl tehti lahkujate auuks ilutulestust.

Teisel hommikul, 1. märtsil, keetis üks mees kohwi, milleks kolm tundi kulus, sest et ta keedu wärgiga korda ei saanud. Siis wöeti seltsi suurust ja kell pool 12 hakati minema. Seltsimehed saatsiwad weel paar tundi ja läksiwad siis laewa juurde tagasi. Lahkumine oli südamlik, sest raske on ka 84 graadi all üksteisest lahkuda. Mõnegi silmas oliwad pisarad. Wiimane asi, mis Sverdrup Nansenilt küsis, oli, kas ta koju jõudes ka lõunanabale mõtleb minna, ning lisas juurde, et teine teda selleks ettewõtteks ka koju ootab. Siis palus ta ka oma naesele ja lapsele terwisseid wiia.

Nüüd läksiwad Nansen ja Johansen edasi. Oli aga tükk rasket tööd kuue kelgukoormaga üle küngaste ja pragude minna. Päälegi läks jäi kord korralt halwemaks. Päike seisis alles mada

lal, pääle lõunat ei wõidud pimeduse päraft edasi minna, waid pidiwad warakult õhtule jääma. —

Keskнädalil 6. märzil oliwad nad jällegi „Frami“ pääl, et kolmat korda, aga nüüd tõelikult, minema hakata.

2. märzil sõideti kuue kelguga põhja poole, jää oli sõiduks hää. Edasijõudmine oli aga siisgi pikaline, sest et waheft kelkude edasiaitamise päraft kuus korda üht ja sedasama teejärku waja oli ära käia. Nansen arwas õigesti, et sel kombel ialgi edasi ei jõutaks ning asja peab muudetama; laskis koerad seisma jääda ja läks põhja poole jääd waatama. Johansen jäi koerte juurde ja andis neile iga 24 tunni sees korb süüa.

Põhja pool oli jää ülihää, kuid nii raskete kelgukoormatega ei oleks reisist midagi tulnud. Weel oli waja „Frami“ juurde minna, et kelkusid kõwendada ja täiendada. 3. märzil sõitis Nansen mõne tunniga selle tee laewa juurde ära, mida ta kolm päewa oli tulnud. Kergema koorma kasu oli selge.

Kui „Fram“ paistma hakkas, nägi Nansen oma imekspanemiseks päikest lõuna poolt üle jää serwa paistma, sellega esimest korda sel aastal. Sieti ei oleks päikene weel paistma pidanudgi, seda tegi aga külma sünnitatud kauge walgusekiirte murdmine. Esimene sõnum, mis ta seltsimeestelt sai, oli, et Hanseni rehkenduse järele nad 84° 4′ põh-

jalaiuse all olewat. Paar meest läksiwad siis Johanseni telgi ja kraamiga ära tooma. Tagasi tulles leidsiwad nad aga jää prao ees, kust nad koertega jääpankadel üle tuliwad, kelkusid maha jättes. Jäärennis oli ka rõhumist ja liikumist märgata, nii et weel alles teisel päewal kelgud kätte saadi.

Nansen kaalus nüüd koeri ja tegi lõpulist reisi rehnungi. Kui koeri nende endi lihaga sööta, wõis 50 päewa reisida; pääle selle oli 30 päewaks koerte toitu kaasas, ning 80 päewaga peaks ju midagi teha wõima. Enestele wõeti 100 päewa jaoks moona. Kolme kelgu pääle ära jagada oli igaühel 220 kilogrammi kanda, ja kui üheksa koera iga kelku weawad, siis pidi ju asi tõesti edenema.

Kuna walmistused kiiresti käes oliwad, hakkas jää mitmele poole pragunema. Kõige naljakam oli, et petroleumi paat jällegi jääpraosse hädasse sattus. Wõeti siis nõuuks seda üsna ära lahutada ja tema küljelaudadest kelgujalaseid teha.

Neljapäewal 14. märzil oli kõik walmistus joones. 84° põhjalaiuse ja 101° 55′ idapikkuse all andis Nansen weel Sverdrupile lisaeelkirjasid ja hakkas uuesti teele minema.

Reisiasjadest on kõige päält mõlemad kajakid ehk kelgupaadid nimetada, millega tarwituse korral lagedas wees wõis sõuda. Kelkudest on ju

warem jutt olnud; need oliwad Grööni käsikelkude moodi, laiade uiskude taoliste jalastega. Riiete pääle oli aga waja iseäralist röhku panna. Ehk nad küll sellele otsusele jõudsiwad, et hundinahksed kasukad liig palawad saaksiwad olema, wõtsiwad neid siisgi esimesel minekul kaasa. Warsti nägiwad aga, et kasukad kangesti higistama ajasiwad. Keha niiskust sisse imedes läksiwad nad raskeks ja oliwad nii märjad, et laewa juurde tagasi tulles neid kolm päewa pidi kuiwatatama. Ka külmasiwad nad lõpuks kangeks. Lõpuks ei leidnud nad paremat nõuu, kui wõtsiwad lihtsad willased riided, mis keha soojust liiga kinni ei pea. Nende kehakate oli siis järgmine: pääliskehal laks willast särki, nende pääl kamelikarwust jakk ja kõige pääl färöerlaste willane jakk. Wiimase asemel oli Johansenil paksust friisist kuub ühes pääkotiga. Jalga tõmmasiwad esmalt willased aluspüksid, siis friisist jahipüksid ja lahtised friisigamassid. Tuule warjuks ja lume wastu oli weel kõige pääl õhukesest tihedast puuwillariidest „tuuleülikond" eskimolaste moodi üle pää tõmmatawa pääkotiga. Wäga tähtis osa kehakattest oliwad aga jalanõud. Pikkade sukkade asemel pidas Nansen lahtiseid gamassisid ja sokkisid paremaks, sest et wiimaseid öösel magades rinna pääl wõis kuiwatada. Niisama oli ta lume sees kauemat aega rännates lähele pannud, et Soome kingad kõige paremad jalawarjud on,

kuid need pidiwad isapõdra kintsunahast tehtud olema. Nendega pidi aga hoolega ümber käima ja magamise ajal kuiwatama. Päikese paistel wõis neid keppide otsa tuulduma panna. Külmal ajal kuiwatasiwad nad kingi nii, et kuiwa senne-rohtu sinna sisse paniwad, mis niiskuse enese sisse imes. Rohtu wõis hiljem lahti näppida, ära kuiwatada ja selleks otstarbeks kaua aega tarwitada. Pehmemate ilmade tarwis oliwad neil pargitud härjanahast hülgenahast taldadega Lapi saapad, nagu neid laplased suwel kannawad. Traani ja raswaga määritud on nad iseäranis wesisel ajal hääd kindlad jalanõuud. Niisama wõeti tagawaraks lambawillast sokkisid ja inimesejuukseid kaasa, mis soojad ja kestwad on. Ka friisist jalalapid oliwad selle poolest hääd, et neid pükste ja jaki all kuiwatada wõis. Käte warjuks oliwad hundinahksed ja lihtsad willased kindad, mida aga samasuguse hoolega nagu jalanõusidgi pidi kuiwatatama. Pääs kandsiwad nad wilt kübarat, mis silmi kiirgawa walguse eest warjas ja kõledat tuult läbi ei laskнud. Selle üle oli weel üks ehk kaks pääkotti, nii et kehasoojust tarwituse järele kinni wõis hoida.

Esmalt oli Nansenil nõuu kergeid magadiskottisid põdrawasika nahast kummagi jaoks üht kaasa wõtta. Et need aga küllalt soojad ei olnud, tehti kaheasemega magadiskott täiskaswanud põdra nahast. naau see Grööninaal pruugiks. Nõnda

aitab üks magaja teist soendada, ka on kaheasemega üks kott kergem kui kaks üksikut kotti.

Mis aga kelgureisil mitte ei tohtinud puududa, oli t e l k. Isegi kui ta õhukesest materjalist on, pakub ta rändajale nii palju warju ja lõbu, et selle raskus midagi ei tähenda. Nansen oli toorest siidist telgid walmistada lasknud; need oliwad alt neljanurgelised ja päält terawad ning kerged. Ühe ainsa puuga wõis neid üles seada. Suurem jagu telkisid oliwad paksu puuwillase põrandakattega. Esimesel minekul wõtsiwad nad sarnase telgi kaasa, mis 3¼ kilogr. kaalus. Põrandast oli sedawõrt kasu, et siis telki hõlpsam oli üles lüüa, kuna ka tuul sisse ei pääse. Terwe telk oli üheks kotiks kokku õmmeldud, kuhu ainult sissepugemise auk oli jäetud. Ainult see oli halb, et jalgadega ikka lund sisse tuli, mis ära sulas ja telgi kordkorralt raskemaks tegi. Päriselt teele minnes wõtsiwad nad pea sedasama laadi telgi kaasa, kuid ilma põrandakatteta. Selle telgi ülesseadmine tuuris aga pisut kauem, wahe polnud siisgi suur. Telgi ääred maeti esmalt lumega hoolsasti kinni, et tuul läbi ei tõmbaks, siis puges teine august sisse ja tõstis telgi kandekepiga üles. See telk kaalus kõigest 1,4 kilogr., kestis kõige reisi aja kuni 1895 a. sügiseni ning oli ikka armas warjupaik.

Kaasa wõetud k e e d u r i i st oli selle poolest kasulik, et ta kütematerjali wäga wähe kulutas.

Nad wõisiwad sellega lühikese ajaga sööki keeta, ühtlasi aga hulga joogiwett sulatada. Kütmiseks oli „Primuse“ nime all tuntud Rootsi petroleumigaasi aparat, mis õli põletades gaasiks muudab ja sel kombel hääd palawust sünnitades täitsa ära põletab. Küttematerjaliks walis Nansen petroleumi. Piiritus, mida endistel põhjamere reisidel tarwitati, ei meeldinud talle sellepärast, et ta oma raskuse kohta wähe sooja annab. 20 liitrit petroleumi, mis nad kaasa wõtsiwad jägus 120 päewaks, kaks korda päewas tuld teha.

Uiskusid wõeti mitu paari kaasa, sest et neid waruks rohkem pidi olema, wõisiwad nad ju jääpankadel murduda ja märja ja koreda lume pääl kangesti kuluda. Uisud oliwad enamasti wahtrapuust, traani, stearini ja raswaga hästi leotatud.

Ka püssisid pidi kaasa wõetama, sest arwatawasti pidiwad nad jaolt sellest elama, mis püssiga lasta wõisiwad. Pääle mitme uut seltsi püssi wõeti 180 kuuli- ja 150 haawlipadrunit kaasa.

Teadusliste uurimiste instrumentidest on pääle muu päewapilditamise aparat, pikksilm ja termomeeter nimetada.

Kõige tähtsam aga ka kõige raskem punkt kelgureisile walmistades oli toidutagawara wäljawalimine. Skorbuti ja teiste tõbede tagasitõrjumiseks pidi toit rammus ja hästi walmistatud olema, kuiwatamise läbi aga ka hästi kergeks tehtud.

Wõeti liha- ja kala-jahu, kuiwatatud kartulid, erne-suppi, sokoladi, „vril"-sõõki jne. Pääle selle hoo-lega kuiwatatud nisuleiba ning aleuronati-leiba ja 39 kilogr. wõid.

Lõpuks on weel nimetada apteek, s. o. tarwilised arstiriistad ja rohud, sidemed j. m.

Kolmest kaasa wõetud kelgukoormast kaalus esimene 245,87 kilogrammi, teine 241,8 ja kolmas 226,8 kilogr. — Koeri oli loolt 28.

Nansen ja Johansen lahkusiwad 14. märtsi kun päewl terwituse paukude saadetusel kolmat korda seltsimeestest, kui nad nendega Jumalaga jätnud ja wastastikku õnne soowinud oliwad. Lae-wale jääjad saatsiwad neid tüki teed, pööraſiwad aga warsti tagasi, sest et nad lõunal laewa pääl tahtsiwad olla. Kõrgema jäätünka pääl jäeti lõpuks Jumalaga ja Nansen waatas kurwalt, kuidas Sver-drup uiskudega eemalt paistwa „Frami" poole jooksis. Peaaegu oleks ta ise ka soowinud jälle tagasi pöörda ja lahedas laewakambris wälja pu-hata. Ta teadis, et palju aega mööda läheb, enne kui jälle katuse all magada ja süüa wõib. Et see aga nii kaua pidi tuurima, nagu ta tõesti tuuris, ei aimanud sel ajal keegi. Kõik arwasiwad, et teekäik korda läheb ja nemad weel samasel aastal tagasi pöörawad, ehk et ta — mitte korda ei lähe.

Warsti pidi ka Mogstad tagasi pöörma. Ta tahtis küll neid teise päewani saata, aga tema hundinahkseid pükse ajasiwad nii higistama, et neid laewale kuiwatama pidi minema. Scott-Hansen, Hendriksen ja Pettersen läksiwad aga weel kaugemale saatma, ehk neil küll raske oli teiste järele jõuda, nii kiiresti mindi sileda jää pääl edasi. Kus aga künklisem jää tuli, jäiwad kelgud täitsa kinni, nii et neid edasi pidi aidatama. Tüki teed kandsiwad nad koguni kelka. Takistusest üle saades raputas Peder pääd ja tähendas Johansenile, et neil kelkudega palju pääpalawat tuleb, enne kui nad neid kergemaks on söönud. Selle pääle tuli jällegi halb jää, nii et Peder nende tulewiku eest ikka rohke muretsema hakkas. Õhtu eeli paranes aga lugu. Kella 6 ajal peatama jäädes näitas teemõõtja, et nad esimesel päewal 11 kilomeetrit edasi oliwad jõudnud. Wiiekesti saatsiwad nad õhtu telgis ladusasti mööda. Pettersen, kes teel palju higistas, wärises ja ägas külma pärast, kuna koeri kinni pandi ja telki üles löödi. Telgis oli ta aga rõõmus ning oleks hää meelega kolmandaks kaasa läinud.

Seltsimehed, kellel magamisekottisid kaasas ei olnud, tegiwad lumest majakese, kuhu nad oma hundinahksete riietega sisse pugesiwad ja magama heitsiwad. Hommikul tõusti wara ülesse, koerad pandi kelkude ette ja ilma palju sõnu kulutamata

lahkuti seltsimeesteſt ning sõit tundmata paikadesse algas.

Suured siledad jääwäljad oliwad ees ja nad jõudsiwad ruttu edasi. „Frami“ mastid oliwad ammugi jääserwa warju kadunud. Sagedasti tuliwad jää wirnad ja koredad kohad ette, kus kelkusid waja oli edasi kanda. Waheſt kukkusiwad nad ka ümber, ning ülestõstmisega oli palju waewa. Sel päewal jõuti 9 kilomeetrit edasi.

Sel mõõdul oli ka Nansen edasi jõuda lootnudgi; aga nad ootasiwad ka, et kelgud edaspidi kergemaks saawad.

Pühapäewal, 17. märtsil, tähendas Nansen päewaraamatusse: „Jää läheb ikka siledamaks, mida enam me põhja poole jõuame. Eila jõudsime lõhe kohta, milleſt ümber pidime käima, seſt et kauge külmaga hää ei olnud kajakitega üle aerutada. Kell 5½ õhtu olime juba 9 kilomeetrit edasi jõudnud. Et hää seisukoht oli ja koerad wäsinud, jäime peatama. Õõsel oli 42,8 graadi C. külma. — Järgmistel päewadel läks jää aina siledamaks, nii et ühel päewal koguni 15 kilom. edasi jõudsime. Siin ja sääl juhtus ka äpardus, mis kinni pidas; nii tõmbas kord teraw jää nurk kalajahu koti lõhki, nii et kallis sisu kõik wälja jookſis ja meie enam kui tund aega seda kokku korjasime. Siis murdus teemõõtja, mida mitu tundi waja oli parandada. Siis aga läks teekond jällegi põhja

poole, sagedasti üle suurte laiade jäälagendikkude milleſt arwama pidi, et nad waſt kuni põhjanabani ulatawad. Mõnes kohas oli aga ka jää nii künkline, nagu mägiline maa. See oli kahtlemata wäga wana jää, mis aastate kaupa Siberi rannalt Grööniimaa poole uitab, igal aastal rõhumiſi kannatab ning ſellega kõrgeid künkaid ſünnitab. Suwel ſulades ja talwel lumekorra all uuesti külmetades oli ta enam jäämägede kui merejää ſarnane."

Järgmistel päewadel oli ikkagi kange külm, kuni 42 graadi C., mis iſeäranis ööſel magadiskotis läbi käis. Jää oli ſõiduks ülihää. Neil päiwil kaotaſiwad nad oma teemõõtja ära, ning et nad ſeda kohe ei märganud, ei olnud waewa wäärt teda taga otſima minna. Nüüd pidiwad aga päewateed umbes arwama. Teine õnnetus ſel päewal oli, et koer „Liwjägeren" haigeks jäi, ning ſellepäraſt kõrwas joosta pidi laſtama. Ta jäi ka warsti teadmata maha, mehed tõiwad aga uiskudega tagaſi jookstes ära, mis käiku märkſa peatas. Neljapäewal, 21. märtſil, oli 42—44° C. külma, ilus hiilgaw ilm, kohane ſõiduks, magamiſeks aga liig külm; elawhõbe harilikult külmetanud. Niiſuguſe ilmaga telgis Soome kingi lappida, nii et nina külmetas, ei olnud kellegi lõbu. — Teiſepäewal jõuti koguni 22 kilom. edaſi, ning enne lõunaſe tähelpaneku uurimiſe järele oliwad nad juba 85° 9′ põhjalaiuſe all. — Sääl oli aga hää

jää otsas, pääle selle tegi kirde tuul käigu mõrnaks. Nähti ka suurt kogu õhukese jääga kaetud wett, mis alles hilja pidi tekkinud olema ja selle päraſt imeks oli panna, et sel aastaajal lagedad loigud tekkiſiwad.

Pühapäewal, 24. märtſil, kirjutas Nanſen: „Jää ei ole enam hää. Eila oli meil raske päew, aga me jõudſime siisgi oma 14 kilomeetrit edaſi. Alaline kelgu tõſtmine teeb ſeljale palju waewa; küllap me ſaame aga paremaid aegaſid. Ka külm on alles läbilõikaw, eila kange kirde tuule tõttu õige käre. Paari päewa päraſt hakkab meil ka ſüdaöösl päikene paiſtma. — Eila tapſime koera „Liwjä ereni“ ära. Oli tükk rasket tööd tema nahka ära wõtta. See oli meil eſimene koer tappa; hiljem tuli mitme teiſe kätte kord. Terwel reiſil ei olnud meil nii wastumeelſelt talituſt, iſeäranis alguſel, kui ilmad alles külmad oliwad. Kui liha tükkideks raiutud ja teistele koertele kätte antud oli, pidaſiwad neiſt mõned paremaks nälgida kui liha puudutada. Ajajooksul õpetas neid aga wäſimus ka koeralihaſt lugu pidama, ehk meie küll lõpus enam waewaks ei wõtnudgi enne liha katkiraiumiſt nahka ära nülgida.“

Järgmistel päewadel läks jää piſut paremaks, oli aga weelgi halw küllalt, nii et ükslugu koertel wedada aidata, ümber kukkunud kelku üles tõsta ja üle küngaste rebida waja oli. Waheſt oliwad

mehed õhtuks nii wäsi ud, et käies silmad kinni wajusiwad ja nad üle niskude komistasiwad. Kui jääpankade wahel warjulisem koht leidus, jäiwad nad öökorterisse. Kuna Johansen koeri rawitses, seadis Nansen telgi ülesse ja walmistas õhtusööki.

Kui koerad talitatud, wiidi söögikraami osa, kotid ja tarwilisemad asjad sisse. Siis laotasiwad nad magadiskoti lahti, toppisiwad telgiaugu hoolsasti kinni ning pugesiwad kotti, et riideid ära sulatada. See ei olnud kellegi lõbus töö. Päewa jooksul oli keha soojus wälimised riided kord korralt tihedaks teinud, mis nagu jääkoorukeseks oli külmetanud. Wälimine ülikond oli siis nii kõwa, et ta üksi püsti oleks seisnud; astudes rägises ta iga kord kuuldawalt. Riided oliwad nii kõwad, et kord kuue warrus Nansseni käerandmesse sügawa haawa lõikas. Kange külm ei lasknud seda paranema hakata, nii et ta alles sügiseks terweks sai. Kui nad õhtul kotti pugesiwad, hakkasiwad riided pikkamööda sulama, mis aga palju keha soojust ära tarwitas. Nad surusiwad kõwasti wastamisi, ning lõgistasiwad umbes poolteist tundi hambaid, enne kui pisut sooja tundsiwad. Wiimaks läksiwad riided märjaks ja paenduwaks, et aga hommikul kotist wälja minnes jälle kangeks külmada. Riiete kuiwatamise pääle ei olnud külmal ajal mõeldagi.

Oh kuis nad külmetasiwad, kui kotis õhtusöögi walmimist ootasiwad. Nansen, kes koka ametis oli, ei

tohtinud silmi mitte kinni lasta, waid pidi sööki walwama. Wiimaks oli söök walmis ja maitses ka hästi. See oli ka kõige lõbusam silmapilk, mida nad terwe päewa ootasiwad. Kuid mõnigi kord oliwad nad nii wäsinud, et lusikat suu poole tõstes magama uinusiwad. Käsi langes elutalt tagasi ja lusikas weeres toiduga koti pääle. Pääle söögi rüüpasiwad nad lonksu tulist wett, milles piimapulbert ära oli leotatud. See maitses nagu soe piim ja mõjus karastawalt kuni jalawarwasteni. Siis pugesiwad nad hoolega kotti, paniwad pää kohalt lapi kinni, litsusiwad wastamisi ja jäiwad magusasti magama. Aga ka unes rändasiwad nad agarasti põhja poole, kus juures Johansen kangesti koeri wandus ja taga hüüdis.

Magadiskotis oli mõlemil üsna lõbus olla, kui aga kehad sooja saiwad. Kuid see ei soenenud ruttu; kui Nansen ühel ööl üles ärkas, oliwad sõrmed ja warbad aina külma wõimuses.

Hommikul pidi Nansen kui kokk esmalt üles tõusma, et suurusetoitu walmistada, milleks tund aega kulus. Selleks oli harilikult ühel hommikul sokolad, wõileib ja pemmikan, teisel kaerajahusupp ehk jahu, wee ja wõi segi. Selle juurde piim, mis piimapulbrist weega oli walmistatud. Kui söök walmis oli, äratas ta Johanseni ülesse. Pääle söögi kirjutasiwad nad päewaraamatusse ja walmistasiwad kohe teele. Sagedasti oliwad nad alles

wäsinud, ning hää meelega olekſiwad nad kas wõi 24 tundi joonega maganud, mis ſääl neude meeleſt kõige ſuurem lõbu näis olema. Aga waja oli põhja poole tungida.

Kui teeriided ſeljas, mindi külma kätte kelkude kallale neid teele walmis ſeadma, koerte weonõõriſid harutama ja loomi ette rakendama, et ruttu edaſi minna. Neil mõrudatel päewadel oli meestel küll hundinahkſeteſt kaſukateſt kahju, mis „Frami“ pääle oliwad jäänud. Nad läkſiwad aga edaſi. Nanſen käis eeli ja otſis jääpankade wahel teed, ſiis tuli kelk tema kajakiga. Koerad õppiſiwad warsti järel käima, jäiwad aga iga takiſtuſe juures peatama. Kui neid hüüdmiſega kõiki korraga wedama ei ſunnitud, oli waja tagaſi minna ja piitſaga aidata. Johanſen tuli kahe kelguga järele, kuna ta waheſt koeri hüüdis, waheſt piitſutas, waheſt aga iſe kelku tõmmata aitas. Salgamata oli ſee waeste loomade piinamine, mida nad põlaſtuſega mälestaſiwad, kuidas waja oli koeri pekſuga edaſi ajada, kui nad aga waewalt weel liigutada ſuutſiwad. Aga parata ei olnud midagi. Nad pidiwad edaſi ſaama, muud ei olnud wõimalik tähele panna. See on ſeda laadi reiſimiſe halb külg. Toredad loomad pidiwad piitſa hirmul nii kaua wedama kui weel üksgi muskel jakſas, kuni neid ſurm ſelleſt wabaſtas.

Et nüüd ka öösel päike paistis, ei olnud enam waja aega tähele panna, et õhtul peatama jääda ja hommikutunnil minema hakata, waid rändasiwad ehk seisiwad just siis, kui see parem passis. Katsuti 9 kuni 10 tundi järjest rännata. Keskpäewal seisatati ja wõeti lõunat, kuid see oli omalt kohalt raske küll. Warjulises kohas mässisiwad nad endid willase waiba sisse, siisgi lõikas tuul kuni nahani läbi, kui nad kelkude pääl istudes sööki wõtsiwad. Waheşt laotasiwad nad magadiskoti lume pääle ja pugesiwad sisse, aga ka nõndagi ei läinud korda sööki ja riideid ära sulatada. Kui külm õige käre oli, rändasiwad nad süües edasi ja tagasi, et keha sooja hoida. Niisama tülikas oli koerte nööriſid lahti harutada. Pääle lõuneks wõttis kumbgi lihasokoladi kaasa.

Enam jagu põhjamaa reisijaid, kes saanireisid ette wõtsiwad, kurdawad nõndanimetatud arktia janu päraşt, mis lumelagendikkudel pahaks seltsiliseks tuleb ja lume söömise läbi weel kangemaks läheb. Nansen, kes Grööniimaalt risti üle rännates samaşt janu kannatas, oli selle wastu ette walmistanud ja paar gummişt pudelikeşt kaasa wõtnud, mida nad hommikul keeduriistaşt wett täis paniwad ja külma eeşt hoides rinna pääl kandsiwad. Kuid oma imekspanemiseks nägiwad nad, et kõigel päewal mitte janu ei tulnud. Mida enam aega kulus, seda wähem tuli neil päewal janu, ning

wiimaks ei wõtnudgi nad enam päewaks wett kaasa. Kui pisut jaau tundus, ajas seda tükk mageda wee jääd kohe ära, mida igalt poolt oli leida. Kuna lume sõõmine jaau kaswatab ja muudgi paha teeb, wõib jääd ilma kahjuta jaau kustutuseks tarwitada. Seda tuleb esmalt pi'ut pihus pidada ja siis suhu pista. Wist on seda paljud reisijad katsunud. — Et jaau neid ei waewanud, pidas Nansen õigusega hää keeduriista mõjuks. Sellega wõis igal hommikul wähese küttematerjaliga nii palju wett sulatada, et nad jaau otsa juua wõisiwad ning wett ülegi jäi.

Reedel, 29. märtsil. Meie rändajad rühkisiwad edasi, aga see läks pikkamisi. Jää seisukord oli keskmine, mitte nii hää, nagu nad alguses lootsiwad. Sagedasti tuliwad koledad suured jääseljandikud ette, milleşt üleminek palju aega wiitis. Esmalt oli tarwis teed otsida, sagedasti ka kõweriti käia. Sääl juures läksiwad koerte nöörid aina segi ja sõlme, mille harutamine wäga tülikas oli. Koerad kargasiwad üksteiseşt üle ja segasiwad nöörid silmapilk jälle ära. Sääl pidas jälle jääpank kelgu kinni. Koerad hulgusiwad rahutult, kui teiste järele ei jõudnud. Mõni näris oma nööri läbi ja lippas esimese kelgu järele, teine ja kolmas järele. Koerad püüti kinni ja nöörid sõlmiti kokku, seşt kange külmaga ei wõinud neid kokku palmitseda. Mõnda läks rong üle künklise jää, kus iga

poolteise tunni taga jällegi waja oli nööriſid harutada.

Eila oliwad nad kell 1/29 teele läinud ja kell 5 õhtu peatama jäänud. Pääle lõunat läks kirde tuul kangemaks ja taewas tumedamaks, mis ammu igatsetud ilma ſoemaks muutumiſt kuulutas. Nad ei olnud ka ennaſt petnud. Õhtul oli külm aga 34° C.; kotis oli hää magada, nagu neil ſeda enam ammugi ei olnud.

Jää, kus pääl nad oliwad, näis oſalt wana olema, ſääl wahel leidus ka kohte, kus kaunis laialt noor jää oli, mis ammugi hummikusſe oli rõhutud. Nad ei wõinud ſeda teiſiti ſeletada, kui et ſiin jää ſees ſuured tiigid oliwad olnud. Sarnaſeid ſileda jääpinnaga tiikiſid leidus palju. — Sel päewal mõõdetud lõuna-kõrguſe järele pidiwad nad 85° 30′ põhjalaiuſe all olema, mida Nanſen tõeks ei tahtnud pidada, waid uurimiſel ekſituſt juhtumud arwas olewat.

29. märtſil oli palju koredat jääd ees, nii et nad ringi käies pikka teed käiſiwad, kuigi palju aga edaſi ei jõudnud. Wiimaks leidſiwad nad ſiledat wana jääd, kus arwasti lumehangeſid pääl oli. Kuid ſelle järele tuliwad õige halba laadi jääſeljandikud wastu. Wiimaſe ſeljandiku ääres oli weel ſuur lõhe. Kui eſimene kelk üle pidi minema, kukkuſiwad kõik koerad lõhesſe, kuſt neid wälja pidi tõmmatama. Sääl juures pääſis üks

koer lahti ja pani waluma. Teine kelk kukkus kõige koormaga lõhesse, ei läinud aga õnneks mitte puruks. Koorm pidi aga kõik kott haawal üles toodama ja uuesti päale laotama, mis palju aega ära kulutas. Ka koeri pidi alla wisatama ja teiselt poolt jälle üles aidatama. Kolmanda kelgu lugu oli aga parem, ja natuke maad edasi minnes tuli ka kadunud koer tagasi. — Sel päewal näitas soojamõõtja 43 graadi külma.

Pika ootamise järele läks ometi 30. märtsil ilm sulamaks. — Lõuna tuulega oli aga weel 30 graadi külma, mida reisijad nagu suweilma teretasiwad. Alla tuule oli ka edasiminek jõudsam. Üheset õhukese jääga kaetud rennist kelkusid üle wiies langes Johansen mõlema jalaga wette, mis halb wahejuhtumine oli. Kuna jääpragu kord korralt ikka laiemaks läks, jookšis Nansen asjata edasi tagasi, ülemineku kohta otsides. Nii seisiwad nad, üks mees kelguga teisel pool, teine märg mees kahe kelguga teisel pool, nende wahel aga ikka laiemaks minew pragu. Kajakid ei wõinud wette lasta, sest et neile sagedate ümberkukkumistega aukusid sisse oli läinud. Lõpuks leiti ometi ülemineku koht, kust kelgud üle wiia saadi, edasireisimisest ei olnud aga sel korral enam juttugi, sest Johansen oli nagu jäätomp, kuna ta lõhkised pükšid hädasti parandamist tarwitasiwad.

Sarnasel põhjamere reisil on mõnesuguseid takistusi ees; kõige tüütawamad oliwad meie reisijatel aga paljud wäikesed talitused, mis hommikutel enne edasiminekut õiendada tahtsiwad. 2. aprillil läks tuul ju päris „weskituuleks", mis kuni 7 meetrit puhus. Kange lumetuisuga läksiwad nad teele. Esmalt 'polnud teekäigul wigagi, sääl tuliwad aga warsti jääseljandikud wastu, üks pahem kui teine. Hommiku kell 9 ajal jäiwad nad juba peatama ja oliwad oii wäsinud, et magadiskotis lusikas käes magama uinusiwad.

Jääseljandikud ja künkad läksiwad ikka pahemaks, umbse ilma pärast polnud wõimalik kaugemale näha, kuna koredal jääl lumekingi ei wõinud tarwitada. Siisgi oli waja eeli käia teed otsimas, kust wõimalik oli koerte ja kelkudega edasi pääseda. Halwa jää pärast hakkas Nansen juba kahklema, kas ülewää wõimalik on weel kauem põhja poole tungida.

Sel päewal tapeti ka teine koer ära ja jagati liha 26 osaks. Kahekssa koera ei tahtnud seda aga mitte süüa, neile pidi pemmikani antama. Lõunal wõetud meridiani-kõrgus näitas, et nad 85° 54 põhjulaiuse all wiibisiwad. Imeks oli panna, et nad hoolimata kõigest waewarikkast edasipüüdmisest kaugemal ei olnud. Nüüd hakkas Nansen tõesti kahklema, kas enam edasi maksaks minna. Franz-Josefimaale oli kolm korda nii palju maad,

kui nad ju käinud oliwad. Misſugune maa wõis ſääl pool olla? Et ta parem oleks kui ſiin ja wõimalik rutem edaſi jõuda, oli waewalt loota. Ka maa olud oliwad tundmata ning teadmata, kas ſääl loomi leidub.

Juba ammugi uskus Nanſen, et wõimata on ſarnaſel jääl ja ſarnaste koertega põhjanabani wõi wähemalt ſinna lähedalegi jõuda. Kui koeri aga rohkem oleks olnud! Mis oleks ta nüüd andnud, kui tal Oleneki koeri oleks olnud! Nad pidiwad ümber pöörama, olgu ſee warem wõi hiljem. Ning mõiſtlikum oli ſeda warsti teha, kui et kauem edaſi minnes häda ſeda ſunniks tegema. Päewal oli 29, öösel 34 graadi külma.

Päewareiſiſid kokku rehkendades pidiwad nad ammugi üle 86. graadi olema, kuna nad tõesti palju lõuna pool oliwad. Nüüd ſai Nanſen aru, et nad ſiin wägewa wastaſega wõitlema pidiwad, ſeſt woolus ja tuul wiiſiwad jääd lõuna poole, mis nende edaſimineku asjatuks tegi.

4. aprillil oli asja ſeiſukord ikkagi ſeeſama. Tükk rasket tööd oli kelkuſid üle jääpankade aidata, aga Johanſen oli ſelle töö pääle hästi agar. Nad oliwad mõlemad juba wette kukkunud. Õhukeſeſt jääſt üle minnes, kuſt Nanſen lumekingadega kergesti üle läks, langes Johanſen jällegi wette. Õnneks ſai ta aga kelguſt kinni hakata, nii et koerad teda jälle wälja wedaſiwad. Niiſugune

ſupelus polnud ſugugi lõbus, päälegi, et kusgil riideid kuiwatada ei ſaanud. Hoolſasti järele rehkendades leidis Nanſen endid nüüd ometi 86° 2s' põhjalaiuſe ja 98° 47' 15" idapikkuſe all olewat; kompaſs näitas 44,4° kõrwale.

Ikka enam jäi Nanſenil ſee mõte kindlaks, et nad enne määratud aega tagaſi pidiwad pöörma. Laewaſt lahkudes mõtleſiwad nad nimelt 30 päewa põhja poole rännata, ning ſelle aja jaoks oli ka koerte toitu kaaſa wõetud. Arwatawasti pidi Petermanni-maale 280 merepenikoormat olema (oli aga tõesti Kap Fligelyn'i 360 merepenk.) ning ſeda ära käia nõuaks harutut waewa. Küſimus oli: Kas pidiwad nad püüdma 87 põhjalaiuſe graadini minna? Sarnaſe jääga ſinna jõuda oli aga kahtlane.

Laupäewal, 6. aprillil oli hommikul üle 24° C. külma. Jää läks ikka halwemaks. Eelmine päew oli neid kangesti tüüdanud ning hommikul jällegi peatades oli Nanſen walmis ümber pöörma. Ta tahtis weel ühe päewa edaſi minna, et jää ſeiſu ſilmitſeda. Nüüd oliwad igal pool rennid, aheliku ja künkad. Üle nende pidi ükſlugu kelkuſid tõſtetama, mis ka hiiglaſe wõib ära wäſitada. Jää oli wäga paks, näis aga nagu uuemal ajal hunnikuſſe rõhutud, ſeſt et teda oſalt kerge lumi kattis, kuhu üle keha ſiſſe wõis langeda. Ja nõnda ulatas ſee penikoormate kaupa põhja poole. Siin

ja ſääl paiſtſiwad wanad pakſud pangad, mida päält päikene ümmarguſeks oli ſulatanud.

Nanſen arwas nüüd, et kauem ſiia jääda ei kõlwanud. Põhja poole tungida oli pea wõimata, ning tükk rasket tööd ſarnaſel jääl Franz-Joſefi-maale jõuda. Wiimaſel maal arwaſiwad nad aga oma aega kaſulikult wõima tarwitada, kui neile ſeda weel oli jagatud. Õhtul 34 gr. külma.

Esmaspäewal, 8. aprillil, läks jää ikka halwemaks; üks ſeljandik tuli teiſe järele, ning eemalt ei paiſtnud muud kui jääkünkaid. Kelkuſid ei ſaanud muidu edaſi, kui aina kandes. Wiimaks läks aga aſi üsna halwaks. Nanſen käis lumekingadega tükimaad põhja pool waatamas, ei näinud aga ka kõigekõrgema künka päält muud kui ſamaſuguſt jääd. Üks jääkünga ſte riſu, nii kaugele kui ſilm ulatas. Aruta tegu oleks olnud weel edaſi püüda.

Nii wõttis ſiis Nanſen nõuuks Kap Fligely poole minema hakata.

Oma kõige põhjapoolſemal peatuspaigal walmiſtaſiwad nad endile õige mehiſe piduſöögi. Rõõmſalt pugeſiwad ſiis oma armſama sõbra, magadiskoti, ſiſſe. Meridiani-kõrguſe rehkendamiſe järele pidiwad nad 86° 10′ põhjalaiuſe all olema.*) Külma oli 32 graadi.

---

*) Põhjalikuma rehkenduſe järel oliwad nad aga õieti 86° 13,6′ põhjalaiuſe ja 95° idapikkuſe all.

Esmaspäewal, 8. aprillil, tegiwad nad esimese teekonna koju poole. Nad arwasiwad niisama sugust jääolekut leidwat, oma imestuseks nägiwad aga jääpinna kordkorralt ikka siledamaks minewat. Muidugi leidus weel seljandikkusid, aga nendega oli hõlpsam walmis saada.

Ka järgmisel päewal läks jää ikka paremaks, kuna rennid kahel pool kõrwas paistsiwad olewat. Wiimaks oli aga waja ka ühest rennist üle minna, ehk küll jää jalgade all enam nõtkus, kui armas oli. Õhtu eeli langes aga üks kelk kõige koertega õhukesest jääst läbi wette. Küll saiwad nad kelgu ja koerad warsti wälja, aga teisest kohast üle püüdes sündis sama äpardus. Alles pika ringkäigu järele saiwad nad üle. Sel päewal käisiwad nad rohkem teed kui wast ialgi enne. Soojamõõtja näitas —27,6° C.

Kolm päewa selle järele oli jää üsna tasane, nii et nad kiiremini reisisiwad kui enne arwatud. Sääl juhtus neil aga õnnetus, et mõlemate uurid maha käisiwad, mida nad magama minnes unustasiwad üles keerata. Küll paniwad nad uurid warsti käima, aga waja oli õiget aega määrata. Ümberpööramise ajapunkti ja lainsegraadide rehkenduse abil seadis aga Nansen jällegi uurid arwatawasti kaunis õigesti käima. Sel päewal tapeti jälle üks koer ära, mis 30 graadise külmaga wäga tüütaw töö oli.

Selle järele läksiwad mõned päewad ilma iseäraliste juhtumisteta mööda. 15. aprillil rabeles üks suurem koer rakkest lahti ja jooksis ära. Ta tuli aga hiljem jälle tagasi, kui jäälagendikkudel ümber joostes midagi paremat ei näinud.

Jääpiad oli, kui mitte sile, siis ometi niisugune, kust ilma suurema waewata üle wõis minna. Nansen oli kusagile oma kompassi maha unustanud ning pidi uiskudega tagasi ruttama seda üles otsima. Tagasitulek oli raske, sest et päikene juba heledasti paistis ja tal palaw tuli. Ta tundis enese üsna nõrga olewat, kui kelkude järele jõudis Johansen magas kajaki pääl esimest korda päikese paistel. Siis mindi jälle edasi. Soojus ja wolgus tegiwad aga mehi uniseks, nii et reisimine pikkamisi edasi läks.

Kesknädalil, 17. aprillil, jõudsiwad nad sarnase jää pääle, nagu „Frami" ümber oli olnud. Kahtlemata oligi see samane paik, ning nemad nõnda üle 120 kilomeetrit juba lõuna poole tagasi tulnud.

Ilmad oliwad nüüd üsna ilusad, mitte nii külmad, et tüüdanud oleks, kuna päikene aina paistis ja tuul wähene oli. Õhu seisukord pidi siin Nanseni arwamise järele imekspanemise wääriline ühtlane ja rahuline olema. Enam kui kuu aega rändasiwad nad juba jää pääl, aga weel kordagi ei tulnud halba ilma, maha arwatud kaks tunnedat

päewa, kus aga päikene siisgi paistis. Külma aeg oli mööda ja nad tungsiwad ikka maa ja suwe poole edasi. Ka hommikul ülestõusmine ei olnud enam nii piinlik kui warem kange külmaga. — Sel päewal pidi Nansen oma püksa parandama, mis juba lagunema kippusiwad. 28 graadise külmaga ei olnud wäga wigagi rättsepa ametit pidada, kuna enne 40 graadise külmaga nõel wäga wisalt liikus.

Reedel, 19. aprillil, oli weel kaheks ehk kolmeks päewaks koertele toitu, aga Nansen arwas sellega kauem läbi saawat, kuna halwemaid koeri ka teiste toiduks wõis tarwitada. Koerte tapmine oli omast kohast kole asi, kuid midagi polnud parata. Nad tapsiwad seni koeri noaga, nüüd aga wõtsiwad nõunks neid ära puua. Harilikult wiisiwad nad koera jääkünka taha, et teised ei näeks, mis tehti. Siis paniwad koerale silmuse kaela ja rebisiwad rammu kaupa — ilma tagajärjeta. Käed oliwad külma pärast kohmetanud, nii et nuga jälle pidi appi wõetama. Loomulikult oleks püssiga mahalaskmine kõige hõlpsam olnud, aga nad pidiwad kallist laskmise materjali hoolega hoidma, mida omal ajal arwatawasti wäga tarwis pidi minema.

Ikka weel paistis päikene heledasti ööse1 ja päewal. Põhjatuul puhus seljatagant pisut kangemalt, külm oli 20 ja 30 graadi wahel; wiimane lugu oli neile ka õnneks, sest soojemate ilmadega

olekſiwad rennid lahti läinud ja nende reiſimiſt takiſtanud Nanſeni ſuurem ſoow oli enne maa ligidale jõuda, kui jäärennid halwaks lähewad. Mis ſiis teha tuleks, pidi aſi iſe näitama.

Paari päewa päraſt jõudſiwad nad laia jääprao äärde, kuſt üle kuſagilt ei näinud pääsma. Leidus ka üks koht, kuſt eht üle oleks wõinud minna, kelkudega ſinna jõudes oli aga pragu ennaſt muutnud ja tee kinni pannud. Mitmed jäätükid oliwad ſiin mudaga ſegamini, mõned jääkünkad tumedat karwa. Kahjuks ei ſaanud aga neile ligi minna, et waadata, kas ſee muda wõi organiſed olewuſed oliwad. Mõned ſeljandikud oliwad ka kuni 8 meetrit kõrged. Siin pani ka Nanſen tähele, kuidas järſud jäämäed ſünniwad, kuna wanad ſeljandikud mitmet pidi lõhki lööwad. Sagedaſti oli ta reiſil ſuuri ſiledate külgedega pankaſid näinud, mis kui lumega kaetud ſaared paiſtſiwad. Päris jäämägeſid ei olnud aga mitte kuſagil näha, enne kui nad maa ligidale jõudſiwad. Ka „Frami“ põidu juures oli ſamaſugune lugu.

Wiimaks pidiwad nad ümber pöörama, ilma, et edaſi olekſiwad pääſnud. Kõige pahandawam oli, et teiſel pool arwamata kauguſeni lage jää paiſtis. — Sääl oli nüüd juſt ſeiſu koha juures pragu kinni waonud ning ilma wiiwitamata rutati üle, kuna jää jalgade all ilma waheta jahwatas.

Edasi rännates nägiwad nad suure palgi põigiti jää seest wälja ulatawat. See oli Siberi lehtpuu, mida jäärõhumine ülesse tõstnud. Mitugi hääd leent oleks selle puuga keeta wõinud, aga ta oli raske kaasa wedada. Johansen lõikas ainult eneste nimetähed ja laiusegraadi sinna sisse, siis ruttasiwad edasi.

Reedel 26. aprillil oli külma kuni 35 graadi. Teisel päewal enne nägiwad nad rebaste jälgi, mis 85. põhjalaiuse graadi all haruldane nähtus oli. Kas pidi siin maa ligidal olema? Imelik, millega need loomad siin ennast toitsiwad, ja miks nad kindlalt maalt ära tuliwad? Wist ehk püüdsiwad nad lahtistest rennidest karpelukaid.

Õhtu eeli mindi mitmest rennist ja seljandikust üle. Ühel seljandikul oli mageda wee jääd kuhja aetud, mille sees paksu sawi ja koredat liiwa paistis olewat, nii et pankasid eemalt kiwideks wõis pidada. Muidugi oli see jõgede jää, wististi Siberist pärit. Ka põhja pool 86. graadi all leidus sarnast jääd. Sel päewal jõuti umbes 30 kilomeetrit edasi.

Järgmisel päewal oli jälle rebase jälgi näha. Sääl tuli kord „Guleni" kätte tapetud saada, sest et ta ära wäsis. See koer oli 1893. aasta lõpul laewa pääl sündinud ja kui päris põhjamere öö laps ei olnud ta ialgi muud näinud kui ainult lund ja jääd.

28. aprillil pani lahtine wesi nende tee kinni. Tükk maad lääne poole rutates nägiwad nad, et ühes kitsamas kohas jää kahelt poolt kokku hakkas tulema. Mõne minuti pärast oli lahtine wesi kadunud ja jää tungis nende ees kuhja. Waja oli rutata ja koeri kelkudega üle wiia, et nad mitte müriſewate jääpankade alla ei jääks. Üleminek läks ka õnnelikult korda.

Nii pahandaw kui ka oli lagedal jääl lahtiſe wee taha peatama jääda, kui himu tegi edaſi minna, ſiisgi oli ka ſalgamata ime hää tundmus, lahtiſt wett päikeſe paistel wirwendamas näha. Mõtted heljuſiwad kaugele kodumaale ja ſuweajale.

Waheajal oli ſuur jagu koeri nii nõrgaks jäänud, et waja oli neile ohtramalt toitu jagada.

Jälle oli rebaſe jälgi näha, mis ſinna poole läkſiwad, kui endiſedgi. Mehed lootſiwad mõne päewa pärast kuhugi maale jõuda. (Tõesti kestis ſee aga weel kolm kuud, 24. juulini 1895.)

29. aprillil oli wäga halw päew. Heleda päikeſepaistega ja 20 graadiſe külmaga läkſiwad nad ſiledal jääl teele, aga warsti tuli palju lõheſid wastu, mis elu hapuks tegiwad. Lõhed läkſiwad lääne poole, milleſt arwama pidi, et põhjaſt woolus lääne poole rõhus, kuna lõunas maa wastas pidi olema. Õnneks oli ilm nüüd wagune, nii et uute lõhede ſündimiſt karta ei olnud. Seſt lõhed ſünniwad pea ikka tuuliſel ilmal jää liikumiſe mõjul.

Kui ilmad samasuguseks jääksiwad, oleks wõimalik olnud kerge waewaga lõhedest üle saada. Wastasel korral ei jäänud muud nõuu üle kui kajakid ära parandada. Sagedate ümberkukkumistega oliwad nad nüüd aga nii wiga saanud, et kohe wett täis olekssiwad läinud, kui neid wette oleks lükatud. Siiaajani ei olnud selle pärast weel kajakid ära parandatud, et iga silmapilk edasiruttamiseks kallis oli.

Järgmiste päewa juhtumistest tähendas Nansen, et koerad kord salaja pemmikani kottide kallale läksiwad, siisgi aga seda wäga palju ära süüa ei saanud. Pääle selle tegi ta teise paari Soome kingasid, nii et neid korda mööda kuiwatada wõis.

Mai-kuu algul läks jää seis palju halwemaks ning päewased teekonnad jäiwad ikka lühemaks. 2. mail oli kange lumemaru. Nad löiwad jääseljandiku warjul telgi ülesse ja pugesiwad sisse, ehk küll jäärõhumist karta oli. Nad ei olnud ka weel magama uinunudgi, kui nende all jää ragisema ja seljataga ahelik hookaupa rõhuma hakkas. Nansen kuulatas ja pidas aru, kas parem ei oleks üles tõusta, jäi aga warsti magama ja nägi maawärisemisest unes. Mõne tunni pärast üles ärgates oli kõik juba rahuline, ainult tuul hulus telgi kallal ja kihutas lund kõrgele.

Koeri oli aga ainult kuusteistkümmend järele ja meie rändajad maast alles kaugel. Jää ei ol-

nud enam sugugi hää, tuul oli aga waikinud ja sadas laia lund, nagu talwel kodumaal. Paha oli, et kuigi kaugele näha ei wõinud. Kuid hää, et soojamõõtja kõigest —11,3° C. näitas. Nüüd wõis juba paljaid käsa tarwitada, ega olnud kardetaw ühtegi nõõpi lahti teha.

Lahtised jäälõhed, millest suure ajakuluga mööda pidi käidama, hakkasiwad nende elu hapuks tegema. Õnneks hakkas jälle päikene paistma, mis enam elustust andis. Tuul puhus nüüd aina kagu poolt, mis „Framile" omal ajal küll tarwis oleks olnud, kodumaale püüdjatele aga raskusi tegi. — 8. mail arwas Nansen laiuse ja pikkuse graadisid järele; esimene oli 84° 31′, teine 66° 15′. Nad ei olnud mitte nii kaugel lõunas, kui arwata wõis, seda enam aga lääne pool. Wõeti nõuuks otse lõuna poole minna, et nad maast mitte mööda ei läheks.

Neljapäew, 9. mail —13,3° C. Mida wähemaks koerte arw jäi, seda raskemaks läks neil wedamine, ka ei libisenud punst alustallad enam hästi. Siisgi ei wõinud koerte üle palju nuriseda. — Sel päewal sattusiwad nad niisugusesse paika, kus jääpangad risus pehme lumega waheldasiwad. Et ka lumi kangesti tuiskama hakkas, polnud muud parata, kui telki üles seada.

Järgmisel päewal oli ilm pisut ilusam ja ka jää natuke parem. Kui nad aga kelkude alustal-

dasid hommikul ära tahtsiwad wõtta, nähti ühe kelgu jalas lõhki olewat, nii et waja oli alustaldasid uuesti alla panna.

Ilm seisis muutmata endine, pilwis ja tume, kuna tuul enam lõuna poolt puhus ja selge taewa wiir edelas üle jää ääre ulatas. Wast oli ehk lääne tuult oodata?

Pühapäewal, 12. mail, näitas soojamõõtja —17,5 ° C. Selge taewawiir, mis mõned päewad paistis, kadus wiimaks ära. Kõigist takistustest hoolimata oliwad nad ometi kaunisti edasi rännanud. Koeri oli weel järele 12. Ka nende eneste toiduwara wähenes ju märksa, ehk küll weel nii pea puudust karta ei olnud. Üks petroleumi kann oli ju tühi, ka teine leiwakott hakkas tühjaks saama. Kuid maad ei paistnud kusagilt ka kõige kõrgema künka otsast pikasilmaga waadates.

Wäga raske oli niisugustes paikades rännata, kus jääpangad koredalt hunnikusse oliwad aetud. Nende wahesid kattis küll lumi, aga kelkusid edasi aidates langesiwad mehed puusadeni sisse. Ilma lumekingadeta ei olnud wõimalik sugugi liikuda. Teesiht läks otse lõuna poole. Öösetel hakkas nüüd magadiskotis juba palaw tulema.

14. mail hakkas kangesti lund tuiskama, nii et wõimata oli teele minna. Nad hakkasiwad siis puhkepäewa pidades hädalisi töösid korraldama, samuti kolmanda kelgu koormat kahe teise pääle ära

jaotama, et wiimastele siis enam koeri oleks ette rakendada. Et see ometi pidi sündima, ei olnud aega asjata raisatud.

Tühjast kelgust ja katki läinud keppidest oli nii palju puid saadud, et Nansen arwas wõima mõnda aega petroleumi asemel puid põletada. Tehti siis ka tühjast petroleumi-kannust keedupott ja riputati see tulele. Esmalt tegiwad nad tule telgi suu ette, sääl tegi aga suits silmadele liiga ja telk pidi peaaegu põlema minema. Siisgi andis tuli sooja ja oli lõbus waadata. Siis tehti tuli eemale jää pääle, sellega oli aga ka lõbu mööbas. Suurem jagu kelgust oli ju ära põlenud, enne kui wesi potis keema hakkas. Ka jääpank oli peaaegu läbi sulanud, nii et puupõletamise nõuu katki pidi jäetama ja keeduriist „Priimus" jälle abiks wõetama. Sest wiimast wõis oma kõrwa wõtta ja ise magadiskotis küljestada. Ka oli petroleumi weel kaunisti järel, ning kui see kord lõppis, siis wõis ehk juba karude, hülgete ja muude raswa saada.

16. mail oliwad nad rehkenduse järele 83° 36′ põhjalaiuse ja 59° 55′ idapikkuse all. Selle järele oliwad nad ikkagi rohkem lääne poole jõudnud, kuna ometi otse lõuna poole rändasiwad. Jää nähti wooluse ga jõudsasti edasi nihkuwat, nii et waja oli teesihti enam ida poole seada. Õhtul oli —17° C.

Järgmisel päewal oli ilm pehmem. Kõigest hoolimata tungisiwad nad ikka kaugemale lõuna poole, ning olekſiwad rõõmſad olnud, kui rendisid ja lõhesid nii palju ette ei oleks tulnud. Sel päewal mindi neljast jäälõhest üle. Esimene ei teinud palju waewa, teine oli aga ju lai tiik, õhukese jääga kaetud, mis mitte ei kandnud. Pääle selle ei olnud tal kummalgi pool ülemineku kohta näha. Eemal liikus paar jääpanka nagu lahtises wees, mis näitas, et tiik lääne pool lausa lahti oli. Nüüd oli hää nõuu kallis. Oodata, kuni jää kõwemaks külmaks, ei olnud ſoowitaw, seſt ühe päewaga ei oleks see sellel aasta ajal mitte sündinud. Endist teed tagasi minnes jõudsiwad nad uue renni juurde, mis risti tiigist läbi jookſis. Selles kandis jää juba, ning tiigis oli tema kohal jää kokku rõhutud ning kandis samuti. Nüüd ei jäänud muud teha kui loogeldi mööda rendi edasi minna. Sääl tuliwad aga warsti uued lõhed wastu, nii et muud polnud teha kui peatama jääda.

Teisel päewal teele minnes nägiwad nad jääaukudeſt õige rohkesti narwalisid ehk merehobuseid Selle ajaga aga, kui püssi ja tuura joonele seati, oliwad loomad kaugemale läinud ja pistsiwad pääd teisteſt aukudeſt wälja. Et ka kuigi palju liha kaasa wõtta ei oleks wõidud, ei maksnud neid püüdma minna. Kelgud oliwad ju muidugi rasked küllalt. Kui edasipääsmise koht leitud, katsusiwad nad uus-

hõbedaſt jalastega proowi. Wahe oli kohe tunda. Wõeti ſiis ka teiſel kelgul alustallad ära. Hää jää päraſt jõudſiwad nad ſel päewal 15 kilomeetrit, nii et ju 83° 20 põhjalaiuſe all oliwad.

Nii oliwad nad ſiis wiimaks nende laiuſe-graadide alla jõudnud, kus enne neid ka inimeſed oliwad käinud. Maa ei wõinud wiſt enam kaugel olla.

Narwaliſid oli nüüd rendides õige rohkeſti näha, kelle puhumine ükſlugu kõrwu kostis.

Jää, kus pääl nad wiibiſiwad, oli üsna taſane. Harwasti leidus mõni madal wanem ſeljandik, paiguti ſügawat lund wahel, ja ſiis jälle arutud rennid, ühele poole parallelis, nagu kõik endiſedgi. Tähele oli panna, et enne põhjapoolne jääſõrw aina renni ääres lääne poole nihkus, nüüd aga oli lõuna poolne ſõrw lääne poole nihkumas. Kartuſe päraſt, et nad liig kaugele läände wõikſiwad ſattuda, hoiti nüüd ju rohkem ida poole.

(Eſimeſe jao lõpp).

Fridtjof Nansen'i reisijuhtumised

Põhja-Jäämere

jääl ja pimeduses.

Eesti keelde toimetanud **M. Neumann.**

II.

Jurjewis, 1898.
Trükitud Hermann'i trükioja kulu- ja kirjadega.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 8 апрѣля 1898 г.

Nansen kirjutas 19. mail: „Ma roniſin kõige kõrgema künka otſa, mida ſenini olen näinud. Mõõtſin teda umbes ning arwan, et ta 7½ meetrit ſelleſt jääſt kõrgemale ulatab, kuſt ma ronima hakkaſin. Wiimane on iſe ka kaunis kõrgel, nii et jäämägi kokku umbes 9 meetrit üle weepinna ulatab. See oli lühikeſe, kõwera aheliku keſkkoht, ja aina wäikeſteſt tükikeſteſt kokku litſutud."

Samaſel päewal nägiwad nemad ka eſimeſi karu jälgi oma jääreiſil. Sellega olid nad ſiis ju loomade elupiirini jõudnud ning lootſiwad warſti karu kintſuſid ſaada. Järgmiſel päewal tõuſis nii kange lumemaru, et wõimalik ei olnud edaſi ränata, waid nad telgis ilmamuutmiſt pidiwad ootama. Nanſeni rehkenduſte järele oleſkſiwad nad nüüd juba Peetermanni-maal pidanud olema, kui nimetatud maa ſääl ſeiſaks, kuhu Payer teda kaardis oli tähendanud. Kardeti aga ka, et waſt tuul neid kaugele läände Terawmägede poole oli ajanud. Koeri oli weel kümme järele. Siiſgi ei kartnud

mehed midagi. Seſt kui nad Kap Fligelyſt mööda pidiwad juhtuma, oli lääne pool maad weel küllalt, kuhu jõuda. Nälga ei olnud karta, kõige pahem, kui sääl üle talwe olekſiwad sunnitud olema; ka sellega saakſiwad walmis, kahju aga, et kodus ooda-takse.

Pääle lõunat 21. mail mindi jälle teele, ehk küll ilm lumesaju päraſt nii sume oli, et pea käsi-kaudu edasi komberdasiwad. Selja tangat puhus kange tuul ja jää oli kaunis tasane. Nansen tõm-bas kelgule purju pääle, nii et see aina ise edasi läks; koerte kiirus ei muutunud aga sugugi, need tätsasiwad endises taktis. Waesed loomad! Nad wäsisiwad ikka rohkem ära ja tee oli nii halb. Sel päewal läksiwad nad paljudest hiljuti külmanud tiikidest üle; mõne aja eest oli siin palju lahtist wett olnud. — Arwatawasti pidiwad nad ju 83. põhjalaiuse graadi all olema, aga weelgi ei paist-nud maad kusagilt.

Neljapäewal 23. mail oli meie rändajatel kõige halwem päew, mis neil senini juhtunud. Päewal jäiwad nad ühe renni ette peatama, mis endistest halwem näis olewat. Kuna Johansen telki jäi lappima, otsis Nansen asjata üleminekku kohta. Ei aidanud muud, kui piki renni äärt ida poole minna, wiimaks pidiwad nad ometi üle jõudma. Aga asi kestis kauem kui arwatud. Kui renni nähtawa otsani jõudsiwad, oliwad künkad iga

pidi lõhkenud ja jahwatasiwad käredasti wastamisi; kusagilt ei olnud wõimalik üle saada. Korra arwasiwad juba edasi saawat, kuid warsti oli lausa wesi wastas. Siisgi ruttasiwad nad ühelt pangalt teisele idapoole. Jää tungis nende all hunnikusse, mis minekut wäga takistas. Waheşt arwasiwad juba üle olema, kui weel kurjemad lõhed ees paistsiwad. See wõis ajada meelt ära heitma. Igal pool sinas taewas wastu, mis lahtist wett tähendas. Näis, nagu oleks jää igal pool lõhkemas.

Aga igal hädal on ots, nõnda ka sellel hädal. Enam kui kahe ja poole tunnise raske töö järele oli wiimne rend seljataga ja armas lagejää nende ees. Ülepää oliwad nad pea 12 tundi hädas olnud. Mitu korda kukkusiwad ka lume all olewa wee sisse, nii et nüüd läbi märjad oliwad. Korra pääsis Nansen alles suure waewaga wälja. Ta jookşis julgesti uiskudega, kui korraga jalgealune ära kadus. Õnneks oli mõni jäätükk lähedal, kuhu pääle ta wõis heita, kuna sinna wesi kogus, kus ta praegu oli seisnud.

Nende õnn ei kestnud ka kaua. Sinisteşt pilweteşt arwates pidi eespool lahtine wesi olema, ning õhtu kell 8 ajaks jõudsiwad ka lahtise lõhe äärde, kuşt mööda minna wõimalik ei paistnud olewat. Hakati puhkepaika otsima, aga sageda lumesaju päraşt ei olnud wõimalik midagi näha. Iga künkakene katsuti läbi, aga üksgi ei pakkunud tuule

wastu warju. Wiimaks pidiwad ühe madala künkariſuga leppima. Alles kui nad telgis oliwad ja keeduriiſt ſõbralikult lõhnas, oliwad nad pika päewa teekonna järele õnnelikud. Puhkuſe ajal määtis Nanſen meridiani-kõrguſt: nad oliwad 82° 52′ põhjalaiuſe all.

Pühapäewal 26. mail kirjutas Nanſen: „Kui jää ikka nii kõre on kui ſiin, ſiis teeb ta rännates äraarwamata takiſtuſi. Lumi on kohewil, ja kui korraks jalg uiſu päält ära läheb, kohe wajub põlwini lumeſſe. Sinna juurde juhtub, et kui ilm nii ſume on kui eila, hõlpſasti ſuurteſſe lõhedeſſe ehk lumehangedeſſe wõib jooksta, ilma et neid näeks, ſeſt nue lume all on kõik walge ning walgus paiſtab igaſt küljeſt, nii et üksgi aſi warju ei heida. Kui kange hooga lumeſſe oled tormanud, ſiis kulub hulk aega wäljaraplemiſeks. Seda ſünnib ükslugu, mis lõpuks üsna ära tüütab. Aga meie jõuame hulga maad edaſi, ja ſee on pääaſi, walutagu jalad nii luis tahawad. Sarnane rändamine on kedreluudele kõige kahjuliſem, ſeſt et jalg uiſu pääl aina wääratab; minu kedreluud on mõnel päewal aina paiſtetanud. Aga ka koerad on hirmus wäſinud, mis weel pahem. — Eilaſeid tähelpanekuid uurides nägin oma rõõmuks, et me 61° 27′ idapikkuſe all oleme. Meie ei ſiis mitte liiga lääne poole aetud, waid aina otſe lõuna poole jõudnud. Kartus, maaſt mööda juhtuda, on põhjendamata. Kui me ikka

lõunasse ja edela poole püüame, peame wiimaks maale jõudma, ja õige warsti. — Jääd mööda, kus pääl me praegu oleme, on wõimalik edasi rännata, kuid taewasina järele on meil harutu palju lõhesid ees. Aga kajakite parandamist ei tahaks ma mitte enne ette wõtta, kui kindlal jääl maale oleme jõudnud. Kajakid tarwitawad põhjalikku parandust, ning koeri peab nii kaua tarwitama, kui neid weel ühtgi on. — Täna pühitseme telgis lõbusat pühapäewa hommikut. Mõõdu rehkendused teewad hääd meelt, elu näib meile jälle wastu naeratama."

Teisel päewal paistis aina wee kuma taewas; arwamise järele rändasiwad nad sinna poole, kus rohkem jääd pidi olema. Päewa jooksul oli ka waja paljudest lõhedest üle minna, aga õhtuks kuulutas tumesinine taewas lahtist wett. Ühe suurema lõhe äärde löödi telk ülesse, kust otsekohe üle minna wõimalik ei olnud.

Meridiani kõrgus näitas sel päewal 82° 30′ põhjalaiust, kuid imelik, et maast weel märkigi näha ei olnud. Nansen seletas seda nõnda, et nad wast natuke rohkesti ida poole on nihkunud, mis ka õige oli. — Teisel õhtul tapeti „Kvik" ära. Waene loom! Ta oli ju üsna otsas, ega suutnud enam sugugi wedada. Nansenil oli temast kahju. kuid polnud midagi parata. Oleks neil wärsket liha olnud, ka siis oleks tema toibumiseks nädalid

kulunud. Aga tore loom oli „Kvik“ siisgi; ta andis teistele kaheksale koerale kolmeks päewaks toitu.

Nansen pani seda jääd üsna imeks, mille pääl nad edasi tungisiwad. Ta oli tasane ja hää, ainult paiguti mõned wäiked tükid ja pangad, siin ja sääl küngas ja seljandik. Kõik oli aga uus jää, minewal suwel sündinud. Haruldane asi oli wanemat jäätükki leida, milleşt suwe päikese mõjul sool wälja oleks walgunud. Nad pidiwad selle päraşt lumeşt joogiwett sulatama. — Keeduriistaga on parem jääşt kui lumeşt wett sulatada. Wärske lumi annab wähe wett ning tarwitab sulatamiseks suuremat kuuma. Aga need wana jää osad, mis üle suwe weepinnaşt kõrgemal seisnud, annawad hääd joogiwett. Mitmed põhjamere rändajad on selles ekşiarwamises olnud, et joogiweşi ka kõige wähema mereşoolaga kahjulik olla. Nimelt nägi „Jeannette“ saatkond palju asjata waewa, et nad kõik joogiwee ära pidiwad destilleerima, ning ilma selleta şkorbuti tõbesse kartsiwad jääma.

Kindel oli, et sääl, kuşt suured lagendikud tasaşt jääd tulewad, suwel ja sügişel palju lahtişt wett pidi olema. Siisgi ei wõinud jää selles samas paigas sündida, waid pidi ida ehk kagu poolt tulnud olema. Nansen arwas julgesti, et suwel ehk sügişel Wilczeki-maa põhja ja idaranna palju lahtişt wett pidi olema. — Nagu päraş selgus, oli see arwamine õige.

Jää lõhed ja praod oliwad nüüd ju õige sagedad ning jookſiwad igapidi. Kui jääd linnuſilmaringiſt wõiks waadata, paistaks ſee nagu arutu ſuur wõrk korratute ſilmadega. Häda ſellele, kes ſellesſe wõrku ära ekſib.

Teiſipäew 28. mail hakkas Nanſen „komageriſid“ ehk Lapi kingi kandma. See oli lõbus muudatus. Jalad ſeiſiwad nendega iluſasti kuiwad, ning õhtul ja hommikul ei olnud nendega nii ſuurt hoolt, kui Soome kingadega. Ka ei olnud enam waja magades märgi nartſuſid rinna pääle kuiwama panna. — Sel päewal nägiwad ka eſimeſt lindu oma tagaſitulekul; ſee oli jää-marulind (procellaria glacialis).

Teiſel päewal läkſiwad nad hommiku kell 5 teele, rõõmſa lootuſega, et nüüd terwe rendide wõrk ſelja taga on. Mehed ei olnud aga weel kaugele jõudnudgi, kui uute rendide kuma paiſtma hakkas. Nanſen ronis wõimalikult kõrge jääkünka otſa, kuid mis ta nägi, ei olnud ſugugi rõõmuſtaw: lõhe oli lõhe taga, risti ja põigiti, mitte ainult ees, waid ka kahel pool kõrwas, nii kaugele kui ſilm ulatas. Näis, nagu oleks ükſkõik, kuhu poole minna, lõhede wahelt ei oleks ikkagi wälja ſaanud. Nanſen jookſis eeli, nagu ta ikka ennemgi teinud, et ülemineku kohte ja lagedat, terwet jääd otſida, aga asjata: kõik jää näis liikuma ja murduma hakanud olewat ning jäi niiſuguſeks arwatawasti

kuni maani. Neil ei olnud enam kindla, ühtlase naba-jääga tegemist, waid õhukese, purustatud aju-jääga, mida tuul iga taewa-kaare poole ajab, ning pidiwad ainult ühelt pangalt teisele ronida püüdma. Oh, mis oleks ta andnud, kui alles märtsi-kuu oma külmaga käes oleks olnud. Oli mai-kuu lõpp, milleşt Nansen ikka oli kartnud, et şiis halb on maale minna.

Kui Nansen kurwas mõttes kõrge künka päält lõuna poole wahtis, kus muud näha ei olnud, kui şeljandik şeljandiku ja rend renni taga, kuulis ta korraga merehobuse tuttawat mörişemişt. See oli wastuseks tema muretşemişe pääle. Nälga 'polnud karta, loomi leidus şiin küllalt ja neil oliwad hääd püşşid ja tuurad. Üheşt jääauguşt paistis şuur hulk merehobuste hallişid şelgi. — Rändamiseks ei olnud enam palju lootuşt, şiişgi jõudşiwad nad koerte wäşimuseşt hoolimata pişut edaşi.

Sel päewal nägiwad weel üht merelindu ja ja kuulşiwad iseäralikku looma häält, milleşt esmalt aru ei wõinud şaada, wiimaks aga hülge omaks tunnistaşiwad. Hiljem nägiwad nad wäiteşt hülget jää pääl, kes aga enne wette hüppas, kui teda maha lasta wõis.

Söögi ajaks ei pugenud nad nüüd enam mitte magadiskotti. Koerte päraşt rännati ka iga päew tünne tunni aşemel kõigeşt laheksa. Päewas

jõudsiwad nad umbes 11 kilomeetrit ära käia, mis hirmus igawalt läks. Tee siht oli edela poole.

Neude ees paistis taewa küljes tume paik, nii järskude serwadega, nii liikumata ühel kohal, et see kas lahtist wett wõi muusta maad pidi tähendama. Nad rändasiwad otse selle poole. Ta oli aga weel kaunis kaugel, ja kui see wesi pidi olema, siis mitte wäga suur kogu, ning sinna jõudes oli weel rendisid küllalt ees.

Jää ise oli ikka endist laadi kõik minewa talwine, nii et wee sulatamiseks tükki leida ei olnud. Paksus oli kuni 1 meetrini.

Mai-kuu läks mööda ja meie rändajad ei jõudnud weelgi kindlale maale. Arwatawasti ei wõinud aga juuni-kuu enam nõudasama mööda minna. Jää läks aina õhemaks, elajariik nende ümber rikkamaks ja tume paik seisis lõuna pool endisel kohal. Linnud ja hülged oliwad juba harilikud nähtused ja ka karu jälga oli näha. Nüüd tapeti koer „Pan" ära, kes omal ajal kõige parem koer oli olnud, nüüd aga ju lõppemas. Teised seitse koera wõisiwad kolm päewa tema lihaga läbi saada.

See oli aga wäga ootamata nähtus, et jää nii purustatud oli. Muidu oleks seda ajujääks wõinud pidada, kui sääl ükskuid suuri künkaid ja siledaid lagendikka ei oleks olnud. Kui sel jääl ruumi oleks olnud laguneda, siis oleks pankade

wahel üsna hää olnud aerutada. Waheſt kippus ju Nanſeni julgus kaduma, kui ta kõrge künka otſa ronis ja kaugemale waatas. Näis, nagu peakſiwad nemad lootuſt, jääpankadeſt ja lobjakaſt, mis lahtiſes wees keerleſiwad, edaſi ſaada, üsna järele jätma. Niiſugufel weel ühelt pangalt teiſele karata ja koeri kahe raske kelguga eneſte järele tuua ei ole kerge aſi. Aga mitme katſe järele läks ſee ikka korda, ja ka ſee kord pääſiwad nad wiimaks üle rüngaſte murru lagedale jääle. Kuid ſeda ei juhtunud alati; ikka uued lõhed paniwad tee kinni.

Nüüdne jää oli pea täitſa kõik uus, ükſikute wanemate pankadega. Ta läks aina õhemaks ning oli kõigeſt weel meetri paksune, kuna pangad üsna madalad oliwad. Siin leidus aga jälle magedat jääd, mis 25. maiſt ſaadik oli puudunud. Meeſte meelepahaks puhus aga tuul aina lõunaſt, mille wastu raske oli rännata, ilm oli ka enamasti pilwes. Aga ſeismajäämiſe pääle ei wõinud mõteldagi, ſeſt neil puudus ſelleks toidutagawara.

Meridiani-kõrguſe mõõtmiſe järele pidiwad nad juba 82° 21′ põhjalaiuſe all alema, aga maaſt 'polnud midagi näha. Lugu läks ikka mõiſtatuſelikumaks.

Kange lumesaju järele jäi wiimaks ilm üsna ilusaks; taewas oli sinine, kerged walged pilwed ujusiwad, nii et mehed nagu suwel kodumaal tundsiwad olewat. Lääne ja edela poolt oli kaugemalt selge, enne nähtud sinisem taewakoht paistis palju kõrgemal, millele nad arwatawasti õige ligidale oliwad jõudnud.

Nelipühi, 2. juunil, jõudis kätte ja Nanseni esimene päewaraamat oli täis kirjutatud. Ta ei mõelnud nii kauaks jää pääle jääda, aga saatus ei tunne halastust. Lõhe, mille taha nad peatama jäiwad, ei läinud puhkuse ajal mitte koomale, waid üsna lahti, ja ka lääne poolt paistis lahtine wesi, nii et nad nagu lagedas meres suure jääpanga pääl wiibisiwad. Nüüd ei jäänud muud nõuu enam üle, kui kajakid parandama hakata. Esmalt löödi telk künka warju ülesse, mille ees tuule warjus hää oli tööle hakata. Kui kajaki telingid parandatud ja kate üle tõmmatud, siis ei wõinud reisil takistust tulla, olgu jää wõi wesi ees.

Mehed sõiwad waheft üks kord päewas ja töötasiwad 24 tundi järgimööda. Siisgi kulus mõni aeg, enne kui kajakid sõiduks kõlblikud oliwad. Kõige pahem oli, et nad materjaliga kokkuhoidlikult ja ettewaatlikult ümber pidiwad käima, sest iga katkise tüki kohta ei olnud uut asemele panna. Iseäranis oliwad Johanseni kajaki tugipuud purustatud, mis hoolsat parandamist tarwi-

tas. Töö oli ka seda kõvem, nii et nad parandatud kajakitega kas või Terawmägedele wõisiwad sõita ja teel tormigi wälja kannatada.

Waheajal oli ilm wäga muutlik, kord ilus ilm, kord tuisk ja maru. Toidu tagawara kaludes leiti weel 50 grammi wõid ja 200 grammi aleuronati-leiba järele olewat, sellega mitte rohkem kulunud kui ette määratud. Nüüd oli aga waja kaalu järele süüa, nimelt üks kilogramm päewas, et toit ruttu ei lõpeks. — 5. juunil oliwad nad ikka samasel paigal ja töötasiwad päikese paistel edasi, kuna ümberkaudu jää säras ja weelaened hiilgasiwad.

Enne teisel päewal laskisiwad nad esimese linnu maha. See oli elfenbeini-kajakas (Larus eburneus), kes telgi kohalt üle lendas. Eemalt paistis ka teisi sarnaseid lindusid, kelle pääle Nansen ühe padrunigi asjata ära raiskas. Ka hülgeid ja merehobuseid oli näha ja kuulda, waja oli aga jahipidamise asemel lõuna poole ränmata, seist moona oli weel järel. Nüüd tapeti koer „Klapermadu“ ära, kelle lihaga teised neli päewa läbi saiwad. Tapmine oli nüüd aina Johanseni asi, kes sellega osawasti korda sai: ühe ainsa pistega oli loom ilma häälitsemata surnud ja paari minuti pärast ju teistele lihaosad kätte antud. Nagu nimetatud, jätsiwad nad naha ja karwad külge. Koerad ei jätnud ka muud midagi järele, kui tordikese karwu, mõne küüne ja päälun, mis wist wäga kõwa oli närida. Ülepää

läksiwad koerad näljaga wäga ablaks, üks sõi uisurihma ja tüki puud ära, teine pani purjuriidest koti nahka.

Rehkenduse järel oliwad nad 82° 17,8′ põhjalaiuse ja 61° 16,5′ idapikkuse all, maast polnud aga jälgegi näha. Üks nepi sarnane lind lendas sel silmapilgul üle telgi.

Wiimaks saadi 5. juunil kajakite parandamisega walmis. Kummagi põhjale tehti pambusest wõrekene, et moonawara kuiwaks jääks, kui kajak wett sisse laseb. Parandamine tarwitas palju nööri ära; ühe wäikese kera hoidis Nansen kalaõngitsemise jaoks alles. — 6. juunil näitas soojamõõtja esimest korea üle nulli, nimelt 0,2 °C. Sadaw lumi oli üsna pehme ja künkad tilkusiwad. Warsti pidi wesi jää pääle tulema. Teisel õhtul sadas lausa wihma.

Järgmisel päewal laskis Johansen teise elfenbeini-kajaka, mis teisega kokku suupäralise wärske toidu mitme kuu kohta andis. — 8. juunil hakkasiwad nad jälle minema ja pääsiwad ilma kajakid tarwitamata edasi, sest et tuul lõhed kinni oli ajanud. Siisgi tegi paks wärske lumi palju takistust. Samuti oli waja kõwemaid pankasid mööda sinna ja tänna põigata ning eeli teed otsimas käia. Kui Nansen teed otsis, arwas Johansen kelgu juures oodates mitu korda, et ta lõhesse on kukkunud, ja ronis hirmuga kõige kõrgema künka otsa, kust ta aga teist silmates rõõmsa südamega maha tuli.

Neil päiwil nähti jääpangad korra liikuwat, nagu oleks wee wooluſt olnud. Arwatawasti tuli ſee aga pankade rõhumiſeſt, ſeſt ſeda nähti hiljem mitu korda.

Ilm oli nüüd aga õige halb, käimine wiga raske; lumi oli kõik pehme lobjakas, udu päraſt ei wõinud midagi näha. Aga edaſi jõudſiwad nad ometi. Jää oli taſane ja õhuke; arwatawasti oli ſiin hiljuti palju lahtiſt wett olnud. Ei wõinud ka enam kaua tuurida, kui jää ſiin täitſa läbi ſulab.

Iga kord, kui udu lahkus, wahtiſiwad nad ahnete ſilmadega maad, kuid midagi 'polnud näha. Mure hakkas juba meestes maad wõtma. Imeliſkul wiiſil wõis neile aga kõige wähem aſi uut julguſt anda. Ühel päewal leidis Nanſen remniſt ſurnud tuurakala (Gadus polaris) ning oli ſelle juhtumiſe päraſt üliröõmus. Kus wees kalu leidub, ei ole waja nälga näha.

Rändamine oli nüüd juba arutu raske; lumi põhjani pehme ja ei kandnud enam koeri pääl. Muidu oli lumi koredam ja kelgud libiſeſiwad hästi, kui jalaſed ſiſſe lõikaſiwad, jäiwad nad kohe ſeiſma. See andis koertele rasket tööd, iſeäranis, et nad nii kangesti lõpnud oliwad. Wiis koera oli weel alles, kolm Nanſeni ja kas Johanſeni kelgu ees. Kuuenda koera lihaga wõis neid weel kolm päewa toita.

Teiſipäewal 11. juunil jõudſiwad nad kõigeſt

2 kilomeetrit edasi. Pehme lumi, pankline jää, lõhed ja halb ilm takistasiwad edasiminekut. — Jää oli nüüd hoopis teistsugusem kui waremalt; ta oli wäga kore, suurte küngaste ja paljude wanade seljandikkudega, mille hulgas mõned wäga suured. Siisgi ei olnud ta wäga wana näha, wast ehk minewa talwine, mõnede wanemate pankadega. Ka oli sawi ja pori nuemate seljandikkude pääl näha, mis maa ligidal olemist tunnistas.

14. juunil sai kolm kuud täis, kui nad laewast lahkusiwad. Weerand aasta koledas jääkõrwes rännata ei olnud kellegi nali. Nansen lootis aga kindlasti, et nüüd ometigi lage wesi ehk mõni maa warsti wasta tuleb, olgu see Wilczeki-, Zichy- ehk Terawmägede saared, wõi mõni muu maa. — Sel päewal leidsiwad nad esimest korda jää pääl wett, mis keetmiseks kõlbas, ehk ta küll toidu kaunis soolaseks tegi. Tuul pööras kirdesse ja ilm läks külmemaks, sellega lumekooruke kõwemaks ja teiseks päewaks oli hääd kelguteed loota. Waewalt oliwad nad aga telgis puhkama heitnud, kui paksu lund sadama hakkas ja nii paksu korra maha puistas, et edasipääsmisest juttugi ei wõinud olla. Pidi oodatama, mis ilm teeb. Aega olles hakkas nüüd Nansen päikese kõrguse järele selgemalt endi wiibimise kohta järele rehkendama. Wiimastel päewadel oliwad nad mõne kraadi ida poole nihkunud. Kõigiti oleks pidanud nüüd maa käes olema. Et seda mitte

ei olnud, tuli selleſt, et sääl kohal maad ei olegi, kuna endiſed reiſijad seda ekſi kombel olivad arwanud. — Kui aga ilm ei muutunud, pidiwad nad samuti edaſi sompima hakkama: samm edaſi on ikka samm edaſi. Nüüd rändaſiwad nad enamasti öötundidel, seſt et ſiis lumi kelkuſid paremini kandis.

Järgmiſel päewal oliwad nad sunnitud kaht koera ära tapma, seſt et nad üsna nõrgad oliwad ja päris jalutuks jäiwad. Nanſeni kelgu ees oli nüüd üksainus koer „Kaiphas“, Johanſenil kaks, „Haren“ ja „Suggen“. Neile oli aga nüüd toitu kümneks päewaks.

Mehed tegiwad nüüd enestele koerterihmadeſt päris weonõuud ja aſuſiwad kelkude ette. Wedamiſe juures on pääaſi, kui kõige kehaga wõib lükata, ning nõnda pääſis ikka edaſi, kui ka üksainus koer kõrwas oli aitamas. Lagedal jääl läks rändamine hästi, kuid lumes ja küngastel oli kaht meeſt ühe kelgu kallale tarwis, nii et nad neid korda mööda edaſi pidiwad nihutama.

Selleſt ajaſt kirjutab Nanſen: „Taewa järele arwates peab lõunas ja edelas palju lõheſid jääl ſees olema. Waſt eht ſaame selleſt waewaſt wälja. Eila hakkaſime õhtu kell 10 minema ja peataſime täna kell 6. Wiimaſtel päewadel ei olnud meie lõunat jõõnudgi, et toitu hoida, seſt et meie jääoluſid ja endi edaſijõudmiſt palju toidu wäärt ei

pidanud. Sama põhjuse pärast korjasime täna hommikul wiimase tapetud koera werd ja keetsime sellest pudru. See maitses üsna hästi, kui ta ka koera weri oli; üks portsjon kala-jahu jäi nõnda järele. Enne magadiskotti pugemist lugesime oma padroni tagawara ja leidsime eneste rõõmuks, et weel 148 haawlipadrunit, 181 püssi- ja 14 täiekuulipadrunit alles oli. Selle laskmise waraga wõib kauaks ajaks toitu muretseda. Siis wõis ka poolte laengutega linda lasta, ja püssirohtu ja tongisid oli weelgi tagawaraks. See leidus on meie meelisid julgustanud, sest tõtt ütelda ei olnud meie olek sugugi hiilgaw. Mõne kuu wõime ometi edasi elada ja selle aja sees wast midagi sünnib. Ka wõiks kajakaid ja wäikseid loomakesi õngega ja wõrguga püüda. Terawmägedele ei pääse meie küll mitte seks ajaks, et säält laewasid eest leida. Säälne üle talwe olemine on aga saksa-elu jääl uitamise kõrwast, kus ja raske töö ja rändamise järele ometi ei tea, kuhu poole sa oled jõudnud. Seda aga ei tahaks ma teist korda mitte enam läbi elada."

Nõnda läks aeg pikkamisi mööda; päew päewa järele ikka seesama raske töö, rändamine sügawas lumes, kuhu kelgud aina peatama jäiwad. Ka toidu mure hakkas kätte tulema. Eneste kui ka koerte toidu jaod tegiwad nad nüüd õige pisukesteks, et kauem ennast elus hoida. Kõik wiiekesti nälgisiwad hommikust õhtuni, õhtust hommikuni. Wõeti nõuuks

iga looma maha lasta, mis silma juhtuks, nüüd ei nähtud aga ühtgi hingelist.

Pääle halwa jääolu tegi neile kange lääne-tuul muret, mis neid tagasipoole wõis ajada. Hiljemate rehkenduste järele oli aga see kartus asjata olnud. Sääl saiwad nad ka mõne linnukese kätte, paaril korral hülgesid nähes ei trehwanud neile aga külge. — Pisemaid merelinduſid oli juba küllalt näha, kes aga mitte paugu wäärt ei olnud. Lääne-tuulega ilmus linnukesi suured parwed jääle. Ongitsemisel ei olnud ka mingit tagajärge: Nansen sai ainult mõned koorloomakesed kätte.

Reedel 21. juunil saiwad rändajad oma õnneks tubli hülge kätte, — nüüd oli enam kui kuuks ajaks toitu ja tulematerjali. Nüüd polnud enam waja igal juhtumisel edasi tungida, waid oodata, mis tulewik toob.

Nüüd saiwad nad ka aru, et sel kombel wõimata oli kaugemale jõuda. Ainukene abinõuu oli kõik asjad maha jätta, milleſt wähegi wõis lahkuda, ja toidukraami, kajakite, sõjariistade ja riidetarwitustega maa poole püüda, enne kui wiimane paluke otsa saab. Juba teisel päewal taheti muudatusi ette wõtta. Sääl jõudsiwad nad suure tiigi äärde, milleſt waja oli üle sõita. Kajakid lükati wette ja pandi aerurihmadeſt läbi pistetud niskudega ühte. Siis lükati kelgud sinna pääle, üks ette, teine tahapoole. Koerte päraſt oliwad nad mures, kuid need

hüppasiwad ise warsti kelkude pääle. Talitamise ajal tuli üks hülge nähtawale, aga see jäeti rahule, teades, et ta ometi kuhugile ei lähe. Ja siis sõideti mõne aja pärast jälle üle siniste laenete. Sõit oli aga üsna naljakas; kelgud, kotid, koerad ja püssid — just kui mustlaste perekond, nagu Johansen ütles. Kelkude wahelt ei olnud sugugi kerge aerutada, aga siisgi olekiwad nad nõnda kaua edasi sõitnud. Kajakid ei pidanud hästi wett, nii et mitu korda waja oli neid tühjaks pumbata. — Wiimaks saiwad nad teisele tiigi serwale. Nansen kargas jääle ja tahtis kajakit ülesse rebima hakata, kui enese lähedal kanget padistamist kuulis. See oli hülge, kes sääl oli maganud. Kohe kostis ka teiselt poolt samasugune padin ja päratu suur pää läks jää serwa alla, enne kui nad püssisid kätte saiwad. Juba arwasiwad nad loomi kaduvad olewat, ja Nansen kiskus ühe kelgu pooleni jää pääle, kui suur pää kajaki ees jälle wälja tuli. Nansen käskis Johanseni püssi wõtta ja lasta, ning parajasti kui hülge jälle jää alla pidi kaduma, käis pauk ja loom keerles werise pääga wee pääl. Nansen laskis kelgu lahti, kahmas tuura ja wiskas loomale seljast sisse, kes nüüd õige siplema hakkas. Kartes, et tuura nõõr looma siplemiste wastu ei pea, tõmbas Nansen noa ja torkas hülgele kaela sisse, nii et weri wälja purskas. Wesi läks kaugelt punaseks ning meestel oli kangesti kahju, et hää toit

raisku läks. Looma ei tohtinud aga ära minna lasta, waid talle anti weel mõni piste. Waheajal oli aga kelk, mis pooleni ju jää pääl oli, tagasi libisenud ja kajakid Johanseni ja koertega eemale läinud. Johansen püüdis kelku kajaki pääle tõmmata, ei suutnud aga, nii et kelk ühe otsaga wette rippuma jäi. Johanseni kajakisse aga, mille äär sõre oli, hakkas wesi sisse woolama. Keeduriist langes wette, ei wajunud aga põhja, sest aluminiumist ümbrus kandis ta pääl. Ka uisud kukkusiwad wette ja ujusiwad ikka sügawamale wajuwa kajaki ümber. Waheajal hoidis aga Nansen hoolega kallist saaki kinni. Kimbatus oli suur. Sääl jõudis wesi kajaki laeauguni ja sõiduriist jooksis wett täis. Nüüd pidi Nansen ometi hülge lahti laskma ja kajaki jääle rebima, enne kui ta põhja wajus. See läks ka korda, ehk küll wett täis olew sõiduriist hirmus raske oli. Siis tuli kord hülge kätte. Suure waewaga kiskusiwad nad raske looma järk järgult jää pääle. Selle saagi üle oliwad aga mõlemad ka nii röömsad, et wett täis läinud kajak ja märjad asjad selle wastu midagi ei tähendanud. Siin oli toitu ja tulematerjali kauaks ajaks, kõik mured korraga kadunud.

Nüüd wõeti asjade kuiwatamine käsile, kõige päält aga toidukraam. Õnne kombel oliwad padrunid kuiwaks jäänud, lahtine püssirohi aga märg. Teised asjad ei olnud nii tähtsad, ehk küll seegi

hää polnud, et soolane wesi kajaki täitsa pehmeks oli leotanud.

Warsti oli ka mõnus seisupaik leitud ja telk üles löödud, saak tükkideks lõigatult warjule pandud, ning harwasti on põhjamere ajujääl nii rõõmsaid inimesi olnud, kui mõlemad rändajad esimest hülgeliha leent süües.

Kõige parem nõuu oli nüüd paigale jääda ja oodata, kuni jää laguneb wõi tee paremaks läheb. Waheajal oli waja kajakid weekindlaks teha ja kelkusid parandada. Nüüd edasi püüdes oleksiwad aga pidanud hulga kallist lihawara maha jätma ja see oleks rumalus olnud.

Jaanipäew jõudis kätte. Mehed oliwad paigal ja hakkasiwad hülge lihast ikka rohkem lugu pidama, mis niihästi toorelt kui küpsetatult wäga hää maitsis. Õhtu küpsetas Nansen hülge werest pannkooka, mida nad ise küllalt kiita ei jõudnud. Koogi küpsetamine aga telgis traanilambi pääl ei olnud kellegi lõbu. Kui lamp ei suitsenud, siis suitses rasw, nii et koka silmad walutasiwad. Aga asi wõis weel halwemaksgi minna. Traanilamp, mida Nansen unishõbeda plekist tegi, läks ühel päewal liig tuliseks, ning terwe kupatus plahwatas põlema. Leek löi kõrgele, eht ta küll kustutada püüdis. Kõige parem oleks olnud lampi wälja kanda, aga selleks ei jäänud aega üle. Kui Nansen weel lund pannile wiskas, läks telk wingu täis, rasw raksus

ja pritsis, põlew õli kõrwetas kõik ära, mis ligidal oli. Pool läkastanud saiwad nad weel mõlemad telgi august kähku wälja pugeda. Warsti plahwatas ka lamp puruks. Telki silmitsedes nägiwad nad sellel panni kohal suure põlenud augu sees olema Üks kelgupurju pidi nüüd trahwi kandma ja telgile lapiks minema. Siis pugesiwad mehed telki tagasi, tegiwad suure waewaga tule ülesse ja küpsetasiwad kookisid edasi, ning sõiwad neid siis suure häämeelega suhkru sisse kastes. Oli ka muud põhjust rõõmustamiseks, sest meridiani mõõtmine näitas, et nad 82° 4,3′ põhjalaiuse ja 57° 48′ idapikkuse all oliwad, nõnda siis lääne ja edela tuulest hoolimata kolme päewaga pea 14′ lõuna poole jõudnud. Haruldane ja rõõmustaw nähtus. Wäljas hulgus nüüd põhja tuul, mis neid ikka kaugemale lõuna poole pehmema kliimaga paikadesse ajas.

Enne telki minekut läks Nansen leeme jaoks pisut soolast wett tooma. Jää sõrwal kargas üks hüge ülesse, nii et ta tagasi kohkus. Kähku tõi ta telgist püssi ja sõudis kajakiga hülge järele. Päikese käes seistes oli aga sõiduriist sõredaks läinud nagu sõel, nii et kohe tagasi pidi sõudma, et mitte wette wajuda. Kui ta aga kajakit tühjaks kallutas, kerkis loom korraga just tema ees weest ülesse. Nansen laskis püssiga ja hülge wiristas nagu kork wee pääl ringi. Warsti oli kajak jälle

wees ja tuur hülgele kuklasse löödud. Jää serwale jõudes jooksis aga kajak uuesti wett täis. Hülget telgi juurde wedades korjas Nansen kõik saadawa were kokku ja lõikas liha tükkideks; läks siis telki ja puges magadiskotti, kuna pükse päikese käes kuiwasiwad.

Telki sooja hoida oli nüüd juba kerge asi. Teisel õhtul läks ju telk nii soojaks, et nad enam magada ei saanud, ehk nüüd küll koti sisse ei pugenud. Kui Nansen hülgega telgini jõudis, ulatas Johanseni paljas jalg telgi august wälja, ilma et ta ise seda magades teadis.

Lainsegraadide tähelpanekul näis aga see üliimelik olewat, et nad ikka ühe ja selle sama koha pääl, ilma et põhja tuul jääd lõuna poole oleks suutnud ajada. Polnud wõimata, et kindel maa wasta hoidis.

Neljapäewal 27. juunil oliwad nad endist wiisi paigal. Õhtul enne puhus kange maru põhja poolt, mis koredat lund wastu telgi külgi üles kihutas, kus see ära sulas ja weena alla jooksis. Telgi sees oli aga elu lõbus.

Jää lõhed muutusiwad wiimastel päewadel teistsugusteks. Tiik, millest nad üle aerutasiwad, oli pea kadunud, igal pool ümberringi oli jäärõhumisi olnud. Nansen lootis, et kui jää kangesti wastamisi hõõruma hakkab, siis wast edespidi weeteega edasi pääseb, enne juuli kuu lõpupoolt ei olnud aga seda wist loota.

Teemoona rohkendamiseks löikasiwad nad hülge liha ohukesteks wiilakateks ja paniwad kuiwama; see on kõige hõlpsam wiis hülge liha kaasa wõtta. — Ühel päewal leidis Johansen mageda wee tiigi, nii et nüüd enam waja 'polnud jääd sulatada. Linduſid oli nüüd ka rohkem näha, milleſt mõned nii julged oliwad, et mitmekordseſt äraajamiseſt ikka hülgete nahkade kallale nokkima tükkisiwad.

Mõnda läks päew päewa järele. Mehed ootasiwad lund sulama ja walmistasiwad edasirändamise wastu. Nansenil tuli meelde, kudas eskimolased heina teewad; nad sõidawad merekäärusid mööda kaugemale maale, ja kui rohu weel lühikeſe leiawad olema, lööwad telgid ülesse ja hakkawad ootama kuni rohi kaswab. Nende elu oli nüüd ka selle sarnane.

Juuni kuu wiimasel päewal oliwad nad ikka sääl samas kus kuu algulgi. Tee ei olnud paremaks ka pea sugugi läinud. Kaugel põhjamere jääwäljal istusiwad meie rändajad nagu mustad tahmased rööwlid oma pudrukatla ääres. Ümberringi ei olnud midagi muud kui jää, hiilgaw walge, ja igal pool puhtus, mis ainult neil enestel puudus. Asjata wahtisiwad nad, kas kusagilt tumedamat punktikeſt paistaks.

2. juulil sadas märga lund. Telk laskis nii palju läbi, et kott märjaks läks. Alaline lumesadu, mis wihmaks muutuda ei tahtnud, ajas neid

ju päris meelt ära heitma. Uus lumi sünnitas maale kõva korra pääle, mis sulamist pikendas.— Tuul hakkas nüüd jääle lõhesid sisse murdma. Linnud, kes wiimastel päewadel kõik lõuna poole ära oliwad lennanud, ilmusiwad säält parwedena tagasi.

Wiimaks kahe nädali pärast tuli niisugune ilm, nagu nad ootasiwad. Laupäewal 6. juulil oli 1 graad sooja. Wihma sadas kõige päewa, mis lume nagu wahuks muutis. Enne aga kui nad edasimineku pääle saiwad mõelda, tuli külm ja muutis lobjaka konaraks. Jälle pidiwad kannatlikult ootama.

Päewad weniswad pikkamisi mööda. Mehed toppisiwad kajak-lootsikuid ja walmistasiwad määrimise materjali, millega neid weekindlaks teha. Esmalt põletati konta, siis taoti ja hööruti need peeneks; traaniga segatult katsuti sellega määrida, aga sarnane wärw ei kõlwanud. Waja oli seda tahmaga segada ja enam õli sekka panna. Nansen hakkas siis agarasti tahma suitsetama. Suits saadi küll suur, nii et seda wast Terawmägedele wõis näha, tahma aga näputäis. Küll peab inimene mõnesuguste kimbatustega wõitlema, kui kauplusi käepärast ei ole. Mis olekswad nüüd rändajad ämbri täie õliwärwi eest andnud!

Kolmapäewal tapeti „Haren“ ära. Waene loom! Wiimasel ajal ei wõinud teda tarwitada,

aga ta oli tubli koer ja Johanſenil raske temaſt lahkuda. Ta waatas kurwalt loomakeſe otſa, enne kui ſelle „õnnelikkudele jahiwäljadele“ ſaatis, wõi kuhu muidu ſarnaſed weokoerad lähewad, wähemalt niiſugustesſe paikadesſe, kus ſile jää on ilma lõhede ja ſeljandikkudeta. Nüüd oli aga weel kaks koera alles, „Suggen“ ja „Kaiphas“, keda nad nii kaua tahtſiwad elus hoida, kui neiſt wähegi kaſu ſaab.

Paari päewa eeſt nägiwad nad ida pool musta küngaſt. Klaaſiga waadates oli ta nagu muſt kalju, mis teisteſt lumekünga steſt kõrgemale ulatas. Nanſen wahtis ſeda kõige kõrgemalt künkalt, ei wõinud aga midagi ſelgemat aru ſaada. Sawiste pankade hunnikuks oli ta liiga kõrge; aga ka ſaareks ei wõinud nad ſeda pidada, ſeſt hoolimata jää edaſi ja tagaſi nihkumiſeſt jäi ta ikka üheſuguſesſe kauguſesſe. Kõige ennem wõis ta nende aruſt jäämägi olla.

Laupäewal ſadas hääd wihma, mis nende rõõmuks hulga lund ära ſulatas. Hää ilma tõttu tahtſiwad nad õhtuks klaaſi ſokolaadi juua; muidu toitſiwad ennaſt aina oma püügiſt. Juba lootſiwad nad, et ſokolaad toore hülgepeki kõrwas hästi maitſeb, kui Nanſen korraga terwe peekri täie kogemata ümber tõukas. Kuna nad traanilambil uut täit keetſiwad, hakkas „Kaiphas“ wäljas hulguma. Nanſen ei kahelnud, et mõni loom näha oli. Ta ei imeſtanud aga wäha, kui pääd wälja pistes

emaſt karu nägi, kes koerte poole tatſas ja „Kaiphaſt“ nuusutama hakkas. Nanſen kargas püsſiga wälja ja ſaatis karule kuuli rindu, lootes, et ta kohe langeb. Meſikäpp — mett ta wiſt küll ialgi ei olnud ſaanud — komistas aga piſut, pööras ümber ja hakkas eemale waluma, ning enne kui Nanſen taskuſt teiſe padruni kätte ſai, oli ta jääkünga-ste taha kadunud. Nüüd tormas aga ka Johanſen wälja ja kahekeſi ruttaſiwad karu järele. Jääkünga-ste tagant paiſtis ka warſti weel kaks karu pääd — need oliwad pojad, kes püſti ſeiſtes wana karu tagaſitulekut ootaſiwad, kuna ſee werejälgi järele jättes nende poole komberdas. Siis aga läkſiwad kolmekeſi üle lõhe ja püüdſiwad eemale põgeneda, jahimehed ruttaſiwad aga ligemale. Mitu korda oliwad nad ju laſkmiſe kauguſel, ei tahtnud aga mitut padrunit raiſata, waid kohe nii lähedale, et loom kukub. Wiimaks pööras wana karu oma külje Nanſeni poole ja langes ka kohe eſimeſe pauguga. Pojad jookſiwad hädaldades wana ümber, aga nen-degi elu lõpetas kummagil üks kuul. — Warſti jõudis ka Johanſen ſinna, kes üheſt lõheſt kohe ei olnud üle ſaanud. Kui loomad ära oliwad puhas-tatud, läkſiwad telgiſt nuga ja koeri tooma. Teine taſs ſokolaadi maitſes nüüd aga ülihää. — Kaks karu lõigati tükkideks ja kaeti lindude eeſt nahka-dega kinni, kolmas mõeti kohe kaaſa. Teiſel päe-wal tõiwad kõik liha ära, ja nüüd oli neil ſeda

rohkem kui süüa suutsiwad. Koertele oli see ka suur kasu, et neil nüüd liha oli, need saiwad süüa nii palju kui tahtsiwad. Koerad oliwadgi lõppemas, iseäranis „Suggen“ ei tahtnud jalgu alla wõtta.

Tähele pandaw oli, kui suured juba noored karud oliwad. Neid oleks wõinud teiseaastasteks pidada, kui wanal nisas piima ei oleks olnud; waewalt on ka uskuda, et karu poolteist aastat imetab. Need, mis nad minewa aasta 4. nowembril „Frami“ päält oliwad lasknud, ei olnud pooltgi nii suured. Nagu näis, toowad jääkarud igal aastaajal poegi ilmale. Noorte karude kõhus leidus hülgenaha tükka.

Kolmapäewal 17. juulil kirjutas Nansen päewaraamatusse: „Wiimaks jõuab ka aeg kätte, et me jälle teele peame minema ja tõelikult kojupoole kippuma hakkama. Lumi on juba küllalt sulanud, nii et lootuse järele tee tergem on käia. Meie töötame agarasti, et walmistustega joonde saada. Kelkudele on weokaikad ette pandud, Johanseni kelk karunahaga ja mul riidega pehmeks mässitud, et kajakitel pehme alus oleks. Kajakid ise on tahma ja traaniga üle waabatud ja kuiwa pastell-wärwiga, mis tõugatud ja samuti traaniga segatud, tihedaks tehtud, see on, nii kaugelt kui meil seda käepärast oli. Nüüd tarwitame stearini, pigi ja waigu segi, et tööd lõpetada. Kõige oma kraami

kallal wõtame weel põhjaliku läbiwaatamise käsile, ja mida tingimata tarwis ei lähe, jätame maha. Siis peame ka magadiskoti ja telgiga Jumalaga jätma. (Telgi wõtsime aga wiimaks ometi kaasa.) Meie lõbupäewad on mööda; peame lageda taewa all rändama hakkama, kuni mõne Terawmägede kalapüüdjate laewa pääle jõuame. — Waheajal oleme siin igatsuse laagris — nõnda nimetasime seda peatuspaika — aega mööda saatnud. Hommikul, lõunal ja õhtul sööme karuliha, ilma et see meid ära tüütaks, selle wastu peame noore karu rinnaliha kõige paremaks maiuseks. Tähele pandaw on, et ainult liha söömine meile midagi paha ei tee; jah, meil ei olegi jahutoitudest nii suur puudus, kui me küll ka suurt kooki kõige surema õnne tipuks peaksime."

22. juulil hakkasiwad nad „igatsuse laagrist" ära minema. Öös ja päewad tehti tööd, et teele minna. Iga päew upitasiwad minema, aga ikka leiti jälle midagi, mis waja oli parandada. Merewees pehmeks läinud leiba oli waja panniga tule kohal hoolsasti ära kuiwatada, milleks mitu päewa ära kulus. Siis lapiti sukke ja kohendati weel mõnda muud.

Rändamine oli nüüd üsna hõlbus; kelgud oliwad kaunis kerged wedada, sest kõik oli maha jäetud, mis jätta wõis. Wiimaks wõisiwad mehed koguni ilma uiskudeta käia, mis rändamist märksa

kergendas. Johansen saatis päris kunstüki korda kui ta kajakiga üle lühe lõhe sõitis, kuna „Suggen“ kajaki eesotsas kükitas ja ta ise taga otsas põlwili olles kajakit sõuates tasakaalus hoidis. Nanseni kajak hakkas wäga wibama, mispäraſt ta jäätükka mööda üle läks ja kajakit „Kaiphasega“ kõrwas edasi lükkas.

Nüüd oli õnneks joogiwett igalt poolt saada. Ka sõiwad nad jälle oma moona tagawaraſt. Aga imelik, et kuu aja lihasöömise järele toidud neile nii maitswad ei olnudgi, kui arwata oleks wõinud. Kõige röömustawam, et kelgud nii kergeb wedada oliwad. Nad jätsiwad aga ka „igatsuse laagrisse“ palju kraami maha. Pääle suure hunniku liha ja raswa jäi sinna kolm ilusat karunahka. Ka sõber magadiskott jäi karunahkade pääle, siis weel lauatükka, uiskusid ja muid asju, enam kui pool osa Blessingi arstitarwituſi, samuti nööriſid, praadipann sulatusriistaga, pool keeduriista alumiiniumiſt katet, uushõbedaſt taldaſid, traanilamp, kotta, purjuſid, Soome kingi, hundinahaſt kindaid, pool särki, sukke ja muud: kõik jäiwad segamini seisukoha ümber. Selle asemel wõeti aga raskuseks juurde koti täis kuiwatatud hülge- ja karuliha ja poole aluminiumiſt koti täis raswa. Kõik wähegi üleliigsed asjad oliwad aga maha jäetud, nii et nad waewalt puutükki leidsiwad, kui seda waja oli kelguoheliku otsa panna, et kergem wedada oleks.

Wiimaks 24. juulil sündis see ime, mida nad enam peaaegu ei uskunudgi — maa paistis. Pea kaks aastat oli mööda, kui nad jälle walgest silmaringi liinist midagi nägiwad ülesse kerkiwat. Kõige imelikum oli, et nad kõige seismise aja maad oliwad näinud, ilma et ise oleksiwad teadnud. Nansen wahtis „igatsuse laagrist" mitu korda maad, pidas aga seda wiimaks ikka pilwetels, sest et kusgil musta täpikest ei paistnud. Päälegi muutus sagedasti ta kuju, mis aga maa ümber olewa udu mõjuks tuli lugeda. Ta tuli aga oma ühesuguste wõlwidega ikka ühel ja sel samal kohal nähtawale.

Teisel päewal oli jää nii purustatud olnud, nagu nad seda weel ei olnud näinud. Oli tükk rasket tööd üle jääseljandikkude, orgude ja kuristikkude sääl sees rännata; aga neil oli meel hää, ning ning jõudsiwad ometi edasi. Kus lõhed laiemad oliwad, sõideti kajakitega üle. Kõrgema künka otsast oli Johansen kaugel musta põikwiiru näinud, sedasama silmas ka Nansen. Pikasilmaga waadates tunnistas ta selle kohe maaks. See oli suur gletscher ehk jäälingustik, millest must kalju ülesse ulatas. Warsti kinnitas ka Nansen, et maa paistab. Mõlemad oliwad ülirõõmsad. Siis nägi Nansen ida pool samasugust walget wõlwitud liini, mis aga udu warjus seisis. Kui udu ära lahkus, paistis ta kogu esimesest suurem olema, aga ilma

mustade punktideta. Niisugune näis maa olewat, kuhu nad wiimaks oliwad jõudnud!

Selle hää meelega lõiwad mehed telgi ülesse ja walmistasiwad enestele mehise söömaaja. Nad oliwad nii maa ligidal, et juba teiseks ohtuks sinna arwasiwad jõudwat, siisgi pidiwad nad weel terwelt kolmteistkümmend päewa ajujääl waewlema.

Weel ühe maa leidsiwad nad sel päewal lääne poolt, mis aga warem teatud Kroonprints-Rudolfi-maa oli.

26. juulil märkasiwad, et tuul neid jääga maast kaugemale ajas, sest maa poole hakkas lausa wee lõhesid tekkima. — Magamisega oliwad mehed nüüd ilma kotita kimbus; katsusiwad paljal jääl, siis uiskude pääl puhata, ning tegiwad wiimaks willastest tekkidest une magadiskoti.

Takistusi juhtus aga mõnesuguseid. 30. juulil tundis Nansen oma selja haige olewat, nii et ta hädaga edasi tuikus. Raskemates kohtades aitas Johansen tema kelku wedada. Teisel päewal oliwad nad üheksa tunnise rändamise järele telgi ülesse löönud, kui parajasti wihma maha walama hakkas. Nende alla tekkis ka wesi ja tegi aluskoti märjaks. Korraks jäi wihm üle, aga kui nad teele walmistasiwad, tuli seda uuesti. — Ülfikuid linduſid, roosikajakaid, oli lendamas näha.

Lohed jää wahel oliwad alalise jäärõhumise ja hõõrumise tõttu pangakesi ja lobjakat täis, nii et

sääl kajakiga sõita ei saanud, waid kaugemalt ühelt pangalt teisele minnes teed pidi otsitama. Iga jääpragu pidas neid wõimata aja kinni. Nanseni selg walutas ikka, nii et Johansen pidi aitama teda riidessе panna ja riideşt lahti wõtta. 31. juulil tundis ta ennast natuke parema olewat.

Järgmisel päewal, 1. augustil, oli ilm õige ilus. Päike paistis hiilgawalt. Lõuna tuul oli aga neid nüüd maast kaugemale ja rohkem ida poole ajanud, nii et warem nähtud mustad kaljud enam ei paistnud. Roosikajaid oli aga nii rohkesti lendamas, et nad arwama hakkasiwad, et need linnud sääl maal elutsewad. 2. augustil oli Nansen juba terwe. Tuul ja woolus ajasiwad neid aga ikka kaugemale, näis nagu wõitlekşiwad nende kahe wastaşe wastu asjata. Juba oliwad nad maa põhja tipust mööda ida poole jõudnud ja oliwad 81° 36′ põhjalaiuse all. Nansen lootis nüüd, et kui woolus mundab, see neid siis maale ajab. Kus lagedat wett wahel leidus, oli see nii lobjakat täis, et kajakit tarwitada ei saanud.

Rändamine oli nüüd nii raske, et nad sellega ialgi walmis ei oleks saanud, kui nad walmis saama ei oleks pidanud. Koerad ei olnud wiimastel päewadel muud toitu saanud, kui paar kajakat ja marulindu, mis nad püssiga laskşiwad. Ühel päewal andşiwad kummalegi tükikeşe raswa.

4. augustil oli rändamine raskem, kui ialgi enne. Sagedasti pidiwad nad mitu sada meetrit ühelt jääpangalt teisele hüppama ja kelkusid järele rebima, kus iga silmapilk wette wõis kukkuda, kuna koerad aina sisse kukkusiwadgi. — Sel päewal sündis kaks õnneliku juhtumist; esimene oli, et karu Johansenit ära ei söönud, teine, et nad glesherirannal lagedat wett nägiwad. Hommikul kell seitse minema hakates jõudsiwad nad wäga halwale jääle. Näis, nagu oleks mõni hiiglane jääpankasid hunnikusse loopinud ja sinna wahele lumelobjakat walanud, kuhu nemad põlwini sisse wajusiwad. Ka suuremaid ja sügawamaid loikusid oli küngaste wahel. Kusagil ei olnud kohakest, kuhu telki ülesse lüüa. Hädale pani see weel krooni päha, et paksu udu päraft mitte saja meetri kauguselе ei wõinud näha. Wäsitawa käigu järele jõudsiwad nad lõhe äärde, milleşt kajakitega üle tahtsiwad sõita. Kajakid kinnitasiwad nad harilikult põigiti üle pandud uiskudega paari, kui nendega wee pääl sõitsiwad. Kuna Nansen oma kelku lõhe äärel kinni hoidis, et see wette ei libiseks, oli korraga ta selja taga müdinat kuulda ja Johansen, kes kelku tema oma kõrwa tahtis lükata, hüüdis: „Ruttu püss!“ Nansen pööras ümber ja nägi kole suurt karu Johanseni pääle karata tahtwat, kes maas seljali oli. Nansen kahmas püssi järele, see oli koti sees kelgu pääl, aga sel silmapilgul

libiſes kajak kõigega wette. Tema eſimene mõte oli wette karata ja kajaki päält püſſiga lasta, nägi aga, et ſee kardetaw oleks. Hakkas ſiis põlwili olles kajakit tagaſi rebima, et püſſi kätte ſaaks. Tal ei olnud aega waadata, mis ſelja taga ſündis, kui Johanſeni rahulikult kuulis ütlewat: „Laſe, enne kui hilja on!“

Wiimaks läks tal ometi korda püſſi otſa pidi kätte ſaada. Karu ei olnud kahe meetri kauguſelgi, ja tahtis „Kaiphaſe“ elu lõpetada. Nanſen laskis haawlilaengu karul kõrwa tagant ſiſſe, kes ka kohe langedes jalad wälja ſirutas.

Karu oli kaſſi kombel ammugi nende järel käinud, nagu jäljed näitaſiwad. Wäikeſe ſeljandiku tagant oli ta wiimaks Johanſeni kajaki warju roninud. Johanſen mõtles ta eſmalt oma koera „Suggeni“ olewat, lähemalt waatama hakates ſai ta aga karu käeſt hoobi wastu paremat kõrwa, nii et ſilmad tuld löiwad ja ta ſeljali kukkus. Siis kahmas ta aga kohe käega karu kõriſt kinni, ning kui ſee ta pääſt kinni pidi hakkama, hüüdis: „Laſe ruttu!“ Karu piilus aga juba Nanſeni poole, ſilmas ſiis koera ja pööras ſelle poole. Johanſen laskis karuſt lahti ja ronis eemale, kuna karu „Suggenile“ müraka andis, nii et ſee hulguma hakkas. Siis ſai „Kaiphas“ käpaga mööda nina. Kui Nanſen laskis, oli Johanſen oma püſſi ka juba kätte ſaanud. Terwe kahi oli, et karu Jo-

hanseni kõrwa ääre puhtaks oli tõmmanud, nii et sääl walgem joon oli, ja „Kaiphase“ nina pääl werine kriips.

Kui wana karu langes, hakkasiwad tüki maa päält kahe noore karu pääd paistma, kes sääl muidugi ema jahisaaki ootasiwad. Johansen saatis neile kuuli järele, ei trehwanud aga kanguse pärast. Ka järele jooksmisest ei olnud kasu. Söötsiwad siis koeri karu lihaga tublisti, söiwad ise ka toorest liha, lõikasiwad ka looma kintsude küljest liha kajakitesse ja söidsiwad wiimaks üle renni.

Jää jäi aga endist wiisi halwaks; koledad rennid oliwad pisikesi jäätükka kui puru täis. Lahtise jäämurru sees oli üks wana suur jäämägi mitme künkaga otsas ja lompidega sääl wahel. Ühe künka otsast nägi Nansen pikasilmaga gletsheri jalal lahtist wett. Aga wahel oli weel hulk koledat jääd, millest iga pangakene rändamisel hulga aega ära päris.

Kesknädalil 7. augustil jõudsiwad nad ometi maa lähedale. Ajujää oli neil selja taga, ees lahtine wesi. Kui ju jää lõppema hakkas, läksiwad mehed nii agaraks, et nad suure rutuga üle küngaste ja läbi lompide edasi tormasiwad. Enam ei olnud aega karudega tegemist, ehk nende jälga küll risti ja põigiti kõik jää täis oli. Üks oli kord öösel koguni nende telki nuusutamas käinud.

Wiimaks ometi seisiwad nad jää serwal. Nende ees seisis tume meri walgete ajujää panka-

dega, kangel tõusis gletšeri sein järsku weest ülesse. Meeste südamed hüppasiwad rõõmu päraft: mured oliwad koik selja taga, ees lahtine wesi kodumaa poole. Mõlemad hüüdsiwad kõigest jõuust hurraa ja soiwad pidustuseks tüki sokoladi ära.

Kui nad sääl seistes wett silmitsesiwad, kerkis suur hülge pää nähtawale ja kadus jälle warsti. Selle pääle ilmus teisa mitu. Rahustaw oli teadmine, et nad iga silmapilk nii palju süüa omale wõisiwad muretseda kui aga tahtsiwad.

Nüüd tuli kajakite weesõiduks walmis seadmine. Muidugi oleks parem olnud ütsikult aerutada, aga suure kelguga lae pääl poleks see hästi läinud, ka ei usaldanud nad weel kelkusid maha jätta, sest neid wõis weelgi tarwis tulla. Kõige parem oli jällegi kajakid kõrwastiku panna, uiskukõdega kokku kinnitada ja siis kelkusid risti pääle panna, üks ette, teine taha poole.

Kurwastaw oli aga meestel, et nad oma wiimaseid koeri enam kaasa ei wõinud wõtta. Nendest 'poleks enam midagi kasu olnud, ka oli raske neid kajaki lael edasi wiia. Koerad teenisiwad neid kõigel reisil truisti, ja kui nüüd paremad ajad tuliwad, pidiwad nad elust lahkuma. Neid ei taheiud aga teiste kombel surmata, waid kulutati kummagi jaoks üks padrun. Nansen laskis Johanseni koera, Johansen tema oma maha.

Nüüd oliwad nad söidule walmis. Löbus oli kajakis istuda ja laente wuliſemiſt kuulata. Kaks aastat ei olnud nad enam nii ſuurt wee kogu näinud. Warsti läks tuul nii hääks, et oma söiduriistale purju pääle wõiſiwad panna. Kergesti libiſeſiwad nad maa poole, kuhu nii mitu kuud oliwad igatſenud. Miſſugune wahe ſelle wahel, kuidas nad toll haawal jääpankadel edaſi tungiſiwad. Esmalt warjas udu maad, ſiis hakkas aga päike paiſtma, ilm läks iluſaks. Pea oliwad nad gletſheri rannal, laſkſiwad purju maha ja aerutaſiwad lääne poole, ſeſt 16—20 meetri kõrguſele jääſele rannale oli wõimata üles minna. Kõrgel ſeinal paiſtſiwad iga aasta kihid ſelgesti.

Warsti nägiwad nemad, et ajutine woolus kiiresti lääne poole läks ja neid ühes wiis. Et maal peatuspaika leida polnud, läkſiwad nad ſuure ajujää panga pääle puhkama.

Teiſel hommikul üles ärgates nägiwad oma kohkumiſeks, et nende ümber palju jääd oli kogunud. Lääne poolt paistis ſiisgi lahtine weſi. Kandſiwad ſiis asjad tükk haawal üle pankade ja jõudſiwad nii wiimaks jälle wee äärde ja söitſipaaris kajakitega edaſi. Kui ilm ſelgeks läks, paiſtſiwad ſiit ja ſäält hülgete pääd, kuna tormilinnud, merekajakad ja merepääſukeſed nende pää kohal lendaſiwad.

Jääseina äärel edasi sõuates läks weewäli ikka laiemaks. Ilm ei selginud aga nii palju, et ümbrvst silmitseda oleks wõinud. Maa kohal lehwis kangekaelne udu.

Esmalt läks nende sõidusiht pisut loode poole. Warsti käänas aga rand lääne ja siis edela poole. Põhja-kirde poolt puhuw tuul läks waljumaks, mis neile nii palju paha tegi, et laene aina kahe kajaki wahelt ülesse lõi ja mehi märjaks kastis. Õhtuks asusiwad jälle jääpangale. Waewalt oli telk ülewal ja mehed selle warjus, kui kange wihm sadama hakkas.

Udu pärast oliwad nad wäha selleſt maast näinud, mille rannal edasi sõitsiwad. Nii palju saiwad aga aru, et need ainult saared oliwad. Esmalt oli üks suur gletsheriga kaetud saar; lääne pool seisis teine wäiksem; mõlema pääl paistsiwad kaljukünkad, mis neile kõige esmalt silma oliwad puutunud. Siis tuli pikk laht wõi wäin raske rannajääga, ja siis madal saarekene, mille lõunarannal nad praegu wiibisiwad. Maa äärne jää oli tähelepanemise wääriline. See oli kangesti paks ja kore, hunnikusse rõhutud pankadega. Wist oli merejää wastu gletsherit rõhunud ja üheks koguks külmanud. Põhjapoolse eesmäe kohal oli keskmise suurusega jäämägi.

Nanseni meeleſt läks maa ikka mõistatuselikumaks. Kus nad õieti oliwad, see andis mõtelda.

Iseäranis see näis tema meeleſt imelik olewat, et rand aina lõuna poole läks ja mitte edela poole. Kõige wõimalikum näis, et nad Franz-Joſefi-maa läänerannal wiibiwad. Ka oli haruldane, et sääl nii palju roosikajakaid oli lendamas. Teatawasti ei ole neid Terawmägedel mitte ühtgi nähtud.

9. augustil läksiwad nad wäikſele saarele maale. See oli üleni gletſheri ehk jäälinguſtikuga kaetud, mis nagu kilp tema pääl seisis, kuna ääred pikkamööda alla langeſiwad. Langemine oli aga nii wäha wildakas, et uiſud iseeneſeſt ei libiſenud. Kõrgustikult oli hää ümberringi maad waadata, seſt et udu ka parajasti ära lahkus. Nüüd paiſtis selgesti, et need ainult saared oliwad, milleſt nad mööda sõitsiwad. Eſimene oli kõige suurem. Kaljumäega saare rannal oli wiir paljaſt maad. Wiſt oliwad sääl roosikajakad audumas. Lõunapoolne saar oli ka suur ja samuti gletſheriga kaetud.

Nanſen nimetas eſimeſe Ewa-saareks, teiſe Liw'i- ja kolmanda Adelaide-saareks. Neljat lõunapoolſemat saart on wiſt ju Payer näinud ja Freeden'i-saareks nimetanud. Terwe saarte kobara nimetas Nanſen „Hwidtenland'iks“ (Walgeks maaks).

Saarte wahe ida ja kagu pool oli taſaſe lahejääga täitsa kaetud. Jäämägeſid siin ei olnud, kuna nad neid saarte lõunapoolſel küljel nägiwad.

Saart katja gletscher ulatas ilma arusaadawa waheta laheja äga kokku, ainult mõned praod rannal näitasiwad, kust laheja algas. Suuremat jää tõusu ja wajumist ajutiste woolustega ei wõinud siin olla, muidu oleksiwad praod suuremad olnud. Imelik oli, et ajutine woolus kiiresti nagu jõgi woolas.

Kella kolme ajal hakkasiwad nad lagedal weel purjutama ja sõitsiwad kell kaheksani. Siis lõppis wesi ja nad pidiwad oma sõidunõuu üle jää teisele poole wedama. Aga ka sääl lõppes wesi warsti, ja et woolus wastu oli, lõõdi telk ülesse.

10. augustil wedasiwad nad osalt jääl kelkusid, osalt aerutasiwad lahtises wees lõuna poole. Kui nad jälle sõiduwees oliwad, juhtusiwad merehobuste karja juurde, kes jääpangal pikutasiwad. Rõõm oli nii palju liha näha, aga neil ei olnud praegu lihast ja raswast puudu. Pääle lõunat juhtusiwad aga kajakitega purjutades udu päraft kinnisesse lahesse, kust tagasi pidiwad pöörma ja asjata aega raiskama. Aga nüüd oli woolus wastu ja weele nii paks jäätirmetis pääle külmanud, mis aeruta mist takistas. Ilm oli külm ja tihedat lund sadanud. Läksiwad siis maa jääle ja wedasiwad kelkusid kuni õhtu kell kümneni. Karu jälga oli jää suuremaid ja wäiksemaid nii täis, nagu nad enne ialgi ei olnud näinud.

Sel päewal jõudsiwad nad wast 20 kilomeetrit edasi, mida aga Nansen wäga pikaliseks pidas, kui nad sel aastal weel Terawmägedele tahtsiwad jõuda. 6 graadise külmaga läks noor jää ikka pahemaks. Wist oli talw ukse ees.

Järgmisel päewal, 11. augustil, jõudsiwad nad wiimaks jälle lagedasse wette ja aerutasiwad neli — wiis tundi. Kui Nansen ühelt jääkünkalt weeteed waatas, kerkis nende ees päratu merehobune ülesse. Ta puristas wee pääl ja wahtis nende otsa. Nad ei pannud seda palju tähele, waid sõitsiwad edasi. Korraga kerkis elukas aga just nende ees ülesse, ajas ennast wees püsti, noorskas nii et õhk wärises ja ähwardas kihwasid õrnast sõiduriistast läbi lüüa. Kui mehed püssisid kätte kahmasiwad, kadus ta ära ja kerkis siis teiselt poolt Johansseni kajakit uuesti ülesse. Nõnda sündis see mitu korda. Mehed nägiwad selgesti, kuidas kole elukas küljeli kajakite alt läbi ujus, ning loiwad selle pärast aerudega wette, et loom kajakid ära ei lõhuks. Kui merehobune õige wihases tujus jälle üles kerkis, saatis Johansen talle laengu just wastu silmi, mispääle loom koleda haukumisega kukerpalli läi ja wereteed järele jättes ära kadus. Hirmuga sõnasiwad nad kähku eemale ja oliwad rõõmsad, kui haawatud loom tükk maad juba maha oli jäänud.

Nad sõnasiwad lahedasti edasi ja oliwad ju merehobuse loo ära unustanud, kui korraga Johan-

sen õhku kargas ja tema kajak kange hoobi sai. Nansen arwas esmalt, et sõiduriist kange ajuga weealuse jääpanga otsa oli jooksnud, aga sääl tõusis just nende juures jälle üks merehobune ülesse. Ta wõttis püssi, ja et loom kõrwa ei pööranud, et haawlilaenguga oleks wõinud lasta, saatis Nansen temale kuuli otsa ette; aega ei wõinud wiiwitada. Selleşt pauguşt oli ka küll; loom jäi şurnult wee pääle. Suure waewaga lõikaşiwad nad ta nahale augu şisse, wõtşiwad şelja päält mõne tüki pekki ja liha ja şõitşiwad edaşi.

Kell 7 õhtul muutus ajutine woolus ja lahtine weşi walgus kinni. Selle aşemel, et kelkuşid üle jää wedada, wõtşiwad nad nõuuks lõhe kaldal wooluşe muutuşt teişe päewani ära oodata ja waheajal kelkude otşaşt tükid ära lõigata, mis nad ju ammugi teha mõtleşiwad, şamuti ka häid kahekäe aeruşid teha, et rutemini wõimalik oleks şõuata ja ühe kajakiga kitşas rennis şõita. Kuna nad ametis oliwad, lahkus udu, ja nende ees paistis maa, mis kaugele lõuna ja lääne poole ulatas. See oli şuuremate ja wähemate şaarte ahelik, mille wahel wäinad. Saared oliwad şuuremalt jaolt gletşheriga kaetud, ainult şiin ja şääl kerkis mõni paljas järşk mäekülg ülesse.

Aga kus nad oliwad? See küşimus oli ikkagi raske ära wastata. Kas see wõimalik oli, et nad ida poolt Franz-Joşefi-maale tuliwad? See arwa-

mine näis kõige võimalikum olevat. Aga siis oliwad nad wäga kaugel idas ja pidiwad pika mereſõidu ette wõtma, kui Kap Fligely'sse wõi Kroonprints-Rudolfi-maale tahtſiwad ſaada. Waheajal töötaſiwad nad agarasti kelkude kallal. Kui udu kord korralt kõrgemale tõuſis, roniſiwad nad ühtelugu küngaste otſa maa ſeiſukorda waatama, et eneste wiibimiſe paiga üle ſeletuſt ſaada.

Paari tunniſe magamiſe järele tõuſiwad nad jälle üles, ſeſt et woolus teiſele poole pööras ja lai weetee lahti ſeiſis. Ükſikute kajakitega pääſiwad nad jõudſasti edaſi. Umbes kaheksa kilomeetri maa järel läks rend jälle kokku, mehed pidiwad jää pääle ronima. Nüüd pidaſiwad paremaks oodata, mis rend teeb, kui woolus uuesti wastupidi pöörab. Kui rend enam lahti ei pidanud minema, tahtſiwad kelkudele weokaikad ette panna ja põhjakirde poole ühe wäina kohta minna, mida Nanſen Payeri kaardi järele Rawlinſoni wäinaks pidas. — Aga jäälõhe ei läinud enam lahti ja nad pidiwad kelkuſid edaſi wedama.

14. augustil wedaſiwad nad waheſt kajakpaatiſid kelkude pääl, waheſt ſõitſiwad kajakitega. Aga ſõiduweſi jäi ikka wähemaks. Mitu korda ootaſiwad ka jääpragude laiemale minekut, aga ſeda ei ſündinud. 15. augusti hommikul läkſiwad ſiis ranna jää pääle, mida mööda lääne poolt paiſtwa wäina poole rändaſiwad. Sääl oli jää ſile, edaſi-

minek hõlpus. Tee ääres oli suur külmanud jäämägi, kõrgem kui nad enne neis paigus olnud näinud. Nansen arwas seda 16—20 meetrit kõrge olewat. Muidu arwawad põhjamere reisijad, et Franz-Joosefi-maa ümbruses alati suuri jäämägesid olla. Pääle selle ühe jäämäe ei näinud meie rändajad aga sarnaseid mitte, kõik olnud wäiksemad, kui see Grööni rannas ette tuleb. — Mehed olekskiwad hää meelega selle otsa roninud ümberringi waatama, jäämägi oli aga nii järsk, et nad waewalt kolmanda osa kõrguseni suutsiwad ronida.

Õhtuks jõudsiwad nad ometi sinna saartele, kuhu poole wiimastel päewadel olnud rutanud, ja esimest korda kahe aasta pärast oli neil jälle jääst waba maa jälgade all. Meestel oli hää meel ühelt basalti künkalt teisele hüpata. Ühes warjulises urkas leidsiwad nad koguni kiwide wahelt sammalt ja lilleseid, magunaid (Papaver nudicaule) ja kiwimurrulilleseid (Saxifraga nivalis). Norra lipp tõmmati jääst wabal maal ülesse ja walmistati pidusööki. Petroleum lõppes ju mõne päewa eest otsa, pidiwad siis nüüd traani põletamiseks une lambi tegema. Pemmikanist ja wiimasest kartulitest walmistatud roog maitsis hästi, kui nad telgi all istudes paljaste jalgadega kruusa wõisiwad sõtkuda, nii palju kui tahtsiwad.

Sellel saarel jookseb põhjast lõuna poole mäeseljandik, milles ainult suuremad ja wäiksemad

kiwipangad oliwad. Terwe saar ulatas ise waewalt jää pinnast kõrgemale. See saar nimetati Houen'i-saareks. Lääne pool paistis üks paljas kõrgem saar, põhja pool mõned wäiked saarekesed.

Nii palju oli nüüd selge, et nad Franz-Joosefi-maa läänepoolses saarestikus oliwad, ja nii kaugel läänes, et Payeri leitud maid mitte näha ei olnud. Ka Kuningas-Oskari-maa, mis 82° põhjalaiuse ja 52° idapikkuse all, pidi ida pool olema.

Houeni saarelt 16. augustil ära minnes oli jällegi weeteed, mida mööda jõudsasti edasi aerutasiwad. Juba hakkas lootus tõusma, et nad sel aastal weel koju jõuawad. Saarel nägiwad nad weel karu, kes aga kaugemale traawis.

Järgmine saar, mida Torup'i saareks ristiti, oli kena kohakene. Rand oli madal, mida wana rannaliini kohal walged konnakarbid katsiwad, kitsas ring lahtist wett ranna ääres, kus põhjas tigud ja meresiilid paistsiwad ja hüppajad wähid ringi ujusiwad. Õhus lendasiwad kajakad ja lumelinnud hüppasiwad kiwilt kiwile. Siin oli elu ja jääst waba maad, mitte enam igawene ajujää! Ranna lähedal merepõhjas paistsiwad adru ehk merekõntsa metsad (Laminaria ja Fucus). Kiwirahnude wahel paistsiwad mõnes paigas roosa karwa lume wäljad. Roosa wärw tuleb punakast imepisukesest palja silmaga nägemata taimest, mis lume pääl kaswab.

Oi ka rohekas-kollast lund näha, kus muidugi mõni teine taimeselts kaswas.

Saare põhjapoolsel küljel nägiwad nad mäeseina pääl karja mantlikajakaid. Need istusiwad oma poegadega eemale ulatawate kaljurahnude pääl. Muidugi oli meestel himu ka ülesse ronida ja linnuperekonda päewapildiga üles wõtta. Säält ülewalt paistis ka ajujää, mille päält nad ära oliwad tulnud.

Nanseni oli mõte saare kõige kõrgemale tipule ronida, et waadates täielist selgust saada, kus nad oliwad. Saare läänepoolsel küljel olles langes aga udu maha ja lattis mäeladwa oma warju, nii et nad ainult läänepoolse ranna wee seisu waatamisega pidiwad leppima. Eemalt paistis lahtist wett, nagu oleks kõik meri lahti olnud, aga hulk jääd oli wahel. Mehed astusiwad siis mäelt alla ja rändasiwad kaugemale. Maa äärt mööda jookšis pikk rend, aga selle pääl oli uue jää kord, nii et kajakiga sõita ei saanud. Pisut lõuna pool tõmbasiwad nad jälle kajakid jää pääle. Kui sellega ametis oliwad, pistsiwad hülged ükslugu oma päid jää serwa alt wälja, wahtisiwad suurte silmadega meeste otsa, kaskiwad siis üle pää kukerpalli, nii et wesi igale poole kargas, ja kadusiwad wee alla, et teiselt kohalt jälle üles kerkida. Nad mängisiwad aina wees puristades ja kukerpalli lüües, ning meestel oleks wäike asi olnud neid maha lasta, kui liha tarwis oleks olnud.

Wiimaks suure püüdmisega jõudsiwad rändajad jää serwale. Nende ees paistis lahtine meri, nii kaugele kui silm ulatas nägema, ja nad arwasiwad tulewikus ainult sellega tegemist olema. Põhja pool oli maa — Kroonprints-Rudolfi-maa, nagu pärast selgus —, mille mustad basaltkiwi rünkad merest otse üles kerkisiwad. Kaugemal tõusis mägi mäe järele ikka kõrgemale ning õige kaugel sinasiwad gletsherid. Sisemine maa oli kõik gletsheritega kaetud. Pilwete ja maa wahel oli triibukene punetawat taewast, mis ennast kurwalt wirwendawas meres wastu peegeldas.

Nüüd aerutasiwad nad gletsheri äärt mööda edasi, mis lõuna pool olewat maad kattis. Meeste äritus läks seda suuremaks, mida lähemale nad läänepoolsele eesmäele ligineSiwad. Kas pidi rand lõuna poole pöörma ja kas läänes enam maad ei olnud? See pidi nende saatuse kohta otsust andma, kas nad sel aastal kodumaale wõisiwad jõuda, wõi kusagil siin maal üle talwe pidiwad wiibima. Rõõmuga nägiwad aga wiimaks, et läänes muud midagi ei olnud kui wesi, kuna rand edela poole pööras. Nad nägiwad ka paljast mäge, mis eemal gletsherist wälja ulatas; see oli imelik kõrge seljandik, nii järsk nagu noatera. See oli kõige järskum ja terawam, mis nad näinud olSiwad, tume, sambasarnane basalt, kammi laadi juttidega. Mäe keskkohal oli nõgu, ja säält roniSiwad mehed

ülesse, et lõuna poole weeteed waadata. Kaljumüür polnud kuigi lai. Lõuna küljel langes ta enam kui sada meetrit otse alla.

Läänes paistis meri jääst täitsa lage olema. Tuul puhus peri, ja ehk mehed küll wäsinud oliwad, tahtsiwad seda oma kasuks tarwitada, paniwad kajakitele mastid ja purjud pääle ja purjutasiwad minema. Sõit kestis hommikuni; siis waikis tuul ja meie rändajad jäiwad kindla jää serwale Kap Brøggeri lähedale peatama.

Nansen oli röömus nagu laps selle mõtte juures, et nad Franz-Joosefi-maa läänerannal oliwad ja nende ees lahtine meri, kus jää ja wooluised enam ei wõinud takistusi teha.

Aga röörn ei kestnud kaua. 24. augustil kirjutas Nansen päewaraamatusse: „Takistused ei taha lõppedagi. Juba seitsmendat päewa seisame maru päraft paigal, mis jää wastu randa ajanud ja tee igalt poolt kinni pannud. Muud ei paista, kui hummikusse aetud jää seljandikud, künkad ja pangad. Julguft on weel järel, aga lootus, pea kodus olla, on kahtlane.“ — Südaöösel 17/18. augustil hakkasiwad nad oma peatuspaigalt minema. Pilwete päraft päikest ei paistnud, aga põhjapoolsel silmapiiril hiilgasiwad punakad kullase äärtega pilwed, meri säras ime wärwides: nõiduslik öö. Siledal merepinnal, mis kui peegel oli, libisesiwad kajakid edasi, kuna wesi iga

aerulöögiga wirwendas. Nad sõitsiwad nagu Weneetsia wesiuulitsal, ja paremat 'polnud soowidagi. Aga samane waikus oli peaaegu nagu kole, ja barometer langes järsku.

Waheajal sõuasiwad nad kiiresti umbes 22 kilomeetri kaugusel edela poolt paistwa maanina poole, mida Nansen hiljem Clements Markham'i järele nimetas. Warsti hakkas aga eespool jää paistma. Madalast kajakist ei wõinud jää olekut kaugele näha, seda kurwastawam oli aga waade, kui nad jääni jõudsiwad ja ühelt küngalt teed silmitsesiwad. Ranna ees oli palju saarekesi ja kaljusid, ja need hoidsiwadgi jää kinni. Wett mööda oli wõimata kaugemale pääseda; aimkene nõuu, rannajää serwale jääda ja loota, et ehk rendi mööda kogemata edasi saab. Teel maa poole nägiwad mehed üht hülget, ja et toiduwara ju märksa wähenemud oli, tahtsiwad seda maha lasta, loom lipsas aga enne jää alla.

Kuna nad wäikeste jääkaukade wahel edasi poikasiwad, sai Nanseni kajak alt korraga tugewa mütsu. Et suurt jääpanka ligidal 'polnud, waatas Nansen wette ja nägi sääl suurt merehobust läbi wee kihutawat. Korraga ajas loom ennast järel tulewa Johanseni kajaki ees sirgu. Johansen kartis looma kihwad läbi kajaki lööma, sõudis kähku tagasi, kahmas püssi ja kargas jääpanga pääle. Sedasama tegi ka Nansen, kes jäält peaaegu wette

pidi kukkuma. Elukas ujus aina ühe kajaki alt teise alla, hoidis aga kerkides ikka ikka nina meeste poole, kust teda ühe pauguga surmata ei saa. Mehed wõtsiwad jääl lõunat ja waatasiwad merehobuse mässu päält. Wiimaks kadus see aga niisama jäljetult, nagu ta tulnud oli.

Rannajää ääres olewast rennist ei olnud meestel aga sugugi kasu, sest seda kattis noor jää. Päälegi tõusis lõunaedela poolt tuul, mis jää nende poole ajas. Polnud muud parata, kui jää serwal oodata, mil tuul pankasid jälle eemale ajab. See lootus ei näinud aga täide minema, sest tuul läks kangemaks, kusagil polnud enam wett näha, ja ka see meri, kust nad tuliwad, oli kadunud. Kodumaale pääsmise mõte oli seks aastaks korraga lõpnud. Kajakid üle koreda jää olek kardetaw olnud wedada, kus need iga silmapilk katki minna olekssiwad wõinud. Tuul puhus aga ikka üheft küljest ja sadaw lumi tegi jääräga weel läbipääsmatamaks.

Meie rändajate seisukord ei olnud siis sugugi lobus; nende ees hunnikusse aetud paks merejää, millest teada polnud, kas ta sel aastal weel lahti läheb; kaugemal tagapool paistis ma — Kap Helland —, mis talwekorteriks sünnis näis olewat. Maa lõunarand ja Eira-sadam oli nende meelest päris Kanaan, kus kõik mured mööda olekssiwad, kui sinna jõuaksiwad. Nad lootsiwad ka

Leigh-Smith'i hurtsikust midagi weel järel olema, kus talwel asuda wõiks. Nüüd oli aga ka kangesti kahju, et nad monda hülget ei olnud maha lasknud, mida nende wiimase peatuspaiga juures küllalt näha oli. Kui sääl Johansen jää serwal kajaki kallal talitas, oli paarkümmend hülget just tema ees üles kerkinud, warsti aga ilma kärata jälle kadunud. Ta pidas seda peaaegu wiirastuseks, aga Nansen teadis, et need noorte Grööni hülgete (Phoca groenlandica) parved olidwad. Päewa joolsul nägiwad nad weel mitu sarnast hülgeparwe.

Nüüd püüdsiwad mehed aega edasi saata, suuremalt jaolt magades. 21. augusti hommikul mõtles Nansen telgis olles parajasti järele, kuidas nad oma moonawara kaswatada wõiksiwad, kui ta wäljas krõbinat kuulis. Warsti nuusutas keegi ka telgi seina. Nansen waatas august wälja ja nägi suurt karu, kes teda silmates minema pani, natukese maa päält aga tagasi waatas. Nüüd oli ka Nansenil püss käes ja ta saatis karule kuuli rindu. Loom komberdas, tõusis aga jälle ja läks edasi, nii et teist loengut waja oli järele saata, mispääle ta weel kaugemale tuikudes maha langes. Oli kole suur isane loom. Esiotsa oliwad nüüd toidumured möödas. Õhtul paistis jälle üks karu, see ei tulnud aga enam telgi lähedale.

Teisel päewal käisiwad nad Kap Hollandi pool maad waatamas, et näha, kuidas sääl üle

talwe wiibimisega lugu oleks. Lootsiwad maa pool siledamat jääd leida, aga see läks aina halwemaks ja ulatas Kapi ligidal kõrgele, nii et ligi ei pääsnud. Jää oli kuni gletsherini hunnikusse aetud. Nad ronisiwad wiimase pääle ja waatasiwad põhja poole. Tükkene maad oli jää siledam, aga kusagilt ei paistnud lõhet, kus hülgeid oleks wõinud püüda. Ka ei paistnud sääl hurtsiku ehitamiseks sünnist kohta, küll aga lõuna pool, kus kiwa ja sammalt näha oli. Aga ka säälgi 'polnud jääl praguside. Mehed tröstisiwad ennast sellega, et igal pool karu jälga leidus ja küngastel wähjakajakate parwed pesitasiwad. Ka üks rebane oli näha.

Kiwi oli koresõmerline basalt. Gletsheri kõrwas oli ka pudewa sawi-kiltkiwi küngas, kus sees aga kiwistusi ei leidunud. Ka mõned graniidi pangad paistsiwad siin ja sääl. Nansen korjas kõigist põhjamaa kiwidest proowisid, aga talwekorterit pidades warastasiwad rebased peaaegu kõik ära, nii et tal üsna wähe oli kodumaale wiia. — Igal pool rannas oli gletsher punase lumega kaetud, mis päikese paistel ime toredasti säras.

Mõlemad arwasiwad wõimaliku olema sääl talwekorterit pidada. Tee sinna oli aga nii halb, et kelkude ja kojakite wedamine palju waewa tarwitas.

Sääl pööras aga wiimaks tuul otse teise külge, baromeeter tõusis. Sellega tõusis ka meeste

lootus, et ehk wast weel sel aastal wõimalik on kangemale pääseda. — —

Siin on Nansseni päewaraamatus pikem wahe, sest alles talwel — reedel 6. detsembril — kirjutas ta edasi.

Nansen läks 24. augustil waatama, kas telgile paremat paika leida, sest et tuul just telgi sisse puhus. Kui nad nüüd teises kohas telki üles seada tahtsiwad, siis nägiwad, et jää lõhkema oli hakanud, mitte aga mere poolt, waid nende ja maa wahelt. Nüüd oli waja iga hinna eest rannajääle püüda, et ajujää neid kaugele merele ei kannaks. Aga tuul oli wali, nii et nad üle lõhe aerutada 'poleks suutnud. Pragu läks aga kiiresti laiemaks ja tuul paiskas wett ja wahtu kaugele jääle. Ühe wäikese künka taga leidsiwad nad telgile pisut warju, kui aga marn weel kangemaks läks, pidiwad telgi maha lasksma.

Nüüd wõisiwad nad maha lastud telgi all kottide sees rahulisti magada, tehku ilm wäljas mis tahes. Tüki aja pärast ärkas Nansen üles ja nägi, et ilm wagasemaks oli jäänud. See 'polnud aga rõõmustaw nähtus, et nad juba umbes 10 kilomeetrit maast kaugel oliwad, ja nende ja maa wahel laenetas meri. Eemalt paistis maa üsna madal olema. Suure waewaga saadi nüüd kajakid wette, kus päälegi hoolega ujuwate pankade eest kõrwale pidi hoitama. Aerudega 'polnud mi-

dagi teha, sellepärast tõmmati purju ülesse, ja meeste rõõmuks jõudsiwad nad nii lahkesti edasi. Kui tuul wähenes, tõmbasiwad nad weel teise purju ülesse.

Nad purjutasiwad kõige päewa ja jõudsiwad õhtuks kardetawast Kapist mööda. Et tuult nii palju tarwitada kui wõimalik, sõideti ka öösel ranna äärt mööda edasi. Mindi weel üheksat madalast maaninast mööda, mida tasane gletsher kattis. See oli wist samane maa, mida Jackson 1895 kewadel kõige põhjapoolsemas kohas oli näinud. Ümberringi oli palju saarekesi, mis arwatawasti jää kinni hoidsiwad.

Kui tuul ära waikis ja tumeda ilma pärast saarte wahešt aru ei saanud, läksiwad nad pahemal käel olewale maale, ja lõiwad sinna telgi üles. Korda läinud päewatöö järel maitses nüüd sõök ka hästi. Nende pää kohal mäeseinal käratsesiwad mitmet laadi kajakate parwed. Need ei suutnud aga ometi meeste und segada. — Säälne mägi oli õige kena. Ta oli kõige toredamast samba-basaltist. Sambad, koopad ja nukad tuletasiwad Mailandi doomi meelde. Alt kuni ülesse seisis üks sammas ikka teise pääl.

Hommikuks selgus ilm, nii et ümbrust silmiseda wõis. Ida poole läks kõrgete kallaste wahel wäin, kuna lõuna-edelast maanurga tagant weelgi lahtist wett paistis. Wäinas ja mujal merel sei-

sis ajujää. Läbi udu paistsiwad eemal mitme
saared, mis arwatawasti Kuningas-Oskari
maa oli. Nende ette oli öö jooksul ka lahtis
jääd kogunud, selle wahelt wõis aga läbi pääseda
Nad ei olnudgi weel kaua aerutanud, kui tuul
otse wastu, edelasse, pööras ja kõik märgid torm
tulekut tähendasiwad. Kõige parem oli siin maal
minna ja oodata, mis ilm teeb, sest teist kord
ajujää wahele jääda polnud sugugi huwitaw
Häda korral wõis siin ka üle talwe jäämisek
kohta leida.

Waewalt oliwad nad maale astunud, ku
ranna äärt mööda üht karu tulema nägiwad
Tõmbasid siis kajakid maale ja jäiwad nende tag
karu ootama. Kui loom nende jälgi nuusutam
hakkas, saatis Johansen temale kuuli ristluudess
Karu tahtis jooksu pista, aga tagumised jalad e
kuulanud sõna. Teine kuul läbi pääluu tegi t
waewale otsa.

Pääle karu naha nülgimist läksiwad mehe
sisemisele maale käima, et oma uut riiki silmitseda
Nende imestus ei olnud wäikene, kui sellel koha
kus esmalt karu nägiwad, kaks merehobust jää pää
rahulikult pikutasiwad. Sellest nägiwad nad, e
karu millalgi merehobuse kallale ei lähe, kui tema
muidu mööda pääseb. Pärast nähti selleks wee
mitu tõendust. Eemalt ujus kolmas merehob
lähemale ja puristas wahest hinge tõmmates

Wiimaks oli ta teiste juurde jõudnud ja hakkas kihwade abil jääpangale ronima. Nüüd hakkas suurem merehobu rahutult wähkrema ja urisema, mispääle uus tulija aupaklikult eemale jäi. Wiimaks leppisiwad loomad aga kokku ja tagasi tulles nägiwad mehed weel ühe juurde tulnud olewat, ning teisel hommikul oli neid koguni kuus tükki koos. Ei oleks peaaegu wõinud uskudagi, et samased ümmargused mürakad elawad loomad on. Pääd ligi ja tagumisi jalgu keha alla tõmmates lamawad nad tundide kaupa liigutamata paigal. Need poisid ei näi maailmas midagi kartwat.

Kui mehed merehobuseid küllalt oliwad wahtinud, pöörsiwad nad tagasi, walmistasiwad wärskest karulihast mehise söömaaja ja heitsiwad telgi alla puhkama. Ranna pool karjusiwad kajakad koledasti, sest et nad karu sisekonna jagamisel kuidagi kokku ei suutnud leppida. Imelik, kuidas loodus neile lindudele nii ilusad suled ja inetu hääle on jagand. Eemal merel noorskasiwad ja haukusiwad merehobused wahetpidamata, aga wäsinud rändajatel ei olnud käraga tegemist; nemad magasiwad rahulisti. Öösel äratas neid weider kaeblik hääl ülesse: üks wana karu oma pojaga käis lihahunnikut nuusutamas. Mõlemad paniwad aga warsti pagema.

Kardetud maru jäi aga tulemata. Siisgi wapustas wali tuul nii kangesti telki, et waja

oli warju otsida. Nad lootsiwat teisel hommikul edasi jõita wõiwat, leidsiwad aga siis jää igalt poolt tee kinni pannud olewat. Et kauemaks sinna jääma pidiwad, oli waja telgile warjukohta teha. Murdsiwad siis kiwa lahti nii palju kui saiwad ja kandsiwad kokku. Ainsaks tööriistaks oli üks katkine kelgujalas, enamasti tarwitasiwad paljaid käsa. Läbi öö tehti tööd, ega jäetud enne järele, kui neli seina ülewal ja hurtsik walmis oli. Hurtsiku suurus oli niisugune, et mõlemad sees küljestada wõisiwad ja keeduriistale weel ruumi jäi. Katuseks oli õhuke siiditelk uiskude pääl, kuna ukseaugu ette riided paniwad. Seinadest paistis aga mitmest kohast walgus läbi. Hiljem nimetasiwad nad oma ehitust koopaks, oliwad aga tema pärast üsna uhked, sest et tuul seda ümber lükata ei suutnud. Kui nad karu naha maha oliwad laotanud ja koti sees küljestades kuulasiwad, kudas lihapott traanilambi pääl podises, oli elu nende meelest üsna lõbus, hoolimata sellest, et suits silmad wett jooksma ja punetama pani.

Et järgmisel päewal, 28. augustil, edasipääsmise tee kinni oli ja sügise ju kätte jõudis, wõttis Nansen nõuuks *sinna üle talwe* jääda. Eira-sadamasse, Leigh-Smidti endisesse talwekorterisse, oli arwamise järel oma 223 kilomeetrit, sinna rändamine wõtaks palju aega, päälegi oleks kahtlane olnud, kas sääl hurtsik alles. Siis ei oleks

aga enam aega hurtsikut ehitada ega talwemoona muretseda. Kõige parem oli siis kohe talwe wastu walmistama hakata, paik oli soowitaw ja loomi rohkesti leida. Nansen oleks hää meelega nüüd merehobuseid laskma läinud, need oliwad aga kadunud. Eemal aga kubises meri neist; nad haukusiwad ja noorskasiwad ööd ta päewad. Merehobuste püüdmise tarwis hakati siis kajakpaatisid tühendama.

Kui nad sellega parajasti tööl oliwad, nägi Johansen lõuna poolt jää äärt mööda üht karu oma pojaga tulewat. Mehed ruttasiwad püssidega neile wastu. Kui karud kaldale jõudsiwad, saatis Johansen wanale kuuli rindu; see komberdas paar sammu edasi ja langes siis maha. Poeg ei teadnud, mis emal wiga, ja nuusutas teist ümberringi. Kui mehed ligemale tuliwad, pidi ta esmalt mäest ülesse jooksma, tuli aga warsti tagasi ja laskis wana pääle, nagu oleks teda kaitsta tahtnud. Üks haawlilaeng tegi ta elule otsa. — See oli talwemoonaks hää hakatus. Kui Nansen hurtsikust nuge läks tooma, nägi ta kaht hane lõuna poole lendawat.

Pääle toidu- ja põletismaterjali muretsemise oli kõige tähtsam tarwitus kindlat talwehurtsikut ehitada. Seinu üles teha polnud raske, kiwa ja sammalt leidus küllalt. Katus tegi aga muret, sest selleks ei olnud mingit materjali. Õnneks leidis Nansen rannalt terwe männa tüwi, millest hää haampalgi wõis saada. Ja kus üks puu oli, pidi

teisa weel leiduma. Ranna äärt mööda otsides ei leidnud nad aga muud, kui mõned üsna mädanenud puutükid ja wäikesed laastud. Wõeti wiimaks nõuuks hurtsiku katust merehobuse nahast teha. Selleks mindi 29. augustil merehobuse jahile. Ükskute kajakitega oli kardetaw wälja minna; siduswad siis mõlemad paari ja sõitswad ühe suure eluka poole, kes eemal wee pääl seisis ja wahel alla laskis.

Mehed panewad püssid ja tuurad käepärast ja pidaswad asja üsna lihtsaks. Laskmise kauguses saiwad kergesti ja saatswad mõlemad laengud looma päha; see jäi esmalt nimaseks, hakkas aga siis hirmsasti wähkrema ja wees keerlema. Nansen karjus, et nad tagasi pidiwad sõtima, aga juba oli hilja. Loom juhtus kajakite alla ja andis sääl rabeledes mitu kanget hoopi, enne kui põhja langes. Warsti oli ta aga jäile pääl ja tõmbas raskesti hinge, kuna weri suust ja ninast woolates wee punaseks wärwis. Nüüd saadeti talle teised laengud päha ning sõuati ettewaatlikult kajakitega tagasi. Seda sündis weel mitu korda. Et aga loom körwatagust ei pööranud, ei saanud talle surmawat pauku anda. Weri woolas ojana.

Selle sekeldus ajal tahtis Nansen kähku püssi kotti pista, et ligemale sõuata, unustas aga kuke ülesse. Korraga käis pauk. Õnneks ei haawanud kuul neid endid kumbagi, waid läks ainult kajaki laest läbi. — Wiimaks pööras elukas pääd, sai

kaks kuuli kõrwa taha ja jäi wagusaks. Mehed sõuasiwad ligemale, et tuura sisse wisata, — kuid enne langes loom wette ja kadus. See oli terwe loo kurb lõpp. Nad oliwad ühekõa kuuli ära raisanud ja pidiwad wiimaks tühja käega maale minema.

Sel päewal ei mõtelnud nad enam kajakitega merehobuste jahile minna. Warsti ilmus aga rannajääle kaks looma, kes sääl suure käraga haukusiwad. Kui nad wiimaks jää serwal magama jäiwad, hiilisiwad mehed neile lähemale. Sääl tõstis üks loom pääd, jäi aga kohe Nansenì osawa kuuli mõjul surnult paigale Teine elukas kargas siis ülesse, aga kohe trehwas Johansenì kuul teda. Kui ka Nansen temale weel ühe kuuli oli saatnud, jäi loom kihwade pääle toetades paigale, kuna weri ninast ja suust jookšis. Meeste meel oli hää, seşt nüüd oli liha ja raswa korraga küllalt; see tasus padrunid ära, mis põhja langenud loomale asjata oliwad kulutatud.

Aga lastud merehebused ei olnud mitte maal; see oli tükk rasket tööd, neil nahka ära wõtta, liha katki lõigata ja maale wiia. Kõige päält oli waja kelkusid ja nuge tuua, ja et waheajal jää rannast lahti wõiks murdada, wõeti kajakid ka kaasa. Wiimane nõun oli ka suureks õnneks. Kui nad loomade nahka wõtsiwad, läks maa poolt puhuw tuul kordkorralt kangemaks ja tõusis wiimaks koguni maruks. Maa ääres oli kitsas rend, ja

Nansen pidas seda aina silmas, kas ta tuule mõjul laiemaks läheb, see jäi aga endiseks. Juba oli esimese looma nahk ära wõetud, kui Nansen eemale waadates nägi, et jää kõrwalt oli katki murdunud ja nende all olew tükk ju mõnda aega liikunud. Nende ja rannajää wahel wahutasiwad laeneb. Enam ei wõinud aega wiita, sest kajakitega 'poleks wastu tuult palju aerutada saanud. Aga saaki terwelt maha jätta oli ka kahju. Loikasiwad siis nii palju liha kui ruttu kätte saiwad, umbes neljanda osa nahka küljes olewa raswaga, wiskasiwad kajakitesse ja sõitsiwad ära. — Waewalt oliwad nad saagi maha jätnud, kui kajakate parwed pool nülitud loomade kallale asusiwad. Kaetsemise wäärt linnud! Nemad ei hoolinud tuulest ega jääliikumisest, waid käratsesiwad oma söömaaja kallal. Kuna jää merehobuste kehasid eemale kandis, läksiwad nende ümber lindude parwed nagu päratud lumepilwed ikka suuremaks. — Waheajal püüdsiwad mehed lõigest jõuust kindlale jääle saada; see oli aga igapidi üsna ära pragunenud. Tüki maad pääsiwad aerutades edasi, siis aga tuli wäikeste jääpankade murd wastu, mis inimesi ja kelkusid ei kandnud. Nansen pidi peaaegu wette wajuma, kui pääle minna tahtis. Sõideti siis lahtises wees jää äärt mööda edasi. Nüüd oli aga wõimata kajakid paaris pidada ja neid lahti wõttes pidiwad merehobuse naha ühes raswaga, mis üle mõlemate

kajakite oli, merde heitma. Kui nad nii talitasiwad, kogus nende ümber jääd, nii et nad kajakid kähku jääpangale pidiwad tõmbama, et neid puruks ei oleks rõhutud. Mitmest kohast katsusiwad küll nüüd wälja pääseda, aga waewalt lasksiwad nad sõiduriistad wette, kui liikuwad jääpangad jälle kokku rõhusiwad ja kajakid ära oleksiwad purustanud, kui nad neid silmapilk üles ei oleks tõmmanud. Maru tõusis aga ikka kangemaks ja ajas neid kaugemale merele. Nende seisukord ei olnud sugugi hää.

Ometi wiimaks saiwad nad jää wahelt wälja ja nägiwad oma rõõmuks, et jõuu kaupa aerutades wastu tuult kajakiga edasi pääseb. Käed walutasiwad neil kange sõudmisega, aga nad nihkusiwad ometi maa ligemale. Meri oli küll kuri, kuid kajakid leiti hääd merepaadid olema; isegi Nansen kajaki kuuliauk ei lasknud palju wett sisse. Waheşt tuli tuul nii kange hooga, et nad ümberkukkumist kartsiwad. Aga maa ligemale jõudes jäi tuule mõju ikka wähemaks ning hulga aja pärast jõudsiwad nad rannale ja wõisiwad hinge tagasi tõmmata. Nüüd sõideti ranna äärt mööda hurtsiku kohta. Kahetsusega mõtlesiwad mehed lihakeedupoti kõrwas hurtsikus olles kadunud merehobuste pääle, keda maru merel edasi ajas, rõõmustasiwad aga ühtlasi, et nad ise nende seltsis ei olnud.

Nansen ei olnud weel kaua maganud, kui Johansen teda üles äratas teatusega, et wäljas karu

olla. Läbi une kuulis ta ka looma möminat. Ta kahmas püssi ja läks wälja. Wana karu läks kahe pojaga ranna äärt mööda odasi; nad oliwad praegu just nende ukse ees käinud. Nansen sihtis, laskis aga rutuga kõrwale. Loom kohkus ja waatas kõrwa, sai aga nüüd kuuli rindu. Karu möirgas koledasti, ja siis pistsiwad kõik kolmekesti jooksma. Ranna ääres langes wana karu lompi maha, kuna pojad meresse hüppasiwad, nii et wesi kõrgele kargas, ja hakkasiwad ujuma. Nansen ruttas wana karu juurde, et teda aga lombist oleks olnud raske wälja wedada, ootas ta, kuni loom ise ülesse ronis, ja tegi talle sääl otsa pääle. Waheajal pääsiwad noored karud ühele jäätükile, mis aga mõlemaid kandma wäikene oli. Nad hoidsiwad endid tasakaalus, langesiwad aga kordamisi wette ja ronisiwad jälle jää pääle, kuna ise kaeblikult karjudes maa poole wahtisiwad, arusaamata, miks ema oma järele nii kaua oodata laskis. Tuul oli ikkagi wali ja ajas karusid wooluſega kiiresti kaugele merele. Mehed arwasiwad, et nad maale ujuwad waatama, mis wana karu nii kaua teeb, ja peitsiwad endid kiwide warju, et karud nende päraſt tulla ei kardaks. Aga loomade kaeblik kisa kostis ikka kaugemalt ja nad ise paistsiwad nagu kaks walget täpikest sinisel merelagendikul. Kui meie kütid wahtimisest ära tüdinesiwad, siis läksiwad kajakite juurde. Sääl oli aga kurb waatepilt. Kõik merehobuse liha, mis nad nii suure

waewaga oliwad toonud, oli rannal laiali pillutud, iga wiimane raswakibemekene kadunud. Karud pidasiwad siin nende magamiseajal pidupäiwi. Üks kajak oli otsa pidi wette, teine ülesse kiwide päale paisatud; ka nende sees oliwad karud käinud, siisgi 'polnud kajakitel wiga. Seda wõis ka karudele andeks anda, kuna nad nüüd oma liha merehobuseliha asemele jätsiwad.

Kajakid lükati wette ja mindi karukesi maale ajama. Kui nad ringi loomade taha oliwad sõudnud, hüppasiwad need ka wette ja hakkasiwad maa poole ujuma. Üsna hõlbus oli neid otse sinna poole ajada, kuhu nad just tahtsiwad. Koopa lähedale rannale jõudes lasti karud maha.

Sel päewal oliwad nad nüüd kolm karu kätte saanud; hää tasumine merehobuste eest, mida maru ära wiis. Oma õnneks leidsiwad ka teisel päewal põhja wajunud merehobuse rannajää ääres ringi ajawat. Wiibimata weeti see warjulisesse kohta ja pandi sinna kinni. See suurendas talwemoona. — Oli ju hilja õõse, kui nad magama heitsiwad, päale selle kui karude nahad ära oliwad wõtnud, liha hunnikusse pannud ja kajakate eest nahkadega kinni katnud. Mehed magasiwad nüüd raskesti, sest kaks ööd oli kaotsi läinud.

Alles 2. septembril wõisiwad nad ikka weel wees olewa merehobuse nahka wõtma hakata. Just nende koopa kohal oli rannajää — jää, mis ran-

nas põhjani kinni külmab ja ka siis paigale jääb, kui meri muidu kõik lahti on; maalt nõrguw soem wesi oli aga weel rannajää ja maa wahele kitsa renni sulatanud — sees mulk, mis rannarendi merega ühendas. Selle mulgu kohale oli loom kinni pandud, sest et nad säält lootsiwad teda maale wedada. Jää nurgad tehti siledaks, merehobuse päha lõigatud august pandi ohelik läbi ja kinnitati selle teise otsa kelgu jalas, kuna jalatoetuseks jää sisse õnarad raiuti. Aga rebimisest ei tulnud midagi wälja. Elu hinge kaupa tõmmates saiwad ainult looma päratu pää jää serwa pääle. Kesk wedamist hüüdis Johansen: „Pea kinni, näe!“ Nansen pööras ümber ja nägi suurt merehobust just nende jäämulgu poole ujuwat. Sel ei näimud ruttu olewat, ta ajas oma ümmarguse silmad laiali ja wahtis uudishimulikult, mis sääl tehti. Rahuliselt ja pikkamisi ujus ta kuni jää äärde. Õnneks oliwad meestel püssid kaasas. Nansen läks loomale wastu ja saatis talle kuuli, kui loom pääd pööras, kuklasse. Merehobune oli esmalt uimane, hakkas aga warsti mürama, nii et mitu kuuli ära kulus. Kuna Johansen padrunid ja tuura tooma jooksis, tõrjus Nansen elukat kaikaga jäämulgu poole, kus nad ta ära surmasiwad. Meeste rõõm oli suur, nad olesiwad aga häämeelega teada tahtnud, mis see merehobune kitsast kanalist otsis. Samased loomad näiwad kangesti uudishimulised olewat. Kui mehed

paari päewa eest karu nahka wõtsiwad, wahtis üks merehobune oma poegadega rinnuli jää serwal nende tööd päält ja ujus alles siis ära, kui Nansen püssiga tema poole läks.

Nüüd oli meestel kaks suurekihwadega merehobust kanalis ujumas. Weel kord katsusiwad nad teist elukat jääle wedada, aga niisama asjata kui esiminegi kord. Ei olnud muud parata, kui loomi wees nülgima hakata. See 'polnud aga sugugi kerge ega huwitaw töö. Kui nad õhtuks looma ühelt küljelt naha ära oliwad saanud, läks wesi meremööna tõttu nii madalaks, et teist külge keerata ei saanud, waid teise päewa weetõusu ootama pidiwad.

Kuna nad teisel päewal merehobuste kallal agarasti talitasiwad, läks korraga terwe merelaht walgetest waaladest üsna walgeks. Nii kaugele kui silm ulatas nähti waalasid weest ülesse kargawat. Tunni aja pärast oliwad aga kõik jälle kadunud; kust nad tuliwad ja kuhu läksiwad, ei wõinud aru saada.

Järgmisel päewad kulusiwad merehobuste nahawõtmiseks, liha lõikamiseks ja rannale kandmiseks. See oli jälk töö, wees looma pääl olla ja nii sügawalt wee alt lõigata kui käsi ulatas. Märjaks saamine ei olnudgi kõige pahem, sest pikkamööda wõis jälle ära kuiwada; aga see polnud soowitaw, et nad pääst jaluni enbid were, raswa ja traaniga

ära määrisiwad, mis kuni ihuni tungis. Waeste riiete lugu, mida nad weel terwe aasta pidiwad wahetamata kandma, oli siis üsna halb. Sarnane merehobuste nülgimine oli küll kõige tüütawam töö terwe rändamise ajal; kui seda tingimata tarwis 'poleks olnud, olekssiwad nad loomad sinnasamasse jätnud. Aga talweks pidi tulematerjali muretsetama, kui ka lihast nii lugu poleks olnudgi. Kui aga töö tehtud ja kaks suurt raswa ja liha lasu maal merehobuste nahkade all seisiwad, oli ka rõõm seda suurem.

Waheajal pidasiwad kajakad maha langenud raswaraasukeste ja loomade sisekondade kallal pidupäiwi. Igast küljest asusiwad elfenbeini- ja tuukrikajakad suure käraga ligemale. Mõned salgad tuliwad agaramate ninameeste järel ka üsna lähedale. Nii pea kui raswa natuke langes, oli paar kajakat sellel kohe kallal ja kiskusiwad ise nii, et suled lendasiwad. Mere kohal keerlesiwad jälle teist laadi kajakad ja lasksiwad noolena wette, kui mõni wähi sarnane loomakene paistis. Wiimased oliwad meestel armsad linnud, sest et need raswa kallale ei tükkinud. Kui mõnel kajakal wähk nokas oli, asus ka kohe rööw-kajakas teda taga ajama. Jaht kestis nii kaua, kuni teine saagi langeda laskis, mille aga röövel weel õhust kinni napsas. Lindude tiibade lagin ja kära tegi ümbruse õige elawaks; aga iga päew oli oodata, et nad lõuna poole lendawad ja waikne põhjanaba-öö algab.

Hääs tujus hakkasiwad mehed 7. septembril talwe-hurtsikut ehitama. Otsisiwad selleks lähedalt sündsa koha ja igal hommikul oleks neid näha wõinud, kui nägijaid oleks olnud, kudas nad, joogiweepang ühes ja püss teises käes, tööle läksiwad. Kiwa kangutati lahti, kanti kokku ja ehitati müürid ülesse. Tööriistu ei olnud palju; pea kõik tehti paljaste kätega. Kelgutalla tükk, raud otsaga uisukepp oliwad kangides, kepi otsa seotud merehobuse õlaluu labidaks ning kihw raiumise konksuks. Riistad oliwad õrnad, aga pikkamisi töötades wõis neid tarwitada.

Kuid ilm läks juba külmemaks, mis tööd takistas; maapind, mida waja oli ära kaewata, läks kõwaks ja kiwid külmasiwad maha kinni; ka lund sadas. Seda suurem oli meeste imestus 12. septembril koopast wälja ronides, kui üsna iluša šula ilma 4 graadise soojaga leidsiwad. See oli pea kõige soojem päew terwe reisi ajal. Igalt poolt langesiwad wahutawad ojad mägede ja gletšerite külgedelt alla mere poole. Nagu nõialõõgiga oli loodus elawaks läinud, kõigilt poolt paistsiwad roheliseđ künkad. Aga järgmine päew muutis jälle kõik: külm tuli tagasi, lumi kattis maad — talw ei taganenud enam.

Nädalise tööga saiwad hurtsiku müürid walmis. Need ei olnud kõrged, kõigest üks meeter maast kõraem, aga teist nii palju oliwad maad seest wälja

õõnistanud, nii et hurtsikus ruumi küll pidi olema. Nüüd tuli aga katust teha, ja see ei olnudgi kerge asi. Ainsaks materjaliks oli enne nimetatud puutüwi ja merehobusenahad. Johansen raius wäikese kerwega ühe terwe päewa 30 sentimeetri paksuse palgi kallal, enne kui selle pooleks sai, siis weeretati mõlemad pooled suure waewaga üle kiwide hurtsiku juurde, kus neid haampalkideks pandi. Aga nahad olíwad waheajal kõwaks külmanud ja lihahunnikute külge kinni jäänud. Suure tööga saadi lõpuks nahad lahti, aga ka nende hurtsiku juurde wedamine ei olnud kerge asi. Kõige pahem oli weel külmetanud nahku hurtsiku üle sirutada; kolme nahapoolega läks see weel kudagi, neljanda pidiwad aga weelompi sulama panema.

See nähtus hakkas aga nüüd Nansenile muret tegema, et karud korrada kõik kadunud olíwad. Waja oli siin üle talwe elada, ja need kuus looma, mis neil oli, ei wõinud kauaks ette lüüa. Lahe jää, kus pääl karud enamasti uitasiwad, oli aga neil päiwil merele aetud, ja Nansen lootis karusid jälle tulema, kui uus jää tekkib. Seda rõõmsam oli ta aga, kui 23. septembril nahka ligunemast ära tooma minnes üht karu nägi. Ta laskis Johanseni seda tabama minna ja läks ise ka püssi tooma. Tagasi tulles ei olnud Johansen weelgi püssiga laskmud: kaks karu paistsiwad, üks rannal, teine hurtsiku kõrwas, ja ta poleks ühe ligi pääsnud, ilma et

teine ei oleks teda näinud. Kui Nansen püssi tooma läks, uitas karu ka hurtsiku poole, ja Johansen nägi warsti kaht käppa ja siis pääd üle hurtsiku paistwat: karu oli katusenaha närimisega ametis, mida ta maha kiskus, nii et hiljem kõike waja oli merde sulama wiia. Esimene karu oli rannal ka ligunewa naha wälja wõtnud ja raswa küljest ära sõõnud. Künkaseljandiku warjus ruttasiwad mehed nüüd temale järele. Karu nägi neid aga warsti ja pani jooksu. Nansen saatis talle ühe kuuli kehasse ja ruttas siis haawatud looma taga ajama, teist Johanseni hooleks jättes. Karu walmistas paarile korrale Nansenile wastu hakkama, puges aga ikka kaugemale, kuni mäe weerul uus pauk ta elu lõpetas. Tagasi tulles nägi Nansen, et Johansen juba teise nahka nülgis. See oli esmalt jääle jooksnud, siis aga teist taga otsima tulnud.

24. septembril jäue hurtsiku kallal tööle hakates nägiwad nad jää pääl suure karja merehobuseid lamawat. Püüdma minna ei olnud neil suurt himu, aga et nii palju toitu ja põletusmaterjali just ukse ees wedeles, oli ometi waja juhtumist tarwitada. Tähelpanemata nende ligidale hiilida oli kerge asi, waja oli aga laskmiseks wäikesemaid loomi wälja walida.

Sääl oli neil nüüd mahti küllalt samaseid imelikka loomi silmitseda. Kui nad koos lamasiwad,

siis tonkisiwad aina üksteist kihwadega, nii suured kui wäikesed. Kui üks ennast wäänates teisele liig lähedale läks, tõstis see hurisedes kohe pääd ja raius teisele kihwadega selga. See pole sugugi õrn kallistamine, ja näib neil paks nahk wäga kasulik olema, sest mitmel oli selg werinegi. Waheset andis aga hoobi saaja teisele ka wastu. Siis aga läks laager alles elawaks, kui jälle mõni uus külaline merest ülesse kerkis. Kõik hurisesiwad kooris ja kõige lähemal olew isane wana loom andis tulijale mõne sõbralise müraka. Tulija ronis aga alandlikult jää serwale, kõwerdas auupaklikult ja puges teiste wahele, kes teda omalt poolt ka tonkisiwad, wiimaks jäiwad aga kõik wagusi. — Mehed ootasiwad asjata, et mõni loom pääd pööraks. Et nad aga wõrdlemisi wäikesed oliwad, kõmmutasiwad neile otsaette. Haawatud loomad kargasiwad wette ja keerlesiwad sääl pool uimaselt. Nüüd algas aga alles mässamine. Terwe kari kergitas oma inetuid päid ja kargasiwad siis üksteise järele wette. Mehed laadisiwad ruttu uuesti ja andsiwad tuld. Nüüd jäiwad kaks looma, üks noor ja teine wana, paigale. Kõik teised loomad lasksiwad wee alla, ainult üks jäi rahulikult paigale ja waatas waheset oma surnud seltsimeeste, waheset lähenewate meeste otsa. Ehk neil kaheştgi loomast küllalt oli, meelitas kolmas päratu elukas ka laskmisele. Kuna Johansen teda sihtis, wõttis Nansen neid päewa-

pildiga üles. Wiimaks laskſiwad aga kolmanda eluka ometi ära minna, ſest padrunid ei maksnud raiſata. Waheajal pani wihane merehobuste kari wee wahutama, nad purustaſiwad jääd ja täitſiwad õhku oma mörinaga. Iſeäranis nähti wanal iſasel loomal suur himu olewat nende kallale minna; ta tuli ükslugu jää ſerwale tagaſi, ajas ennaſt püsti, huriſes ja haukus kaua aega. Kui merehobuste kari juba kaugel oli, tuli tema nende hulgaſt weel mõned korrad tagaſi meeste pääle haukuma.

Nüüd hakati mahalastud merehobuste nahka wõtma. Wäikſema kallal oli ſee töö üsna kerge, ſuurem oli aga külge pidi lume ſees, nii et teda pöörata ei ſaanud. Mehed leppiſiwad ſellegagi, et tal ühelt küljelt naha kätte ſaiwad, ja pööraſiwad ſiis nahkade ja raswaga koopa juurde tagaſi.

Merehobuſed aſuſiwad weel mõnda aega nende lähedal. Iga silmapilk wõis kuulda, kudas jääle alt poolt kaks, kolm tugewat hoopi anti, ja ſiis kerkis looma hiiglapää jääauguſt wälja. Loom puhus ja ähkis ſääl natuke aega ja kadus ſiis jälle ära. Kui Nanſen ja Johanſen 25. ſeptembril nahku weelombiſt wälja wedaſiwad, kuulſiwad nad mere pool ſamaſuguſt paukumiſt jää all ja üks pää kerkis nende lähedal ülesſe. Ei läinud aga weel kuigi palju aega mööda, kui nende lombis nahad kõrwale lükati ja päratu suur pää jämedate nurrukarwade ja kahe pika kihwaga kõrgele kerkis. Ta

wahtis meestele tigedate silmadega otsa, padistas siis wees natuke ja kadus niisama nagu ta tulnud oli.

Nahad olliwad nüüd nii wõrt pehmed, et neid katuseks wõis laotada. Nad olliwad nii pikad, et otsad kahelt poolt üle hurtsiku maha riputasiwad. Nahkade otsadesse kinnitati suured kiwid, mis neid müüri serwa päält ligi tõmbas, ning aeti sinna kiwa hunnikusse weel pääle. Müüri waheſid tehti wäljaſt poolt kiwide, sambla, naharibade ja lumega kindlamaks. Et hurtsikus elada wõiks, pidi sinna kiwipingid magamiseasemeks ja uks ette tehtama. Ukse augu juureſt wiis maa sisse kaewatud käik wälja, mis päält jääpankadega eskimolaste wiisil oli kinni wõlwitud. Käiku ei saanud nad nii pikka teha, kui esmalt mõtlesiwad, seſt et maa neude kaewamiseriistade tarwis wäga kõwaks külmas. Ta oli nii madal, et säält kükakile läbi pidi pugema. Hurtsiku suus oli karunahk katuse merehobusenaha külge õmmeldud, wälise käigu otsa ette oli lahtine karunahk pandud.

Ilm hakkas juba külmaks jääma, enam kui 20 gr. alla nulli, ja elu neude seniſes madalas koopas, kus ruumi liigutada ei olnud, läks meestel ikka tüütawamaks; ka tegi traanilambi suits keetmmise juures silmadele liiga. Hurtsik ei olnud suur; see oli 3,5 meetrit pikk ja 1,8 meetr. lai, ning pikali lastes oli pää ühes ja jalad teises seinas

wastas. Sääl wõis aga ennast ometi liigutada ja kaunis kergelt püsti seista. Wäga tähtis asi oli tuule eest warjatud ruumi saada, kus jalgu wõiks ka wälja sirutada. Seda ei olnud nad märtsi-kuust saadik, pääle „Framilt" lahkumist, enam teha wõinud. See tuuris aga weel kaua, enne kui hurtsik täitsa walmis oli, ja enne täielist korraldamist ei tahtnud nad sinna sisse minna.

Wiimaseid merehobuseid nülgides oli Nansen mõned seljasooned wõtnud, et neid talweriiete walmistamise juures tarwitada. Aga alles 26. septembril tuli tal meelde, et sooned jää pääle loomade kõrwa maha oliwad jäänud. Ta läks waatama, leidis aga oma kahjuks, et kajakad ja rebased neid ammugi oliwad ära kandnud. Nagu tröösti oli aga karu jälga näha. Kui Nansen ümber pööras, nägi ta Johanseni mere poole näitawat: säält paistis suur karu, kes edasi ja tagasi joostes neid silmas pidas. Pea oliwad püssid toodud, ja Johansen jäi maa lähedale ootama, kuna Nansen ringi merele läks. Karu konutas waheajal jääaukude kõrwas, wist hülgeid waritsedes. Nanseni silmates tuli ta esmalt õhinaga temale wastu, mõtles aga wist järele ja pööras mere poole. Sinna ei olnud soowitaw temale järele minna, sellepärast laskis Nansen säält samast, ehk küll wahe kauge oli. Esimene kuul läks natuke kõrgest, teine aga trehwas. Karu kargas püsti, löi mitu korda ringi ja trampis

wihaga, kuni jää katki murdus ja ta wette langes. Sääl rabeles ta nii, et wesi tuiskas, kuna wälja püüdes jääserw ikka katki murdus. Nansen ruttas karu lähedale, ei tahtmud aga enam kuuli raisata ja lootis ka, et loom ise weel jääle ronib ja nõnda nende tööd kergitab. Karu esimene jalg oli aga haawatud, nii et ta ühe käpaga pidi ronima, ning waewalt oli ta poole keha ülesse tõmmanud, kui jää jällegi katki murdus. Wiimaks lõppis aga looma jõud ja ta jäi wette paigale.

Selle aja sees häälitsesiwad aga merehobused ümberringi ja pistsiwad siit ja säält päid wälja. Korraga sai ka surija karu mehise müraka ja suurte kihwadega jäme pää tõusis ta kõrwast ülesse. See noorskas, waatas siis põlgawalt karu otsa, silmitses imestusega Nanseni jää pääle ja kadu jälle. — Wiimaks tuli Johansen kõiega. Nad wiskasiwad silmuse karule kaela ja katsusiwad teda wälja rebida, ei jaksanud aga mitte. Iga katsega murdus jää karu all. Karu maha jätta oli kahju, sel kombel aga temaga rannani jääd lõhkuda, raske ja tüütaw töö. Sääl tuli hää nõuu: raiusiwad jää sisse kitsa prao, kus kõis parajasti jooksma mahtus, ja wedasiwad karu jää all kuni rannajääni; sääl tegiwad suurema augu ja tõmbasiwad karu, kes üsna raswane elukas oli, hõlpsa waewaga wälja. Õhtuks oli karu nahk wõetud, liha katki lõigatud ning rohke saagiga läksiwad nad oma koopa poole. Aga

rannale lähenedes, kus nende kajakid merehobuseraswa hunniku otsas seisiwad, nägiwad nad korraga, et kolm karu hunniku otsa oliwad roninud ja sääl raswa käristasiwad. Mehi silmates paniwad nad aga pagema. Kuid widewikul tuliwad kõik kolmekesti tagasi: raswahunik oli liig ahwatlew. Karud wormasiwad otsekohe edasi, ilma kõrwale waatamata; kui nad Nansenist mööda läksiwad, sihtis see, nii hästi kui pimedikul wõis, ja andis tuld. Wana karu mörises, hammustas oma külge, ja siis pistsiwad kõik kolmekesti jooksu. Merejääle aga langes haawatud karu maha, kuna pojad laskmise kauguselt eemale hoidsiwad. Kui mehed wana karu nahka wõtsiwad, käisiwad noored karud weel üsna lähedal, ning öösel oliwad koguni wana maost raswa tükid ära söönud.

Teisel hommikul koopast wälja pugedes nägiwad nad kole suurt karu, kes nende raswahunniku otsas magas. Johansen roomas kähku kiwide warjus lähemale. Kui karu kõbinat kuulis, tõstis ta pääd, ning sel silmapilgul paukus Johanseni püss. Kuul läks karu kõrist läbi; see tõusis üles, waatas põlastawalt laskja poole ja sammus siis pikkamisi eemale, nagu poleks midagi sündinud. Ta sai aga kohe paar kuuli weel kehasse ja langes jää pääle maha. Karu oli ennast nii täis söönud, et tal rasw suust wälja jooksis. Jää hakkas aga looma raskuse all wajuma, nii et weelompi jäi,

mispäraſt mehed ta kähku eemale tõmbaſiwad ja maale wedaſiwad. See oli ſeni lastud karudeſt kõige ſuurem, aga ka kõige lahjem: kuſagil ei olnud tal raswakirmekeſt leida. Ta oli arwatawasti kaua nälginud ning ſelle päraſt ka kole palju raswa kehaſſe ajanud. Ja kudas ta weel raswa kallal oli tuuſeldanud! Esmalt oli ta kajaki maha wiſanud, ſiis raswa laiali loopinud ja ainult kõige paremaid tükka ſöönud; ſiis oli jälle teiſe kohta raswatükid hunnikuſſe ladunud ja iſe otſa heitnud, wiſt ſelle päraſt, et ſee ärgates kohe käepäraſt oleks. Enne raswa ſöömiſt oli ta aga weel teiſe tüki teinud, mis alles päraſt nähti: ta oli mõlemad noored karud, mis ikka ümberkaudu uitaſiwad, ära kägistanud; mehed leidſiwad neid maaſt, purustatud päädega ja kangeks külmanud. Jälgedeſt wõis näha, et ta esmalt ühe ja ſiis teiſe merejääle oli khutanud, ſääl kinni wõtnud ja maale wedanud, muidu aga puutumata jätnud. Mis aſi teda neid murdma ſundis, ei olnud aru ſaada; kas pidas ta neid oma wõiſtlejateks raswa kallal, wõi oli muidu wana tige herra, kes nooremaid ei ſallinud.

Talwemoona rohkuſega wõidi nüüd ju rahul olla.

Samaſel päewal, 28. ſeptembril, läkſiwad mehed ka oma uude hurtſikuſſe. Eſimeſel ööl oli aga külm. Tänini oliwad nad ikka ühes kotis maganud, mida kaheſt willaſeſt tekiſt kokku oliwad

õmmelnud. Nüüd ei pidanud aga tarwiliseks ühes kotis magada, waid harutasiwad selle koost ära. Sest mitu traanilampi põlesiwad, mis hurtsiku soojaks pidiwad tegema. Lambid oliwad lihtsad; plekitükil keerati serwad ülespidi, pandi pigistatud raswa täis ja pisteti tahiks ribakene arstisidemetest. Lambid põlesiwad hästi ja näitasiwad ka walgust, nii et Nansseni arwates paremat ei olnud soowidagi. Aga hurtsikut ei suutnud nad küllalt soendada, nii et nad seda ööd magamiseks kõige külmemaks pidasiwad.

Teisel hommikul maitses neil suurus hästi, ja see oli arusaamata, kui palju nad karuliha söiwad, et jälle kehale sooja saada. Külma wastu abi otsides tehti nüüd hurtsiku tahaseina lawa, kus kahekesti kõrwustiku wõis magada. Willased tekid õmmeldi jälle kokku, karunahad laotati alla, ja nüüd oli asi palju parem. Üksikult magada ei katsunud adn enam. Kõwadest, nurgelisest kiwidest, sest et wäljas kõik muu külmanud oli, kõlblikku küljealust teha oli wõimata; nad wähkresiwad talwe läbi niisamati oma kiwisel lawal. Kõigest nihutamisest hoolimata oli ase iga wiisi kõwa, mitmest kohast hakkasiwad küljed walutama ja puusaotsad läksiwad maraskile. Magada wõis siisgi. — Hurtsiku nurka ehitasiwad nad omale keetmise ja praadimise tarwis lee ehk kolde. Lee kohta katusesse lõigati naha sisse auk ja karunahast tehti suitsukorsten. Nad

oliwad aga alles lühikese aja leed tarwitanud, kui waja nägiwad olewat hurtsikule korstnat pääle ehitada, sest et tuul ülewalt sisse puhus. Toakene läks waheſt nii suitsu täis, et enam hingatagi ei saanud. Ainsaks ehitusematerjaliks oli aga nüüd lumi ja jää. Nad tegiwad selleſt katuse'e suurepäraliſe korstna, mis wäga hästi tõmbas. Kuid korsten ei tahtnud kaua kesta, sisemine auk läks kordkorralt suuremaks, milleſt ka tuli, et leede wett tilkus. Ehitusmaterjaliſt ei olnud aga puuduſt, ning kerge asi uut korstnat teha. Talwe jooksul süündis see kaks wõi kolm korda. Kuluwamatesse kohtadesse pandi merehobuseliha ja konta kõwenduseks.

Nende leedus oli õige lihtne. Hommikul leedeti karuliha leent, õhtul küpsetati karukintsu kilduſid. Iga kord söiwad nad liha suure hulga, aga imelikul kombel ei saanud nende tahtmine selleſt toiduſt otsa, waid isu kaswas weel. Waheſt söiwad nad ka pekki ja kastsiwud lihatükka sulatud raswa sisse. Waheſt läks pikem aeg mööda, kus nad ainult liha söiwad ja raswa waewalt katsusiwad. Kui aga kummagil isu tuli, siis wõttis lambiſt poolpõlenud pekitüki ehk söi neid pekiriismeid, milleſt lampidesse raswa oli sulatatud. Nad hüüdsiwad ise samaseid riismeid küpsiseks ja pidasiwad õige suupäraliseks; ka kõnelesiwad ikka, kudas see siis õige maitseks, kui neil ka suhkrut oleks.

Osakene twiduwara, mis nad „Frami“ päält kelgukoormatesse wõtsiwad, oli weel alles, aga nad wõtsiwad kindlasti nõuuks talwe jooksul selleſt mitte sugugi kulutada. See pandi iseäraliſesse koopasse paigale, et kewadel reisi pääle minnes alles oleks. Koopale aeti weel kiwihunnik pääle, et rebaſed moonakottiſid ära ei wiiks. Rebaſed läksiwadgi juba üsna ülekäte ja warastaſiwad nende järelt kõik ära, mis aga wähegi wäljas saadawal oli. 10. oktobril leidis Nanſen, et palju wäikſeid asju, mis nad hurkſiku ehitamiſel teiſe koopasse oliwad pannud, puuduſiwad. Rebaſed wiiſiwad kõik ära, mis aga wiia jaksaſiwad, pambuſetükka, tuuraſid, traati, Nanſeni kiwide ja sammalte kogu jne. Kõige pahem oli aga, et nad suure kera purjulõnga ära wiiſiwad, mis meeste lootuſeks oli, kui nad karunahaſt talweriideid, kingi ja magadiskotti teha tahtſiwad. Nad mõtleſiwad selleſt õmbluslõnga keerutada. Suur õnn weel, et nad ka theodoliti ja teiſa teadusliſi inſtrumentiſid, mis sääl samas oliwad, ära ei wedanud; need oliwad aga wist liig rasked. Nanſeni meelepaha oli seda suurem, et see just tema sündimiſepäewal oli juhtunud. Asju taga otſima minnes ei leidnud Nanſen midagi üles; ainult üks rebane tuli talle wastu, jäi umbes 6 meetri kauguſele ja hulgus nii, et tal kõrwad lukku läksiwad. Wist oli ta jälle saagi järele tulla tahtnud. Et rebastele padrunid raiſata ei tahetud, wõeti nõuuks

neile kiwideſt lõksu teha. Kuid ſelleſt ei tulnud midagi wälja: palju talitusi wõtſiwad nende aja ära, kuni talweöö tuli ja pimeduſes kiwid lume alla mattis.

Rebaſed käiſiwad neid aga ikkagi tülitamas. Ühel päewal oliwad nad ka termomeetri, mis ikka wäljaspool hurtſikut ſeiſis, ära wedanud. Kauaſe otſimiſe järele leiti ſee eemal lumehange ſiſſe püsti pistetud olewat. Nüüd pandi ettewaatlikult ſellele ikka kiwi pääle; aga ühel hommikul leiti, et rebaſed kiwi ära oliwad weeretanud ja termomeetri jälle ära wiinud. Wudral leiti natukeſe maa päält, aga termomeeter iſe jäi kadunuks, ſeſt et tuiſk jäljed kinni oli matnud. Jumal teab, misſuguſt rebaſekoobaſt ſee nüüd ehib. Wiimaſt termomeetrit hoiti nüüd ſuure hoolega.

Aeg kulus aga oma ſoodu. Päike langes ikka madalamale, kuni ta 15. oktobril wiimaſt korda lõuna poolt mägede päält paiſtis. Päewad läkſiwad ruttu pimedaks: nende kolmas põhjanabaöö algas.

Sügiſe jookſul nägiwad nad kaks karu, üht 8. ja teiſt 21. oktobril; ſelleſt ſaadik kuni teiſe kewadeni ei olnud ühtgi näha. Kätte ei ſaanud nad kumbagi, aga kahju ſelleſt ka ei olnud, ſeſt 39 graadiſe külmaga ei olnud ſugugi ſoowitaw aſi karu nülgima hakata.

Eneste talwiseſt eluſt kirjutab Nanſen: „Muudatuſi ei olnud meil mitte palju. Hommik algas meil keetmiſe ja ſuuruſewõtmiſega. Selle pääle tuli hommiku uinak ja ſiis läkſime wälja ennaſt liigutama. Seda wiimaſt ei ſündinud aga mitte rohkem kui tarwis, ſeſt et meie riided, mida raſw läbi leotanud ja mis mitmeſt kohaſt katki oliwad, talwiſel ajal tuule käes wiibimiſeks ei kõlwanud. Päälisriided, mida tuule warjuks weel teiste pääle wõis tõmmata, oliwad ju nii katkenud, et me neid tarwitada ei wõinud, ja lappimiſeks oli niiti wähe, nii et ma paremaks arwaſin ſeniks ſeisma panna, kui tulewal kewadel teele hakkame walmiſtama. Mina arwaſin, et me enestele karude nahkadeſt riideid wõikſime teha, aga nahkade raswaſt puhaſtamine wõttis aega, ja ſiis oli ka raske neid ära kuiwatada. Ainuke abinõuu ſelleks oli nahka hurtſiku lae alla laiali tõmmata, kuhu aga üks nahk korraga mahtus. Kui üks nahk walmis kuiw oli, pidime ſelle koha endi magadiſaſemele tarwitama, ſeſt et me nüüd raswaſte tooreſte nahkade pääl magaſime, mis aegamööda mädanema hakkaſiwad. Kui aſeme jaoks ju kuiwi nahku ſaime, pidime magadiskotti nahkadeſt tegema hakkama, ſeſt et tekkideſt tehtud kotis aegamööda külm tuli. Alles Jõulu aegu läks meil korda karunahaſt magadiskotti walmis ſaada. Nii kuluſiwad kõik kuiwatatud nahad ära ja meie kandſime ſamaſeid riideid,

mis meil ju kõige talwe oliwad seljas olnud. — Jalutamine ei olnud ka õieti kellegi lõbu, sest et tuul alati järskude kaljuküngaste wahelt lõikawalt puhus. Kui üks kord tuulewaikus tuli, siis pidasime seda nagu imelikuks hääteoks. Muidu hulgus tuul aina alati ja kihutas lund ringi, nii et kõik udu sisse oli kaetud. Waheşt ei pistnud meie päewade kaupa oma nina hurtsikukäiguşt wälja, ainult hädalise asja päraşt pidime wäljas käima, joogiwee tarwis jääd, karuliha söögiks ja raswa lampide tarwis toomas. Hariliselt töime ka natuke merejääd, ehk kui jääl pragu oli, merewett leeme jaoks. — Kui jälle sisse pugesime ja kõht tühjaks läks, walmistasime õhtusööki, sõime kõhud täis ja pugesime kotti, et wõimalikult kaua magada ja nõnda aega mööda saata. Üleüldiselt oli meie elu hurtsikus üsna hõlbus. Traanilampide abil oli hurtsiku soojus aina külmetamisepunkti ümber; müüride ääres oli aga märksa külmem. Müüride külge tekkis niiskuseşt imeilusaid jääkristalliśid, nii et kiwid walged oliwad ja meie lõbusamatel silmapilkudel mõelda wõisime, nagu elaksime marmorilossis. Sellel ilul oli aga ka oma kahjuline külg; kui wäljas soemaks läks wõi meie hurtsikut rohkem soendasime, siis jookśiwad weejad müüri päält meie magadiskotti sisse. — Kumbgi oli'e järgimööda ühe nädali koka ametis, ja teisipäew, millal kokanädal algas, oli ühetaolises elus nagu wäikseks muuda-

tuseks, mille järele meie aega jagasime. Sagedasti arwasime järele, mitu nädalit meil weel ees on, enne kui kewadel minema wõime hakata."

Nansen oli lootnud sel talwel õige tublisti tööd teha, ülestähenduſi kirja panna ja ka reisilugu kirjutada, aga seda kõike sündis wäga wähe. Mitte ainult waewane wärisew traanilambi tuluke ja kõwa ase, kus ei seljali ega istukile hää olnud olla, 'polnud süüdlased: ka terwe ümbrus wõttis töötamise himu ära. Ka ei olnud wõimalik kirja puhas hoida. Nii pea, kui ta paberitüki kätte wõttis, jäiwad sõrmedest pruunid raswajäljed külge, puutus riideriba sinna külge, siis jäi must wõõt järele. Nende selleaegsed päewaraamatud on nii määrdinud, et mitmest leheküljest enam sugugi aru ei wõi saada.

Meie rändajate päewaraamatu-tähenduſed selleſt ajast on üsna kehwad; mitme nädali kohta ei ole muud kui meteorologia tähenduſed üles märgitud. Üks päew läks nagu teinegi mööda.

Keſknädali, 27. nowembril, —23° C. Kange tuul puhus, lumetuisu käes oli kõik ilm hall, lähemaid muste kaljuſid wõis waewalt näha. — Pühapäewal, 1. detſembril, oli aga haruldane ilus ilm. Meeste himu ei saanud wäljas jalutamiſeſt otsa. Kuu paistis selgesti, kuna künkad kuuwalguſt tagaſi heitſiwad. Imelik, tundmuſeta ilu, nagu mõne kustunud ja külmanud planeedi pääl.

Nii seisawad ka sääl mäed jäässe külmamult, nii on ka järwed lumekatte all angunud. Aga juba 2. detsembril mässas wäljas jälle maru, ilm oli kibekülm.

Rebane tegi aga oma tükka edasi; mis ta liigutada suutis, kandis ära. Sagedasti näris ta paela kallal, millega karunahk ukseaugu ette oli pandud, nii et teda aina pidi ära peletatama. Sel päewal wiis ta nende purju, kus soolane jää sees oli, ära. Mehed ei ehmatanud mitte wähe, kui purju kadumist märkasiwad. Kohe oli aru käes, kuhu purju jäänud, seda aga ei wõinud kaotsi jätta, sest kuidas oleks siis kewadel Terawmägedele purjutatud. Hoolega otsisiwad nad kiwimurru kui ka lagendiku läbi, ei leidnud aga midagi. Juba oliwad nad leidmise lootuse jätnud, kui Johansen soolast jääd tooma minnes purju rannalt leidis. Meeste rõõm oli suur. Imelik oli aga, et rebane suure purju, mis päälegi jääd täis, ära jaksas kanda. Teel oli purju laiali wajunud, ja siis ei teadnud ta enam sellega midagi teha. Mis aga rebane niisuguste asjadega tegi? Wist tahtis omale pehmemat küljealust soetada. Hää meelega oleks Nansen ta koopa üles otsinud, et termomeetri, lõngakera ja teised tarwilised asjad kätte oleks saanud.

Teisipäewal, 10. detsembril, oli maru kole wali olnud. Johansen leidis hommikul oma kajakpaadi puuduwat. Otsides nägi seda mõni sada meetrit eemalt kiwide wahelt; see oli üsna kõwasti

sinna paisatud. Tuul oli seda esmalt üle teise kajaki tõstnud ja siis üle kiwide kihutanud. — Mere kohal oli õhk tumedam; tuul oli wist rannalt jää merele ajanud, nii et nüüd lahtine wesi paistis. Mäejalal puhus tuul sagedasti kange hooga. Korra murdis tuul lumehange sisse pistetud wahtrapuust nisu pooleks. Öösel jäi aga jälle ime waikseks nii et neil hää oli wäljas jalutada. Ja külma, oli kõigest 12 graadi. Näis, nagu olekswad nad kodumaal ja mitte 81. põhjalaiuse graadi all. — 12. detsembril oli hommiku kell 6 ja 9 waherohke täheſadu. Mõned tähed säraſiwad õige hel ledalt, teised jätſiwad hiilgawa joone järele. Päew ja öö oliwad nüüd üheſuguſed pimedad.

Selle järele läkſiwad ilmad külmemaks, 19. detsembril — 28,5 C. Kuid hurtſiku sees oli lõbus ja soe, ja neil 'polnud tarwis sagedamalt wälja minna, kui just himu tuli. Wäljas käies ei olnud aga ka muud tööd, kui kaks wõi kolm korda nädalis soolast ja magedat jääd tuua, wahete wahel liha ja raswa wõtta ja harwasti uus nahk lae alla kuiwama tuua.

Kui Nansen 22. detsembril wäljas jalutas, hakkas Johansen hurtſikut Jõulu wastu põhjalikult puhastama; kraapis leest tuha wälja, korjas kondid ja lihajätised kokku ja tagus hurtſiku põhjast jääkorra ära, mis pühetega kokku ju kaunis kõrgeks oli kaswanud, nii et tuba madalaks kippus jääma.

Sel päewal wehkleſiwad wirmaliſed ka õige kenasti. Imelikku walguſemängu wõis waadata kui kaua tahes, ialgi ei ſaanud ſelleſt himu täis. Wirmaliſed algaſiwad ida poolſete mägede tagant kollaka kumaga, nagu oleks kaugelt tulekahi paiſtnud, aegamööda täitis aga poole taewaſt, kuna ükſikud walguſejooned wehkleſiwad.

Jõuluõhtul oli —24° C külma. Wäljas puhus kange tuul, ka toas oli külm ja tuul tõmbas. Jalgi enne ei pühitſenud nad nii wiletſal kombel Jõulut. Siisgi walmiſtaſiwad nad oma kombel ka pühade waſtu. Johanſen pööras oma ſärgi teiſipidi; ſedaſama tegi ka Nanſen ning pani teiſed aluspükſid jalga, mida ta ſooja weega ära oli wäänanud. Ka peſi ta ennaſt natuke, kus juures wanad aluspükſid peſunuustikuks ja päraſt pühkerätikuks oliwad. Peſemine tõi ka palju kergituſt; riided ei hakanud enam nõnda keha külge kinni nagu enne. Õhtuſöögiks wõtſiwad maiſijahuſt ja kalapulbriſt raswaga küpſetatud kookiſid, mis üsna kuiwad oliwad, ning raswaga kõrwetatud leiba. Hommikuks mõtleſiwad ſokoladi teha. Jõulu ja wana-aasta õhtul wõtſiwad nad ainult piſut oma toidumoonaſt, mida lõuna poole rändamiſe tarwis hoidſiwad.

Jõulupäewal oli ilm ilus; tuult 'polnud pea ſugugi, ſelge kuuwalgus. Pääle lõunat paiſtſiwad imeiluſad wirmaliſed. Kella 6 ajal oli

lõunapool taewas hele kollakas poolringi. Wiimaks hakkas ringi päälmine serw heledamaks minema ja säält walgusejooned wälja sähwima. Warsti oli kõik lõunataewas nagu tuleleekides. Walguseleegid lehwisiwad möödapäewa nagu tuulekeerandukes, kuna heledad punased, sinakad, kollased, rohelised ja walged wiirud igale poole löiwad. Lõpuks laotasiwad wirmalised endid üle põhjapoolse taewa, ei olnud aga enam nii heledad, kuna lõunapoolne walgusering aegamööda ära kustus.

31. detsembril hulus kange tuul ja kihutas lund üle gletsherite ja lumewäljade.

Uus-aasta, 1896, algas kange külmaga, —41,5° C. Need oliwad nende reisi ajal kõige külmemad ilmad. Külm näpistas Nansenil kõiki sõrmeotsasid. — 3. januaril oli külm endist wiis käre, ilm selge. Ülewal mäel paukus gletsher kangesti. See lamas ülewal mäeharjal, nagu päratu jäähiiglane, kes nende poole alla lumesse wahtis. Ta laotas oma hiiglakeret üle maa ja sirutas liikmeid kuni mereni. Aga nii pea kui ilm endisest külmemaks läks, wähkres ta kanges walus; lõhe tekkis lõhe järele tema päratusse kehasse, mille juures nagu suurtüki paugud kostsiwad, mis maa wärisema paniwad. Oleks peaaegu wõinud karta, et gletsher mäelt alla weerema hakkab. Samane paukumine

sünnib selleſt, et kange külma kokkutõmbamisel jääkoorukesele praod sisse lööwad. Uued praod tekkiſiwad jääle ainult siis, kui külm kangemaks läks, kui ta eelmisel talwel oli olnud; wähemalt kuulſiwad nad sel korral mürinat.

8. januaril oli jälle kange maru, mis hinge kinni ähwardas panna, kui pää koopaſt wälja pista tahtſiwad. Tuul paiskas kelgu, mille küljes termomeeter rippus, üle mäeseljandiku.

Wäga weider on terwe talwe maa aluſes hurtſikus elada, ilma et midagi kätte oleks wõtta. Kudas igatseſiwad nad nüüd mõne raamatu järele! Kui lõbus näis selle wastu elu „Frami“ pääl olewat, kus oma raamatukogu oli. Ainſaks lugemiſematerjaliks oli Nanſenil ja Johanſenil nüüd laewaſõidu tabelid ja laewanduſe aastaraamat, mida nad nii mõnda korda lugeſiwad, et ju kõike pääſt oskaſiwad: Norra kuninga-ſuguwõſa, õpetuſt uppujat elule äratada jne. Hää, et niiſuguſtgi raamatut kätte oli wõtta. Ka jutuajamiſega ei ſaanud enam palju aega kulutada, ſeſt kõik arwatawad nõuud ja plaanid oliwad juba ſajande päha läbi harutatud. Enam huwituſt andis järelarwamine, kus „Fram“ juba wõiks olla ja kas ta enne neid Norramaale tagaſi jõuab. Siisgi arwaſiwad nad endid ennem, juba juuli-kuul, koju jõudma, kuna laew kewadel warakult jää ſeeſt wälja ei pääſe.

Sääl wahel murdis Nansen selle üle pääd, kus nad õieti oliwad ja kui palju maad neil juba ära käidud, ning missuguseid maad need oliwad, millest nad mööda tuliwad. Pääle selle ei leidnud ta weel mitmele muule nähtusele seletust. Kui nad Terawmägede lähedal mõnel saarel wiibisiwad, miks ei nähta sääl roosikajakaid, kuna neid siin põhjapoolsetel saartel karja kaupa lendas? Ka näitas siin kompass rohkesti kõrwale, umbes 20 graadi. Kui ilm walgemaks minema hakkas, paistis ka edela ja lääne poolt umbes 100 kilomeetri kauguselt maa.

Oma selleaegsest elust kirjutab Nansen: „Meie harutasime tundide kaupa oma magadiskotil istudes, kudas me koju jõudes nüüd puuduwaid haritud inimese tarwitusi maitseme. Kudas meie kõik need raswased nadid ära tahtsime heita, mis nüüd nagu liimiga keha külge kinni hakkasiwad. Meie jalad kannatasiwad kõige enam, sest et püksid põlwede külge hakkasiwad, ja kui me endid käänasime, säärte nahka ära hõõrusiwad, kuni kõik maraskile ja werine oli. Palju waewa andis hoidmine, et rasw ja mustus neid haawasid wäga ära ei määrinud, ja ma pidin sagedasti neid samblaga wõi arstisideme räbalaga ja weega puhastama, mis lambi kohal peekris soenes. Jalgi enne ei olnud ma õieti aru saanud, kui tähtis leidus seep on. Meie tegime mõnesuguseid katseid kõige pahemat mustust maha pesta, aga ikka ilma tagajärjeta. Wesi selle

määrimise pääle enam ei mõjunud; parem oli ennast sambla ja liiwaga küürida. Liiwa saime seinamüüride küljest küllalt, kui jääkorra maha koppisime. Kõige parem wiis oli aga käsa sooja karu were ja traaniga määrida ja samblaga ära hõõruda. Siis läksiwad nad nii puhtaks ja walgeks nagu kõige õrnamad naesterahwa käed, ja meie jaksasime waewalt mõelda, et need meie eneste keha külge kuulusiwad. Kui aga nendest puhastamise abinõudest midagi käepärast polnud, oli ka hää noaga nahka kaapida. — Kui keha puhastamine raske oli, siis oli see meie riiete juures üsna wõimata. Katsusime küll iga wiisi; meie pesime neid Eskimo- ja meie eneste wiisi, aga kumbgi ei aidanud palju. Keetsime oma särka tundide kaupa potis, aga leidsime wälja wõttes, et nad niisama raswa täis oliwad kui sisse pannes. Siis katsusime traani wälja wäänata; see läks natukene paremini. Ainukene wiis aga, millel wähegi mõju, oli särka keeta, ja nii kaua, kui nad soojad oliwad, noaga kaapida. Kui meie siis hammaste ja pahema käega riided sirul hoidsime ja parema käega igalt poolt kaapisime, saime arutu hulga raswa kätte. Ja kui siis riideid kuiwatatult selga panime, wõis neid aina puhtaks pidada. Maha kaabitud raswast saime põletusmaterjalile lisa. — Waheajal laksime oma juukseid ja habet takistamata kaswada. Käärid küll oliwad ja oleksime wõinud juukseid lõigata,

aga riiete tagawara 'polnud kuigi rohke, selle pä-
raſt arwasime ikka natuke soema olewat, kui pikad
juukſed õladeni ulatasiwad. Need oliwad aga sa-
mati määrdinud mustad nagu nägugi, ja kui ke-
wade walgusel teine teise näosse waatasime, leid-
sime, et meie silmamunad ja hambad õige hiilga-
wad walged oliwad. — See oli weider elujärg,
mis meie kannatnuſt mitmet wiisi kange proowi
pääle pani; siisgi ei olnud ta wäljakannatamata,
nagu arwata oleks wõinud. Meel oli meil aina
hää ja kujutasime rõõmuga tulewikku ette, mis
meil kõik oodata oleks. Ka ei tülitsenud meie kor-
dagi kahekesti. Kord küsiti koju jõudes Johanseni
käest, kuidas meie kõige talwe elanud, sest et see
kahele mehele raske proow olla nii kaua ükſinda
koos elada. „Oh ei," wastanud tema, „meie ei
tülitsenud sugugi; ainuke asi oli, et mina unes
ikka noorskama hakkasin, ja siis tõukas Nansen
hariliſelt mulle selga." Ma ei wõi salata, et see
nõnda oli; ma olen talle mitugi sõbraliſt wopsu
andnud, tema raputas aga ennast ja magas edasi.
— Aeg läks aga oma wiisi edasi, ja meie tegime
mis wõisime, et teda wõimalikult palju ära magada.
Selles kunstis jõudsime ka õige kaugele, sest et
mõnel päewal tuni 20 tundi magasime. Kui weel
keegi wana eksiarwamiſt peaks uskuma, et skorbuti
tõbi liigutamise puudusest tuleb, siis oleme meie
selleks elawad wastutõenduseks, sest meie terwis oli

kõige aja wäga hää. Kui aga kewade lähenemisega walgus tagasi pöörama hakkas, tuli meil ikka suurem himu wäljas käia. Ka ei olnud enam nii külm, nõnda pidime siis magamist wähendama. Päälegi liginesid ärareisimise aeg ja meil oli weel palju selleks ette walmistada."

Teisipäewal, 25. webruaril, oli ilus ilm; näis, nagu algaks kewade. Nad nägiwad esimesi linduſid, mis kaugust loode poole lendasiwad. Päraſt oli kuulda, et ka üks parw nende mägedele maha laskis. Päewasüdamel oli ilm seda laadi, nagu kewadeõhtul kodumaal. Punane päikesekuma kadus aegamööda ühes kullakarwa pilwetega, ja kuu tõusis üles. — 25. webruaril oleks päike esimest korda pidanud paistma, aga taewas oli pilwene.

Nansen leidis oma rõõmuks, et purjulõngast õmblemise niiti wõis harutada, ning oli õnnelik kui kuningas. Nüüd oli niiti küllalt tuuleriiete lappimiseks. Ka wõis, kui waja, purjuriidest kottisid ära harutada ja niiti teha.

Laupäewal, 29. webruaril, paistis päike juba kõrgelt üle gletsheri. — Nüüd pidiwad nad aga traani juba kokku hoidma hakkama, et reisi pääle wõtmiseks pekki mitte wäheks ei jääks. Wõeti nõunks pimedas magada ja üks ainus kord päewas keeta. 4. märzil nägi Johansen terwe mäe eneste kohal wähjakajakaid täis olewat. Päraſt oliwad aga linnud jälle kadunud.

Juba hakkas liha lõppema, weel suurem puudus oli aga raswast, kui nad 8. märzil ühe karu maha laskſiwad. See oli juſt parajal ajal tulnud.

Oli küll pühapäewa hommik, aga Nanſen saatis aega sellega mööda, et ta püksa ja saapaid lappis. Johanſen, kelle koka-nädal käes oli, puhastas hurtſikut ning kandis konta ja lihajätiſeid wälja. Waewalt oli ta aga wälimiſe käigu kattenahka puudutanud, kui kohe üle kondihunniku tuppa kargas ja hüüdis: „Karu on ukſe taga!“ Ta kahmas püssi kätte ja pistis pää ukſeſt wälja, tõmbas aga kohe tagaſi ja ütles: „Ta ſeiſab juſt ukſe wastu ja tahab wististi ſisse tulla!“ Johanſenil läks wiimaks korda naha nurka kõrwale lükata, nii et küünarnukale laskmiſeks ruumi ſai. Käik oli muidugi madal, nüüd aga kontidega ju osalt kinni kaſwanud, mispäraſt tal ruumi polnud õieti sihtida. Kui ſiis karu ennaſt madalamale laskis, andis ta pool umbes tuld. Sedamaid kostis tume mörin ja rasked sammud läkſiwad rudiſewa lume pääl eemale. Ta laadis uuesti ja tormas karule järele. Waheajal tuli Nanſen ka magadiskotiſt wälja, pani riideſ,e ja läks wälja, püssi ja nuga kaasa wõttes. Külma oli ſel päewal kõigeſt 2 graadi C. Rannal tuli talle Johanſen wastu ja ütles karule ühe kuuli weel ſeljaroosſe ſaatnud, mispääle ſee surnud. Kui aga Nanſen juhatatud kohale jõudis, kus karu „ſurnud“ pidi olema, nägi ſeda piki randa kiirel sammul

edasi sõnkiwat ja wahete wahel tema poole piiluwat. Nansen ruttas jää poole wastu, et karu mitte wäga kaugele ei roniks, elukas aga hakkas nüüd kaljurahnude wahelt mööda gletsherit mäe otsa ronima. Seda ta „surnud“ karust ei oodanud. Warsti kadus ka karu tal silmist ja tuli siis kõrgel ülewal pool, kuhu püssilaeng ei ulatanud, uuesti nähtawale. Karu ronis kiiresti kõrgemale ja Nansen kukkus tema järele minnes mitu korda lumega kaetud gletsheri pragudesse rinnuni sisse. Lõpuks jõudis loom õige järskule kohale, kus ta äkiliste tuulehoogude pärast küüntega kõwasti kinni hoidis. Et teda säält kätte poleks saadud, kui sinna mõne rahnu wahele oleks ära surnud, laskis Nansen õnne katseks püssiga, ehk küll kaugus suur oli. Kuul lõi looma all lumesse, aga see kargas järsku ülesse ja libises mitu korda kukerpalli minnes hää tüki maad madalamale. Nansen laadis waheajal uuesti, ja et nüüd wahe lähem, andis jälle tuld. Karu seisis silmapilgu paigal, hakkas aga siis libisema, ikka kiiremalt ja kiiremalt, waheft ka ülekaela lüües. Näis nagu oleks ta meelega kallalekippumiseks alla laskmud, mispärast Nansen uue padruni püssi pani ja kindla kiwi taha asus. Kiwirahnudeni langedes lendas karu ühelt kiwilt teise, nagu oleks ta puupakk olnud. Wiimaks wõttis karu pika hüppe ja langes suure kiwi pääle, weel üks mürts, ja ta lamas Nansenі jalgade ees. Ta tõmbles pisut ja jäi siis waguſaks.

See oli päratu suur isane karu iluse paksu kasukaga, mida meestel marjaeest tarwis läks. Weel parem aga, et ta hästi raswane oli. — Tuulehood oliwad nii äkilised ja kanged, et nad inimest jalust maha oleksiwad wõinud lüüa, kui mitte wastu poleks hoidnud. Müüdse pehme ilmaga ei olnud aga tuulest nii wäga wiga ja karu nahawõtmine 'poleks wäga raske olnudgi: aga ta lamas augu sees ja oli nii wäga raske, et üks mees liigutada ei suutnud. Kui Johansen sinna jõudis, wõeti karu naht maha ja wiidi ta jääle kelgu pääle. Kuid terwelt oli ta siisgi raske wastu tuult ära wedada. Pandi pool maha ja laotati naht üle, et teisel päewal järele minna. Ühegi poole ärawedamine andis küllalt higistada, nii et alles hilja õhtuks hurtsikusse jõudsiwad. Kaua aega ei olnud neil koju jõudes nii hää meel olnud, kui nüüd soärske karuliha leeme kal al magadiskotis istudes.

Selle karu lihaga elasiwad nad kuus nädalit.

Samasel päewal nähti miljonite kaupa wähjakajakaid, ikka üks parw teise järele, mere poole lendawat. See kestis kuni ligi õhtuni.

Järgmistel päewadel paistis edela pool maanina taga taewas aina tumesinine olewat, mis kaugele lääne poole ulatas. Juba kuu aja oliwad nad seda tähele pannud; arwatawasti pidi sääl alati lahtine wesi olema.

2. aprilli õhtul üles tõustes (nende hommik oli sel päewal õhtuga ühes) kuulsiwad nad wäljas üht looma kõndiwat ja midagi näriwat. Arwates, et see rebane on, kes katusel liha närib, ei pannud nad seda palju tähele. Krõbin oli küll suurem kui rebased seda tegiwad, karu kohta aga wähene. Kui aga Johansen termomeetrit waatama läks, nägi ta, et karu ümber hurtsiku oli käinud. Karuliha hunnik ei olnud talle meeldinud, sellepärast oli ta selleşt mööda katusele merehobuse raswa kallale roninud. Ukseaugu ja korstna kaalal oli ta magusat praetud raswa ja elusa inim ese haisu nuusutamas käinud, üht merehobuse nahka tüki maad edasi wedanud ja siis eemal olewa merehobuseliha hunniku kallale läinud, kus Johansen teda nägi. Karu sõi nii kange isuga, et sugugi ei kuulnud, ku: Nansen, kes Johanseni püssi oli wõtnud, temale nii ligi tuli, et püssi otsaga teda puudutada oleks wõinud. Kui karu pääd tõstis, sai laengu just näosse. Loom tõstis pääd, puristas werd, pööras ümber ja pani minema. Korra seisatas natuke, pidas wist aru Nanseni kallale karata, läks aga ikka eemale. Et Nansen teise püssiga hurjumud ei olnud, sihtis ta ikka liig kõrgele, nii et wiis laengut ära raiskas, enne kui karu kukkus.

Aegamööda oli neil lõunapoole rändamise tarwis rasw ja liha walmis pandud ja wõeti nüüd muud ettewalmistused käsile. Wäga palju oli weel

teha. Willasteſt tekkideſt pidiwad omale uued riided tegema, tuuleriideid pidi lapitama, ſaapaid talluta-tama ning karunahaſt ſokkiſid ja kindaid tehtama. Siis tegiwad nad karunahaſt ka hää kerge magadis-koti. See köik tarwitas hulga aega, ja nad töötaſiwad nüüd wara hommikuſt hilja öhtuni wirgaſti nöelaga. Hurtſik oli korraga rättſepa ja kingſepa äriks muutunud. Külg külje wastu istuſiwad nad oma kiwiaſemel magadiskotis ja mötleſiwad ömbluſe juures kojumineku pääle. Niiti ſaiwad purjuriideſt tehtud moonakotiſt, mille nad ära harutaſiwad.

Suur röom oli neil aga ſellepäraſt, et edelas ikka lahtine weſi näis olewat. Sel kombel wöiſiwad nad Terawmägedele minnes oma kajakid hää kaſuga tarwitada. Aſi ei olnudgi ka uudis, ſeſt ju Payer oli keſk aprilli-kuud Kroonprints-Rudolfi maa läänerannal köige pöhjapoolſema tipuni lahtiſt wett näinud. See oli Nanſenil köige talwe meeles ſeisnud.

Teine aſi, mis lahtiſe mere läheduſt kuulutas, oliwad igal päewal ſilma paiſtwad elfenbeini-kajakad, jäämarulinnud ja muud töugu kajakad, mille arw ikka rohkemaks läks. Need istuſiwad nende katuſel ja hurtſiku ümber, nokkiſiwad konta ja karuliha raaſukeſi.

Talwe jooksul kröbiſtaſiwad ja näriſiwad re-baſed aina hurtſiku katuſel, mis meestele ſelle poolt hääd meelt tegi, et köik hingeliſed neid mitte ei

olnud maha jätnud. Nende krõbina mõjul wõisiwad nad enestele poolunes ette kujutada, et kodumaal wiibiwad, kuna hiired ja rotid pööningukambris lõbu lööwad. Päikese walguse tulekuga aga kadusiwad rebased ära. Nüüd pakkusiwad wähjakajakate parwed ülewal mägede lõhestikkudes neile rikkalikku saaki, mis palju suupäralisem oli kui kiwikõwaks külmanud karuliha. Rebaste asemel kõbistasiwad nüüd kajakad katusel. Nende nokkimine oli aga meestel palju tüütawam, mis neid magada ei lasknud. Ükslugu pidiwad selle päraft wastu katust koppima ja ka wäljas linduſid ära ajamas käima; rahu kestis aga ikka ainult mõne minuti.

Karud hakkasiwad nüüd õige sagedasti neid waatamas käima. — 18. aprillil wahtis üks karu päält, kui Nansen päikesekõrgust mõõtis, pani aga minema, kui teda ennast tähele pandi. Järgmise päewa hommikul kolistas teine karu hurtsiku ümber ja wedas sääl üht nahka, nii et Nansen teda püssipauguga pidi ära peletama. Ilm ei olnud jahipidamiseks soowitaw, päälegi polnud ka liha tarwis. — 3. mail näris wäikene karu ühe naha kallal. Selle laskis Johansen maha. Loomake oli küll lahja, aga siisgi sündis ta kaasa wõtta, sest nüüd ei olnud waja wana liha lahti sulatada. Külmanud liha ei saanud nad wäljas katki lõigata, waid pidiwad tuppa sulama wiima, mis aega tarwitas. Õõsel oli weel kaks karu nende lähedal käinud.

9. mail kippus jälle üks karu raswahunniku kallale, mispäraſt nad ſunnitud oliwad looma maha laſkma. Liha oli nüüd neil enam kui tarwis, nii et kahju oleks olnud rohkem padrunid kulutada. Kahju oli aga meestel, et nad kallid karunahad maha pidiwad jätma.

Aeg hakkas aga kätte jõudma, mil nad oma aſupaiga maha pidiwad jätma. 12. mail tähendas Nanſen: „Täna jätſin oma wanade pükstega jumalaga. Ma olin kurb mõeldes, kui hästi nad minu oliwad teeninud; aga nad oliwad õli ja mustuſega kaks korda raskemad kui olekſiwad pidanud olema, ja nende pääle wajutades imbis traani wälja.“ — Willasteſt tekkideſt tehtud uued pükſid oliwad kahtlemata paremad ja kergemad, ſeſt nende ſees 'polnud nii palju raswa. Kardeti aga, et pehme riie nii kaua wasta ei pea, kui nad Terawmägedele jõuawad, ſelle päraſt õmmeldi kuluwamatesſe kohtadesſe ſisſe ja wälja poole wanadeſt püksteſt ja särgiſt tükkiſid kulumiſe wastu.

Laupäewal 16. mail nähti wäljas wana karu kahe õige piſukeſe pojaga. Kui mehed lähemale waatama tuliwad, puhus ja ſiſiſes karu aina nende poole, ajas aga iſe poegi eeli, kuni wiimaks gletſheri wahele ära kaduſiwad.

Wiimaſel nädalil walitſes hurtſikus äge tegewus. Waja oli warsti minema hakata, aga ikka oli weel palju teha. Nüüd tundſiwad nad, kui

suur puudus mitmest tühisest asjastgi oli, mis „Frami“ pääle oli jäänud. Kelgureisi tarwis peab nimelt kerget ja mõnesugust toitwat sööki, kergeid ja sooje riideid, kõwi ja käepäralisi kelkusid kaasa wõetama. Nüüd saiwad nad alles põhjamerel rändamise algusõpetusega tuttawaks. Neude eelolew reis 'polnud küll enam liig pikk; siisgi pidi aga ka Teratomägedele wõi mõne laewa pääle jõudmisenigi kõiki ettewaatuse abinõusid tähele pandama.

Moona tagawara, mis talweks maha oli maetud, wälja wõttes nägiwad meie rändajad, et endisest hääst toidust ainult wiletsad jätised järele oliwad; sügisese niiskuse mõjul oli kõik hallitanud ja hukka läinud. Neude kallis jahu oli üsna hallitanud ja pidi ära wisatama; sokolad oli niiskuses ära sulanud ja pemmikan ei kõlwanud ka enam kuhugile. Natuke kalajahu, aleuronati-jahu ja niisket poolhallitanud leiba oli weel järel, mida nad raswaga hoolsasti keetsiwad, osalt kuiwatamise ja ka selle pärast, et siis rammusam oleks. Neude meeleşt maitses see weel hästi, ning hoiti seda selleks ajaks, kui muu toiduwara kõik otsa saab. Kuiwatatud karuliha oleks hääks moonaks wõinud olla, aga ilm oli weel külm ja kare, nii et rippuma pandud liha-siilakad pisut aga taheneşiwad. Kolm petroleumi kannu pandi raswa täis, mis tulematerjaliks pidi olema, kuna potiga keeta mõeldi.

Sarnane tulematerjal oli halb wedada, selle pooleſt aga hää, et talle teel liſa wõis ſaada.

Rohkem raskuſt tegiwad lühikeſed kelgud, mida ometi pikendada wõimalik 'polnud. Kui Terawmägedele minnes lahtiſt wett ei oleks leitud, ſiis olekſiwad kajakid koredat jääd mööda lühikestel kelkudel wedades tingimata wiga ſaanud, ſeſt kajak ulatas eeſt ja tagant kaugelt üle kelgu. Tehti ſiis nõuda, et karunahkadeſt kelgule aſe tehti ja puntükkidega kajak ſinna pääle natuke kõrgemale kinnitati. Siis tuliwad kajakid kõwasti kinni ſiduda, et nad ei liiguks. Et nööri ei olnud, lõigati karu ja merehobuſenahaſt rihmaſid, mis küll ſidumiſeks juſt hääd ei olnud, tarwitada aga ometi wõis. Suurem jagu koormat laoti kajaki keſkkohta, et otſad raskuſe all mitte ei murduks.

Iſeeneſte kallal oli neil teele walmiſtamiſeks ka tööd küllalt. Uute riiete tegemine nõudis arutu palju aega, aga lõpuks wõiſiwad ometi oma töö tagajärje pääle uhked olla. Uuſi riideid ſelga pannes näiſiwad nad aina wiiſakad olewat, wähemalt arwaſiwad iſe ſeda. Enne kui teele läkſiwad, hoiti neid puhtalt rippumas. Nanſen arwas koguni, et Johanſen oma uut jakki enne ſelga ei pannudgi, kui jälle inimeſte hulka ſaiwad; ta ütles, et ta nagu rõõwel Norramaale mustalt tagaſi ei taha minna. Alluſriided, mis weel järel oliwad, pesti hoolega ülemal nimetatud wiiſil ära, ſeſt muidu

olekſiwad nad nahale wäga palju aukuſid ſiſſe hõõrunud.

Ka jalawarjud tarwitaſiwad parandamiſt. Karunahaſt wõiſiwad ſokkiſid ſaada, aga ſaabaste tallad oliwad ka pea läbi kulunud. Wiimaks läks neil ka korda merehobuſenahaſt taldu teha, millel nad poole maha kaapiſiwad ja ſiis lambi kohal kuiwataſiwad; ſoontega õmmeldi ſiis tallad alla, ja ſaapad pidaſiwad piſut jälle wett. Nõnda oli neil lõpuks kehakate joones, ehk nad ſelle puhtuſega küll uhkuſtada ei wõinud. Saju ja tuule warjuks oliwad weel tuuleriided, millel aga juba lapp lapi pääle oli õmmeldud. Nanſen tõmbas oma päälisjaki warruſed ära, ſeſt et need ükſlugu käriſeſiwad.

Tee pääle ſoowitaw oli ka kergem magadiskott. Endiſt polnud enam alles, ſeſt et nad tekkideſt riideid tegiwad. Otſiti ſiis õige õhukeſi karunahku ja tehti neiſt magadiskott, mis ka palju raskem ei olnudgi kui ſee, mis nad „Frami“ päält kaaſa wõtſiwad.

Kõige raskem oli aga kõlblikku telki walmistada. Senine oli 5 kuuliſe rändamiſega ära katkenud, kuna rebaſed ta jätiſeid lihahunniku otſas, kus ta kajakate warjuks oli laotatud, weel oma korda lõhkuſiwad, ſuuri tükka wälja näriſiwad ja eemale kandſiwad. Telgi kohta mõtleſiwad nad mõndagi, järgmine nõuu jäi aga wiimaks kindlaks:

kelgud pandi kajakitega püsti, seoti kepid ja uisud toeks ja laotati purjud üle, mis maani ulatasiwad, kuna wahekohtadesse lund aeti. Tuisu ajal andis sarnase telgi toppimine palju tööd, aga ta'st oli ometi wähe warju.

Tähtsamad asjad, kui misgi muu, oliwad aga nende püssid, mis õnneks hääs korras seisiwad. Püssa puhastati hoolega. Laskmise moona lugedes leidsiwad oma rõõmuks, et weel 100 kuuli- ja 110 haawli-padrunit alles oli. Sellega wõis häda korral mitu talwet läbi saada.

Teisipäewal, 19. mail, oliwad wiimaks kõik walmistused joones ja kelgukoormad äraminekuks walmis pandud. Wiimane töö oli hurtsikust seest ja wäljaspoolt päewapilti teha ja hurtsiku sisse lühikest mälestusekirja jätta. Sinna kirjutati:

„Septembri 22. p. 1893 jäime põhjapool Kotelnõit 78° 43′ põhjalaiuse all jää sisse. Aeti järgmisel aastal loode poole, nagu me arwasime. Johansen ja mina lahkusime „Framist" 14. märzil 1895 umbes 84° 4′ põhjalaiuse ja 102° idapikkuse all, et põhjapoole tungida; saatkonna juhatus jäi Sverdrupi hooleks. Ei leidnud põhja pool maad. 6. aprillil 1895 pidime umbes 86° 14′ põhjalaiuse ja 65° idapikkuse all tagasi pöörama, sest et jää kaugemale minekuks wäga halb oli. Püüdsime

Kap Fligely poole minna; et meil aga uurid seisma jäiwad, ei wõinud laiusemõõtu õieti arwata, ja jõudsime 6. augustil 1895 umbes 82° põhjalaiuse all nelja gletsheriga kaetud saare juurde. Siia kohta jõudsime 26. augustil 1895 ja pidasime kõige paremaks talwekorterisse jääda. Elasime karulihaga. Täna läksime lõunapoole, lootes Terawmägedele jõuda. Arwame endid Gillis-maal olewat.

Fridtjof Nansen."

Samane kiri pandi wasktoru sisse, mis keeduriistal korstnaks oli olnud, lõõbi puuprundid ette ja seoti siis toa haampalgi külge.

Pääle lõunat kell seitse lahkusiwad mehed talwekorterist, ja reis lõuna poole algas. Talwise puhkuse järele, kus wäha liigutati, oli minek tüütu ja kajakid kelkude pääl rasked wedada. Selle pärast rändasiwad nad esimesel päewal ka kõigest paar tundi ja jäiwad siis laagrisse. Meeled oliwad neil aga hääd, et wiimaks ometi teel kodumaa poole oliwad.

Ka järgmisel päewal, 20. mail, rändasiwad wäha. Püüdsiwad edelast paistwa eesmäe poole, mida kõige talwe oliwad silmas pidanud. Taewa paistuse järele pidi teisel pool maanina lahtist wett olema.

Järgmisel päewal jõudsiwad maaninale ja lõiwad sinna telgi ülesse. Kõige talwe nimetasiwad nad seda oma „Hää lootuse Kapiks", sest et teisel

pool seda edasimineku hõlpsama arwasiwad olewat. Ja nad ei eksinud oma lootuses. Mäeseljandikult nägi Nansen kaunis lähedal wett paistwat. Ka paistsiwad kaks uut saart, üks suurem lõuna, teine wähem lääne pool, mis gletsheri nagu kilbiga kaetud oli. Ranna liini järele arwates ei wõinud nad mitte Kap Lofley lähedal olla.

Juba teisel päewal loodeti kajakid wette lasta wõima, aga siis tuli kange lumemaru, nii et sinna pidiwad paigale jääma, kus nad oliwad. — Hommikul wahtis neid eemalt üks karu, läks aga warsti oma teed.

Laupäewal, 23. mail, oli ilm ikkagi halb, aga nad wõisiwad ju teed waatama minna, kas kohe kajakid wette wõib lasta wõi ranna äärt mööda edasi peab minema. Eemal oli üks maanina, kust toredad samba-basaltkiwid paistsiwad. Seda nimetati „Kindlukseks“, et ta kindluse laadi oli (Jackson oli seda M' Clintock'iks nimetanud). Arwamise järele wõis lääne pool warsti wett mööda sõitma hakata. Läksiwad siis tagasi, teele walmis panema.

Kõige päält oli waja kajakite õmbluse kohte toppida ja stearíniga üle walada, siis asju natuke kõrwale panna, et istumiseks ruumi jäi. Pühapäewal 24. mail läksiwad mööda jääd lääne poole ja et tuul idast puhus, tõmmati kelkudele abiks purjud pääle, mille tõttu ruttu edasi jõudsiwad.

Saare lähemal puhus aga maru edelast, mis kelgud mõne korra ümber paiskas, nii et purjud maha wõtma pidiwad. Ilm läks korraga uduseks, mille pärast nad maa poole pidiwad ruttama, sest õige halb ilm oli oodata.

Aga jääpind oli nüüd petlik. Maa lähemal oli jää sees palju lumega kaetud pragusid, mida sugugi näha ei wõinud. Kuna Johansen oma kelgupurjuga sekeldas, jooksis Nansen eeli peatuspaika otsima. Korraga kadus tal aga jää jalgade alt ja ta langes lumega kaetud praos wette. Ta katsus ülesse ronida, ei saanud aga, sest uisud olid jalgade külge kinni seotud ja sinna külge nüüd suured lumelobjaka pangad hakanud, mida ta ülesse tõmmata ei suutnud. Pääle selle oli tal kelgu weowärk ümber, mis pöörata ei lasknud. Õnneks oli ta jää-kepp teisele poole praosse kinni jäänud, mille abil ta ennast pääl hoidis ja Johanseni appi ootas. Tema arwamise järele pidi Johansen kukkumist nägema. Kui aga tükk aega mööda läks, kepp järele andma hakkas ja wesi ikka kõrgemale tõusis, hüüdis ta appi. Wiimaks hüüdis Johannsen wastu, ja kui Nansen juba rinnuni wees oli ja iga silmapilk alla langemist kartis, jõudis teine sinna ja tõmbas ta wälja. Johansen oli oma kelguga nii ametis olnud, et Nanseni hüüdmist kohe ei kuulnud. — Ettewaatlikult mindi nüüd maale ja otsiti warjuline peatuspaik. Oma imestuseks nägiwad nad kalda

ääres jää serwal mitu karja merehobuseid põõnutawat; et aga l:hast ja raswast weel puudu ei olnud, jäeti nad rahule.

Järgmistel päewadel kestis maru ühte soodu edasi, nii et mineku pääle mõtelda ei olnud. 28. mail käisiwad nad kesk saarel, kuhu lahtine meri selgesti kätte paistis. Sel päewal lõiwad ka telgi teise kohta ülesse, sest et jää pragu just nende alla hakkas tekkima. Merehobuseid nähti siin kole palju olewat. Ükslugu pistsiwad nad pääd jääpraost wälja, solistades edasi ujudes, ja kõmmutasiwad nende jalgade all wastu jääd. — Sel päewal jäi maru wähemaks; nad läksiwad mööda saare randa lõuna poole. Ühes kohas oli suur tiik lahtist wett, kus madaliku pärast wesi käredasti woolas. Sääl ligidal nägiwad kaks, kolm karja merehobuseid. Nendest kirjutab Nansen:

„Mina läksin künka warjust ühe karja juurde, kus wast üheksa merehobust pikutas, et neist päewapilti teha; kuue meetri kauguselt kargas üks emane loom oma poegadega august wette. Teised ei liigutanud paigast, ehk ma neid küll kisaga üles ajada tahtsin. Nüüd hakkas Johansen neid lume ja jäätükkidega loopima; aga seegi ei mõjunud. Nad tonkisiwad ainult kihwadega jäätükkisid ja nuusutasiwad sääl kallal, kuna ma päewapilti tegin. Üsna ligidale minnes tõusiwad elukad enamasti ülesse ja tõttasiwad augu poole. Üks kargas wette, teised

heitsiwad aga jää serwale uuesti magama; warsti ronis aga wees olija ka teiste juurde. Paar tükki minule kõige ligemal ei liigutanudgi. Ainult siis tõmmutasiwad natuke, kui ma kepiga wastu nina torkasin. Kui neid mitmet pidi olin pilditanud, lõin ära minnes kepiga ühele wastu nina. Loom ajas püsti, noorskas rahutu't, hakkas siis kukalt sügama ja heitis jälle warsti maha, mispääle kõik nagu päratud lihahunnikud pöönutasiwad. Kui me wiimaks eesmäe taha jõudsime, kaotasime neid silmist."

Jällegi läks ilm halwaks ja maru hakkas möllama. Nad lõiwad nüüd saare lõunarannas telgi ülesse. Suure waewaga püüdsiwad nad endid kuiwad hoida, sest et igast praost lund sisse tuiskas ja koti pääl ära sulas.

Alles 31. mai õhtul oli wõimalik uuesti teele minna. Ilm oli selge ja päikesepaistene. Röömsas lootuses, et hommikul wast kajakitega edasi saab sõita, pugesiwad nad magadiskotti. Aga öösel möllas maru endist wiisi. Tuul nähti päikese järele aina ümber käima, mille järele maru järeljäämist wõis loota. Sel päewal käis Nansen saart waatamas ja leidis sääl suured sawi ja kruusa lagendikud. Igal pool oli rohkesti hanede jälgi ja ka munakoori maas. Nimetati seda siis Hanede-saareks (Jackson oli seda 1895 kewadel Mary-Elisabethi-saareks nimetanud).

Keſknädalil, 3. juunil, hakati töelikult edaſi minema. Aga läänetuul oli maa pool jääd ajanud, nii et lahtiſt wett nähagi 'polnud ja nad mööda maad pidiwad ründama. Tuul puhus põhja poolt, nii et purjudega kelkude wedamiſt wõis kergendada.

Mere jääle jõudes läks ſee kordkorralt halwemaks. Paksu lume korra all oli aina weſi jää pääl. Kui ſee lõuna pool ikka halwemaks läks, pööraſiwad wiimaks maa poole, kuhu raske töö järele jõudſiwad. Kõrge baſalti-rünka ümber lendas arutu palju kajakaid, mida nad eſimeſt korda karjakaupa nägiwad.

Kuid toidutagawara kippus juba wäheſeks jääma. Nad lootſiwad karudega kokku puutuma, aga need elukad ei näidanud endid ſugugi, kui neid juſt waja oli. Wõeti nõuuks linduſid laſkma hakata, ja ſaadi ka paar marulindu kätte. Kui nad ſiis üheſt merehobuſte karjaſt mööda läkſiwad, tahtſiwad ka nende muidu põlatud lihaſt midagi kaaſa wõtta ja laſkſiwad ühe looma paugu päält ſurnuks. Pauku kuuldes kergitaſiwad teiſed pääd, heitſiwad aga kohe jälle magama. Selle pääle ei olnud aga mõe!dagi, et teiſte elukate keskel ühe nahka wõtma hakata; neid pidiwad nad ühel wõi teiſel wiiſil wette peletama. Aga ſee polnud kellegi kerge aſi. Mehed käiſiwad nende ümber, karjuſiwad ja põrutaſiwad, loomad waataſiwad neile aga laiſalt

otsa ja ei liigutanudgi. Kui nad neid keppidega torkisiwad, läksiwad loomad tigedaks, rausiwad kihwadega, nii et jää killud lendasiwad, aga ei tahtnud weelgi endid liigutada. Wiimaks läks neil ometi korda karja wette ajada. Aga loomad ei läinud sugugi ruttu, waid nihkusiwad üksteise järele wee äärde ja sulpsatasiwad sisse. Kuna nad oma saaki katki löikasiwad, roniswad mõned elukad poole kehaga jää äärele, nagu oleksiwad neude tööd päält waadata tahtnud.

Kui nad nii palju liha ja raswa oliwad wõtnud, kui just seks korraks tarwis arwasiwad olewat, löiwad lähikorras telgi üles ja keetsiwad wereft pudru, millele kalajahu, maisijahu ja raswa hulka paniwad.

Hää tuulega purjutasiwad nad läbi öö kelkudega. Lõunapoolse eesmäe juurde jõudes tuli lahtine wesi wastu. Kohe lükati kajakid wette, et gletsheri-seina äärt mööda edasi sõita, esimest korda sel aastal. Iseäraline tundmus oli meestel jälle aerusid tarwitades, kuna wesi ümberringi mitmet seltsi merelindudega kubises. Maa oli üleni gletsheriga kaetud, mille seest paaris kohas basaltisambad wälja ulatasiwad. Mitte wäike ei olnud aga nende imestus, kui lühikese sõidu järele wee pääl karja eiderhanesid nägiwad. Hiljem nägiwad kaks hane maal ja arwasiwad ju üsna haritud paikadesse sattunud olewat.

Mõne tunnise sõidu järele pani rannajää edasimineku tee kinni, kuna lääne pool lahtist wett oli. Nüüd oli küsitaw, kas wett mööda edasi sõita, wõi kelkudega otse lõuna poole püüda. Waliti wiimast, arwates, et saarte wahel edespidi ka lahtist wett leidub. Päälegi puhus teisel päewal, 6. juunil, wali põhjatuul, nõnda et kelgupurjusid wõis tarwitada. Wahešt ajas tuul mehi ühes kelkudega hulgad maad edasi, mõnes kohas pidiwad ise pisut wedama. Hää tuule tõttu jooksiwad nad hilja ööni, ja pidasiwad alles siis kinni, kui üle wäina lõuna pool teisele saare oliwad jõudnud.

Järgmistel päewadel rändasiwad nad põhjatuule abil ikka kiiresti lõuna poole. 8. juunil muutus aga tuul maruks, nii et nad jää pääl peatama pidiwad jääma. Leiti hulk saaresid, kuna lääne pool üks suurem lumemaa nähti olewat. Siinne jää oli hoopis teist laadi kui nende talwekorteri lähedal, nimelt õhukene ja paksu lumega kaetud, mis edasipääsmist raskendas. 9. juunil hakkas lumi uiskude ja kelgujalaste külge panka, nii et ilma walju tuule abita edasi 'poleks pääsnud.

Kuna nad nõnda kange tuulega maa poole tormasiwad, langes Johansen korraga ühes kelguga sisse. Suure waewaga läks tal korda wastu tuult jää pääle ronida ja ka oma asju päästa. Ka Nansen pani tähele, et lumi järsku wesiseks läks ja uiskusid sisse wõtma hakkas. Ta jõudis aga

õigel ajal weel kõrwale põigata. Wõeti siis kelgu-purjud maha ja rännati tükk maad lääne poole, kus kindlamal jääl jälle wõis purjutama hakata. Ikka leidus lõuna pool uusi maid, ehk nad küll 80° 8′ põhjalainse all oliwad, milleşt kahtlus tõusis, kas nad tõesti Franz-Joseşi-maal wiibişiwad.

Aga nüüd hakkas toiduwara lõppema. Üheks päewaks waşt oli weel liha, kuid elawat hingelişt 'polnud näha, ei ka lahtişt wettgi. Aşi kippus halwaks minema, järgmişed päewad tõiwad aga muudatuşt.

Reedel, 12. juunil, hakati hommiku kell 4 kelkudega lõuna poole purjutama. Oli külmetanud, lumi kandis paremini. Ilm oli selgeks läinud, nii et maa ümberringi selgesti paistis. Ida pool lõppes maa enne teişel päewal ära, lääneş paistis lai wäin (Northbrook ja Bruce şaare wahel). Wahe-ajal waikis tuul, rändamine koredal ajujääl läks waewalişemaks kui arwata teati. Õhuşt wõis näha, et eemal lõunas lahtine weşi oli, ning warsti kuul-şiwad ka laente murdumiše pahinat. Kell 6 ajal peatati, ja kui Nanşen ühe künka otşa läks laiuşe-graadi mõõtma, nägi ta lahtiş wett kaunis lähe-dal. Warsti jõudşiwad ka jää şerwale, kus nende ees laialdane şinine weşi şeişis.

Pea oliwad kajakid kokku şeotud ja purju pääle tõmmatud. Nad ei olnud oma arwamiseş ekşinud, kõige päewa purjutaşiwad iluşaşti edaşi,

Kui tuul weel waljumaks läks, pidiwad ka sellega leppima, et laened neid natuke märjaks tegiwad. Maaninast (Kap Barents'ist) mööda sõites paistis laialdane lahtine meri, nii et nad rõõmsal meelel edasi purjulasiwad.

Õhtul jooksiwad jää äärt mööda, et jalgu pisut sirutada, sest kõige päewa istudes oliwad jalad kangeks jäänud. Et kaugemalt jää olekut waadata, tahtsiwad nad ühe künka otsa ronida. Seniks kinnitati kajakid merehobunahkse rihmaga jää serwa külge.

Mehed wiibisiwad tüki aega jääl ja jalutasiwad kajakite lähedal; tuul oli waiksemaks jäänud ja lääne poole pööranud, nii et kahtlane oli, kas teda kauem tarwitada wõis. Siis ronisiwad nad lähema künka otsa. Korraga hüüdis aga Johansen: „Pea, kajakid on lahti läinud!" Mõlemad jooksiwad üle pää-kaela wee äärde. Sõiduriistad oliwad ju tükk maad eemal ja ajasiwad ruttu edasi; rihm oli katki läinud. „Säh mu uur!" ütles Nansen Johansenile, wiskas päälmised riided maha ja kargas wette. Wesi oli jääkülm, ning riietega raske ujuda, kuna tuul kajakid eest ikka kaugemale ajas. Aga iga hinna eest oli waja sõiduriistu kinni püüda, sest nende pääl oli kõik nende warandus ja nõuud, mitte nugagi ei olnud neil oma juures. Kas ta ära oleks uppunud wõi ilma kajakiteta tagasi pööranud, oleks pea üht tähendanud,

selle päraſt wõttis ta kõik jõnu kokku. Seljali pöörates nägi ta Johanseni rahutult edaſi ja tagaſi jookswat, ilma et ta midagi wõis awitada. Päraſt rääkis teine, et see temal kõige piinlikum ſilmapilk terwel reiſil olnud. Uuesti ümber pöörates nägi Nanſen ennaſt ju kajakite lähedal olewat, see andis julguſt. Aega mööda tundis ta aga liikmeid kangeks jääma ja tundmuſt kaotama. Ta ei teadnud, kui kaua weel edaſi ujuda ſuudab. Aga wahe 'polnud enam pikk — ta ujus edaſi. Ikka nõrgemaks läkſiwad ujumiſe löögid, lühemaks jäi aga ka kajakite wahe, ning wiimaks ſai Nanſen ometi käega uiſu otſaſt kinni, mis üle parda ulatas. Ta tõmbas eneſe kajaki äärele — nad oliwad päästetud.

Nanſen püüdis ennaſt üsna kajaki pääle hoowata, aga terwe keha oli külmaga nii kange, et ta ſeda ei ſuutnud. Korraks mõtles ta, et ikkagi kõik ju hilja on; ta oli küll nii kangele jõudnud, ei pääsnud aga paadi ſiſſe. Tüki aja päraſt läks tal korda jalga kelgu äärele tõsta, mis kajaki pääl oli, ja nõnda wiimaks ülesſe ronida. Sääl istus ta nüüd, kuid külma päraſt nii kohmetanud, et aerutada ei ſuutnud. Ka ei olnud ſugugi kerge paariſolewate paatidega sõuata, ſeſt esmalt pidi ta ühelt poolt aeruga paar korda lükkema, ſiis üle kajakite minema ja paar korda teiſelt poolt lükkama. Kui ta kajakit kooſt lahti oleks pääſtnud, ühes sõuanud

ja teist teist järel wedanud, oleks sõudmine kerge olnud; aga seda tööd ei tohtinud ta mitte ette wõtta, sest enne oleks ta kangeks külmanud, kui sellega walmis oleks saanud. Ta pidi sooja saada püüdma ja nii kõwasti aerutama kui suutis. Külm oli ju kõige keha tundmuse ära wõtnud; kui aga waljum tuulehoog tuli, siis tundis ta seda nagu eneseşt otse läbi puhuma. Ta wäriseş, hambad lõgisesiwad, kõik liikmed jäiwad kangeks; ta jõudis siisgi aerusid tarwitada. Just tema ees ujusiwad kaks merelindu; et neil toidupooline juba lõppemas, oli linnupraad wäga meelitaw. Nansen wõttis püssi ja laskis mõlemad ühe pauguga maha. Johansen rääkis päraşt, tema arwanud püssipauku kuuldes õnnetust sündinud olewat, sest ta ei saanud aru, mis teine eemal tegi; kui aga teist nägi edasi sõuama ja lindusid weest wälja wõtma, arwas seda mõistuse kaotanud olewat.

Wiimaks jõudis Nansen ometi jää äärele; aga woolus oli teda endiseşt kohaşt hulga maad kõrwale ajanud. Johansen tuli jääd mööda wastu, hüppas kajakisse, ja pea oliwad siis wanal kohal. Nansen oli nüüd nii wäsinud, et waewalt suutis maale minna; ta ei suutnud enam püstigi seista, kui Johansen ta märgi riideid seljaşt ära wõttis ja üht ja teist kuiwemat tagawara riidetükki temale ümber pani ning siis magadiskoti jää pääle laotas. Nansen mässis ennaşt hoolega kinni, kuna Johan-

sen temale weel purju ja muud, mis kätte sai, pääle töi. Hulga aega wäriſes teine külma päraſt, kuni wiimaks keha aega möäda ſoojaks hakkas minema. Jalgu ei tundnud Nanſen kaua aega eneſe all, need oliwad kui jääpurikad, ſeſt et nad peaaegu paljalt wees ſees oliwad. Kuna Johanſen telki üles ſeadis ja linduſid küpſetas, jäi Nanſen rahulisti magama. Ülesſe ärgates leidis ta linnulihaleeme juba walmis olewat, mille töttu ta kardetawa ujumiſeloo aina ära unuſtas. Tema riided rippuſiwad kõige öö wäljas ja oliwad teiſel hommikul kaunis kuiwad.

Et ajutine wooluS kangeks oli läinud ja purjutamiſeks tuult ei olnud, pidiwad nad wooluſe muutuſt ootama, ning wõiſiwas alles õhtu eeli teele minna. Aerutades jõuti lahedasti edaſi. Teiſel hommikul, 14. juunil, nähti jää pääl mitu karja merehobuſeid. Toiduwaraks oli neil weel kõigeſt mõni lastud lind ja natuke raſwa. Hää meelega olekſiwad küll mõne karu maha ſirutanud, aga neid ei olnud wiimaſel ajal nähagi, nõnda pidiwad ſiis ſiit midagi kaaſa wõtma. Ühe magawa karja kohal künka warjus ſõitſiwad maale. Et karja hulgas mitu noort looma paiſtis, wõtſiwad nõuuks neid maha lasta. Nanſen laskis esmalt ühe õige wäikeſe, ſiis teiſe. Eſimeſe pangu ajal ehmataſiwad loomad ja waataſiwad ümber, teiſe pangu järel hakkas terwe kari wette minema.

Emad ei tahtnud surnud poegi mitte maha jätta; nad nuusutasiwad poegade ümber, ega teadnud, mis neil wiga oli. Nähes, et poegade pääd weriſed, hädaldasiwad ja kiſendasiwad haledasti. Kui kari juba wette hüppama hakkas, lükkasiwad emad poegi ninadega eeli wee poole. Nanſen kartis saagi kaotſi minema ning ruttas ligemale. Aga loomad oliwad wäledamad: nad kahmasiwad poegade kehad eſimeste käppade wahele ja kadusiwad wette. Nanſen ootas, et surnud loomakeſed uuesti pääle kerkiwad, kuid seda ei sündinud, wanad oliwad neid sügawuſesſe wiinud. — Selle juhtumiſe juures targemaks saanud läks Nanſen teiſe karja juurde, laskis ühe merehobuſe poja maha ja siis ka selle ema. Liigutaw oli näha, kudas wana loom surnud poja pääle heitis seda kaitsma ja iſegi surnult weel poega käppade wahel hoidis.

Nüüd oli jälle liha ja raswa mõneks ajaks. Toidumoona rohkendas weel toſina oſa merelinduſid, ning neid wiimaſeid ujus meres küllalt. Merehobuſeid nähti siin ka kolepalju olewat: umbes kolmsada elukat kubiſes nende ümber wees.

Teiſel hommikul (15. juunil) sõitsiwad nad kell $^1/_2$2 ajal iluſa waikſe ilmaga edasi. Et igal pool merehobuſed kihasiwad, sõudsiwad nad kokku seotud kajakitega, seſt nad teadsiwad, kui himuliſed need elukad on paadi kallale kippuma. Eelmiſel päewal oliwad loomad waheſt kajakite järele ujunud,

muidu neid aga rahule jätnud. Nansen arwas selle pärast, et samased merekollid enam uudishimulised kui kardetawad on, Johansen arwas aga teisiti ning pidas ettewaatust tarwiliseks. Kõige päewa nähti merehobuste karjasid, kes eemalt nende järel ujusiwad ja waheşt kajakite ümber kogusiwad. Mehed hoidsiwad endid jää lähedale, ja kui mõni elukas wäga ligidale tükkis, sõuasiwad, kui wõimalik, jääjala *) pääle. Ka hoidsiwad kajakid üksteise lähedal. Ühes kohas jää pääl oli suur kari merehobuseid pikutamas, kelle häälitsemine neile kaugele järele kostis.

Kajakid libisesiwad ruttu ranna äärt mööda edasi, kahjuks ei lasknud aga udu maa pool näha, kas tumedamate kohtade wahel wäinad wõi jääliugustikud ehk gletsherid oliwad. Nansen arwas nüüd kindlamini kui enne, et nad Leigh-Smithi talwekorteri lähedal on, seşt ranna liin ja saarte olek nähti seda laadi olewat. Johansen ei uskunud aga seda mitte, seşt sarnasel korral oleks Payeri kaart wale pidanud olema.

Wasta hommikut aerutasiwad nad tüki aega ilma et merehobuseid oleks näha olnud. Korraga nägiwad aga üht suurt isast looma eneste ees ülesse kerkiwat. Johansan, kes pisut eespool oli, sõudis

*) Jääjalaks nimetatakse niisugust panka, mis weepinna all kindla jää küljest eemale ulatab; nad tekkiwad nõnda, et päälmine soem wesi suwel jää päält poolt ära sulatab.

kähku jääjala pääle. Nansen ei arwanud küll midagi karta olewat, tahtis aga ometi seltsimehe eesmärgi järele teha. Ta polnud weel kuigi kaugele jõudnud, kui merehobune järsku tema kõrwas ülesse kerkis, kajaki pääle heitis ja esimese käpaga seda ümber püüdis tõmmata, kuna ise kihwadega lüüa ähwardas. Nansen hoidis nii kõwasti kui suutis wastu, et ümber ei kukuks, ja löi rammu kaupa loomale aeruga päha. See tabas weel korra kajakit, laskis aga siis lahti ja ajas enese kõrgele püsti. Nansen kahmas püssi kätte, aga siis kadus loom niisama nagu ta tulnudgi oli.

See oli kõik ühe silmapilguga sündinud, ning Nansen tahtis juba Johansenile öelda, et ta elukest õnnelikult lahti saanud, kui tundis, et ta jalad märjaks läksiwad. Nüüd kuulis ta ka, kudas wesi kajaki sisse nõrises. Silmapilk sõudis ta jää äärele, aga sääl hakkas ka sõiduriist wajuma. Jää päälmine äär oli kõrge ja kore, siisgi läks tal korda sinna pääle karata. Nüüd tuli ka Johansen appi, lükkas kajaki nii wõrt küllakile, et katkine koht weest wäljas oli, ja ajas siis madalamas kohas jää pääle. Nansenil kraam ujus kõik kajakis wee sees. Kõige rohkem oli tal päewapildi üleswõtetest kahju, mis nüüd wast rikki läksiwad.

Sääl peatasiwad meie rändajad nüüd. Kõik kraami laotasiwad kuiwama, samati pidi kajakit lapitama, enne kui sellega jälle mõne merehobuse

kimpu wõis anda. Elukas oli aga ka mehise krammi teinud, wähemalt 15 sentimeetrit pikuti. Õnn oli weel, et ta kihw Nansení kintsudesse ei puutunud. Magadiskott oli wesimärg; seda wäänasiwad, kuda wõisiwad, pöörasiwad karwa wäljapidi ja pugesiwad sinna sisse magama.

Samase päewa õhtul määriti kajakite ömbluse stearíniga, kuna selle töö ajal merehobused meest kohal jää serwal wahtimas ja noorskamas käi siwad.

17. juuni pääle lõunat, kui nad enestele toitu walmistasiwad, pani Nansen tähele, et maa poo udu lahkunud oli. Ta ruttas sellepärast lähemu künka poole, et ümbrust silmitseda.

Maa poolt puhus tasane tuulelehk, mis tuhan dete käratsejate lindude häält tema kõrwu kandis Kuna Nansen seda häälitsemist kuulatas ja ranna liini, jäälagendikka ja gletsherit silmitses, mida wa enne ühegi inimese silm ei olnud näinud, kosti korraga tema arwates iseäralik hääl talle kõrwu mis nii koera haukumise moodi oli, et ta ain kohkus. Kostis nagu paar haugatust, teisiti ei wõi nud see olla. Selle pääle ei olnud muud kuulda kui lindude kära. Kuid wiimaks kuuldus jälleg haukumist, esmalt jämedam, siis peenem hää Nüüd tuli temal meelde, et ta paari päewa ee kaks pauku oli kuulnud, mida aga siis jää ragise miseks arwas. Ta kutsus nüüd Johansen i ka kuu

lama, see kahtles aga kangesti ja pidas kuuldud häälitsemist ennem lindude kisaks kui koerte haukumiseks. Siisgi wõeti nõuuks warsti teele minna.

Söögi ajal harutasiwad seda küsimust, kes need wast wõiksiwad olla, kui nad tõesti koeri kuulsiwad, kelle seltsis muidugi ka inimesi pidi olema. Kas wast Inglise saatkond, kelle reisi neude äratuleku ajal Franz-Joosefi-maale plaaniti? — Johansen arwas, et sel korral neude juurde mõneks päewaks wõiksiwad jääda, siis aga warsti Terawmägedele ja säält kodumaale peaksiwad purjutama. Selle pooleşt oliwad ka ühes nõuus; nad tahtsiwad ainult nendelt teemoona wõtta. Kuna Nansen eeli tahtis waatama minna, pidi Johansen kajakite juurde jääma, et tuul neid uuesti ära ei ajaks.

Nansen wõttis uisud, pikksilma ja püssi ja hakkas minema. Enne käis weel künkal kuulatamas, aga nüüd ei kostnud midagi. Sääl nägi ta aga oma ees wärskeid looma jälgesid. Rebase jäljed need ei wõinud olla, sest siis oleksiwad siin rebased palju suuremad pidanud olema kui need, mis nad enne näinud. Aga koerad? Miks aga koerad ei haukunud, kui nad neist ööse wast sada sammu eemal oliwad? See oli kahtlane; kuid rebase jäljed ei wõinud need ometi olla. Nansen ruttas erutatud meelel edasi.

Sääl kostis jälle koera haukumine, selgemalt kui endistel kordadel; ka nägi nüüd rohkem jälgi, mis ainult koera omad olla wõisiwad. Nende wahel oliwad ka rebase jäljed, teistest aga märksa pisemad. Nansen jäi mõttesse: kui siin inimesi oli, siis ei wiibinud nemad mitte Gillismaal wõi mõnel muul uuel maal, nagu terwe talwe arwasiwad. Nad pidiwad Franz-Josefi-maa lõuna poolel olema, ning wiimane arwamine, et nad Hookeri ja Northbrooki saarte wahelt tundmata näina mööda lõunasse oliwad sõitnud, näis tõsi olewat, ehk see küll Payeri kaardiga kokku ei käinud.

Iseäralise tundmasega rändas ta arutute küngaste ja seljandikude keskel maa poole. Korraga arwas ta wõõrast inimese häält kuulwat. Süda tuksus tal waljusti, kui ta lähema künka otsa jooksis ja kõigest jõust õiskas. Selle pääle jooksis nii ruttu edasi, kui uisud wõtsiwad. Pea kuulis ka kedagi wasta hüüdwat, ja järgmiselt künkalt nägi mustawat kogu. *See oli koer; aga pisut eemalt tuli teine kogu, ja see oli inimene.* Kes ta wõis olla? Kas see Jackson, mõni tema seltsimees, wõi ehk koguni keegi norralane oli. Nad läheneswad üksteisele; Nansen lehitas kübarat, teine tegi sedasama. Wõõras mees ütles koertele midagi; see kostis Inglise keel olewat, ja kui nad lähemale teineteisele jõudsiwad, tundis Nansen Jacksoni ära, keda ta kord enne oli näinud.

Mehed teretasiwad ja küsisiwad üksteiselt „Kudas käsi käib?“ See kokkujuhtumine oli haruldane ja iseäralik. Nende pää kohal udune taewas, mis neid kõigest munst maailmast lahutas, jalgade ees kore künkline ajujää, eemalt paistis maa, jää, gletsheri ja uduga. Üks oli haritud europlane peenes Inglise ülikonnas ja kõrgetes gummisaabastes, teine kui päris metsaline, õli ja tahmaga määrdinud nadides, pikkade juukste ja säsuse habemega, mida suits ühes näoga nii tõmmuks oli teinud, et õiget karwa näha 'polnud, hoolimata selleşt, et nad endid kõigel talwel sooja wee, sambla ja koguni noaga oliwad haljastada püüdnud. Selle pärast ei wõinud Jackson teda ka kohe ära tunda, waid küsis, mitmekesi nad olla, ja kas nende laew ka siin. Kaugemale maa poole minnes waatas aga Jackson teisele terasemalt otsa ja küsis, kas ta mitte Nansen ei ole. Nansen arwas enne, et teine teda muidugi tunneb, ja tõestas nüüd seda küsimist. Nüüd oli Jacksoni rõõm ülisuur, et tema esimene oli, kes Nanseni tagasitulekut nägi. Ta wapustas weel Nanseni kätt ja kutsus teda oma hurtsikusse, kus weel hulk ruumi olla, ka oodata ta iga päewaga oma laewa tulema. Hiljem selgus, et „hulk ruumi“ kõigest paar ruutjalga aset hurtsiku põrandal oli, mida Jacksoni mehed ise ei tarwitanud, kuid wagu lambaid mahub palju ühte lauta. Nansen kuulis nüüd ka, et kahe aasta eest, inglaste äratulekul,

tema perekand kodus terweks jäänud. — Et Johansen kajakite juures mitte mures ei oleks, anti temale nelja püssipauguga inimeste lähedalolemist teada. Warsti tuliwad teised Inglise reisisaatkonna liikmed nende juurde: hrd Armitage, päewapiltnik Child, arst Dr. Koetlitz. Jackson teatas juba eemalt, kes wööras tulija oli, mille pääle teised südamlikult teretasiwad. Siis tuliwad weel teised: taimeteadlane Fisher, Burgeß ja soomlane Melenius. Fisher jutustas pärast, tema pidanud tulijat kohe Nansenits, jäänud aga siis kahklema, sest Nansen öeldud walkjate juukstega olema, kuna sellel süsimustad juuksed oliwad: Kui mehed kuulsiwad, et Nansen kuni 86° 15′ pöhjalaiuseni tunginud, hüüdsiwad köik täiest köristi kolm korda hurraa, nii et künkad wastu kajasiwad.

Kuna Jackson mehi Johanseni järele saatis, teatas ta Nansenile, et temale kodunt kirjasid kaasa toonud. Jutuajamisel selgus, et Jackson märtsikuul nende talwekorteri lähedal — 65 kilomeetrit lõunapool, Kap Richthofeni juures — käinud, lahtise wee pärast aga tagasi pööranud. See oli samane lahtine wesi, mida Nansen ja Johansen köige talwe nägiwat sinawat.

Hurtsikute lähemale jõudes küsis Jackson, kudas „Framiga“ lugu. Tema oli esmalt arwanud, et laew puruks läinud ja nemad kahekesi ainult eluga pääsnud, mispärast ta oma meestele salaja

oli ära keelanud laewa järele pärida. Alles üheſt kogemata sõnaſt ſai ta asjalooſt aru ja päris, kudas teiste ſeltskonna liikmete käſi käinud.

Jackſoni majakene oli puuſt Wene wiiſil 16 meetri kõrguſe mäe jalale ranna äärde ehitatud. Siis oli ſääl weel koertelaut ja neli telgiſarnaſt hoonet tarberiistade jaoks. Hurtſik oli lõbus, ſoe kõhakene. Seinad ja lagi oliwad roheliſe kalewiga kaetud, ſeintel oli palju päewa- ja muid piltiſid, lae all kuiwaſiwad riided. Keskel olew ahi andis armſat ſooja. Imelik tundmus wõttis Nanſeni üle wõimuſt, kui ta nüüd kolme aasta päraſt ſaatuſe wintſutuste käeſt ära oli pääsnud.

Nanſenile anti hoolega kinni tinutatud plekktoos; ſelle ſees oliwad kirjad Norramaalt, mis ainult häid sõnumid kuulutaſiwad.

Siis pakuti lõunaſööki. Kui lõbus oli jälle leiba, piima, ſuhkrut, kohwi ja muud maitsta, milleſt nad terwe aasta oliwad ilma olnud. Lõbule pani aga ſee weel krooni päha, kui nad oma raswaſed ja mustad watid ära wiskaſiwad ja ſooja weega eneſte küljeſt nii palju mustuſt maha ajaſiwad, kui eſimeſe korraga wõimalik. Alles mitmekordſe peſemiſega läks korda ihu endiſt karwa kätte ſaada.

Ei keſtnud ka kaua, kui Johanſen kajakite ja asjadega ära toodi. Johanſen jutuſtas, kudas inglaſed Norra lippu ſüdamliku hurraaga teretanud,

kui nad lippu määrdinud särgi kõrval kepi otsas näinud lipendawat, mida Johansen selleks oli üles pannud, et Nansen näeks tagasi tulla. Teel ei lasknud inglased Johanseni ennast mitte kelku wedada, ning tühjalt kelgu kõrwas kõndida olnud ajujääl rändamise wiisidest kõige hõlpsam.

Johanseni wõeti majakeses niisama soojalt wastu, niug lasti teda ka ennast harida, mille järele Nansen teda enam hästi ära tundagi ei tahtnud, niisugune eht europlane oli endiseşt tahmaseşt metsikust saanud.

Nüüd elasiwad meie rändajad rahulikult ja ootasiwad kodumaalt tulewat laewa ning seda, mis tulewik toob. Paremasse paika ei oleks nad ka sattuda wõinud, seşt inglaste lahkust ei suutnud nad kirjeldadagi.

Keşknädal, 24. juunil, sai kolm aastat täis, kui nad kodust ära tuliwad. Sel päewal tuli üks, ning 5. juulil teine suur karu nende majakese lähedale, mida nad enne pilditasiwad ja siis maha laskşiwad.

Üks esimesteşt asjadest oli neil oma uurisid jälle õieti käima seada, mis 26 minuti osa walesti käisiwad, millega pikkuse mõõtmisel $6^1/_2{}^0$ ekşitust tuli. Pääle selle wõrdlesiwad Nansen ja Jackson eneste tähelpanekuid Payeri kaartidega. Selleşt selgus, et senine nõndanimetatud Franz-Josefi-maa mitte üks kindel maa ei olnud, waid arutu hulk

wäikſemaid ſaareſid. Mitut Payeri kaardis tähendatud maad ei leidnud nad olewatgi. Waſt oli ta udu nähtuſt maaks pidanud? Tänuks Jackſoni wastu nimetas Nanſen ſelle ſaare, kus nad talwekorterit pidaſiwad, „Frederick-Jackſoni-ſaareks“.

Kap Flora ümbruſe maa, kus nad nüüd wiibiſiwad, oli geologia uurimiſele tähtis. Nanſen käis üksi ja Dr. Koetlitzi ſaadetuſel mägedes rändamas, kuſt ta mõneſuguſeid haruldaſi kiwistuſi kaaſa wõttis. Mis aga Northbrooki ſaarel Nanſeni iſeäranis huwitas, oli merepinna kõrguſe muutmine. Jackſoni majakene oli nimelt wana mereliini pääl, nüüd aga weeſt kuni 16 meetrit kõrgemal. Weel muid ranna jälgeſid oli küll kõrgemal, küll madalamal näha. Mõnes kohas oli 26 meetri kõrguſel rand olnud. Ka leiti ſiin walaskala luukereſid, üks koguni majakeſe lähedal 16 meetrit mereſt kõrgemal.

Waheajal läks päew päewa järele, aga laew „Windward“ ei ilmunud. Juba hakkas Nanſen kahetſema, et ta Jackſoni juurde peatama oli jäänud, ning mõtles, kas weelgi ei ſünniks ſel ſuwel Terawmägedele rutata, et enne „Frami“ kodumaale jõuda, kui Jackſon pühapäewal 26. juunil Nanſeni üles äratas ja rõõmſa näoga teatas, et laew juba tulnud. Ja tõesti tossutas laew jää weerul peatuſepaika otſides. Kõrgele ulataſiwad mastid, laewakere näis kui wäikene ſaar olewat.

Nüüd läks igaühele elu sisse, igamees pani kähku riidesse. Jackson ja Melenius ruttasiwad kõige eeli laewa poole, wiimane tõi ka Nansenile kohe sõna, et kodus kõik hästi olla ja „Fram“ alles Norramaale jõudmata. See tegi Nanseni südame kergeks. Laewamehed oliwad ka Nanseni reisiteate hurraaga wastu wõtnud. Kui Nansen ise laewa pääle läks, teretasiwad teda kapten Brown, ja Dr. Bruce ja Wilton, kes mõlemad talweks Jacksoni juurde tahtsiwad jääda, ning teised laewal olijad waimustusega ja walmistasiwad temale hää suuruse-toidu.

Nansen kuulis nüüd ka oma kohta haruldasi uudiseid: päewapilta tehtawat läbi mitme tolli paksuse ukse, samati wõidawat liha sees olewast kuulist pilti teha; siis weel, et japaulased hiinlasi wõitnud, Terawmägede wahet sõitwat aurulaewad korralikult; sääl olla ka wõõrastemaja, postitalitus ja Terawmägede postmargidgi; pääle selle tahta Andree säält õhulaewaga põhjanabale sõita.

„Windward“ oli 9. junil Londonist ja 25. junil Wardöst ära sõitnud ja oli Jacksonile neli põtra kaasa toonud, hobuseid aga mitte, mida ta ootas. Üks põder lõppis teele ära. (Jackson wõttis waremalt mitu Wenemaa hobust kaasa, mida ta koerte seltsis kelkude ette rakendas. Nanseni tulekul oli aga weel üks ainukene hobune elus.)

Nüüd aitas igaüks kiiresti „Windwardi“ tü-

hendada ja toidukraami, süsa, põdrasammalt ja muid asju, mis laewaga toodi, maale wiia. Warsti oli konarlisele jääle korralik tee tallatud ja kelguga weeti koorem koorma järele maale. Wähema kui nädali ajaga oli Brown äraminekule walmis ning ootas weel Jacksoni käest kirjasid ja telegrammisid. Waheajal tõusis aga merel maru; „Windwardi“ köied andsiwad jää küljest järele ja laew püüdis ühes lahekeses warju otsida, mis aga nii madal oli, et laewa põhja all rohkem wett ei olnud kui 30—60 sentimeetrit, kuna juurde aetud jääpangad ümberringi lahtise wee kinni paniwad. Õnneks ei rõhunud aga pangad mitte wäga ligi, nii et laew paari päewa pärast jälle wälja pääsis.

Lahkumine wiimaselt peatuspaigalt jõudis kätte. Laew wilistas rahutult, kui weel wiimaseid kirjasid ja saadetusi toodi. Wiimaks oliwad mahajääjad maale läinud ja kojuminejad laewa aset wõtnud. Inglise saatkonnast pööraswad tagasi taimeteadlane Fisher, päewapiltnik Child, Burgeß ja Melenius; nendega ühes aga Nansen ja Johansen.

Kui päikene Kap Flora kohal pilwete tagant paistma hakkas, lehwitasiwad lahkujad kübaraid ja saatsiwad wiimase hurraa jumalajätmiseks kuue mehe poole, kes suurel jääwäljal nagu must täpekene paistsiwad olema. Auru ja purjudega hakkas laew 7. augustil hää tuulega lõuna poole sõitma.

Neil oli hää õnn sõita. Põhja poole tulles

pidi „Windward“ palju jääga heitlema, enne kui ta maa lähedale pääsis; nüüd oli ka jääd küllalt, kuid kõik pudew, millest hõlpsasti läbi wõis sõita. Ainult paaris kohas pidiwad peatama ja masinaga teed ette tegema. Aga laewa juhatus oli osawas käes. Kapten Brown oli kaua aega Jäämerel walaskalapüüdjaks olnud ning tundis selle päraſt jää olusid. Nii kaua kui nad jää wahel sõitsiwad, istus ta hommikust õhtuni oma platsis, sest ta tahtis iga hinna eest Nansseni ja Johansseni enne „Frami“ tagasitulekut Norramaale wiia. Ka püüdis ta nende laewal wiibimist wõimalikult lõbusaks teha.

Kapten Brown oli põhjapoole sõites arwanud, et laew siis kõige rutemini jää wahelt wälja pääseb, kui nad kagusse Nowaja Semlja poole sõidawad. Tema arwamine oli ka üsna õige. Umbes 220 merepenikoorma sõitmise järele jõudsiwad lahtisesse wette, mis jää wahel kaugele põhja poole ulatas. Laewa siht oli karwa päält õige: pisut ida wõi ka lääne poole minnes oleksiwad nädalite kaupa jää wahel waewlema pidanud. Sinisel merel pöörati nüüd laewa nina otse Wardö poole.

Kirjeldamata rõõmus tundmus oli meie jääränddajatel jälle sinisel merelagendikul ringi waadata, kuna nad iga päewaga kodumaale lähemale jõudsiwad. Ühel päewal nähti esimest purjulaewa, mida nad uudishimulikult pikasilmaga wahtisiwad.

12. augustil nägiwad nelja Inglise sõjalaewa, kes 9. augustil Wardös päikesewarjutust oliwad waatamas käinud.

Wiimaks nähti aga midagi silmapiiril mustawat: see oli maa, see oli Norra maa!

Teisel hommikul oli laew juba ranna lähedal. Kapten oli öösel randa waadates eksinud, selle pärast pidiwad nüüd wastu tuult loowima, enne kui Wardösse jõudsiwad. Nad sõitsiwad mitmest laewast mööda. Siis tuliwad lootsid laewale, isa ja poeg, kes üsna imetlesiwad, kui Inglise laewal Norra keelt kuulsiwad köneldawat. Kui aga Brown küsis, kas nad ei tunne, kes samased norralased on ja siis Nanseni nime nimetas, oli nende rõõm kirjeldamata. Kodumaal oli Nansenit nende paigus ammugi surnuks peetud; „Framist“ ei olnud ka midagi kuuldud.

Enne weel kui „Windward“ Wardö sadamas ankru wälja heitis, aerutasiwad Nansen ja Johansen telegrahwikontori poole. Nende metslisest, tahmasest olekust oli weel nii palju järele jäänud, et keegi wastutulija neid ei tundnud. Kontoris pani Nansen kaunis kehaka paberipaki lauale ja ütles need köik telegrammid olema, mida waja wiibimata ära saata. Kontoriülem waatas uuriwalt tema otsa ja tegi siis rahulikult paki lahti. Kui ta aga päälmise telegrammi allkirja nägi, muutus ta nägu korraga

teiseks; ta teretas neid südamlikult, ja siis hakkas telegrahwi aparat ööd ja päewad plagisema ning oma- ja wäljamaale teatust wiima, et kaks Norra põhjanaba-saatkonna osalist terwisega tagasi jõudnud ja et Nansen „Frami“ ka sügiseks tagasi ootab. Esimene telegramm läks Nanseni abikaasale, teine Norra kuningale.

Selle ajaga, mis Nansen telegrahwikontoris wiibis, teadis terwe linn tema tagasitulekut. Rahwas kogus salkadesse mõlemaid jäämere rändajaid wahtima. Ka prohwessor Mohn, kes saatkonna asjust kõigest südamest osa wõttis, juhtus Wardös olema.

21. augustil jõudsiwad Nansen ja Johansen Hammerfestisse, pääle selle kui nad 16. augustil Browniga oliwad jumalaga jätnud ja „Windwardilt“ lahkunud. Igal pool teretati neid lillede ja lippudega ning Norra kõige põhjapoolsem linn Hammerfest säras piduehtes, tuhanded inimesed oliwad ootamas. Oma rõõmuks leidis siin Nansen ka tuttawa Inglise teadusemehe Sir George Baden-Powell'i eest. See oli Nowaja Semlja saartel päikesewarjutust waatamas käinud, ning pakkus nüüd oma jahtlaewa Nansenile edasisõitmiseks tarwitada, mida see ka hää meelega wastu wõttis.

Õhtul jõudsiwad Nanseni abikaasa ja sekretär Christofersen sinna. Pääle selle kui nad Hammerfesti linna poolt tagasijõudjate auuks antud pidust

osa oliwad wõtnud, mindi jahtlaewa „Otaria“ pääle. Õnnesoowi-telegrammisid ja anustuse awaldusi hakkas nüüd kõigest maailma nurkadest kokku tulema.

Järgmisel hommikul koputas Sir George warakult Nanseni ukse pihta ja teatas, et keegi mees tema jutule soowib saada. Nansen pani kähku riidesse ja läks salongi. Sääl olew wõõras mees esiteles ennast kui telegrahwikontori ülemat ja andis Nansenile telegrammilehe, öeldes, et ta tähtsa ja Nansenile huwitawa sõnumi pärast ise seda tooma tulnud. Wärisewate kätega tegi Nansen lehekese lahti, sääl oli lugeda: „Fridtjof Nansen. „Fram“ jõudis täna hääs korras tagasi. Kõik on laewa pääl terwed. Lähen sedamaid Tromsõsse. Terwikseid kodumaal. Otto Swerdrup.“

Nanseni kui ka teiste säälolijate rõõm oli kirjeldamata.

Teisel päewal jõudsiwad nad Tromsõ sadamasse, ja sääl seisis „Fram“, tugew ja lai. Kui Nansen teda wiimaks nägi, oli laew pooleşt saadik jää sees; nüüd ujus ta wabalt ja uhkelt lahtises wees. Laewad jõudsiwad kõrwustikku. „Otaria“ mehed teretasiwad Inglise hurraaga, „Framilt“ kostis üheksa korda Norra keelne hurraa wastu. Siis lasti ankur sisse, ja järgmisel silmapilgul tuliwad „Frami“ mehed „Otaria“ pääle.

Jällenägemine oli ligutaw ja südamlik: nüüd

oliwad nad jälle Norramaal koos, saatkonna ülesanne oli korda saadetud.

Kuidas „Frami“ meeste käsi pääle Nanseni ja Johanseni lahkumist käis, selleſt on kapten Swerdrup „Frami reis 14. märzist 1895 kuni 20. augustini 1896“ ning Bernhard Nordahl „Meie Frami mehed“ kirjutanud, mis mõlemad Nanseni reisikirjade lisana ilmusiwad. Ka säält leiame huwitawaid uudiseid. Kui lugejatele meeldib, jutustame selleſt järgmises andes. Siin waatame aga weel lühedalt, mis Nansen ise oma reisi tähelpanekuteſt ja järeldusteſt arwab.

„Mis kasu tõi samane Norra põhjanaba reisisaatkond? Selle küsimise pääle tahab wist igaüks lugeja wastust saada. Aga kaasa toodud teaduslikud tähelpanekud on nii mitmekesised ja rohked, et palju aega ära kulub, enne kui teadusemehed kõik on ära korraldanud ja selle üle üleüldist otsust anda wõib. Kui ma praegu seda katsukſin teha, ei oleks see mitte täielik, wõiks ka kergesti ekſiarwamist sünnitada. Siin tähendan ainult mõnda tähtsamat punkti.

„Kõige päält oleme meie selgeks teinud, et põhjanaba ümbruse meri, mille kohal ka naba ise arwatawasti on, sügaw meri on, ning mitte paljude saartega madal wesi, nagu waremalt arwati. Samane meri on wisſisti Atlandi okeani sügawa

osa pikendus, mis Terawmägede ja Grööniimaa wahelt põhja poole ulatab.

„Kui kaugele samane sügaw meri ulatab, selle pääle ei ole kerge wastust anda. Seda aga teame, et see sügawus Franz-Josefimaast kaugele põhja poole ja idas Uue-Siberi saarteni ulatab, wõib olla ka kaugemalegi.

„Pääle selle ei näinud meie „Frami“ pääl ning kelgureisil põhja pool midagi, mis suurema maa lähedust oleks tähendanud. Jää ajas takistamata edasi, nimelt põhja poole. Kui tuul lõunasse pööras, aeti jää kohe kiiresti põhja poolel kuna lõuna ja kagu poole jää üsna pikkamisi nihkus. Kui põhjas kusagil maad ees seisaks, siis oleks see pidanud jääd wastu hoidma.

„Samuti tähendab sedasama ajujää hulk, mis suure kiirusega Grööniimaa idarannast lõuna poole tungib. Niisugustel päratutel jääwäljadel peab sündimiseks laialdasem meri olema kui see, millest meie läbi sõitsime. Kui „Fram“ Terawmägedest põhja poole jääst wälja ei oleks pääsnud, waid wooluse kaugemale edasi oleks läinud, siis oleks ta Grööniimaa randa jõudnud. Wisisti ei oleks ta aga ranna ligi pääsnud, sest et põhja poolt tulewad jääwäljad wahel olekswad olnud. Ja see jää tuleb selle põhjalaiuse alt, kus meie wiibisime.

„Selle wastu on aga wäga wõimalik, et teisel pool põhjanaba, tema ja Põhja-Amerika saa-

restiku wahel, suuremat maad on. Minu arwamise järele ulatawad säälsed saarekobarad õige kaugele põhja poole.

„Oma reisijuhtumiste ja nähtuste järele saime ka kaunis selge aru kätte, kuidas ajujää Beringi wäinalt ja Siberi rannalt põigiti üle põhjanaba mere Atlandi okeanisse aetakse. Kus endisel ajal arwati kindel, liikumata jäätäke olewat, mis maakera põhjapoolist otsa paksu jäämaibana pidi katma, leiame nüüd igawesti rändawat, purustatud ajujääd.

„Juba enne meie reisi pidasin ma ülemal tähendatud lugu õigeks, ja nimelt selle pärast, et Grööönimaale jääga alati Siberi puid tuleb ja jää pääl mulda leidub, mis Siberi rannalt pärit. Isegi 86. põhjalaiuse graadi all leidsime selleks tõendusi.

„Jõud, mis jää liikuma paneb, tuleb wisisti suuremalt jaolt tuultest, ja et Siberimaast põhja pool merel aina kagu- ja ida-tuuled puhuwad, Terawmägede kohal aga kirde-tuuled, siis peab jää sinna poole liikuma, kuhu meie teda nägime liikuwat. Rohkete katsete järele selgus ka, et jää all pikaldane woolus on, mis sama pidi käib. Siisgi tarwitab see arwamine weel järeluurimist.

„Wee olude uurimisel leidsime aga haruldasi asju. Nõnda arwati harilikult, et põhjanaba meres wesi külm on, umbes — 1,5 ° C. Selle pärast

oli meie leidus, et külma päälmise wee all soem wesi on, mõni kord + 1° C., haruldane undis.

„Pääle selle oli wesi palju soolasem, kui tänini põhjanaba mereşt arwati. See soem ja soolasem wesi peab nähtawasti soemaşt Atlandi okeani wooluseşt, Golfştromişt, tulema, mis Terawmägede läänerannalt põhja poole woolab ja kergema külma wee all põhjanaba sügawuşt täidab.

„Nagu minu reisiloos tähendatud, on samane soolane kõige wesi soem 400—500 meetri sügawusel. Säält sügawamal läks wesi külmemaks, põhja lähedal aga jälle soemaks, kui ka küll pisut. Samased wee uurimised on teaduslikuşt küljeşt tähtsad, samuti ka astronomia ja metrologia tähelpanekud, milleşt aga lühedalt ja lihtsalt kirjeldades selget pilti ei wõi anda.

„Üleüldiselt wõin aga öelda, et meie põhjanaba reis, ehk ta küll palju asju weelgi tulewiku seletada jätab, hää osa seda katet on kergitanud, mille all see maakera osa seisis, ja et meie nüüd enestele kaunis selget ja kainet pilti selleşt paigaşt wõime kirjutada, mis enne täiesti tundmata pimeduses seisis. Ja kui weel lähemal ajal wõimalik on linnusilma piiriş, õhulaewaşt, põhjanaba pääle pilku heita, siis on päänähtused juba tuttawad.

„Wäga palju jääb aga weelgi uurida; palju, milleşt ainult aastapikkuste tähelpanekute järele aru

wõib saada, milleks wäga tarwis oleks „Frami“ sarnast wooluseşõitu ette wõtta.

„Meie tähelpanekute põhjusel on uurijatel wõimalik endid paremini ette walmistada. Kohasemat niisi tundmata paikade teadusliseks uurimiseks, kui meie oma, ei ole aga mitte mõelda. Laewa pääl wõib uurija niisama julgesti asuda, nagu uurimisejaamas. Ta wõib laboratoriumid kaasa wõtta ja kõige peenemaid uurimisi korda saata. Ärgu aga niisugune uurimise saatkond kaua enese järele oodata lasku! Ja kui ta Beringi wäinast läbi läheb ja säält põhja wõi kirde poole sõidab, siis wõib huwitawamaid ja tähelpandawamaid teateid saada kui meie omad ongi. Selleks läheb aga kannatust tarwis: wooluseşõit kestab kauemini kui meil, peab hoolega ette walmistatama

„Weel ühe õpetuse on meie reis minu arwamise järele andnud, nimelt, et wäikeste abinõudega palju wõib korda saata. Isegi kui Eskimo wiisi elama ja kõige wähemaga leppima peab, wõib, kui tarwiliselt ette on walmistatud, hästi edasi jõuda ja pika tee ära käia neis kohtades, kus senini rändamist peaaegu wõimataks peeti.“

Fridtjof Nansen'i reisikirjutused

Põhja-Jäämere

jääl ja pimeduses.

III.

„Fram'i" käik pääle Nansseni lahkumist.

Eesti keelde **M. Neumann.**

Jurjewis.
Hermann'i trükikoja trükk ja kulu.
1899.

Дозволено цензурою. Юрьевъ, 9 января 1899 г.

Need, kes Nanseni ja Johansoni kelgureisil tüki teed oliwad saatmas käinud, jõudsiwad teisel päewal laewale tagasi. Nemad tõiwad ainult häid ja lootust äratawaid sõnumid. Kelgukoormate ümberladumist tuli kohaseks mõtteks pidada, ja nii kaugel, kui nad oliwad kaasas käinud ja näinud, ei olnud ka jää nimetamise wäärilisi raskusi teinud. Reis oli senini hästi läinud, ja esimene öö lageda jää pääl näitas, et külma wastu walitud abinõuud küllalt kõlbasiwad. Päälegi hakkas suwi tulema, ja ilm pidi seda wõrt soemaks minema, mida kõrgemale päikene tõusis, nii et laewale jääjad oma lahkunud seltsimeeste pärast mures ei tarwitsenud olla.

Laewamehed pidiwad aga nüüd ka iseendi eest hoolitsema. Moonast oli hää osa Nansenile kaasa antud, ja üleskaswanud koertest jäi üksainus emane koer laewa pääle. Kelkusid ja kajakid enam ei olnudgi, ja nende walmistamiseks puudus puu-

materjal. Pika arupidamise järele pidi üks laewapaat ära lahutatama.

Esimeseks tööks oli toidu ja riiete tagawarast üht osa jää pääle wiia juhtumise waruks, kui waja oleks laewalt kiiresti lahkuda. Siis hakati jää ja lume lasusid, mis wiimasest rõhumisest laewale järele jäänud, maha kasima. Oli see talitatud, hakati riideid järel waatama, pesema ja paikama, mis wäga tarwis läks, sest et suuremad tööd senini aega ei andnud. Mitu päewa järgimööda oli iga mees enese pesunaene, kingsepp ja rättsepp.

Ei olnud see küll liiga algupäraline hädatöö, aga mõnigi mees wõi naene kodumaalt oleks siin õige waadata saanud, kudas asju wiimase põrmuni tarwitada, pöörata, kokku hoida ning ennast aidata wõib, kui häda sunnib. Laewameeste pükse olekswad päälinna uulitsal suurt tähelpanemist äratanud, ja mitte oma toreduse pooleſt. Pandi tarwituse järele uusi paiku ja lappisid pääle, kus juures riide karwast ei hoolitud; see oli enamasti hall ja pruun, nii et nad riiete järele enam pärisorjad kui wabad mehed näiswad olewat.

Ja nende kindad weel! Neid lapiti ja topiti nii kaua kui weel üksgi lõng pidas. Siis harutati jälle lapid ära ja tõmmati uus paar kindaid, kui neid weel jagus, wanadele nadidele pääle. Ja wiimaks oli kätekatteks weel mitmed ülekute tõmmatud nadid. Seda wõib kergesti mõista, sest et jää

pääl töötamine käe- ja jalanõudele armu ei andnud. Sukkadest oli ka lõpuks võimata aru saada, missuguseſt lõngaſt neid omal ajal oli tehtud.

Kõigiti ei oleks küll tarwis olnud niisugustes riietes käia, seſt et tagawaraks weel uusi asju oli. Aga et nad walmis pidiwad olema weel aastate kaupa samaſe jäätwälja keskel wiibima, pidiwad mõistliku perenaeſe kombel kokku hoidma.

Hoolimata selleſt, et tuul märtsi-kuu jooksul soowitawaſt küljeſt parajasti puhus, jäi woolus arusaamatal kombel wäheseks. Järel rehkendades leiti ainult mõni minut wahet. Mõistatuſt wõis muidugi sellega seletada, et kaugemal põhjanaba sügawuſel tuul teiseſt kaareſt puhus, nii et kaks jõudu wastamisi suruſiwad. Siisgi waataſiwad laewamehed seda nähtuſt külmawereliſemalt, kui aastal enne seda. Sel ajal loodeti rohkem, ekſiti agu ka enam. Terwe märtsi-kuu jooksul läks laew 12 min. põhja poole; see 'polnud küll palju, aga ometi enam kui ei ühtigi.

Aprilli-kuu 2. päewal jättis talw seekord lõpulikult jumalaga, laewamehed nägiwad jälle ööselgi päikeſt. Kõik oliwad rõõmſad nagu lapſed, laulſiwad ja tantſiſiwad, ning Amundſen wändutas orelil kõik tükid läbi, mis sinna fisſe oliwad pandud.

Muidu oli meeleolu waheſt parem, waheſt halwem. Õnneks ei tulnud nukrus mitte kõigi kallale korraga, ega üheſuguſe käreduſega. Kui nüüd

hääl tujul olewad mehed nägiwad, et mõned seltsimehed pahal tuulel oliwad, siis oli nende kohus „Sauli ees Taawetit mängida," see on, teiste tähelpanekut huwitawamate ja meelt lahutawate nähtuste pääle juhtida. Ja et neil küllalt aega oli üksteise meeleloomu ja tujusid tähele panna, siis teadsiwad iga kord ligikaudu, kudas nukrat tuju peletada. Suuremalt jaolt läks sarnane meeleparandus warsti korda, waheşt tuli aga mõnele nii kange nukrus, et seda aja parandada pidi jäetama.

Kolm aastat haritud ilmast eemal kareda looduse käes wiibides ja ainult ühetaolist jääkõrbet waadates tuliwad reisijad sellele otsusele, et kes põhjanaba reisile tahab minna, enne hoolega järele peab katsuma, kui suur tema iseloomu kindlus, kannatus ja lõbus meel on. Kellel neist omadusteşt midagi puudub, jäägu parem koju, kui ta muidu küll agar reisimees oleks. Seda tõtt tundsiwad juba laewamehed kõik, ehk nende käsi küll wõrdlemisi hästi oli käinud. Aga nad teadsiwad ka, et weel üks talweöö tulemas oli, mis neile päris „tuleproowiks" ähwardas saada.

Kõige lihtsamat ja mõjusamat abinõuu nukruse kaotamiseks oskas Amundsen tarwitada. Ta wõttis oreli käsile. See oli nõnda seatud, et teda nagu harilist orelit klahwide ja pedaliga mängida, sääl kõrwal aga ka nagu leierkasti wändaşt ajada wõis, milleks tal hää kogu noodirattaid oli. Amundsen

kahmas ikka wända pihku ja kupatas köik lood korrale läbi — ning seltsimehed sellega salongist wälja. Muidugi ei jaksanud teised alati neidsamu lugusid kuulata, ja pidiwad eemale minema. Mõnes loomaaias wõi pöörkiigel oleks ta kohane mees olnud. Ta röömustas kangesti ilusate helide pärast, ega hoolinud kuulajatest. Kui Amundsen köik teised eemale oli wändutanud, oli ta ise köige paremas tujus.

Päikene tõusis päew päewalt ikka kõrgemale ja külm jäi wähemaks. Küll näitas weel termomeeter 20 graadi alla nulli, aga juba wõis märgata, et kewade lähenes. Köik tööjärg, mis talwel külma pärast salongis oli, seati laewaruumi. Laewalagi tehti lumest täitsa puhtaks, ning pea paistis elustaw päikese walgus salongi, kabinettidesse ja kööki.

Nagu nimetatud, oli uiskude, kelkude ja kajakite materjalist puudus; kudagi wiisi pidi seda muretsetama, et siis hädasse ei jäädaks, kui waja on „Framist" lahkuda ja üle jää koju poole minna. Ainsaks tarwitatawaks materjaliks oliwad mõned ümmargused tammetüwid. Aga saagi ei olnud olemas. Amundsen ja Pettersen kui mehanikerid pidiwad saagi tegema hakkama. Mitu päewa nägiwad nad Hendrikseni ja Mogstadi abil selle raske ülesande kallal waewa, enne kui kõlblik saeleht walmis oli ja pukid jääle üles seatud, kus nad siis puust läbi nühkima hakkasiwad.

Teistel oli waheajal muud tööd. Swerdrup puhastas Nanseni kirjutusmasinat, Scott-Hansen ja Blessing talitasiwad teadusliste uurimiste kallal, Nordahl walmistas päewapiltisid.

Aprilli 25. oli õnne ja õnnetust. Koer „Susine" tõi üksteistkümmend poega ilmale — iga laewamehe jaoks ühe. Õnnetuseks oli aga koera ase laewalael külma käes. Hommikul oliwad ju kaheksa kutsikat surnud ja ainult kolm elus. Need wiidi ühes emaga salongi, kus nad warsti toibusiwad. See oli suur kahju, sest kõik üksteistkümmend oleksiwad weokoeradeks marja eest tarwis läinud.

Päewad läksiwad mööda, jälle oli 17. mai, Norra rahwuslik püha, ukse ees.

Haruldane lugu! Kuna muud pühad, Jõulud, Lihawõtted, Nelipühid ning meeste eneste ja nende omaste sünnipäewad nende nukrust suurendasiwad, awaldas 17. mai selgi aastal wastupidist mõju. Kust see tuli? Wist on iga auusa, hää inimese rinnus isamaa armastuse ja wabaduse tundmus nii wägew, et see nagu päikene murepilwed ära peletab. Mõte, et sel päewal kodumaal sajatuhanded lipud lehwiwad ja rahwusehümnus linnas ja külas, mäel ja orus, maal ja merel lauldakse elustas ka neid rahwaliikmeid, kes kaugel igawesi jää keskel wiibisiwad.

Laewamehed walisiwad eneste keskelt pidukomitee ja seadsiwad pidu eeskawa kokku, milles ter-

wituse paugud, wõidulaskmine, rongikäik, gümnastika ja piduseõk oliwad.

Rongikäigul läks Swerdrup riigilipuga kõige eeli, siis Scott-Hansen „Frami“ lipuga. Mogstad istus uhkelt kasti otsas kelgu pääl, mida seitse noort koera wedasiwad. Siis kõndisiwad teised igaüks oma tööjaoskonna lipuga, ning rongi lõpus sammus Bentsen harmonikat mängides.

Eemal jääkünkal pandi lipud püsti, öeldi isamaale sooje sõnu ja hüüti hurraa, kuna Blessing kõiki päewapildile wõttis. „Frami“ pääle tagasi tulles tehti kõigist jälle päewapilt, ning hüüti Nansenile ja Johansenile neli korda hurraa, et nende reis edeneks. — Enne piduseõki lasti suuretüki paukusid. Wõidulaskmisel sai Mogstad esimese, Swerdrup teise auuhinna.

Rahwapüha päälõbu aga oli kõietantsimine. „Frami“ ninast kuni jää pääl olewa pukkjalani tõmmati kõis ja kinnitati jääankruga pinguli. Tasakaalu-kepiks tarwitati kahepoolega aeru, ja nõnda läks kõiekõndija laewalt pukini. Suuremale jaole oli kõiekõndimine ilmwõimata karutükk. Mis nad ka noorelt oliwad õppinud, äkwilibristikat ehk tasakaalushoidmist ei olnud õpeasjade seas olnud. Kui nad teiste suureks rõõmuks kõige hullemaid pöördeid ja wibamisi oliwad teinud ja iga ilmakaare poole rabanud ning wiimaks istukile jääle prantsatanud, siis ei olnud naerul piiri. Aga kõik

ei olnud nii kohmetud. Mogstad ja Jacobsen, teise ja kolmanda auuhinna wõitjad, kõndisiwad rahuloldawalt, ja kapten Swerdrup, kes esimese auuhinna sai, läks nii kindlalt, nagu mõni kõietantsija.

Pidul juhtus ka õnnetust. Lauahüppamisel libises Nordahl ja nikastas oma puusa ära, nii et woodisse minnes teiste abi tarwitas. Paari päewa pärast oli ta aga jälle endises terwises.

Asjaolud olisiwad nüüd ka üleüldse hääd. Ilm oli ilus ja tuul soowitaw. Elawhõbe kerkis kuni 10 graadi külmani. Koerad aeti laewalt jää pääle, ja kui 11 meest labidate ja luudadega tööle läksiwad, siis ei tuurinud kaua, kui nad jälle puhtal laewalael hiilgawal päikesepaistel jalutada wõisiwad.

Siis tuli kord moonatagawara järel waadata, laewaruumis ja jäätünkal ladus. Jääl oleiw moon toodi jälle laewale ja lauti ette laele, sest jääl päikesepaistel oleks ta halwaks läinud. Aga laele pidi ta jääma, et häda korral kohe jääle wõiks kanda.

Juba kaua aega ei olnud nad enam jäätarnsid lasknud, ning minew-aastase tähelpaneku järele pidi weel mõnda aega wältama, enne kui neid ilmuma hakkaks. Aga wärske liha oli otsas, ning ainult lindudest wõis selle lisandust loota. Mõni kajakas tuli ka nähtawale, aga selle ajaga, kui püssi järel mindi, olisiwad nad kadunud. Hiljem hoiti püssid laewalael waruks.

Moonawara rewideerides ilmus piibumeeste

kahjuks, et tubakas wäheseks jäänud. Nüüd sai iga mees kuus kindla jao tubakat kätte, et see niitte wäga wara ei lõpeks.

11. juunil näitas termomeeter sel aastal esimest korda üle nulli. Enne oliwad suured lumesajud. Lumi ja soojus tegiwad jää rabedaks, ühtlasi tekkis lume alla wett, nii et wäljas käimine üsna wõimata oli. Nüüd, kõige walgemal ajal, kitsa laewalae pääl paigal wiibida ei olnud kellegi lõbu. — Woolus wiis aga laewa ühel päewal põhja-, teisel lõuna poole. Waja oli kannatada.

Kui suure waewaga saag walmis saadi, ja tammenotid weel suurema waewaga lõhandikkudeks oliwad saagitud, hakati kõige hoolega kelkusid ja uiskusid tegema.

Laewa ümber ja lähedal oliwad waheajal jää sisse rennid ja praod tekkinud. Hõlbsasti wõis jäärõhumisi tulla, mis laewale hääd ei kuulutanud. Selle pärast pidi kõige wastu walmis oldama. Üks suur laewapaat wiidi jääle, et see esialgseks asukohaks oleks, kui „Framile“ midagi juhtuks.

Juuni-kuu 20-dal laskis Nordahl ühe kajaka maha. Ta pakkus seda küpsetatult kapten Swerdrupile. See oli mõne aja kohta jälle wärske liha küpsis. Kuid Swerdrup ei tahtnud linnuliha üksi süüa, waid, ehk seda küll wähe oli, jagas igaühele. — Linduſid nähti ka sagedasti, kuid mahalaskmine ei õnnestanud. Alles 7. juulil saadi nii palju linda

kätte, et kõigile lõunaroaks jagus. See päew oli siis ka meestel poole aasta kohta päris pühaks.

22. juunil korda saadetud uurimine näitas, et nad 84° 31′ põhjalaiuse all wiibisiwad. Nelja kuuga oliwad kõigest 28 min. põhja poole nihkunud. See 'polnud küll sugugi julgustaw nähtus, aga nad pidiwad lootma, et suwe lõpp ja sügise paremad saawad olema. Järgmine päew oli Jaani laupäew, nõnda siis juba kaks aastat kodumaalt ära oldud.

Juba kaks aastat! Wõidaks arwata, et need kaks aastat laewameestel haritud ilmast lahus olles kole pikad näisiwad olewat. Aga asjalugu ei olnudgi nõnda. Aeg oli ladusasti mööda läinud, ja kõige igawuse ja nukruse kõrwas pidiwad tunnistama, et teekond senini üleüldiselt hästi ja õnnelikult oli korda läinud. Nad oliwad põhjanabale, oma reisi eesmärgile, ligemale tunginud kui üksgi saatkond enne neid. Ja haigus ei olnud weel ühelegi külalisseks tulnud. Skorbuti, mida siiamaani põhjamere reisijate pääsmata haiguseks peeti, oli Nansen minema peletanud, sellega, et toitu wälja walis ja laewameeste elukorra hääle järjele seadis.

Et seltskond kaks aasta Jää-meres oli õnnelikult mööda saatnud, selle mälestuseks peeti Jaanipäewal jälle pidu. Lugejale näib wast nii olewat, nagu ei oleks meie reisijad muud teha tahtnud kui

piduſid pidada. Lugu 'pole aga juſt nõnda. Pidude wahelisteſt ühetaolisteſt päewadeſt ei ole iſeäraliſt teatada, ning nukra meele peletamiſeks ja waimu ergutamiſeks oliwad wahete wahel peetud pidud wäga tarwiliſed. Põletati ſiis jääkünkal ſuurt Jaani tuld, pandi wõiduſõudmine toime ja anti näite-etenduſi, kus Scott-Hanſen eneſe puuſõega neegriks maskeeris ning Amundſen ja Petterſen etenduſt täiendaſiwad. Nordahl pidas pidukõne, kõige lõpuks tuli tants.

Sel ſuwel ſigineſiwad laewa ümber üsna lähedale ſuured rennid, mida minewal aastal ei olnud. Seniste nähtuste järele oli ſuurte rendide ilmumine hää märk, ning kõik ootaſiwad igatſuſega, mis ſügiſe ja talw pidi tooma.

Et kõigile, ka kõige pahemale juhtumiſele, walmis olla, tarwitati ſuwel kõike jõudu ſelleks, et hulk kelkuſid, kajakid ja uiskuſid walmistada, telkiſid ja moonakottiſid korda ſeada, mida jäärändamiſel tarwitataſe.

Laewa ümber olew jää näis warsti nagu mõni laewaehituspaik olewat, ſäält kostis ſaagide ja höölite häält, kirweste ja waſarate paukumiſt. Kui tamme-tüwid otſa ſaiwad, wõeti enne nimetatud petroleumi-paat kooſt ära ja tarwitati tema materjal mõneſugusteks aſjadeks.

Pääle lahtiste rendide tegi laewameestele weel

see nähtus muret, et „Fram“ minewa sügistel rõhumistel wett sisse oli wõtnud.

Pragu ei olnud küll nii tähelpanemise wäärt, et see just muret oleks wõinud teha, aga et laewa nina kõrgemal seisis, kogus wesi taha masinaruumi. Sääl pandi siis pump käima ja tõsteti wesi wälja. Sel korral ei olnud küll enam hädaohtu karta, aga pragu näitas ometi, et „Fram“ hoolimata oma kõige kindlamast ehitusest jääga wõideldes kahju oli saanud. Päälegi ei suutnud mehed üles leida, kus pragu õieti oli, et seda oleks parandada wõidud. Niisama oli ette teadmata, kudas lugu suuremate jäärõhumiste korral läheb.

Niisugusel asjaseisukorral ei olnud muud teha, kui kõige jõuuga julgesti tulewikule wastu astuda.

Et lootust oli kindlast jääst wälja pääseda ja masinat jälle tarwitada wõida, wõeti see koost ära, waadati iga jagu hoolega järele, puhastati, õlitati ja pandi jälle kokku, et iga silmapilk seda tarwitada oleks. Sedasama tehti ka elektri-patareiga.

Laewa ümber rendides tuliwad sagedasti merehobused ja hülged nähtawale. Mehed raiskasiwad merehobuste pääle mõndagi pauku asjata, kuni kahju läbi targaks saiwad, et niisuguste elukate surmamiseks püssikuul wähene on. Taheti siis tuuradega katsuda. Suur püügipaat lasti rennis wette; Blessing istus taha püssiga, Hendriksen oli tuuraga eesotsas. Aga wiskamise kauguseni ei

olnud wõimalik jõuda, selleks oliwad loomad liiga arad.

Ülepää läks aga aeg kõiksugu hariliste töödega ja mõne ootamatalt juhtuwa talitusega kiiresti edasi. Ootamata talitust oli Nordahlil ühel päewal jää-termomeetritega, mis jää sisse oliwad külmetanud. Siin pidi kawalust ja ettewaatust tarwitatama. Ta täitis augud koreda soolaga ja sai päewa jooksul kaks päälmist termomeetrit kätte. Et ka kolmat, kõige sügawamal olewat riista kätte saada, riputas ta augu ümber tahma ja tuhka, et päikene rohkem sulataks. Suure ettewaatuse ja kauase kannatusega läks tal wiimaks korda termomeetrit wigata wälja wõtta.

Igaühel oli oma harilik töö. Nordahl wõttis nüüd kõõgitalituse oma pääle, Bentsen hakkas kelkudele puust alumisi taldasid tegema, sest sula lumega libiseb puu paremini kui teras wõi aluminium. Petterseni walmistas oma wäljamõtlemise järele merehobuste püüdmiseks iselaadi tuurasid, ning sepitses kelkude tarwis naelu. Materjaliks oli tal terastraat, mida keeduriista „Primuse“ pääl punaseks tegi.

Kuna teised Petterseni tuurade walmissaamist ootasiwad, oli neil hülgete püüdmisega pisut rohkem õnne. Küll oliwad hülgedgi arad, aga nad saiwad neid ometi paar tükki kätte, nii et nüüd suhkarite ja sissetehtud toitude wahel pisut ka wärsket liha

oli wõtta. Kodumaal ei oleks wist küll hülgeliha kõige maitswamate sõõkide hulka arwatud, siin oleks aga kodumaalastel huwitaw olnud waadata, kui ahnelt mehed esimest korda hülge küpsise kallale asusiwad.

Juuli 31. päewal järel uurides nägiwad, et nad Jaanipäewast saadik jälle 4 minutit tagasi oliwad aetud. Selle juurde oli weel ilm halb, wihmasadu lume lortsiga ja lumetuisk.

Jääpank laewa ümber pudenes ikka wähemaks ja laew hakkas juba ennast ühes jääga pöörama. Näis, nagu oleks talw tulemas. Talwe ootus ühes sellega, et halwa jää pärast laewalaelt kaugemale ei pääsnud, tegi meeste tuju halwemaks.

Õnn oli weel, et asjaolud nii palju tööd tõiwad, mispärast mõttemõlgutamiseks aega üle ei jäänud. Kui suured paadid jääle oliwad wiidud, tuli kõiswärgi kätte kord, et laew jäärõhumiste korral seda wõrt kergem oleks. Palju muidgi asju, nagu kelgud, kajakid, moona jne. wiidi laewast wälja ja kinnitati suure jääkünka pääle, ning muid talitusi tehti suure hoole ja ettewaatusega. Igaks juhtumiseks pidi aga ka „Frami“ pääle osa moona ja tarbeasju jääma, umbes sama palju kui jääl oli. Kummagi osaga wõis wähemalt 70 päewa läbi saada, ja asja otstarbe oli loomulikult see, et kui üks osa hukka juhtuks saama, teine nendele alles jääks.

Kakskümmend kolm kuud oli nende kallis „Fram“ jää sees nagu „kuiwas tokas“ kinni seisnud. Asjal oli üks halb külg. Wiimaseſt röhumiseſt saadik minewal ſügiſel, kus jää ſuure hooga tüüri poolt laeroa pääle tungis, oli laew natukeſe upakile läinud ja nönda seisma jäänud. Nüüd wöib kergesti arwata, kui halb meestel oli wildaka laewa pääl asuda. Üle lae käies pidiwad nad ikka „meremehe könnakut“ tegema. Loomulikult oli see ka töö juures suureks takistuseks; midagi ei wöinud käeſt ära panna, kartmata, et see maha libiseb. Winkel, milles laew wiltu seisis, oli 6½ graadi. 9. augustil ſündis ſelle pooleſt niiſugune muudatus, et laew teiſipidi wiltu langes.

Nimelt rebenes suur jääpank, mille pääl laew seisis, tüüri poolt laewa ääreſt pooleks, ja laew langes oma kõrge jää-aluſe päält tagaſi. Nendele, kes jää pääl seisiwad, oli see elustas silmapilk, et „Fram“, kes nii kaua nagu surnud kogu paigal oli seisnud, jälle liikuma hakkas. Laewal olijatele kostis see nii, nagu tõmbaks ta kergemalt hinge, et ta nüüd jääköidikuid maha raputada ja wabalt edaſi ujuda tohib.

Tüüri pool oli nüüd lahtine weſi. Aga eeſt poolt seisiwad nad ikka jääs kinni. Wildakus oli nüüd teiſipidi, aga mitte nii halwasti kui enne. Näis, nagu oleks neid jäähiiglane parema käega

lahti laſknud, pahemaga aga uuesti kinni kahmanud, et nõnda kuni wiimaſe otſani hoida.

Hakkaſiwad ſelle päraſt aru pidama, kudawiiſi ſeiſukorda ſaaks parandada, ning wõtſiwad nõuuks ſeda püſſirohu laenguga katſuda. Tehti kolme kilogrammine laeng ja pandi laewa nina lähedale jää ſiſſe. Scott-Hanſen ſõitis parwega wälja ja ſüütas elektri-patareiga laengu põlema. Pauk oli mehine, weſi ja jäätükid lendaſiwad taewa alla, aga „Fram'ile“ ei tulnud meeldegi liikuda.

Kõik naerſiwad ſeda nähes, teadſiwad nad ju, et ſelleks teiſtſuguſeid kuuliſid tarwis läks. Juba hakkaſiwad nad teiſeks päewaks ette walmiſtama, et tugewamat laengut panna, kui korraga taſaſt kahinat kuulſiwad, mis wähehaawal kangemaks läks. Scott-Hanſen ja Petterſen, kes parwe pääl jää ääres elektri juhitraati ära wõtſiwad, pidiwad üle pää kaela pagema panema, ſeſt jää oli kärinal lõhkenud; teine hiiglaſe käſi oli ſamuti lahti, ja „Fram“ wõis kuninglikult ja wabalt wees liikuda.

Tore waade, laewa kaua aja tagant jälle wees wastu peegeldawat näha! Kõik mehed oliwad rõõmſad nagu poiſikeſed, kes kewadel ſula ilmaga oma laewakeſi weelombi pääl ujuda laſewad. Kohe oli elawat tegewuſt kõite ja jääankrute ülesotſimiſega, et laewa kinnitada.

Samaſe looduſemäſſu ajal oli laewameeste tarbeasjade keskel ſuur segadus tõusnud, mis nüüd

lahtiste jääpankade pääl ühed siia teised sinna ujusiwad. Tegemist oli küllalt, et koike koos hoida ja abiladu jääkünkalt ära tuua, aga „Frami“ wabastamise rõõm oli nii suur ja üleüldine, et koik tööd rõõmuga ja naljatustega korda saadeti.

Niisugune on inimeste loomus. Paar päewa halba ilma wõi petetud lootus wooluste kohta tegiwad meeste meeled üsna nukraks. Niisuguse juhtumise juures aga, nagu ülemal jutustatud, kadus aga mure-udu ja koik paistis heledas päewawalguses.

Ja see oli hää. Sest see oli esimeseks märgiks, mis neid wiimaks edasi ja kojupoole pidi wiima.

Talw, mis nüüd tulemas, oli kolmas põhjanaba-mere reisil. Soe täitis mehi suurema kartusega, kui kaks eelmist seda oliwad teinud. Neil oli tundmus, nagu peaks sel talwel enam marusid, suuremaid hädaohtusid, kangemaid rõhumisi, üleüldse raskem wõitlus tulema. Muidu arwati kaunis kindlasti, et lääne pool lähedal maa pidi olema, kui nad ka ei teadnud, kui kaugele see põhja poole ulatas. Arwatawasti oli aga see maa hiigla gletsheriga kaetud. Loodeti, et maa wast juba mööda on, sest oleks „Frami“ talweöö pimeduse sinna wastu pigistatud, siis oleks ta hoolimata oma kindlast ehitusewiisist, hukka pidanud minema.

Aga isegi kui nad niisugusest randa minemisest pidiwad pääsma, ei olnud lootus „Frami“ wastu-

pidamise pääle selleſt saadik, kui ta wett sisse laskma hakkas, mitte enam nii kaljukindel kui enne; päälegi, kui ta jääſt lahti pääsmiseſt saadik weel enam wett sisse wõttis. Esmalt arwati, et pragu pääl pool wett on, nüüd näis ta kindlasti kuſagil põhja secs olewat.

Mõnda pidi asjad korras hoitama, et sel silmapilgul, kui märgid näitawad, walmis wõis olla laewaſt lahkuma. Juba 14. augustil oli igal mehel oma kott laewalael tarbeasju täis pandud. Kelgud, uiſud, uiſukepid, lumeſaapad, karupiigid ja palju muud — kõik seisiwad walmis. Wäljas jää pääl seisiwad kaks suurt paati ja kaks wähemat, osalt et elupaiga aſet täita, osalt et laewa wõimalikult kergitada, seſt et „Fram“ oma söe- ja moona tagawaraga ikka weel wäga sügawal käis.

Enne kui kõik walmis seatud oleks, oli waja moonaladu põhjalikult korraldada. Selle kallal kulus mitu päewa töötada. Kõik, mis laewa pääl kotiks wõi annmaks sündis, aeti süsi täis ja wiidi jää pääle. Ja et wõimalikult palju riistu saada, puistati õli, sool, traan ja muud sarnaſed asjad kastidesse ja sahtlitesse.

Nagu öeldud, oli neil eesolewa talwe kohta iseäraliſi kartuſi. Seſt mitte ainult wäliſed hädaohud ei olnud ähwardamas. Kui ka wäljaſt midagi ei juhtuks, siisgi oli kahtlane, kas nad wõimalikult kõigeks talweks ergaks suudawad jääda. Jah kui

nad oleksiwad teadnud, et see just wiimane talw on, ja nad siis koju pääsewad, kui see mööda jõuab! Seda nad ei teadnud; lõbusatel tundidel lootsiwad, kurwematel kahtlesiwad. Kes ise kaks põhjanaba-ööd läbi elanud, teab missuguse tundmusega kolmandale wastu mindakse.

Töö — tegewus käele ja pääle! See oli ikka kõige parem rohi kurbade mõtete wastu. Ja õnneks oli neil tööd küllalt. Hiljem, kui kõik päris töö joones oli, läks asi palju halwemaks.

Päratu jääküngas, mis laewa lahtipääsmisest saadik üsna nende lähedal seisis, andis Scott-Hansenile ja Nordahlile palju tööd. 14. augustil oliwad nad ametis mürakale kaht wee-alust miini alla panemas, kumbgi 8 prisma lõhkumise-puuwillaga. Kui uus jää ümberringi lahti oli raiutud, seati miinid jäämäe alla. Nüüd pidi paugatus tulema. Kõik seisiwad laewalael plahwatust ootamas, Swerdrup ja Blessing hoidsiwad päewapildi aparatid wa'mis, et suurepäralisest plahwatusest pilti teha.

Nordahl saatis elektri-wooluse. Kõik ootasiwad ilmkärakat, aga — oh häda! sündis ainult wilets krõps, nagu waewasest pistolist, ilma et jääle midagi oleks sündinud.

Miinisid uuesti wälja wõttes selgus, et ainult tong oli lahti läinud, ilma laskmise-puuwilla pääle mõjumata, sest et wesi sisse oli tunginud ja selle ära oli rikkunud. Selsimehed naersiwad neid

nemad ei hoolinud aga ühtigi, waid tahtsiwad teisel päewal jälle katset teha.

Tuli teine päew. Nad paniwad ühele miinile 11 prismat laskmise-puuwillu. Ja et eilast äparduft ei juhtuks, pistsiwad terwe kupatuse weekindlasse kotti ja süütasiwad põlema.

Selle mõju oli suurepärane. Käis niisugune raksatus nagu hulga suurtükkide ühine pauk kuninga sündimisepäewal. Peaaegu kolm neljandikku jäämäest oli purustatud ja ümberkaudsed künkad löhkenud. Teine laeng ei läinud süütetoru wea pärast lahti.

Tehti weel mõned laskmise katsed, ning ülepää andis miinide seadmine ja kohendamine palju tööd. Esmalt peab jää alla nööri tõmbama, selleks jääle hulga aukusid sisse raiuma ja ümber pankade käima. Siis tõmmatakse miinid nööriga parajale paigale, pandakse mõlemast otsast kinni, ja siis tulewad elektri-patareid kõige sellega, mis nende juurde käib.

Wiimast, kuueteistkümnendat katset tegiwad nad 12 prismase laskmise-puuwillaga. Ka see ei plahwatanud, mispärast uued süütetorud pandi ja mõeldi: Tulewal korral läheb paremini.

Aga teisel päewal oli waja millegi muu pääle mõtelda. Hommiku kell 8 ajal, kui suurem jagu mehi weel puhkas, äratati neid hüüdega: Jäämägi on löhkenud! Paatidele appi!

See oli nimelt see jäämägi, kuhu pääle mehed

siis, kui „Fram“ liikuma pääsis, oma waranduse „warjule“ oliwad wiinud. Eelmiste päewade marud tegiwad ta üsna pisukeseks, ning äparduft oli karta.

Wahimehe hüüe mõjus nii, et kõik silmapilk riides oliwad. Kõik teadsiwad, mis kaalu pääl seisis, iseäranis kui suur laewapaat kaduma oleks läinud. Ühelgi ei kulunud enam kui kaks minutit riidesse panemiseks ja laewalaele minemiseks. Riidessepanek oli küll selle järele, aga üksgi soldat ei täida ka kutsekäsku kiiremini.

Jää oli mitmest paigast lõhkenud, ka suure paadi alt, mis küll kaunis kõrge künka otsas seisis. Pilkasest pimedast ja halwast hommikust hoolimata pidiwad nad oma asju teise kindlamasse kohta wiima. Niisuguseid kohte ei olnud ka enam palju. Terwe jääwäli näis ikka kardetawamaks minewat. Kuid ka see kord suutsiwad nad oma asju päästa.

Ühtlasi oli jäärõhumine alanud. „Frami“ all olew pank lõhkes mitmest kohast, ja kokkusurumisel kerkis laew mitu korda kõrgele, nagu aga warsti, kui jää järele andis.

Ühelt pangalt teisele karates päästsiwad Scott-Hansen ja Nordahl suure waewaga miinide tarwitused ära. Pea oliwad kõik mehed jäätükkidel kõndimise kunstis kaunis kaugele jõudnud.

Lõunaks jäi jäärõhumine wähemaks, algas aga kell 2 ajal uuesti kangemalt. Kõige õõ tõukas

jää wastu laewa põhja, nagu oleks laew weealuse kari otsa juhtunud. Ettewaatuse pärast seati pumbad walmis.

Waheajal langes baromeeter ükslugu ja tuul läks kangemaks, kuid puhus ikka üheſt ja selleſt samaſt küljeſt, kuſt seda juſt soowida ei olnud. 20. augustil tõusis maru, mis mõnesuguſt kahju tegi. Pääle muu wiis ta termomeetri-hoone katuse ära, ja „Fram“ lakkas jääpankade wahel igale poole keerlema. Et mitte selleſt pangaſt, mille pääl moonaladu oli, liig kaugele ei jõutaks, pandi laew kahe köiega jää külge kinni. Jääl wiibiwaid koeri oli hale waadata. Hulgudes kargaſiwad nad ühelt pangalt teiſele, ja alles hilja õhtuks wäſiſiwad nad nõnda ära, et maha heitſiwad. Sügawa lume seeſt paiſtſiwad neil ainult seljad wälja.

20. augustil pidi päikese-warjutus olema, milleſt piſut paistis, aga alguſt ja lõppu ei saanud nad näha. Kuid nii palju paistis ometi, et kronomeetrite kohta otſuſt teha, et nende näitamine õige ajaga üsna ühte läks ja sellega nende uurimiſed kõik õigeks oliwad. 21. aug. oli ilm wäga halb, aga jää pääl pidi siisgi tööd tehtama. Maru hulgus ja wilistas, lumi keeruias wastu nägu. Aga wälja oli waja minna: Scott-Hanſen ja Nordahl meteorologia aparatide pärast ning Hendrikſen üht kotikeſt ära tooma, millega ta Blesſingile kopepodiſid ehk mere-piſielukaid püüdis, kes iſe

wiimasel ajal haiglane oli olnud. Kange tuisu päraſt ei wõinud ſilmi lahtigi teha, ſeſt et lumi nagu miljonite nõeladega ſilmadesſe lõi. Kui nad wiimaks ſuure waewa järel jälle laewa pääl oliwad, nägiwad alles, et nahani märjaks oliwad ſaanud — ja ſeda nii kindlate riietega, nagu nemad kandſiwad: nii ſage ja kange oli tuiſk, et lumi nagu jahu igalt poolt läbi tungis.

„Frami“ ſeiſukoht ei olnud hoolimata kaheſt kõieſt ja jääankruſt ikkagi weel hää. Mõni päew hiljem hakkaſiwad ſelle päraſt kõik mehed tööle, laewa ühe jäälahe ſisſe kindla jää äärde nihutama. Õnnetuſeks kattis lahte nii paks jää, mis juba inimeſt kandis. Mõneſuguste abinõudega ning jääd eeſt ära raiudes nihkus laew ometi edaſi, nii et õhtuks juba tükk maad oli ära weetud. Teiſel päewal jatkati tööd agaraſti, kuna ſaagidega jääd eeſt ära lõigati. Juba lõuna ajal ſeiſis „Fram“ lahes kolme jääankruga kinni pandud, kuna kitſas riba uut jääd tema ja kindla jää wahel oli.

Kange tuulega läks 4. ſeptembri ööſel üks jääankur lahti ja „Fram“ hakkas tagaſi nihkuma, mispäraſt mehed kohe pidiwad appi kargama. Selle järele hakati mõneſuguſeid asju, mis weel endiſes ladupaigas oliwad, uude kohta kandma. Ka hülgepüüdi paat ja ſepipada tuliwad teiſe kohta kanda, mis mitmeks päewaks tööd andis. Kui ümber-

kandmine möödas oli, wõttis igaüks jälle oma harilise töö käsile.

Nagu nimetatud, oliwad wanemad koerad jää pääl. Nüüd lasti ühel päewal ka noored koerad wälja, kelle järele Mogstad waatas. Aga see ümberkolimine 'polnud neile meele järele. Nad saiwad märjaks ja porised ning kahele tuliwad krambid, nii et Mogstadil küllalt talitamist oli, enne kui neid jälle laewa pääle aitas. Paar tükki wiidi salongi ja teised pandi soojade waipade pääl kastide sisse, kus nad aegamööda toibusiwad. Pääle lõunat soendati wett, ning Swerdrup ja Mogstad pesiwad kõik noored koerad puhtaks ja paniwad neid kotti saepuru sisse kuiwama. Pärast kanti neid teise kotiga jää pääle, kuhu esitrepi warjukatusest uus hurtsik oli walmistatud ja hööwlilaastudest soe ase tehtud.

Teisel päewal laskis neid Mogstad jälle lahti; seda nähtust maksis õige waadata! Kõik oliwad hiilgawad puhtad ja ilusad, et waewalt ära wõis tunda. Ja kui erguks nad oliwad läinud. Nad hüppasiwad ja kargasiwad kui pööraseb. Mõni sulpsatas ka renni sisse wette, sai aga ikka oma abiga wälja, ning külm pesemine ei näinud sooja järele midagi paha tegema.

Muidu läks laewa pääl elu endist soodu edasi. Igaüks tegi oma tööd, ja ikka oli kõigil küllalt talitada. Millest aga pea kõik tahtsiwad

wabad olla, oli köögitöö. Mõned ei suutnud selle talitusega sugugi leppida, ning sagedasti tuli köögitöö päraſt nääklemiſi ja hõõrumiſi ette. Ainult üks tundis ennaſt köögis nagu kodus olewat: Lars Petterſen. Sellepäraſt rõõmustaſiwad kõik, kui temaga wabatahtliſe leppimiſega maha tehti, et tema üksi köögi oma hooleks wõtab. Kuna mõne teiſe talitus köögis ühtgi kritikat ei kannatannd, ja ta ſiisgi weel abiliſt nõudis, arwas Petterſen, et ta asjaga üksipäini joonde saab. Wabal ajal tahtis ta weel teistelegi appi tulla, kui midagi teha oli. Ja tema auuks pidi tunnistatama, et ta sugugi ei kiidelnud. Ilma teiste abita seadis ta köögis parema korra jalule, kui sääl enne ialgi oli olnud, ning söögid maitseſiwad hästi. Kõige parem oli aga, et nüüd enam tülitsemiſeks põhjuſt 'polnud.

Augusti lõpul pööras tuul wiimaks ometi ja oli neile mõnda aega soowitaw. 12. septembril wõetud uurimine tõendas, et nad 85. laiuſekraadiſt üle minemiſe pidu wõiſiwad pühitſeda. See oli hää edaſijõudmine 14 päewa kohta. Meeste meeled, mis halbade juhtumiste ja wastaste tuulte päraſt üsna hääd ei olnud, läksiwad ülirõõmſaks. Asjaolude mõjul oliwad kõik oma tundmuſi wälispidi awaldama hakanud. Ainukene, kes wälispidi ikka üheks ja seks samaks jäi, oli kapten Swerdrup. Tema oli alati üheſugune rahulik, lahke ja tähelpanija mees. Näis, nagu ei oleks misgi aſi teda

iseäranis erutada suutnud. Kas temaga lugu tõesti nõnda oli, wõi oskas ka nii eneſe üle walitſeda, et teiſed tema tundmusteſt aru ei saanud, kes ſeda teab. Igapidi oli aga tema rahuline meel imeſtamiſe wäärt.

14. ſeptembril kadus ööſine päikeſe paiſtmine. Weel kaks, kolm nädalit, ja ſiis ei olnud teda enam päewa ajalgi näha. Nii kaugel põhja pool, kui laewamehed nüüd wiibiſiwad, tõuſeb päikene, kui ta ilmuma hakkab, kiiresti kõrgele, kui ta aga ſügiſel kaduma hakkab, ſiis langeb ſamuti kiiresti madalamale.

Nõnda ſeiſis juba pikk talweöö ukſe ees ja küſis, kas laewamehed walmis on teda wastu wõtma. Midagi polnud parata. Päälegi oliwad nad wabalt endid põhjanaba koledusteſſe andnud ja pidiwad nüüd kui mehed kõigile raskustele wastu astuma.

Järgmiſtel päewadel oli Scott-Hanſenil ja Nordahlil rasket tööd. Alaline jääliikumine oli uurimiſe-hoone uue jäätüki pääl ära rikkunud; waja oli uut ehitada. Kõiki peeneid inſtrumentiſid ei wõinud laewa pääle tuua. Sääl oli wäga palju rauda, mis nende pääle oleks mõjunud.

Mõlemad hakkaſiwad agarasti pääle jääpankadeſt kindlat korraliſt hoonet ehitama. Scott-Hanſen pidi ehituſemeiſter olema ja Nordahl materjali kätte muretſema. Wiimane ei olnud ſugugi kerge töö. Jääpangad, mida müürideks tarwitada wõis, oliwad

kaunis kaugel ühe jäämäe ümber laiali. Sääl pidi neid Nordahl kirwega parajaks raiuma, siis kelgu pääle laduma ja seitsme koeraga ehitusepaigale wedama. Need olliwad kõige halwemad weoloomad, mis ta elades näinud. Et neid sellele tööle ei olnud harjutatud, tahtsiwad nad ennem kõike muud teha kui wedada. Nad hakkasiwad kelgu ees purelema ja heitsiwad wiimaks kohuli maha. Siis 'polnud wiimaks muud teha kui piitsutama hakata. Kui Nordahl ju mitu päewa koertega oli talitanud, tuli talle kapten Swerdrup, ning päraft Hendriksen, Juell ja Bentsen appi. Et aga jääkiwimurru teele pragu üle tekkinud, pidi teiselt poolt pragu pankasid otsitama. Aga lugu läks ikka pahemaks. Ka muel teel oli lõhe, ja paari käigu järel nähti, et waja on pangad esmalt üle renni kanda, kui kartma ei pidanud, et kelk kõige koertega wette wõib sulpsatada. Hendriksen kandis jääpanku nii et higi tilkus, ja ka teised neljakesti tegiwad agarasti tööd. Aga nõnda saadi ka hoone wiimaks walmis. Mehed paniwad hoone katusele Norra lipu lehwima ja hüüdsiwad ehitusemeistrile ja ta abilisele „elagu", mida ka koerte kohta, nende kangekaelsusest hoolimata, arwati, ehk küll wiimased wist meeste suurmeelsusest aru ei saanud.

Üks töö, mis iga päew palju tüli tegi, oli masinaruumist wee wäljapumpamine, mis sala prao läbi sinna sisse tungis. Selleks tarwitati tuha-

kühwlit ja ämbrit, kuna Amundsen all wee sisse tõstis ja kaks meest üles winnasiwad. Selle kallal oli hommiku kell wiiest kuni õhtuni talitada, mis näitas, et wett palju sisse tungis.

Septembri-kuu 22. oli tähtis päew; kaks aastat sai mööda, kui nad jää sisse kinni jäiwad. Sel päewal uuris Scott-Hansen wälja, et nad 85° 2′ põhjalaiuse ja 82° 5′ idapikkuse all wiibisiwad. Mõlemad jnhtumised andsiwad pidustuseks põhjust. Kõige õhtu oliwad mehed ametis sirkliga kaardi päält wälja mõõtmas, kui kaugele neid selle kahe aasta jooksul oli aetud. Järelduseb ei olnud just rõõmustawad, kui tähele pandi, palju aega neil selleks ära oli kulunud, ja weel wähem siis, kui seda maad waadati, mis weel eespool seisis. Ainus asi, mille pääle toetada wõis, oli lootus, et suwel wast aurumasinat saab tarwitada, see on kui nad suure renni sisse juhtuksiwad, mis nende teega peri oleks. Muidu pidi senise edasijõudmise järele arwama, et weel kaks wõi kolm aastat ära kulub, enne kui nad oma wangistusest pääsewad.

Kõige suuremaks kurbtuseks oli aga „Frami“ pragu. Meeste käsi käis nagu sellel inimesel, kellel haigus kallale on tulemas; ta ei taha uskuda, et tal midagi wiga on, aga kõik märgid tõendawad seda. Ehk nad selleşt praost küll nii wähe kõnelesiwad kui iganes wõimalik, tundis ometi igaüks

loomuſunnil, et mitte ainult tema, waid ka teiſed aina ſelle pääle mõtleſiwad.

Septembri lõpul läks külm 25 graadi käredaks. Selle pärast oli tarwis koertele, kes ilma ulualuſeta oliwad, hurtſikut ehitada. Sedaſama pidi ka ſepipajaga ſündima, kus Peterſenil enam jäärõhumiſeſt ſaadik katuſt pää pääl ei olnud. Selle kallal oli jällegi tublisti tööd. Suurte koerte maja tehti moonakastideſt, mida üksteiſe pääle laoti ja wahe lumega kinni maeti, noortele koertele tehti ſamaſugune hoone eſiluugi warjukatuſeſt. Hurtſikud pidaſiwad nii hästi sooja, et kui wäljas graadiklaas — 25° C. näitas, ſääl ſees kõigeſt 7 graadi külma oli,

Sepikoja tegi Peterſen samuti walmis, nagu warem uurimiſehoonega oli ſündinud. Tema oli wäga uhke oma ehituſe üle, kui ſee walmis ſai, ja rõõmustas kangesti, et nüüd jälle katuſe all wõis töötada. Ta nimetas ſeda „Nabajää ſepipajaks ja maſinawabrikuks“ ja laskis ſelle ſuurepäraliſe nime päratuma nimelaua pääle maalida ja oma hoone uksе pääle kinnitada.

6. oktobril paistis päikene wiimaſt korda ja talweöö algas. Pimeduſeaja kõige pahema waenlaſe wastu abinõuuſid otſides ühendaſiwad Amundſen ja Nordahl endid kirjalikka mõttewahetuſi mõneſuguste küſimuste üle awaldama. Kirjad koguti ühte raamatuſſe, mida teine nendeſt alal hoidis. Haru-

tamise aineks oli ka nende sõidu võrdlemine endiste põhjamere rändajate reisidega. Selle juures järeldasiwad nad järgmist:

„Üksgi seltskond ei ole nii kaua maast ja teistest inimestest lahus olnud. Üksgi ei ole nii kaua ilma wärske toiduta jäänud ja nii pikka nabaööd läbi elanud kui meie.

„Aga selle juures ei ole kellelgi paremat walmistamist, paremat terwise seisu ja wähem waewa olnud ja keegi ole nii kaugele põhja poole tunginud kui meie, ega niisuguseid teadusluśi tähelpanekuid teinud."

Amundsen ja Nordahl wahetasiwad sarnaseid kirjasid kuni hilja talweni, mis neil nukruse tundidel suureks abiks oli. Ikka selgemaks sai, et waimline huwitus nukra meele tõrjumiseks wäga hää on, mida edespidisedgi põhjanaba reisijad tähele wõiwad panna.

7. oktobril leidis Jacobsen uisujooksul ühe ajupuu tüwi, mida ta Swerdrupi abil kelguga laewa juurde tõi. Tüwi oli 2½ meetrit pikk ja nähtawasti Lena jõe suult pärit. Kõigiti oli see tähtis leidus. 19. oktobril oliwad nad uurimisel 85° 45′ põhjalaiuse all, külma 29° C. Sel ajal oli ju halwem töö tehtud, ja kui midagi iseäralist ei juhtunud, siis tarwitati aega uisujooksmiseks, et keha liigutada ja söögiisu äratada, wõi wähemalt päewa mööda saata ja meelt lahutada.

Köikſugu riideid oli laewameestel küllalt, ainult kinnasteſt tuli puudus. Mis kodunt kaasa wõetud, olewad ammugi purud, ja nad ei teadnud muud nõuu, kui wanadeſt püksteſt ja muuſt ſarnaſeſt materjaliſt uuſi teha katſuda. Kuid warsti ſelgus, et kange külmaga niiſuguſeid kindaid ei wõinud tarwitada. Tööd tehes kõlbaſiwad nad weel wähegi, ja ſiis pandi neid ka kätte. Aga uiſujookſude ja käikude tarwis õmmeldi hundinahaſt labakindad, mida nõnda iſelaadi jalutus-kinnasteks tuli pidada.

Oktobri 24-dal hakkas jää rahutuks ſaama. Laewa nina poole ſündis warsti ſuur pragu, mille päraſt hulk asju jälle teiſe paika pidi kantama. Liikumine kestis ka järgmistel päewadel edaſi; mitu lõhet tekkis juurde ning ajuti tuli laewa lähedal kangeid rõhumiſi ette. Need 'polnud küll nii kanged, et waja oleks olnud jää pääle põgeneda, aga laewamehed hoidſiwad oma asjad kõik käepäraſt ja pidaſiwad jääd ükslugu ſilmas. Wiimaks ajas tuul jääpangad liikuma ning rõhumine lõppes aegamööda ära.

Nowembri-kuu tuli kätte ja temaga algaſiwad lumemarud. 11-dal oli tuul lõuna-kaguſt ja puhus niiſuguſe kiirusega, mis peaaegu 15 meetrit ſekundis oli. Sääl juures näitas graadiklaas 38 graadi alla nulli. Kole päew! Muuſika, mis mehi hommikul äratas, oli maru hulgumine, kohin ja wilistamine laewa köites, ja kui keegi pää ſalongi ukſeſt

wälja pistis, siis löi niisugune lumetuisk wastu silmi, et hing kinni jäi ja ukse kinnipanemisega päris häda oli. Oli, nõnda ütelda, niisugune ilm, mil koeragi ukse taha ei aeta. Aga nende koertel ei näinud see nii „koerailm“ olewatgi. Nad oliwad nagu ennegi lagedal jääl, ega mõtelnudgi hurtsikusse katuse alla pugeda, waid pikutasiwad lume pääl. Warsti oli neid ka lumi kinni tuisanud, nii et ainult päid, nagu walgete õõmütsidega kaetud, wälja nähti wahtiwat.

„Frami“ mehed wiibisiwad ka ettewaatlikult kõige päewa laewas, ainult need, kelle kohus oli meteorologia instrumentisid ära lugeda, pidiwad wälja minema ja waatama, kas see korda läheb. Ka nende nahkset ülikonnad ei andnud nüüd tuule ja tuisu wastu warju. Nad leidsiwad wärgid, mis jää pääle oliwad tehtud, lume alla maetud olewat, ning palju waewa kulus, enne kui instrumendid üles leidsiwad. Järgmisel päewal oli tükk tööd teha, enne kui kõik asjad lumehangest kätte saadi. Hundinahksetest kinnastest oli sääl juures suur kasu. Need oliwad siis esimest korda käes ning täitsiwad oma kohust ülihästi.

Nüüd aeti neid ükshlugu lääne poole, ning warsti wõisiwad nad loota, et 60. pikkusegraad juba seljataga on. See lähendas siis umbes samapalju, kui et nad terwest tundmata nabamerest Une-Siberi saarte ja Franz-Josephi-maa wahel läbi

on aetud. Nad sotasiwad seda sündmust tõsise igatsusega. See 'polnud ju wähem, kui et nende ülesanne täidetud oli ja edespidi ainult seda pidiwad püüdma, kuidas jääst wälja pääseda ja siis koju poole tüürida. Ja kui 60 graad möödas, oleks sellel mõttel juba palju wõidetud. Sest siis olekſiwad nad tuttawates wetes, kuſt teised enne neidgi õnnelikult tagasi tulnud.

Aegamööda ilmus, et pea see, pea teine seltskonna liige üsna terwe ei olnud, lühedalt, et terwise seisukord enam nii hää 'polnud kui waremalt. Selle põhjuseks wõis kahtlemata liikumise puudust pidada. Äkiline seisma jäämine hoolsa, raske töö järele mõjus halwasti, kuna tegewuseta olek ja liikumise puudus wabas õhus muidugi terwise päale käiwad. Kapten Swerdrup pidi selle pärast „käskima", et iga mees päewas wähemalt kaks tundi uiskudega jooksmas peab käima. Et kaugemad käigud pimeduse pärast soowitawad ei olnud, wõeti neid liigutusi jalutuskäikude näol laewa lähedal ette.

Mitu päewa oliwad paksud kumepilwed taewast katnud ja paiga uurimise wõimataks teinud. Alles 27. nowembril oli taewas jälle nii selge, et uurimisi wõis ette wõtta. Wäljarehkendus tegi meestele suurt rõõmu, sest nende kootus 60. graadist üle mineku kohta oli juba täide läinud. Nad oliwad parajasti 85° 29′ põhjalaiuse ja 57° 41′ idapikkuse all. Ei ole waja nimetadagi, et seda

teatust tõsise rõõmuhüüdega wastu wõeti. Läinud aastate jookšul, mil nende tujud jää ja tuule järele käisiwad, ei olnud nende meeled weel kordagi nii rõõmšad.

Oli juba palju aega mööda, kui laewamehed pidustusteks enam tungi ei tundnud. Kuna nad enne kõikide šündimisepäiwi korralikult pühitsesiwad, laskšiwad 29. septembril Blessingi šündimisepäewa waikides mööda. Ainult šöök oli sel päewal wähe parem. Ei Blessing ise ega ka teised 'polnud õige hääl tuulel. Nad olekšiwad endid šundima pidanud, kui pidulikku nägu olekšiwad näidata tahtnud. Pišut paremas tujus oliwad nad kapten Swerdrupi šündimisepäewal, 31. oktobril. Nad oliwad parajasti jäärõhumisešt õnnelikult pääšnud, ja hää tuul puhus. Niisugune aši teeb ikka hääd meelt. Seda õhtut pühitseti laulu, muušika ja kaardimänguga.

Aga et nad nüüd 60. pikkusegraadist lääne poole oliwad jõudnud, see oli palju tähtšam. Seda juhtumist pidi hiilgawalt pühitsetama. Nad ei wõinud küll maad näha, ei wõinud ka näha lootagi; aga arwamise järele pidiwad nad Kap Fligely'št Franz-Josephi-maa põhja-tipus mööda läinud ja sellešt nüüd 350 kuni 400 kilomeetrit kaugel olema.

Scott-Hansen, Amundsen ja Nordahl pidiwad nagu ennegi pidukomiteeks kokku heitma. 28. nowembril tõusiwad nad warakult üles, et kõike korraldada. Salong ehiti lippudega ära. „Frami"

standart ühes Norra riigilipuga pandi ainupaigale, teised lipud leidsiwad kõrwalistel seintel aset.

Siis äratati teised mehed suurtüki laskmise ja oreli muusikaga üles. Ka Pettersen oli aegsasti jalul ja wõis suuruseks wärskeid kookisid pakkuda.

Kõik töö, maha arwatud meteorologia äraluge-mised ja köögi talitused, seisis sel päewal. Kell 1 ajal oli suur pidusöök, õhtul anti mõnesuguseid mainustusi. Kapten Swerdrup hüüdis sellele päe-wale „elagu.“ Ta pidas ka kõne, milles teistele reisijärelduste pärast õnne soowis ja meelde tuletas, et nemad nüüd haritud ilma piirides wiibiwad, sest samane lainsegraad, mille kohal nad oliwad, käia Habarowast läbi, kus kirikud ja preestrid on. Küll olla nad weel kaugel põhjapool, aga wiimase aja uurimised näidanud, et neid ühes lääne poole jõud-misega ka lõunasse aetakse. Selle pärast wõiwat neil lootust olla lähemal ajal edela poole jääst wälja pääseda. Ta tänas neid kõiki hää korra alalhoidmise eest ja palus pääsmise tundi kannatli-kult oodata.

Aeg kadus oma soodu. Jõulud jõudsiwad pika sammuga ligemale. Kokk hakkas juba kookisid ja muud sarnast küpsetama, aga üleüldse oliwad pidusöögi lootused kehwad. Minewal talwel wõisi-wad nad ometi karu lihaga uhkustada, aga nüüd ei olnud sedagi. Wärsket liha oli aga wäike tüki-kene järel, ja uut saada 'polnud wähematgi lootust.

Nõnda pidiwad nad nii Jõulu ajal kui ka teistel pühadel hariliste sissetehtud toitudega leppima. Iseeneseſt oliwad need wäga hääd ja maitswad, aga et nad nendega juba kaua aega elasiwad, ei tundnud neude suu sissetehtud toidust enam mingit maiku. Kõik toidud arwati üht wiisi maitswat, ja naljakas oli näha, kui wäikeseſt osast tugewad mehed, nagu Hendriksen ja Bentsen, nüüd kõhud täis saiwad. Kodus olekſiwad nad nüsuguſt kaetud lauda nähes, mille ümber siin Jõulu õhtul istusiwad, kahtlemata ütelnud, et see ülihää sõök on — ja wististi oleks sõök ka maitsnud. Aga siin 'polnud selleſt kasu, seſt et nad ju kaks aastat ikka sedasama toitu sõiwad. Hää meelega olekſiwad nad terwe sõögiosa kõige pisema wärske liha tüki wõi kala eest ära andnud. Selle juurde tuli weel raske meel, mis sarnastel pühadhtutel ikka nende pääle tuli, ja piinaw kojuigatsus kellahelina ja jõulupuude pääle mõtlemisega, mis nüüd iseäranis waewa tegi.

Nagu Jõulu õhtu, nõnda läks ka esimene püha mööda. Kõige päewa käisiwad üksteiſtkümmend meeſt tummalt üksteiseſt mööda ning kõneleſiwad ainult kõige tarwiliſemaid sõnu. Kui ütelda, et need kõige igawamad Jõulud oliwad, mis nad iganes läbi elasiwad, siis oleks see weel wähe; need oliwad ühtlasi kõige kurwemad ja tüütawamad pühad. Mehed hakkasiwad üksteiseſt eemale hoidma

ja ükſikult kurbi mõtteid mõlgutama. Ka uurimiſed ei teinud Jõulu tuju paremaks, ſeſt need näitaſiwad, et nad edaſijõudmiſe aſemel tagaſipoole oliwad läinud.

See oli neile jõulukingituſeks. Nõnda tantſiſiwad nende lootuſed ja meeleolu ülesſe ja alla nagu lootſik meremässul. Pea oliwad kõrgel laenteharjal, pea ſügawal weeorus, nii ſügawal, nagu ei pääſeksgi nad ſäält enam üles tõusma.

Uusaasta 1896 oli käes. Selleſt kirjutab Nordahl:

„Mis uusaasta meile toob? Hääd wõi halba, wangiſtuſt wõi wabaduſt? Kes ſeda ette wõib öelda!

„Aga ei! Kui mulle ka oleks lubatud tulewiku katet kergitada ja ette waadata, ja ma näeksin lühikeſt, laia kolmemastiliſt laewa aasta lõpul, nagu tema algulgi, kõrgete jääkogude wahel kinni külmetanud olewat; kui tulewik mulle ſeda pilti näitaks, ja ma eneſele peaksin ütlema, et need mehed, kes puhkamata laewalael edaſi ja tagaſi jooksewad, minu iſe ja minu ſeltſimehed olla . . . Ei, ei! Parem ei taha ma midagi teada, et ometi loota wõiks.

„Igaüks ſaab aru, et nüüd, kui meie oma ülesande õigusega olime ära täitnud — 25. novembril 1895. aastal olime 85° 57,5' põhjalaiuſe all, ning wõib olla, et meie ſamaſel ööl 86. graadiſt üle käiſime — meie igatſus kangemaks oli

läinud jääst lahti pääseda ja laewa nina koju poole pöörata. Selle päraſt läks kahtlus ikka piinlikumaks, kas meie lootuſed ka täide peakſiwad minema.

„Kui ka aasta wiimaſel päewal ühegi meel hää ei olnud — mõned oliwad üsna tuſaſed — ſiis püüdſime ometi aasta wahetuſel piduliſt nägu näidata, kuda ſee wähegi wõimalik. Kell 12 ajal ſoowiſime üksteiſele „õnnelikku uut aastat" ja laſkſime laewakella 12 lüüa. Ime pühalikult kõlaſiwad löögid läbi waikſe õhu.

„Mina läksin laewalaele ſeda pidu ülesannet täitma. Ma tundſin õhuwoolu loode poolt, mis tähendas, et tuul meie kaſuks oli pööranud. Ka ilmamõõtja tõendas ſedaſama. (Ekſituſe eeſt hoidmiteks olgu ſiin wahele öeldud, et me nüüd, kuna meie lõunaſſe koju poole jõuda tahtſime, enam endiſt wiiſi lõuna tuult ei igatſenud, waid praegu põhjatuul meie ſõber oli.)

„Kes ſalongi ſiſſe tormas ſeltſimeeſtele ſeda uueaasta rõõmuſõnumit teatama, ſee olin mina. Wõib aru ſaada, kudas kõikide näod ühe löögiga rõõmſaks muutuſiwad. Kohe hakkas jutuajamine käima, ja meie ſaatſime lõbuſa tunni üheskoos mööda, eſimeſe uuel aastal, kus me kõikſuguſeid tulewiku küſimuſi harutaſime."

Januari-kuu läbi ei olnud laewa pääl pääle kõögitöö ja igapäewaste talituſte muud midagi teha.

Ainult Amundsen oli plekktorbikute kallal ametis, kuhu jäälõhkumise miinid sisse pidiwad pandama, Scott-Hansen täitis torbikuid ja tegi paar katsemiini. Muidu 'polmud mingit huwitust. Paar näitust päewaraamatust annawad selle aja kohta kõige selgemat pilti:

„9. januaril. Ainukene, kellel midagi talitada, on Amundsen, kes rohumiinide kallal ametis. Hendriksen raiub igal hommikul weeaugu lahti, ja on kohe tööle walmis, kui midagi teha. Uudist mitte midagi. Tuul on hää.

„14. januaril. Seesama laisklemise elu, mis eilagi. Swerdrup joonistab lootsikute plaanisid. Scott-Hansen laadib üht Amundseni walmistatud rohumiini ja walmistab kõik ette, et tema mõju 3½ meetri paksuse jää augus proowida. Blessing tegi täna päälelõunat õhu elektri katseid. Täna anti neile Soome kingasid, kes saada tahtsiwad.

„21. januaril. Milleşt ma pean kirjutama. Üks päew läheb mööda nagu teinegi. Needsamad inimesed, samad loomad, samane jääkõrb ümberringi, samased liikumised kõrbes. Sama waim...

„23. januaril. Laastime mööduköit 3000 meetrit merde jooksta; enne lõunat winnati see wälja, aga põhja ei saadud kätte. Enne lõunat uurisiwad Scott-Hansen ja Nordahl paika. Jacobsen kirjutab laewa päewaraamatut, Amundsen talitab miinide kallal. . ."

Sel toonil läheb januari-kuu läbi. Laiskle-miise elu kange töö ja rohke waewanägemise järele sügisel ja talwe algul ei olnud sugugi terwiseks. Kui ju ennegi meeled äritatud ja nukrad olliwad, siis ei wõinud tööta olek tuju sugugi parandada, päälegi et pilkane pime talweöö neude ümber walitses, eemale waatamist takistas ja kahtlust ning nukrust äratas.

Ei tohita unustada: üksteistkümmend meest on üle kaks ja pool aastat iga päew nii ligistikku koos elanud, kui see iganes wõimalik. Taewa ja maa wahel wõis waewalt weel asja olla, milleşt ikka ja ikka ei oleks kõneldud, nii et see juba läilaks läks. Wiimaks lõppis sellega, et igaüks ise jutuajamise järele jättis, ning ka teiste kõnet kannatada ei tahtnud. Jah, selles kooselamises tuli ka ette, et üks teise üteluse pääle delasti näpsas, ilma et oma südames pahasti oleks mõelnud. Pika ajaga olliwad nad küll üksteise omadusi tundma ja austama õppinud. Aga kauane laisklemise elu oli kõiki nii äritanud, et tungi tundsiwad karjuda, kui mingi asi neid äritas. Ja selleks ei olnud mingit põhjust. Nõnda tegi igaüks oma ette laewalael julutuskäikusid, ega kõnelenud teistega muud, kui mis just hädasti tarwis oli.

See haiglane tundmus awaldas ennast waheşt naljakalt, kui nad õhtul salongis koos olliwad ja kaks tükki mõne küsimuse üle, mis neid kogemata

huwitas, waidlema hakkasiwad. Seda oleks pidanud nähtama. Teised istusiwad waikides, ise oma mõtetega sekeldades. Aga et mõlemad waidlejad ikka waljumalt ja waljumalt sõnuma hakkasiwad, ei olnud wõimalik neid kuulmata jätta. Harilikult kuulusiwad nad waidlust tükk aega päält näha rahulikult, ehk küll kõrwad kannatasiwad. Aga et tülil nii pea lõppu ei tulnud, ei püsinud teised enam paigal olla. Kuulajad tõusiwad kordamisi üles, pöörasiwad pahaselt ümber ja lõiwad oma kabineti ukse enese järel paukudes kinni.

Kõige januari-kuu oli tuul hää, ja 31. näitas, et nad 84° 51′ põhjalaiuse ja 39° 59′ idapikkuse all oliwad. Üleüldine tuju oli selle tõttu õige hää. Nüüd oliwad nad juba Wardö pikkusegraadist mööda. Muidugi polnud see nüüd ükskõik, sest praegu oli ainult waja lõunasse, koju poole tüürida. Kahjuks näis see aga alles kaugel olewat. Weel pidiwad nad ennast kaua edasi ajada laskma ja palju wõitlusi kannatama, enne kui wäljapääsmist wõisiwad loota. Kuid piisut oli juba wõidetud, ja selle üle wõis rõõmustada.

Webruari-kuul hakkas jää lõhkema ja kokku rõhuma. Paadid ja moonalada jää pääl oliwad hädaohus, mispärast neid wiidimata pidi kindlamatesse paikadesse toimetatama. Ülsna laewa lähedale tekkisiwad tohutumad lõhed, nii et aina jäärõhumisi

kardeti. Selle päraſt wahiti ööd ja päewad hoolega jääd, et rõhumine teadmatalt ei tuleks.

12. webruaril nägiwad nad kiidetud päikeſewalguſt eſimeſt korda jälle. Misſugune õnnelik tundmus hingeſt läbi woolab, kui pika pimeda talweöö järele jälle walgus paistab! See on, kui ärkaks raskeſt luupainaja uneſt ja wõiks jälle hinge tõmmata. Muidu oli 12. webruar hää päew. Tuul oli aina hää, ja nad teadſiwad, et nad juba hää tüki lõuna poole on aetud. Selle päraſt teretati ka päewawalguſt iſeäranis rõõmſa lootuſega, et lõpuud talweöö waſt wiimane oli. 15. webruaril oliwad nad 84° 20′ põhjalaiuſe ja 23° 20′ idapikkuſe all; läks tõesti nii, nagu ſoowitud.

21. webruaril ſündis äkiline ilmamuutus. Termomeeter tõuſis — 47° päält — 6° pääle. Ühtlaſi langes baromeeter. Nii madalat baromeetri ſeiſu ei olnud nad enne weel näinud. Tuul puhus lõuna-kaguſt, ja läks päewa jooksul ikka kangemaks, kuni õhtul orkani ſarnane maru lume möllama pani. Tuul oli nii kange, et wälja minna ei wõinud. Et ilm langeſt külmaſt korraga pehmeks läks, näis maru nende meeleſt nagu leige ſuwine tuuleõhk olewat, aga õhu rõhumine oli hirmus ja lumi lõi nii kange hooga wastu nägu, et wäljaminejad kähku tagaſi pidiwad pöörama. Äkiliſel ilmamuutuſel oli weel teine imelik tagajärg: kõikide

pääd hakkasiwad walutama, mis aga natuke järele andis, kui nad antipyrini sisse wõtsiwad.

Maru mässas ilma waheta mitu päewa, kuna elawhõbe jälle 30 graadi alla nulli wajus. Niisuguse ilmaga ei wõinud kõige wähematgi talitada. Salongis wiibimine ei meeldinud ka kellelegi, sest et maru pärast ahju kütta ei wõinud. See suitses nagu wabrikukorsten, et mehed, häda käes, ära läkastama pidiwad. Selle pärast wiibisiwad nad enamasti laewa ninal lumepurju warjus ja jalutasiwad sääl edasi tagasi, wõi konutasiwad oma kabinettides.

Selle maru ajal sigiwad weel mitmed rennid laewa ümber endistele lisaks, ja jää hakkas paiguti kangesti kokku rõhuma. Mitmele korrale pidiwad mehed jääle ruttama oma asju päästma, ning oliwad alalises hirmus, et jäälasud üle nende kokku lööwad ja nemad laewalt peawad lahkuma. Waheajal läksiwad mõned lõhed järwe laiuseks, mis mitmeks päewaks wõimataks tegiwad uurimise-majasse ja muude asjade juurde minna, mis lahtiste pankade pääl keerlesiwad. Tehti mitu katset üle lõhe minna, nad pidiwad aga ikka kannatlikult ootama jääma, kuni ilm waikiks. Ja polnud ka lõbu 30 graadise külma ja kange maruga ühelt liikuwalt pangalt teisele püüda. Niisugust ilma tuntakse kahewõrra. Ehk neil küll kõige soemad nahk-riided seljas oliwad, tunti tuul nagu kondini

tungiwat. Tundus, nagu olekſiwad palja ſärgi wäel wäljas olnud.

Wiimaks oli maru onneti eneſe wäſinuks mäs-ſanud. Kui halb ilm järele jäi, oli meeste eſimene mure oma asju wäljas jää pääl kokku koguda, mis ſääl köik lume alla oliwad jäänud. See oli mõru töö, neid wälja koewata, aga ſellega ſaadi ſiisgi walmis. Sellega walmis ſaades hakati paiga uu-rimiſi ette wõtma, ſeſt kange maru päraſt oli köige pahemat karta: et nad kaugele põhja poole tagaſi on aetud. Uurimine wabastas neid aga õnneks kartuſeſt. Oliwad küll tagaſi läinud, aga mitte nii kaugele kui karta wõis.

Mitte wähem kui kuusteiſtkümmend kuud oli mööda, kui nad wiimaſt jääkaru nägiwad, ja üle aasta, kui wiimaſt korda wärsket karu liha ſõiwad. Selle päraſt ſündis laewa pääl suur waimustus, kui Petterſen, kes laewalael purjudega talitas, 28. webruari hommikul ſelle teatega ſalongi tormas, et jää pääl üks karu uitawat, poeg järel. Kapten Sverdrup, kes teadet köige enne kuulis, oli ſilma-pilk riidesſe pannud, kahmas püſſi kätte ja ruttas ülesſe; teiſed kiiresti tema järele. Waheajal oli-wad karud natuke kaugemale läinud — niiſuguſe imeliku, neile tänini täitſa tundmata kogu lähedal, nagu „Fram“ oli, ei arwanud nad endid küllalt julged olewat — ja nüüd tuli küſida, kudas neid laſkmiſe kauguſesſe meelitada. Seſt nüüd niiſuguſt

maiust käest ära lasta, oleks neid kõiki nukraks teinud.

Petterson teadis nõuu. Nagu wälk oli ta löögis, tegi tuld, pani wõid, raswa ja sibulaid panni pääle ning hakkas kõrwetama, nii et haisu penikoorma maa pääle wõis tunda. Tuul kandis haisu lahkuwate külaliste järele, ning ei läinudgi palju aega, kui mehed nägiwad, et magus lõhn elukate ninasid kõdistama hakkas ja nende maiuse himu äratas. Endine kartus oli unustatud, karud pööraſiwad ümber ja tuliwad sõrkides, wana eeli ja poeg järele, laewa poole. Nii pea kui nad laſkmise kauguſesse jõudſiwad, pani kapten Sverdrup püssi palge ja laskis. Wana loom langes, tõusis aga warsti üles ja möriſes wiha ja walu päraſt. Kapten andis weel kaks pauku ja siis jäi karu paigale.

Noor karu ruttas, nii pea kui ema langema nägi, hädaldades jääkünga ste taha peitu. Kui aga wana loom liikumata paigale jäi, ei suutnud ta waſt asjaſt aru saada, ja uſaldas oma peidupurkaſt wälja tulla ema muusutama. Üks kuul läbi kaela lõpetas temagi elu. Kui mehed juurde ruttaſiwad, liigutas ta weel piſut.

Wõib arwata, kuidas mehed nüüd ruttaſiwad. Tahtſiwad nad ju nüüd kohe karu tüpſiſt saada, kuna kaua küll ainult ſisſetehtud toituſid oliwad söönud ja selleks enam wähematgi iſu ei tundnud. Kumbgi karu pandi iſe kelgu pääle ja weeti laewa

pääle. Siis tuli waſt nülgimine. Et nad juba ſamal lõunal karu liha ſõiwad, on iſeeneſeſt mõista, ja et nad terwed mehed oliwad ja hääd iſu tundſiwad, wõis kõik tunnistada, kes nägi, kui wähe rohkeſt keeduoſaſt üle jäi.

4. märtſil wõiſiwad nad jälle päikeſt teretada. See oli tõesti ſüdamlik terwitus, ſelle juures ei kahelnud keegi. Igale mehele oli ſee rõõmupäewaks, kui nad kella 11 ajal laewalael reas ſeiſiwad ja päikeſe tera ilmuma nägiwad, nagu tahaks ta öelda: „Tere hommikut, mu poiſid, kas te ikka kinni olete ja mind ootate?“

Jah, nõnda oli aſi. Meie wiibiſime ikkagi ſääl ja ootaſime ju wiis kuud oma walguſetoojat. Milleſt ſüda täis, ſelleſt ſuu räägib. Kui päikene ſilmapiirile ilmus, oli nende eſimene ſuurem ſoow, et ta neilt enam ei lahkuks, waid wana Norramaa kallaſtele, mägedele ja roheliſtele wainutele ſaadaks.

Umbes nädal tagaſi — ſamaſel päewal kui nad karuſid laſkſiwad — oliwad mõned ſeltſimehed üsna tõelikult tülisſe ſattunud. Nagu jutuſtatud, mõjus ükſiklane elu ja pimedus nõnda nende meelte pääle, et imeks polnud panna, kui wäikſemad nägelemiſed ette tuliwad. Nüüdne oli terwe reiſi kohta kõige ſuurem pahandus, ja kahjuks jättis ta waenu meelt järele. Kuid ſel ſilmapilgul, kus kõik reas päikeſt teretaſiwad, kaduſiwad mustad mõtted nagu alt ilma waimud walguſe eeſt, ja kõik tund-

siwad endid jälle wennad ja seltsimehed olewat, kes walmis on röömu ja kurbtust üksteisega jagama.

Samane päew oli ülepää neile õunepäewaks, sest et ka uurimiste järeldused hääd oliwad ja töendasiwad, et woolus üllihästi lõuna poole läks. Meeste lootus, sel suwel jää seest wälja pääseda, oli kindlam, kui iialgi enne, kui nad üheskoos röömsa meele ja õiglase südamega „päikese püha“ pidasiwad. Peeti rikkalik pidusöök ära, ja kui nad kaksteistkümmend tundi pärast päikese ilmumist woodisse lätsiwad, oliwad mehed isekeskis sõbralikumad kui enne.

Ja oligi hää, et nii hiilgaw walgusepunkt kõik nukruse ja ühekülgsuse ära lõpetas. Sest muidu ei oleks mitte teadnud, kudas laewa pääl koosolamine oleks läinud, nii ägedaks ja äritatuks oli põhjanaba öö neid teinud. Kas neil siis waja oli ägedaks minna? — küsib ehk mõnigi. Lõpuks ehk öeldakse weel, et see mehelik ei ole, ennast halwa tuju mõju alla anda, päälegi et nende elu parem oli kui paljudel teistel laewameestel. Aga kes ise sarnast sõitu on katsunud, otsustab teisiti.

14. märtsil oli jälle tähtpäew: aasta sai täis, kui nad Nansseni ja Johanseniga jumalaga jätsiwad. Nemad kõik arwasiwad, et Nansen ja Johansen ammugi — juba minewast sügisest saadik — kodus on, oma reisist häid sõnumid ja nende terwikseid kodumaale omakstele on wiinud. Kodus teati wast wähemalt, et aasta eest „Framiga“ hää

lugu oli, ning ei tarwitsemud nende pärast suures mures olla.

Oli hää, et nad ise selles arwamises elasiwad. Sest kui nad olekssiwad teadnud, mis hiljem kuulsiwad, et Nansen ja Johansen sel päewal, üks aasta pääle „Framist“ lahkumist, tundmata maal eneste ehitatud hurtsikus talwekorterit pidasiwad ja juba 1895. aasta augusti-kuu lõpust saadik sääl oliwad olnud ja nagu metsikud kasimata elanud: kui nemad seda sel ajal olekssiwad aimanud, siis olekssiwad sel päewal waewalt nii röömsad wõinud olla kui nüüd. Nüüd aga pidustati nõnda, kuda inoona tagawara lubas, ja hüüti mõlemale lahkunud seltsmehele „elagu,“ kindlas arwamises, et nende nimi juba üle ilma on kõlanud, ja soowiga, et nad ise warsti wõiksiwad nende kätt pigistada.

Kõige märtsi-kuu oli ilm pehme, sagedasti läks aga udu nii paksuks, ei sugugi ei wõinud tarwilisi uurimisi korda saata. Tuul puhus enamasti läänest ja lääne-edelast. Tuule sihi järele pidiwad nad kartma, et woolus põhja poole tagasi läheb, ning õnnetuse kuulutusteks 'polnud puudu. Aga loodinõõr näitas õiget rada, ja rohkem jagu mehi usaldas seda. Ning kui wiimaks selget ilma tuli ja paigauurimine wõimalikuks läks, nähti, et loodil õigus olnud.

Aprilli-kuu käes! See kuu, milleşt öeldakse, et ta inimestele hää meelega koiksuguseid tükka teeb,

mispäraſt meie ſellega nagu kahju taſuda tahame, et ükſteiſele „aprilli teeme“.

„Frami“ meestele ei andnud ſee kuu ühtegi erutawat lootuſt, ta ei lubanud midagi, et hiljem jälle tüſſata.

Igalt poolt hakkas jää lõhkema, ja mitmed õige ſuured rennid tekkiſiwad, laewa taha üks koguni nii ſuur, et mehed ſääl pääl paadiga purjutada wõiſiwad, — lõbustus, mis neile üsna ära kulus, ſeſt wiimaſel ajal ei ſaanud nad ſugugi liikuda. Kuid ſamaſel ajal läks ka jää ühtlaſi tangesti rahutuks. Pea lõhkes jää ſiin, pea ſääl neis kohtades, kus laewameeste moonaladud ja instrumendid oliwad. Selle tagajärg oli, et asju ükslugu ſiia ja ſinna pidi kolitama, et need kindlamas kohas ſeiſakſiwad, kuid järgmiſel päewal oli ſamaſugune hädaoht jälle käes. Mõnikord ruttaſiwad nad südaööl asjadele appi, ning kõige wiimaks 'polnud enam kohta leidagi, kuhu asju kanda oleks wõinud.

Pika pääle tüütas ſee tangesti ära. Et ſuwi lähenes ja eelmiſeſt aastaſt nad näinud oliwad, et ſuwel jäärõhumiſe kartus ſugugi nii ſuur ei ole, kui teiſtel aegadel, wõeti wiimaks nõuuks kõike waranduſt, ladu, paata, ſepipada ja instrumentiſid, jälle laewa pääle tuua. Mehed aſuſiwad kohe ametiſſe, ning ſeda tööd oli mitmeks päewaks teha. Kõige rohkem waewa nõudis ſuure paadi laewa

pääle wiimine, seſt et wahe pääl jää kuhja oli ajanud.

Wiimaks oliwad asjad kõik kokku kogutud ja mehed tõmbasiwad kergemalt hinge. Aga kuniks! Öösel wastu 21. aprilli tuli nii kange jäärõhumine, et nad isegi laewa päraſt kartma hakkasiwad. Hommiku kella 7 ajal läks rõhumine kõige käredamaks. Kõik mehed äratati üles, kes ka silmapilk riidesse paniwad.

Waatus, mis nüüd nähti, oli kole küllalt. Kokku suruw jää tuli ikka ligemale ja ligemale, ajas kahel pool kuhja, kaldus aga õnneks ikka laewa alla, kus ta kangesti wastu surus.

Õnn, et laewa alusjää nii nõrk oli, et see kuhja ajawa jää all ikka murdus ja kõigega alla wajus, ilma et jäälasud üle parda laewale saiwad kangeda — seda nad nimelt kartsiwadgi, mis kõige halwem lugu oleks olnud. Jää päälekippumine lõõdi nüüd õnnelikult tagasi; aga et ta kõike oma jõudu oli tarwitanud, näitas pääle muu see lugu, et „Fram“ selleſt aluseſt, milles ta kõige talwe kinni külmanult oli lamanud, lahti oli murdunud, nii et siis wabalt wee pääl ujus, kui rõhumine järele jäi.

Sellel päewal korda saadetud uurimine näitas, et nad jälle paar minutit maad põhja poole oliwad aetud. Nõnda edasi ja tagasi nihkudes wõib koju pääsmise tund weel kaugel olla.

Jää pääl kõndimine oli sel ajal üsna tüütaw, mõni kord koguni elukardetaw. Umberringi aigutasiwad lõhe lõhe ääres, auk augu ääres. Mehed pidiwad ühelt pangalt teisele kargama, kui edasi tahtsiwad saada. Kuid see 'polnudgi weel kõige pahem asi. Pahem oli, et lumelobjakas mitmes kohas aukusid kattis ja päält paistis, nagu oleks kindel jää ees, kuna sääl muud 'polnud, kui lumi ja õhukene jääkirmetus all.

Ka Nordahl pidi seda tunda saama, kui ta ühel päewal uurimise-hoonesse pidi minema. Ta oli pangalt pangale hüpates hää tüki maad laewast eemale jõudnud, kui korraga pauhti! mõlema jalaga auku wajus. Kähku heitis ta kõhuli ja kahmas lähemast jäämurgast kinni, muidu oleks ta warsti kaladeriigis olnud, sest teisa 'polnud ühtgi lähedal, kes appi oleks wõinud rutata. Õnneks jõudis ta oma rammuga wälja rabeleda, ja ruttas siis nii ruttu kui wõimalik laewa pääle, et külm suplemine hädа ei teeks. Samasel päewal oli külm ka käredakene, nimelt 30 graadi. Wõidakse arwata, kudas siis märjaks saamine meeldib.

Aprilli-kuu 25. päewal saiwad laewamehed ühe wäikese külalisega kokku, lumelinnuga, kes lõuna poolt lendas ja paar päewa nende juures wiibis. Kahju, et linnukene kõneleda ei osanud! Aga mehed armastasiwad wäikest wõorast siisgi ja söötsiwad teda kõige paremaga, mis neil aga oli, nii et ta

meestega üsna sõbraks jäi. Kui ta jää või laewalae pääle laskis, kippusiwad koerad ta kallale. Lind asus selle päralt rippuwa paadi põhjale ja pidas sääl ka oma sõõmaaega. Nimeks paadi talle „Hans“. Hansukest armastasiwad kõik ja hoolitsesiwad tema eest, kes ka meeste seltsis lõbusa tundis olewat, sest kui keegi laewalaele ilmus, lendas tema kohe oma paigale. Ta sõi tanguside, pidas aga kuiwatatud marju paremateks. Kui ta ühel päewal kadunud leiti olewat, kurtsiwad teda mehed kõik taga, just kui oleks hää sõber lahkunud.

Mai-kuu tegi hääd lootust, sest woolus nähti tõesti paremaks minewat. Loodinõõr näitas nüüd iga päew, et nad lääne ja pisut lõuna poole nihkusiwad, ja seda osalt üsna kiiresti. —

Põhjanaba-meres arwatawa wooluse kohta kirjutab Nordahl:

„Minu mõtte järele näitas „Frami“ teekond kõige aja, et see mitte w o o l u s ei olnud, mis jääkoguside, kuhu sisse meie kinni olime külmanud, enesega edasi kandis, waid kanged tuuled, ning nimelt nemad üksi, wooluse kiirust ja sihti määrasiwad.

„Loodinõõr oli selle kohta wastuwaidlemata tõendus. Kui meie põhja poole nihkusime, näitas tema lõunasse, ja ümberpöördud. Oleks wee sees woolust olnud ja oleksime meie selle woolusega ühes läinud, siis oleks lood otse allapidi näidanud, sest

ta oleks wooluse jõuul laewaga ühekiiruselt edasi läinud. Et aga tuul meid ühes jääga edasi ajas ja wesi teda kinni pidas, pidi ta wastupidisesse külge näitama. Just sel põhjusel oli ta meile hää ettekuulutaja. Kui ta waheşt segaselt mitmet pidi näitas, siis oli see jällegi minu arwamise töenduseks. Seşt see mitmet pidi näitamine tuli ikka siis, kui tuul waikne oli wõi keerles, wõi kui ta kaugemal lõuna wõi põhja pool teiseşt küljeşt puhus, misläbi jää ja „Frami“ pääle kahelt poolt suruti. Kui imestamise wääriliseđ ja märki minewad Nanseni ettearwamiseđ muidu küll oliwad, põhjanaba wooluse kohta arwan mina aga teisiti.“ —

Loodinööri näitamine oli wiimaşel ajal meie reisimeestele aina soowitaw. Selle juurde tuli ka, et laewa ette suur rend tekkis, mis päew päewalt ikka suuremaks läks ja wiimaks nii lai oli, et palja silmaga üle ei ulatanud nägema. Ühes selle renniga suurenes ka lootus, et nemad selleşt jäätwööşt, mille sees „Fram“ seisis, wälja pääşewad ja laewa-kruwi jälle tarwitada wõiwad, mis neid kiiresti lõuna poole kannaks. 13. mail wõisiwad nad taewaşinaşt näha, et ka kaugemal lõuna pool lahtine wesi oli.

Kõige esimene töö, mis neil nüüd teha tuli, oli loomulikult see, et jää-rõngaşt, mis neid lahtiseşt rennist lahutas, läbi lõhkuda katsusiwad. Oli waja miinisid joonele seada ja nendega purustada. Kõik

mehed aeti jalule, töö juurde aitama, pääle Amundseni ja Petterseni, kellel juba sellega tööd küllalt oli, et kruwi-awaust jääst ja weest puhastada ja masinat joonele seada, nõnda et komando pääle kohe wõimalik oleks katla alla tuld teha. Nordahli hooleks jäi elektri-patareid ja laskmise-pnuwilla wärki korraldada. Mehed tegiwad kaua aega tööd ja waewasiwad endid lõhkumise katsetega. Ehk küll miinid õige tugewad oliwad, siisgi mõjusiwad nad alguses jää pääle wäga wähe. Siin ja sääl saadi ka jääle praod sisse, aga mitte niisuguseid, et nende läbi wälja oleks pääsetud. See oli ühe terwe päewa ja öö wahetpidamata töö wähe trööstiw tagajärg. Teisel päewal jatkati tööd. Nüüd pandi kaks miini jää alla, mis ka rohkem põrutasiwad kui kõik endised kokku. Mõju oli nii hää, et õhtul kõik lootsiwad, teisel päewal läbi pääseda, kui lõhed lahti peaksiwad jääma.

Kui aga hommik jõudis, oliwad lõhed nii wõrt kokku läinud, et iga edespidine lõhkumise katse sel silmapilgul asjata waew oleks olnud. Selle pärast jäeti häda sunnil wõitlus nii kauaks seisma, kui rendidel meelde tuleks iseenesest lahti minna.

Lihawõtte pühad, mis sel aastal kalendri järele 2. kuni 4. aprillil oliwad, läksiwad waikselt, peaaegu tähelpanemata, mööda. Mis eespool pühade aegsest meeleolust öeldud, maksis see kord kõige rohkem.

Aga ka sel aastal awaldas 17. mai rahwuslik püha nende pääle oma elustawat mõju. Et uuemad lootused, warsti jää wangistusest wälja saada, õige rohkesti kaasa aitasiwad, on iseeneseşt mõista. Kõigiti oli aga selge, et seda päewa pidi pühitsetama, nagu õigete norralaste kord ja kohus. 17. mai langes küll pühapäewa pääle, aga selleşt polnud wiga. Oma keskis 'polnud neil waja politseilt ega piiskopilt luba küsida, kui pühapäewal midagi tahtsiwad ette wõtta. Nad oliwad ise eneste ametnikud, kelle otsused kohe maksiwad.

Wana wiisi järele äratati kella 8 ajal suurtükkidega ja oreli muusikaga mehed üles, mille järel kohwi joodi ja kookisid sõõdi. Salong oli rahwusliste lippudega ehitud. Pidu rongikäigu toimepanemisega oli aga raskusi; muidugi mitte sel kombel, nagu kodus nende politiselt lõhutud kodumaal, kus inimesed ka pidu korral kokku ei sobi. Ei, põhjuseks oli lihtsalt see, et nad mitte ei teadnud, kuhu minema pidiwad. Endistel aastatel oli neil tore jäämägi parajas kauguses, arwata 20 minutit laewast, olnud. Nüüd lahutasiwad neid selleşt lõhed ja rennid, milleşt üle ei pääsnud, wähemalt pidurongis mitte, ja see jääkogu, mille pääl „Fram" seisis, oli wäga wäikene.

Aga oma seitsmeteistkümnenda-mai-rongikäiku pidiwad nad saama, olgu nii wõi na. Nemad asusiwad ühte rongi, kapten Sverdrup Norra lipuga

eesotsas. Tema järel sõitis Bentsen kelguga, mida üheksa koera wedasiwad, ja mängis muusikakoori asemel lõõtsapilli, kuna Mogstad koeri juhtis. Nende järel tuliwad teised mõnesuguste lippudega. Et rongikäik mitte ruttu ei lõpeks, käidi muusika helidel mitu korda ümber jäätüki. Kell 12 ajal lasti selle päewa auuks kaks suurtükipauku, kell 1 peeti pidusööki, mille tume koht see oli, et sel korral oma wiimase karuliha ära sõiwad, mida käesolewal aasta-ajal wõimalik ei olnud enam juurde muretseda.

Pidutujus aga selle pääle ei mõeldud, ja pidusöök läks kõige lõbusamalt mööda, paljude kõnedega selle päewa, ja paljude soowidega iseeneste ja isamaa kohta. Õhtu jooksul tuletati soojade sõnadega Nansseni ja Johansseni, ning weel muid meelde. Öösel kell 12½ lahkusiwad mehed ühest koost ja wõisiwad „kaheksateistkümnendal", mil nii mõnegi Norramaa poja pää walutab, selge pää ja hää isuga üles ärgata.

Ilm oli 18-ndal hää, jää olek jäi aga peaaegu muutmata. Noh, kui lugu ka polnud paranenud, siis polnud ta ka pahemaks läinud, ning selle pärast wõeti nõuuks laewa pääl kõik joonele seada, et kohe wõiks katlaid kütta ja lõuna poole tõssutada, nii pea kui jää ennast jälle awaks.

Amundsen oli warem masina hoolega järele waadanud, kas rõhumiste ajal midagi lahti ei läinud, aga kõik oli oma õiges paigas.

Nõnda pandi siis katal jälle wett täis. Kaks ja pool aastat ei olnud sääl wett mitte sees! Täitmine sündis nõnda, et nad pahemalt poolt „Frami“ ääreſt auguſt wett laewale kandſiwad. Seda tööd aitaſiwad kõik teha, nõnda et katel warsti täis ſai. Siis ſeati korsten pääle ja hakati kütma.

Kui tuluke jälle katla all ragiſes, ſuits korſtnaſt üles kerkis ja warsti nii palju auru oli, et ſee torudes pahiſes — oh kudas ſee mehi õnneliku tundmuſega täitis! Seda wõis wõrrelda rõõmſa jällenägemiſega mitme pika kurwa aasta lahuſolemiſe järele. Kõik oliwad pidutujus.

Koerad arwaſiwad aga asjaſt teiſiti. Neid oli ülinaljakas waadata. Kui auru wälja lasti ja auruwile paar korda waljusti oli häälitſenud, paniwad nad pagema, nagu oleks pagan lahti, ning püüdſiwad haledasti hulgudes endid igale poole nurkadesſe ära peita. Need oliwad kõik põhjamere pääl sündinud, ning ſamane uue aja haritud ilma kära oli neile uudiſeks, mis neid ſilmanähtawalt kartma ajas. Kuid pikkamööda hakkaſiwad nad ka ſellega harinema.

Nüüd ſulatati auru abiga kruuwi-awauſe ja wõlli ümbert jää ära. Kui ſee sündinud ja maſiniſt maſinad käima pannud, oli kõik äraſõiduks walmis ja meeste meeled hääd, ſeſt tuttawat maſina takti kuulata ja maſinaruumi parahwini õhku ſiſſe hingata oli tõesti lõbus.

Nelipühi päew langes sel aastal 24. mai pääle. Neil oli ka juba oma suwi käes, sest graadiklaas näitas 1 ja 2 graadi sooja, mis selle laiusegraadi kohal ka südasuwel iga päew ei juhtu. Nelipühi-sõitusid ei saanud aga niisuguse sooja ilmaga ette wõtta, test et jää soojuse mõjul abraks oli läinud ja lume all igal pool weeaugud oliwad. Pühad peeti selle pärast laewa pääl paigal olles, loeti ja mängiti kaarta, ning püüti igawust lämmatada nii hästi kui see korda läks.

Kolmandal päewal pääle pühi tuli huwitaw töö: wõeti suur pesu pesemine ette. Et katla all tuluke, oli tulist wett küllalt, kuna masinaruumis pesu ruttu ja hästi ära kuiwas. Üle kaks aastat ja kahekssa kuud oli mööda, kui nad seda uhkustust enestele oliwad lubada wõinud. Senini pidiwad pesu wee köögis katla sees tuliseks tegema, ja et wett ja tule materjali kokku pidi hoitama, siis wõib mõelda, et pesu, mis sel ajal pesti, palju soowida üle jättis, seda enam weel, et seda salongis pidi kuiwatatama, kus ta igaühel tüliks oli, ja keegi seda näha ei tahtnud. Selle pärast oli nüüdne pesemine seebi ja aurawa weega, mida ikka jälle wõis uuendada, päris lõbu. Kes seda küll kodus oleks wõinud mõtelda!

28. mail läks umbes 200 meetrit laewast kaugel üks rend lahti, mis nii kaugele kui näha wõis, lõuna poole ulatas, kuid kerge 'polnud sinna

sisse saada. „Frami“ ja renni wahel olew jääwöö oli paksust kuhja ajanud jääst tekkinud, mida hölbsasti kõrwale ei saanud lükata. Jälle pidi rohumiinidega põrutatama, ning wõeti nõuuks, teisel päewal sellega katset teha.

Jää ei laskнud aga ennast eest ära ajada. Ta oli kole paks ja kõwa, ja mehed pidiwad ette walmistama, temale ülikäredat laengut kehasse saata, kui tema kangekaelsust tahtsiwad murda. Nõnda wõtsiwad nad terwe rohu-aami, mis ära reisides Hortenist, Kristjania lähedalt, kaasa oliwad wõtnud, ning kinnitasiwad sinna külge padrunid ja elektri juhitraadi. Päratu laeng pandi 8 meetri jügawusesse, mispääle kõik mehed eemale läksiwad.

Nordahl pidi miini põlema süütama. Tarwiliste abinõuude ja aparatidega läks ta tüsedate jääküngaste taha warjule, ja kui ta nägi, et seltsimehed eest ära oliwad jõudnud, laskis lõõgi lahti.

Kostis tume pauk, hiigla jäämürakad lendasiwad igasse külge ja nende järele käis päratu weekogu taewa alla. See oli suurepäraline waatemäng, kõige parem selle juures oli aga, et ta ka jää pääle mehiselt mõjus. Miin oli umbes 200 ruutmeetrit jääd ära purustanud, lugu, mida nad waimustatud hurraa-hüüetega teretasiwad.

Kõik uskusiwad kindlasti, et lühikese aja jooksul wälja pääsewad. Nad oliwad selles juba nõnda julged, et masinist agarasti katla alla tuld tegi.

Waheajal pandi kaks miini wälja, üks laewa ette, teine taha, kumbgi umbes 80 meetrit eemale ja 12 meetri sügawusesse. — Need saawad jää riismetega küll walmis, mõtlesiwad nad wõidu lootusega, oliwad aga rehnungi ilma peremeheta teinud. Scott-Hansen pidi elektri-wooluse saatma. Nordahl ja Pettersen läksiwad salongi kronomeetrid kinni hoidma, et nad õhu põrumise läbi mitte wiga ei saaks. Kostis tubli pauk, laew põrises ja wabises. Kõik arwasiwad miinisid mõjunud olewat.

Kudas nende näod aga pikaks weniswad, kui laewalaele ruttasiwad ja nägiwad, mis miinid oliwad korda saatnud: nagu weeuputuse ajal mühises wesi laewa ümber, aga jää oli niisama terwe kui ennegi.

Warsti tunti wiga. Miinid oliwad, selle asemel, et külgede poole lüüa, otse ülesse plahwatanud ja selle pärast ainult wett ja jää tükikesi õhusse ja laewa ümber saatnud, nii et laewalael olijate kõrwa ääres jääkillud mööda oliwad wihistanud, õnneks aga mitte kedagi trehwanud. Mogstad, kes ülewal waate-augu taga seisis ja suurepäralist nähtust tahtis waadata, sai külma sauna kaela. Jää sisse oli aga miini mõjul üks auk ja paar praokest sündinud.

Laewast umbes 70 meetri kaugusele pandud miin, mis 20 meetri sügawusele heideti, mõjus juba kaunisti paremini, eht ta küll kaugeltgi weel

köike ſoowi ei täitnud. Siisgi oli jää juba tükk maad purustatud, ning nüüd wõeti nõuuks terwet osa weel wäikeste laengutega tükeldada. Oli juba südaöö käes, ja et nad köige päewa ilma puhkamata töötasiwad, läks puhkamine tarwis. Joodi siis kohwi ja heideti puhkama.

Hommiku kell 6 ajal oliwad köik jalul ja mõtlesiwad tööga säält, kuhu õhtul pooleli jäänud, pääle hakata. Aga koerad oliwad öösel rehnungist kriipsu läbi tõmmanud. Ettewaatamata kombel jäeti lõhkumise töö riistad ja abinõuud jää pääle maha, kus koerad pehme ilmaga oma öökorterit pidasiwad. Ja need — mõned alles üsna noored — oliwad seda oma kasuks tarwitanud. Kahel rohumiinil oli süütenöör ära näritud, et awause ümbert raswa kätte saada, ja ühel miinil oli juhtraatgi katki hammustatud. Palju asju oli laiali weetud ja muud kahju tehtud, nii et mitmel mehel, pääasjalikult aga Nordahlil, hulk aega ära kulus, enne kui köik jälle ära oli parandatud.

Kui see sündinud, põrutati kaks wähemat miini lahti. Need ajasiwad küll jää lõhki, et aga tuul jääd laewa poole rõhus, ei tahtnud praod hästi lahti jääda. Wõeti siis mõistlik nõuu, uute lõhkumise katsetega nii kaua oodata, kuni tuul teisest küljest puhuma hakkaks. Üleüldse oliwad laewamehed neli suuremat miini, igaüks 8 kilogrammi, ja wiis wäiksemat, 5 kilogrammilist miini lahti

laſkmud; pääle ſelle weel kolm miini laſkmiſe puuwillaga, igaüks 10 prismat.

2. juunil kui Nordahl laewalaele läks wahikorda oma kätte wõtma, pani ta tähele, et mõned laewa ääres olewad lõhed ikka ſuuremaks ja ſuuremaks läkſiwad. Ta teatas ſeda kohe kapten Sverdrupile, kes aſemelt üles kargas ja käſu andis kõiki mehi üles äratada. Nad ſõiwad kiiresti oma ſuurukſe ära ja ruttaſiwad ſiis laewalaele ning lõhkumiſe töö kallale.

Lasti kaks wäikeſt rohumiini ja kaks laſkmiſepuuwillaga; iſeäranis wiimaſed mõjuſiwad hästi ja löiwad parajaid pragusid jää ſiſſe. Et jää ümberringi kaunis koredaks hakkas jääma, wõeti ſuured raudkangid käſile ja hakati jääd tükk tükilt lahti kangutama. Pääle lõunat oli laew juba pooleni lahti, ning teiſel päewal ſaadi ta täitſa liikuma. Aga ſiisgi ei wõi arwata, et kohe oleks wõidud auru anda ja ära ſõita. Ei, ſeda laadi ei olnud rennid kahjuks weel mitte.

Kuna laewamehed ootaſiwad, et rennid laiemaks läheſkiwad ja neid läbi laſeſkiwad, käiſiwad neil kahel päewal karud mõõraks.

Eſimene kord 5. juuni ööſel, kui Hendrikſen meteorologia nähtuſi ära käis lugemas. Ta kuulis korraga iſeäraliſt ſiſistajat häält lähedal, ja kui ta ümber pööras, nägi karu umbes 40 ſammu kauguſel. Nad oliwad mõlemad laewaſt ühekaugu-

sel. Hendriksen ei pidanud pikka aru, waid pistis jooksu ja tuli läbi luugi laewa. Nüüd läks terwe koerakari elawaks ja tormas karu kallale, kes pika wäsimuse järele wäikeste rakkidega wiimaks ära tüdines ja pagema pani, nii ruttu kui see tal korda läks.

Kaks päewa hiljem seisis Nordahl hommikul wäljas jää pääl ja pani jäärõhumist, mis ühes rennis õige käre oli, tähele. Teisel pool hakkasiwad koerad korraga kanget kära tegema. Kui Nordahl ära minna tahtis, oli teisel pool rendi karu wastas. Mõlemad waatasiwad teine teise otsa, siis aga asusiwad koerad eluka kallale ja see hakkas taganema. Nordahl jooksis nii ruttu kui suutis laewa pääle ja hüüdis: „Üks karu!" Kolm meest ruttasiwad püssidega kohe jää pääle karu taga ajama, Nordahl pidi aga ise jahilõbust ilma jääma, sest et tema kord oli kell 10 ajal meteorologiat ära lugeda.

Jälgede järele lume sees nähti, et karusid kaks olnud. Sverdrup ja Mogstad läksiwad neile järele, ja et natukese aja pärast eemalt pauk paugu järele kostis, mõtlesiwad teised, et karud kätte saadi, mispärast wiis meest koerte ja kelkudega neile wastu ruttasiwad. Arwamine oli õige, karud oliwad maha lastud ja lamasiwad nüüd kumbgi kelgu pääl, mida koerad wedasiwad. Kui mehed laewa juurde tagasi

joudsiwad, oli neid lõunasöök ootamas, õhtuks aga saadi kalliſt karuküpſiſt.

Nüüd oli ka juba rohkesti linduſid lendamas, mida 8. juuniks nii palju moonakambrisse oli kogutud, et iga lõunaks linnuküpſiſt wõis lauale tuua.

Päew hiljem ſündis ſelle aasta-aja kohta haruldane lugu, üsna tugew jäärohuntine, mis õhtu kella kümneſt hommiku kella kolmeni wältas. Laewa tagumine ots tõsteti nii kõrgele, et laew peaaegu nimali oli. Pikkamööda andis rõhumine järele, aga alles 12 läks laew oma loomulikusse aſemesse. Ühtlaſi tegutes jää nii laiali, et laewaga lähema rennini ſisſe pääſeti. Kõeti katelt ja pandi maſin käima. Meeste kõrwus kostis ſee nagu kõige kenam muuſik.

Oodati igatſuſega, et jääle ſuuremad wahed tekiſiwad, kuſt lõuna poole pääſeks. Seda wahiti wara ja hilja. 15. juuni õhtul tuli kapten Sverdrup ſillalt alla ja andis käſu ſilmapilk kütma hakata, ſeſt kitſas rend paiſtwat jää ſees, mille kaudu waſt wõiks wälja pääſeda. Oli küll magamiſe aeg, aga kellelgi ei tulnud meelde ſelle päraſt nuriſeda, et neid woodiſt tõõle oli aetud.

Tüür, mis jää ſisſe külmamiſeſt ſaadik laewa lael oli ſeiſnud, pandi oma hingedesse tagaſi, mille juures kaunisti waewa oli, ſeſt et ta piſut oli paiſunud. Alles jää pääl olewad üsjad ja toerad

toodi laewa. Esimest korda kahe aasta ja ühekja kuu jooksul komandati sillal masina juurde ja see hakkas töötama, raskete, taktipäraliste löökidega, nagu tõmbaks ta sügawasti hinge. Kruwi hakkas jääga seg tud wett peksma, ja „Fram“ pööras oma nina jää renni poole, mille läbi nad lahtisele merele, wabadusele, lootsiwad tungida.

Inimene mõtleb, Jumal juhib. Ei läinud nii kergesti korda laewale jääst läbi teed teha, kui mehed salajas lootsiwad. Rend oli „Frami“ tarwis kitsas. Arwati, et kui masinat kõwasti laseks töötada, laew wast ise ennast wõiks awitada ja jäämurdjana läbi minna.

Ka seda katsuti, lasti „Fram“ hoogu wõtta ja wastu jääd tormata. See aitas natukene; tükke maad saadi edasi, aga jää oli liiga paks. Nõnda töötati kõige öö kuni hommiku kella poole wiieni. Siis paniwad nad laewa kõiega jää külge kinni ja hoolitsesiwad järgmisel päewal selle eest, et „Frami“ tüür oma asemes paremini wõis töötada.

Teisel päewal läks teekond lõuna poole edasi, aga kole pikkamisi; see oli päris kannatuse proow. Alga 18. juunil olíwad nad kõigest hoolimata 82° 53′ põhjalaiuse ja 12° 18′ idapikkuse all, ja e nad nüüd nüisugustes weles seisiwad, mis elutsetud ilma ligemal oliwad, nägiwad nad wastu lendawate

lindudest, kajakatest ja eiderhanedest, mida nad nii palju laskiwad, et igal päewal wärsket liha küllalt oli.

Toidu paranemise lugu ei jäänud aga ka ilma pahade tagajärgedeta. Kui Jaanipäew tuli, ei olnud wõimalik seda tawalikult pühitseda, sest et mitu meest kõhuhaigust põdesiwad.

Karusid oli nüüd iga silmapilk näha. Nõnda lasti 26. juunil üks emane karu maha, jäeti aga tema poeg elusse, sest meestel oli nõuu seda elusalt kinni wõtta ja taltsaks teha. Esimene läks korda; kui aga kolm meest noore karu laewa pääle oliwad wiinud, tegi ta sääl niisugust põrgu-kära, et öö läbi keegi silma kinni ei saanud panna. Siis arwati paremaks, teda ära tappa, mida ka tehti.

Juuli-kuu algas uduga. 3-ndal lahkus udu nii wõrt, et nähti, kuda eespool rend laiemaks oli läinud, ja mehed lootsiwad säält läbi pääseda, wõi wähemalt tüki maad edasi minna. Kell 10 anti käsk kütma hakata, ja kell 12½ hakkas laew liikuma. Rend oli kitsas ja alguses paksu jääpudru täis, mispärast sõit kähku ei läinud. Juba poolteise tunnise sõidu järele pidiwad mehed alla andma, auru wälja laskma ja laewa jää külge kinnitama. Ja sel kombel läks edasi, täna samm ja homme teine, ükskord mere-penikoorm, teinekord kaks. See oli tüütaw kannatuse proow, aga mehed rõõmus-

tasiwad iga jupikese päraft, mis nemad edasi saiwad. Seft siin oli parem natukene kui ei sugugi.

Kui waheaegadel paigal seisti, saatsiwad mehed oma aega enamasti lindude laskmise ja hülgete püüdmisega mööda, keda nüüd rohkel arwul laewa ümber nähti. 11. ja 12. juuli wahel nägi Jacobsen oma wahikorral wäga suurt karu, kellele ta kaks kuuli saatis, mis aga külge ei läinud. Köik ruttasiwad silmapilk laewalaele, ning nägiwad karu rennis ujuwat. Jacobsen, Bentsen ja Nordahl wõtsiwad hülgepüüdi paadi ja sõuasiwad temale järele. Elukal oli aga nüüd kari koeri ümber ja selle päraft raske teda trehwata, seft et kartma pidi, et tema asemel koera wõiks maha lasta. Warsti ronis karu wäikese jääkünka otsa, kus parem oli tema külge sihtida, ja Nordahl saatis temale kaks kuuli kehasse. Elukas tuikus ja kadus siis rendi, ning kui mehed kohale jõudsiwad, leidsiwad ta surnud olewat. Karule pandi köis kaela ja weeti nõnda paadi järele laewa juurde.

Selle järele seisis laew minu päewa liikumata paigal. Alles 18. juulil lahkus jää nii laiali, et jälle edasimineku pääle wõis mõelda. Umbes südaööl sõideti minema ja hommiku kella 3 ajal liikus laew weel ikka, nõnda et nad umbes 5 kilomeetrit lõuna poole oliwad tunginud. Siis pidi jälle paigale jäädama. Selle käigu pääl peeti enam kinni kui meestel endile armas oli.

Karuſid oli ſiin igal pool, kelle mahalaſkmiſe eeſt kapten Sverdrup ja Mogſtad hoolitſeſiwad.

Jää hakkas aegamööda ikka koredamaks ja tükiliſemaks minema, rõhus aga ühtlaſi kangesti kokku. Mehed pidaſiwad ſeda märgiks, et nad ikka rohkem lahtiſele Jäämerele läheneſiwad, ja ſee andis tööle hoogu ja lõbu. Kamando pääle „Äraſõiduſele!“ — kas ſee ööſel wõi päewal kostis — kargas iga mees kohe ülesſe ja ruttas wiibimata töö kallale.

19. juulil korda ſaadetud nurimine tõendas, et nad 82° 51¹ põhjalaiuſe all oliwad.

Nüüd wõeti nõuuks jää pääle tungida, kui ſeda wähegi wõiks teha. Lõunaks lahkus aga udu ja mehed nägiwad lahtiſe koha, kuſt waewalt wõis laew läbi pugeda. Mõned tunnid nihkuſiwad nad pikkamiſi edaſi, ſiis aga wajus jää kõwaſti kokku ja ſünnitas nende ette läbipääſmata walli. Jälle oli tarwis ſeisma jääda ja ootama hakata, kuni ta jälle koredamaks läheks wõi ennaſt piſut awaks.

Tuli päewaſid ette, kus nad kahekſa kuni kümme korda peataſiwad, läkſiwad ja jälle peataſiwad. Miiſama wähe wõis otſe lõuna poole ſõita. Oh ei! Kaardi pääl näis nende teekond umbes nagu koera jätjed wärske lume pääl olewat: ta käis winta-winta. Aga edaſi pääſiwad nad ometi, kui ka ringi käies.

Sel ajal walitſew lõuna taul hoidis jää kõwaſti koos ja wooluſeſt ei wõinud juttugi olla.

Muidu oli juuni-kuu keskpäiwil ikka oige rohkesti wooluſt olnud, kudas ajad lubaſiwad. Nüüd ei ei woinud aga laewamehed sugugi aru saada, et woolus kindlalt kuhugi külge läheks; mõni kord näitas loodinõõr päewa jookſul iga ilmakaare poole. Wee liikumine oli ometi nõnda wali, et jääpangad kangesti keerlema pani, nis waataja pää pöörukſesſe wõis ajada. Tautſiwad jääpangad andſiwad laewale ſagedasti niiſuguſeid hoopiſid, et lahtiſed asjad maha kukkuſiwad ja terwe kõiewärk wäriſema hakkas.

Meri jäi aina ſügawaks. Näituſeks ei saadud 6. juulil mõõtes 3000 meetri ſügawuſelt põhja mitte kätte, kuna paar päewa hiljem — nad oliwad umbes 83° 2′ põhjalaiuſe all — uue mõõtmiſe korral 3400 meetri ſügawuſel põhi leiti olewat.

27. juulil jõudis „Fram“ jääpragudes nihkudes ſelleſt laiuſegraadiſt üle, kus Nordenſkjöld omal ajal lahtiſt wett oli leidnud. „Fram“ oli aga ikka pakſu ajupää wahel, milleſt ſelgus, et ſel aastal jääkogud palju kaugemale lõuna poole ulataſiwad, kui ſeda muidu harilikult oli nähtud.

Ilm oli aina halb; wahet pidamata ſadas lund ja wihma, ja ſoojamõõtja näitas 0 graadi. Meeste meeleſt oli arktia-öö ſelleſt ilmaſt palju parem olnud. Pääle ſelle tegi tuul tuska. Ta rõhus jääpangad laewa ümber nõnda kokku, et mitte ſääſtai ei oleks wõinud läbi pugeda, weel wähem

„Fram.“ Nõnda läks üheſt päewaſt teiſe. Üksgi wang ei oota ſuurema igatſuſega, mil wangikoja uks lahti läheb ja teda jälle wabaduſesſe laſeb, kui meie „Frami“ mehed jää ſeeſt lahti pääsmiſt ootaſiwad. Asja tegi ſee weel oma jagu halwemaks, et udu päraſt eemale ei wõinud näha, kas waſt kuſagil wett ei leidu.

27. juuliſt kuni 2. augustini oli meestel raske ja wäſitaw töö. 2. augustiks ei olnud nad kaugemale kui 81° 26′ põhjalainſe üle jõudnud, ühtlaſi oliwad nad tüki maad ida poole aetud, 13° 4′ idapikkuſe kohta.

Esmaspäewal, 3 augustil pääſiwad nad umbes 2 merepenikoormat edela poole, pidiwad aga ſiis niiſuguſesſe paika, kuſt wõimalik polnud läbi pääſeda, kuni 8. peatama jääma, mil jää laiemale hakkas lagunema, nii et kella 9 ajal hommikul edaſi ſaadi. Kui nad 6 merepenikoormat ära oliwad ſõitnud, pidas neid pikk ja kitſas reud kinni. Katſuti esmalt püſſirohuga ja ſiis laſkmiſe-puuwillaga rennis olewaid wäikſeid pankaſid purustada aga ilma tagajärjeta. Harilikult ei ole ſamaſed jäärünkad nii piſikeſed ja ilmaſüüta, nagu nad näiwad olewat. Nad on enamaſti waga ſitke ſeljandiku pakſud tükid. Kui ſamaſed tükid lahti murduwad, wajuwad nad ſügawale weepinna alla, nii et wõrdlemiſi õige wäikene oſa nähtawaks jääb, kuna wee all olew jagu wäga ſuur wõib olla.

Üks sarnane jääkogu pidas iseäranis nende teed kinni. Jää oli nii sitke, et katse, teda laewaninaga purustada, asjataks jäi, ehk nad küll mitu korda tema wastu tormasiwad. Selgesti oli näha, kuda wana jää paindus ja hoobi korral ülesse kerkis, ilma et murdunud oleks. Neid pankasiid lõhkuda polnud sagedasti sugugi wõimalik, sest et nad nii paksud oliwad, et nendel miinisid alla ei saanud panna. Ja kui korda läksgi üht panka purustada, siis wõideti sellega wäga wähe wõi mitte sugugi, sest rend oli nii kitsas, et pankasid laewa taha ei saanud ajada, need aga omast kohast nii suured, et neid kinnise jää ääre alla ei saanud toppida.

Mõni kord juhtus ka, et kui nad lahtisesse rendi laewa tahtsiwad sisse sõita, wee alt sügawusest korraga wana paks jääkogu ülesse kerkis ja laewa tee kinni pani. Ühel niisugusel korral sai „Fram" sarnase hoobi wastu küljekonta, mida mõni teine laew waewalt oleks wälja kannatada suutnud.

Kui nad ühest lahtisest kanalist läbi sõitsiwad, nägi Sverdrup komandosillalt ühe wee all olewa jääpanga nurka kinnise jää pääle i'muwat, ja andis käsu temast mööda sõita. Aga just sel silmapilgul, kui temast mööda arwati olewat, läks jäämürakas lahti ja tõusis nii kange ajuga ülesse, et lobjakas kõrgele õhusse lendas. Ta andis „Framile" nii tugewa hoobi, et see 10 liini oma sihist kõrwale ja wäikemate jääpankade pääle kargas. Jäähiiglane

toi alt ühtlasi määratuma hulga wett üles ja kihutas selle igale poole nagu kohisewa weekose laiali.

Selle sarnast sündis, kui laew ühe liikuwa jääkünka külge juhtus puutuma, mis alusjää kiire sulamise pärast ümberkukkumisel oli. Wäikesest töukamisest oli sellels küllalt, et jääkogu ümber kukkus ja mere ümberringi nii mässama pani, nagu oleks kange maru olnud.

9. augustil töötasiwad laewamehed kõige päewa, et kanalit puhtaks teha, see edenes aga wäga wähe. Järgmisel päewal jatkati tööd, kuni wiimaks läbi saiwad. Ühtul sõideti weel kuni kell kümneni, nii et 2 merepenikoormat edasi oliwad jõudnud.

Udu pärast polnud wõimalik paiga määramist warem ette wõtta kui 9. augustil, mil nad 81° 48′ põhjalaiuse all oliwad. See oli kõige roomustawam laiusedraadi nurimine ajujää wahel.

Teisipäewal 11. augustil kestis raske töö edasi, jääpankade ja lobjaka kõrwale ajamine, ning sõit läks lõuna poole. Ühtu kell 7½ kinnitati laew kitsas lohes jää külge, kuni öö jooksul takistused kõrwale oliwad saadetud ja nad edasi wõisiwad sõita. Edasiminek oli wäga pikaline ning 12. augustil hommikul pani jälle üks inetu jäärüngas neude tee kinni. Mehed katsusiwad teda lõhki põrutada, aga selle aja sees, kui nad lõhkumise töö l oliwad, rõhus jää kiiresti kokku, nii et laew kahe suure künka wahele wangi jäi. Paari tunni

päraſt läks jää edela pool jällegi laiemale, ja nad aurutaſiwad nüüd kaunis häädes kanalites, kuni lõuna ajal üks pank jällegi ſeisma ſundis. Sellel enne lõunat ſõitſiwad nad 5 tunniga umbes 9½ merepenikoormat edaſi. Jää oli nüüd juba palju õhem, ning kui ſilmapilguks udu lahkus, paistis ida ja lääne pool mitu ſuurt pragu, mis lõunaſſe wiiſiwad. Pääle ſelle nähti linduſid ja wäikſeid hülgeid rohkesti, ning ka üht habemega hülget, — kõik tõenduſed, et lahtine weſi enam kaugel ei wõinud olla.

Kella 3 ja 4 wahel pääle lõunat laſkſiwad wangiſtajad jääpangad „Frami“ lahti, ja pääle kella 5 ſõideti kagu poole, kuna jääolud ikka pareniaks läkſiwad. See oli kaunis õhuke ja abras, nii et wäikemaid pankaſid wõimalik oli laewaninaga purustada. Kuni ööſe kella 12 oliwad nad umbes 16 merepenikoormat edaſi jõudnud.

Pääle keſkõö, 13. augustil, tüüriſiwad „Frami“ mehed edela, lõuna ja ſiis kagu poole, kuna jää ikka abramaks ja koredamaks läks. Kella 3 ajal hakkas lõuna-kaguſt tume weekogu paiſtma, ja kella 3¾ ajal tüüriſiwad nad wiimaste jääkogude wahelt wälja lahtiſeſſe wette.

Kahekümnekahekſa päewaſe heitlemiſe juures jääpankadega oli „Frami“ 180 merepenikoormat ehk 340 kilomeetrit edaſi tunginud.

Kui mehed 13. augustil ſuurſt oliwad wõt-

nud, kuulsiwad nad wahipidajat hurraa! hüüdma. Ühtlasi tundus, et laew waguſalt ujus ja enam jääpankade wastu ei põrganud. Igaüks unustas ſöömiſe ja ruttas laewalaele.

Hurraa, hurraa, hurraa!

Jah küll wõiſiwad nad hurraa hüüda, et ſee kaugele kostis — jääwöö oli juba ſeljataga ja „Frami“ ümber lakſuſiwad Jäämere wärsked laened.

Nad oliwad wabad! Möödas oli kolme aasta waew ja töö, ühes ſellega pikkade ööde tumedad mõtted, nende ees oli elu ja lootus warsti kalliste omakſetega kokku ſaada. Ainult mõned päewad oli tarwis kannatada.

Wägewad tundmuſed täitſiwad iga mehe rinda. Esmalt näis, nagu ſuudakſiwad nad waewalt aru ſaada, mis nägiwad, nagu oleks ſinine laenetaw weſi wiirastus, unenägu. Praegu oliwad nad weel hää tüki põhjapool 80. põhjalaiuſe graadi, ning iga ſuwel ei ulata lahtine weſi nii kaugele põhjapoole. Kas nad waſt ſuurde lahtiſeſſe tiiki oliwad juhtunud? Kas oli jääd weel ees?

Ei, ſee oli tõſine nähtus. Igal pool oli waba lai meri.

Ruttu laaditi ſuurtükkiſid ja hakati paugutama. Mehed ſaatſiwad ikka eemale ja eemale jääwale jääwäljale lahkumiſe terwituſt, nii et eneſte kõrwad ſumiſeſiwad. Siis läks kokk kiiresti piduſööki walmiſtama. Küll 'polnud enam mingit

mamstuſt järel, ka kohwigi oli Jaanipäewaſt ſaadik otſas, aga üksgi piduſöök ei olnud kõige reiſi ajal „Frami“ meestele nõnda maitsnud kui praegune.

Laewa nina pöörati nüüd lõuna-kagu poole; ja et udu ikka paks oli, 'polnud wõimalik paiga uurimiſi ette wõtta. Nende nõuu oli esmalt Terawmägede Punaſesſe lahte ſõita, et maad teretada, ja ſiis läänerannalt lõuna poole ſõita, kuni paras ankrupaik leiduks, kus wõimalik on wett wõtta ja „Frami“ äraſõiduks kohendada.

Kui kella 7 ajal udu lahkus, hakkas kõrwalt üks purju paiſtma, ning nüüd ſõideti ſelle poole, et laewa terwitada ja Nanſeni ja Johanſeni järele pärida. Tunni aja päraſt jõuti ſelle lähedale. Purjulaewa mehed ruttaſiwad kõik waatama, kudas tundmata aurulaew nende ümber tosſutas ja mõlemalt küljelt terwituſe paukuſid põrutas.

Laew oli walaskala-püüdjate galeote „Söſtrene“ Tromſö'ſt. Pääle terwituſe-paukuſid kostis walaskala-püüdjate laewolt wägew hurraa 15 wõi 16 wägewaſt kurguſt. See hurraa oli eſimene inimeſe hääl, mis „Frami“ mehed kolme aasta jookſul, pääle iſeeneste hääle, kuulſiwad. Wanad mehed oliwad nii liigutatud, et piſarad ſilma tuliwad.

Eſimene küſimine, mis nad wõõrale laewale hüüdſiwad, oli: „Kas Nanſen ja Johanſen on wälja

tulnud?" Loodeti „Jah" kuulda, et seda teadet suurtükipaukudega wastu wõtta. Kuid wastus oli kurb ja lühike: „Ei!" „Frami" mehed arwasiwad, et siin wast eksitus on, ning palusiwad teiste kapteni oma laewale tulla.

Warsti tuli ka kapten Botolfsen wiie mehega „Frami" pääle. Pisaratega anti neile kätt. Aga rõõm ukarikasse langesiwad ka mõrudad piisad. Uute küsimiste pääle, mis Nansenist ja Johansenist kuulda, ei teadnud teised muud öelda, kui et nad nende arwamise järele ka „Frami" pääl peaksiwad olema. See sõnum sünnitas nukrat meelt, ehk küll ei kardetud, et neile õnnetus wõis olla juhtunud.

Nüüd tuliwad küsimised, kudas kodu Norramaal elatakse. Kolm meest, kes Tromsöst pärit, saiwad omaksete kohta häid sõnumid. Teiste uudiste seas, mis nüüd kuuldi, oli ka, et Andree õhulaewasõitu ette tahab wõtta, ja praegu oma seltsimeestega Terawmägedel peri tuult ootab. (Nagu teada ei saanud ta 1896. aastal lendu tõusta, waid alles suwel 1897. Kahjuks on Andree ja tema seltsimeeste saatus tänini teadmata.) Kohe wõeti nõuuks Terawmägedele sõita ja Andreed terwitada. Loodeti wast säält Nansenist ja Johansenist sõnumid saada.

Kapten Botolfsen palus luba „Framiga" koju sõita ja kaht elusat jääkaru kaasa wõtta. Koerte pärast polnud wõimalik karusid ühes wõtta, kaptenile

eneſele anti aga hää meelega luba. Tema andis laewa juhatuſe teiſe mehe kätte, tuli iſe „Frami“ pääle, ning töi karude aſemel kohwi ja muud keelekastet kaaſa.

Siis jäeti purjulaewaga jumalaga ja ſõideti Punaſe ahe poole, et Daani ſaarelt Andreed üles otſida. Keſköö ajal hakkas ka maa paiſtma. 1041 päewa oli mööda, kui nad witmaks maad nägiwad.

Ühele kohale jäädi kauemaks peatama, ooda-tes, et udu lahkuks ja ſiis maamärkiſid leida wõiks. Et aga ſelgemaks ei läinud, ſõitſiwad nad ſagedasti loodides lääne poole ja jõudſiwad õnnelikult Norra lahte, kus Hollandi kapi juurde ankrusſe jäädi. Kui udu lahkus, paiſtis Andree ſeltskonna auru-laew „Virgo“ ja õhulaewa telkimihoone rannal ſelgesti ſilma. Et tähelpanemiſt oma pääle pöörda, lasti kaks terwituſe-pauku, ja tõmmati pääle Norra lipu ka „Frami“ lipp üles, et neid mitte lihtſate walaskalapüüdjatega ära ei wahetataks. „Virgo“ wastas ſedamaid kahe pauguga, ja tõmbas kõik li-pud ülesſe. Nähtawasti ſaadi aru, kes tulewad.

Warsti ſõitis aurupaat „Frami“ poole. Kui ſee kuulmiſe kauguſesſe jõudis, hüüti ſäält: „Elagu Dr. Nanſen ja tema ſaatjad!“ Paat jõudis laewa juurde ja „Frami“ pääle tuliwad Andree, Dr. Ek-holm, Strindberg ja „Virgo“ kapten Zachäus. Ei ole waja tõendada, et teretamine ſüdamlik oli. Tulijad ſoowiſiwad „Frami“ meeſtele õnne, aga

ka nemad ei teadnud Nanseni ja Johanseni saatusest midagi, mis teistel muidugi kurwastaw kuulda oli. Kõiki paluti „Virgot“, õhulaewa ja lennu ettewalmistusi waatama. Imelik tundmus täitis meeste südameid, kui nad jälle maad oma jalgade all tundsiwad olewat.

Aga koju, koju, see oli nüüd pääak. Kadunud seltsimeeste pärast ei wõinud neil suurt muret olla, kui kuulsiwad, et Jacksoni seltskond kaks talwet Franz-Josephi-maal oli mööda saatnud. Wäga wõimalik, et Nansen ja Johansen selle seltskonnaga hiljem wõi warem kokku pidiwad juhtuma; wõib olla, ootawad nad ainult parajat aega koju sõitmiseks. Kui nad aga Jacksoniga kokku ei olnud juhtunud, siis 'polnud nähtawasti midagi korras, ja sel juhtumisel tarwitasiwad nad abi, nii pea kui wõimalik.

„Frami“ meeste plaanid oliwat warsti walmis. Kõige esmalt tahtsiwad koju rutata, et Tromsöst kindlaid sõnumid saada. Kui säält ka midagi kuulda 'poleks, siis tahtsiwad nad oma sõe-tagawara täiendada — muud ei olnud tarwis — ja sedamaid Franz-Josephi-maale sõita, et seltsimehi taga otsida ja oma truu „Frami“ pääl koju wiia.

Kell 1 öösel oli äraõiduks kõik walmis ja kella 3 ajal ujus „Fram“ juba suurel merel Norramaa poole. Ilm oli 2 graadise soojaga wäga halb, aga mehed oliwad sellega ju harjunud. Udu

lahkus ka aegamööda ära, nii et laew täie auruga wõis sõita. Kell 9½ jõuti Magdaleena neemest, kell 4 pääle lõunat Prints-Karli-eelmaast mööda. Nüüd läks sõit ruttu ja takistamata lõuna poole. Waba sõit oli nii harjumata, et meeste meelest iga silmapilk tundus, nagu tuleks jää wastu ja nemad peaksiwad peatama jääma.

Tuul oli hää, mispärast täied purjud pääle pandi, kuna ka masin täie auruga töötas, ja nõnda läks „Fram" noole kiirusega Terawmägede rannast mööda, kelle gletsherid ja lumega kaetud mäeladwad kallist Norramaad meelde tuletasiwad. Meestel oli kindel lootus mõne päewa pärast ühte Norra sadamasse jõuda, ja sellepärast pidiwad nüüd ka eneste ülikondade ja „Frami" pääle mõtlema hakkama. Laewa pesti ja puhastati igast nurgast ja kõige paremad riidewatid otsiti wälja. Sel ajal magati õige wähe, mehed oliwad aga hästi ergud.

16. augustil tuli mitu walaskalapüüdjate sõiduriista wasta, keda lippudega terwitati. Kui 17. augustil ilm 4 graadi soojaks läks, tahtis palawus meestele liiga teha. Waestest koertest weel rääkimata. Need nitasiwad kurwalt ringi, ega saanud aru, kust siin nii „halb" kliima tuli.

Sõit läks kiiresti koju poole, aga mitte nii ruttu kui loodeti. Tuul pööras lõunasse ja jäi soiku, nii et masin ükši pidi töötama.

18. augustil nägiwad laewamehed eneste

kohta harjumata asja: öö tuli korraga kätte. Kolm suwe oliwad nad ikka näinud, et päike öösel kui päewal silmapiirist kõrgemal seisab. Aga kui 19. augustil päewa-walgus tuli, nägiwad nemad läbi udu tumedat kogu, mis maa wõis olla. Ja warsti läksiwad kujud selgemaks, ning udu seest hakkasiwad mägede ladwad paistma.

Mehed wahtisiwad aina maa poole, ega saanud sõna suust.

Seda mööda, kuda udu lahkus, tundsiwad nad ikka selgemalt, et nende ees Andö mäeladwad oliwad, mille taga Skjärvö sadam seisab. Sääl oli neile kõige ligem Norramaa telegrahwi-jaam, ja selle pärast tahtsiwad nad ka seda juhtumist tarwitada, ning siit esimest teadet oma tagasituleku kohta maailmasse saata.

Augusti-kuu 20. päewa hommikul, kella 2 ja kolme wahel, sõitis „Fram" eesmägedest mööda ja laskis waikse ilusa ilmaga Skjärvö lahes ankru merde.

Mõne saja sammu kaugusel oli maa: nende kodumaa, oma majade ridade ja roheliste mäekülgedega. Laewa pääl oliwad selle pärast kõik mehed laele kogunud, aga maa oli tühi ja waikne. Sääl uinusiwad kõik weel une hõlmas.

Wastu meelt oli küll telegrahwi-ametnikka nii warakult üles äratada, aga asjaoleku pärast ei wõidud teisiti. Sverdrup astus selle pärast tele-

grammidega paati ja wõttis Bentseni sõnajats, ja warsti nähti teda mäge mööda üles ruttawat, kuna Bentsen paadi juurde jäi.

Tükk aega läks mööda.

Siis aga nägiwad laewamehed inimestes, kuda Sverdrup mäelt alla paadi juurde jookšis, nagu oleks tal tuluke järel. Ja Bentsen hakkas nii pööraselt sõuama, et wesi wahutas.

Nii pea kui kuulmise kaugusesse oli jõudnud, tõmbas aerud paati, tõusis püsti ja kisendas läbi pihu: „Nansen on wälja tulnud!“ Siis pööras ta paadi ümber ja sõuas maale tagasi.

Just teadmata olek Nanseni ja Johanseni saatuse üle oli põhjuseks, et „Frami“ mehed oma kojutulekut suurtüki paukudega ei teatanud. Kuid nüüd oli lugu teisiti. Nüüd oli neil täieline põhjus paugutama hakata. Seda nad ka tublisti tegiwad. Paremat äratust ei ole wist Stjärnö elanikkudel ialgi olnud kui sel korral wara hommikul, mis nad ilma hinnata saiwad.

Selle sama päewa õhtul wõeti „Frami“ mehi Tromsös pidulikult wastu, ning teisel päewal saiwad nad Nanseni ja Johanseniga kokku, kes Sir George Baden-Powell'i lõbulaewa „Otaria“ pääl külalisteks oliwad. Seitsteistkümmend kuud oliwad meie põhjanaba-uurijad lahus olnud, seda südamlikum oli nüüd kokkusaamine.

Igal pool Norra rannas, kuſt „Fram“ mööda lõuna poole ſõitis, wõeti reiſijaid waimustuſega wastu ja pandi nende auuks pidustuſi toime. Pidude keſkkoht ja pääpunkt oli aga päälinn Kriſtjania, kuhu nad mõne päewa pärast jõudſiwad.

Pääaſi oli aga, et reiſijad tänuks kõige ſelle pääle öelda wõiſiwad, et nende ülesanne, milleks nii palju tööd ja kulu oli ohwerdatud, milleſt nii ſüdamlikult oſa wõeti ja mille pääle nii palju lootuſi pandi, wähemalt nii hästi oli korda ſaadetud, nagu ſee nende arwamiſe järele inimeſte wõimuſes ſeiſis.

Eelolew jutuſtus „Frami“ käiguſt on Bernhard Nordahli ja kapten Otto Sverdrupi kirjelduſte järele kokku ſeatud. Weel üks neljas mees on ſamaſe põhjanaba-uurimiſe teekonna kohta paksu raamatu kirjutanud, nimelt Hjalmar Johanſen, kes Nanſeniga kõige põhjapoolſemas paigas käis, kuhu ialgi inimeſe jalg on ſaanud. Johanſeni raamatuſt ei ole ſiia palju wõetud, ſeſt et ſee Nanſeni kirjade kordamine oleks, ainult paar pilti olgu näituſeks juurde liſatud, eſimene kõige põhjapoolſemas paigas wiibimiſeſt, teine talwekorteri pidamiſeſt maa-aluſes hurtſikus.

„ . . . 4. aprillil 1895, pääle lõunat kell 4½. Nii raske kui meil päewa ajal ja sagedasti ka öösel on, siisgi leidub ka meie tarwis paremaid silmapilkusid, mille päraſt röömustada wõime. Üks niisugune, ja meile kõige armsam, on see, kui sööki oodates koti sees istume, näljased kui hundid, külma päraſt wärisedes ja nii kangeks külmanud riietega, et tüki aega pikali peame olema, enne kui jalakatteid wahetada wõime. Uni ei ole muidugi mitte kõige parem, kui nõnda üks öö teise järele samastes riietes peab magama, millega päewa ajal weeſt, jääſt ja lumeſt läbi käid. Muud 'pole parata, kui seda wälja kannatada.

„Külma on praegu 31,8°, ja barometer, mis senini kõrgel seisnud, langeb. Õhk on selge ja tuul puhub põhja-kirdeſt. Eilane meridiani kõrguse mõõtmine näitas, et me 85° 59′ põhjalaiuse all oleme. Meie lootsime enamat. Wiimase aja halwa jää oleku päraſt oleme ainult pikkamisi edasi jõudnud, ja näib, et jääpind ikka wastikumaks hakkab minema.

„Minu arwamise järele ei tohiks meie mitte kaugemale põhja poole tungida püüda; raske on ju küllalt siit, ajujää keskelt, Franz-Josephi-maale jõuda. Ka Nansenil on kaugemale põhja poole rändamise kohta kahtlus, ja hakkas täna enam lääne poole minema.

„Ikka raskemaks läheb koeri korras hoida.

Wenöörideſt 'pole muud järele kui ſõlmepuru, mida mitte ainult õhtul ja hommikul, waid ka mitu korda päewas peab lahti harutatama: on waſt möru töö!

„Lähemal päewal rehkendas Nanſen mitmed unrimiſed järele. Wiimaſeſt ſelgus, et 86. põhjalaiuſe graadiſt üle oleme. Selle päraſt pidaſime eila õhtu piſikeſe piduſöögi, milleks meil kartuli toitu oli, ſelle pääle rohkeſti ſulatatud piimawett.

„6. aprillil ronisime nii kolehalwaſt jääſt läbi, nagu meil ſenini ette ei ole tulnud. Üks jääſeljandik tuli teiſe järele ja neude wahel oli wana künkline jää, ſügawad lumehanged ja rennid. Meie ei jõudnud ka kuigi palju ära käia. Kui jää kuni maani niiſugune on, ſiis meie küll nähtawaſti nii pea ſinna ei jõua. Nanſen räägib nüüd ka, et ta „ainult ühe päewa weel jääd tahab waadata.“

„Külm ei olegi käre, ainult 24 graadi, tuul kirdeſt, õhk udune. Meil 'pole enam nii külm, aga märjaks ſaamine on ſeda pahem. Oh, kui meil kuiwi riideid oleks! Küllap meie neid kord ka ſaame. Aga riideſt lahti wõtmine, ma kardan, wõib õige halb olla.

„Pühapäewa õõſel, 7. ſkp., olime tükikeſe mad ära käinud, kui Nanſen ſeletas, nüüd ei minewat ta mitte enam edaſi. Selleſt jääſt oli ka üsna wõimata üle ronida. Nanſen jookſis oma uiſku-

dega weel tüki maad põhja poole, et säält ringi waadata, leidis aga igal pool samasuguseid takistusi. Meie leidsime aga hää telgi paiga, ja jäime peatama.

„Selles kohas, kõige põhja poolsemal punktil, ku iganes ühe inimese jalg on käinud, sõime oma paremat, mis meil taasas oli. Nansen möötis telgi kõrwas olewa kõrge, tüseda jääkünka otsast meridiani kõrgust ja rehkendas põhjalaiuseks 86° 10′, aga hiljem selgus mitmekordse järelerehkendamise juures, et meie siis 86° 13,6′ põhja laiuse all olime.

„Nii kaugele minna oli meil siis lubatud! Hää meelega oleksime weel edasi tunginud. Üks troost oli meil, et meie tegime, mis wõisime, ja seda katet, mis meie maakera seda osa warjab, pisut rohkemaks kergitasime. Et aga jää, nii kaugele kui silm ulatas, igal pool niisugune oli, et meie kõige suurema waewa tõttu päewas õige lühikese teekonna wõisime teha, pidime saatuse alla heitma ja jälle omad jammud soemate taewakaarte poole pöörma.

„Aprilli 8. päewal pöörasime ümber ja hakkasime Franz-Josephi-maa poole minema, kuna me enne weel oma kõige põhjapoolsemat telgipaika kahe lipuga, ühe Rootsi ühenduse ja teise Norra lipuga, ehtinud olime. Imelikul kombel oli meil esimest päewa tagasi minnes hää tee; jää oli siin

teist laadi ja palju parem üle minna. Mina wõisin suured hulgad maad uiskudega kelgu järele jooksta, kuna ma muidu jala pidin minema ja kelku toetama." —

Maa-aluses hurtsikus elamisest tundmata saarel kirjutab Johansen:

„Nüüd algas meil ühetaoline, kurb elu meie kolmandal, kõige pahemal põhjanaba-ööl. Kuid wõrdlemisi käis meie käsi tõesti hästi, lugu oleks wõinud palju pahem olla! Kõige päält oli see rahustawaks tundmuseks, et meie teadsime iga juhtumise tarwis küllalt ülespidamise moona ukse taga olewat: karu liha oli meie warakambris küllalt; nii karu kintsusid kui ka terweid loomi oli igal pool ümber hurtsiku lume sisse püsti pandud. Sinna olime ka selle wähese, mis meil kelgukoormatest üle jäänud, sügawale lume sisse matnud ja rebaste eest ära peitnud. Seda osa moona ei usaldanud me enne puudutada, kui jälle waja oli ära minema hakata. Wõib olla, kulub ta meile ka arsti rohuna ära, kui kõht enam ühetaolist lihatoitu ei kannata, kuid see on meile tänini hää küll olnud.

„Kõige aja olime enamasti, päewal kui öösel, magadiskotis ja magasime nii palju, kuni 24 tundi mööda saatsime. Iga hommikul keetsime lihaleent, õhtuks küpsetasime karuliha; lõunat me ei söönudgi, Koka ametit wahetasime nädali järel teine teisega.

„Meie pääotsis seisiwad traanilambid, mis ööd

ja päewad põlesiwad; need oliwad uuest-hõbedast tehtud kausikesed. Tahti saime arsti-kotist: plaastrid ja sidemeid. Lampide tarwis traani sulatasime poti sees, mis petroleumi-kannust oli tehtud.

„Kumb korda mööda kokk oli, see magas kotis eespool, ja tema kohus oli lampisid alati ka korras pidada; tuletikka ei tulnud nõnda tarwisgi. Tema pidi aegsasti mõne kintsu, rinnatüki või waheset terwe karu, kui see wäikene oli, sisse tooma ja leede panema, et liha enne sulaks, kui seda tarwitati. Tahm tegi ta küll mustaks ja inetuks, aga meile ei tähendanud see midagi.

„Teine, kes köögiteenistusest waba oli, muretses mageda wee jääd, ja soolast jääd majapidamise tarwis, weel parem oli aga soolane wesi, kui seda juhtus leiduma. Soola meil enam ei olnud; see wähene, mis „Frami“ päält kaasa wõtsime, oli enne ju otsa saanud, kui ajujäält ära pääsime. Mõni kord polnud meil terwel nädalil soola, ei jää ega wee näol; liha sees olewast soolast on inimese keha tarwis wist küllalt, kui tema ainult lihaga ennast toidab. Pool parahwini-tonnikest rippus alati jääga lampide kohal, et igal ajal joogiwett oleks wõtta.

„Enam, kui just hädasti tarwis oli, ei käinud me talwe jookśul mitte wäljas ukse taga, seśt läbi raswaste ja kulunud riietega oli külm, ja tuul tundus kuni luudeni tungima. Kui aga ilm hää

oli ja wirmalised wõi kuuwalgus paistis, siis kõndisime külmast hoolimata hurtsiku ees edasi ja tagasi.

„Rebased jooksiwad nagu koduloomad ümber hurtsiku ja näriswad meie karusid. Lastsime neid närida, oli meil ju liha küllalt. Kahe ja kolmekesti trampisiwad nad katuse pääl ringi. Esmalt 'polnud see meile meele pärast, sest kange külmaga kõlab kõik waljusti: siis koppisime wastu haampalki aga kõik asjata.

„Nad läksiwad ka waewalt ära, kui meie käigust wälja ronisime, uksenaha tagasi löime ja maa seest ülesse astusime. Siis karjusiwad nad imestuse ja kurjuse pärast waljusti; talwe-öösl kostis see üsna koledasti. Ka rebaste meelest pidi imelik olema, kui kahejalgne elukas maa seest üles kerkib. Mis oli inimesel siin lagendikus teha, mis aastatuhandeid takistamata nende ja karude päralt oliwad olnud? Kas ei pidanud nemad kõik, nii siniseд kui walged, selle üle oma wiha awaldama?

„Mis rebased kätte saada wõisiwad, wedasiwad nad ära, asju, mis neil sugugi tarwis ei wõinud tulla, meile aga tähtsad oliwad. Siidist wõrgu sisse, millega wäikseid wee-elukaid püüda tahtsime, oli Nansen mõnesuguseid asju pannud ja siis ühe suure kiwi juurde ära peitnud. Selleşt wõrgust oliwad rebased mõnda ära warastanud: ühe tuuranõõri, wäikese kotikese kinnproowidega esimeselt jääst wabalt maalt, mida meie nägime, ja, mis kõige

pahem oli, kera õnge-nööri, milleſt meie õmblus-niiti tahtſime walmistada.

„Termomeetri pääle oli neil iſeäraline himu; kaks korda wedaſiwad ſelle ära, aga meie leidſime ikka ülesſe. Kolmandal korral wõtſiwad wiſt ta oma koopaſſe kaaſa, ſeſt meie ſeda enam ei näinud. Meil oli nüüd weel üks termomeeter alles, mille ühe kelgu külge ſidusime, mis termomeetri-maja aſet täitis. See oli ſuur, ſelgesti ja lihtſalt jaotatud termomeeter punaſe metakſülol-ſambaga, nii et meil wõimalik oli iſegi pimedas kaunis häſti graadiſid lugeda, ſeſt lampi ega tõrwalonti wäljaskäimiſeks me walmis ei ſaanud, ehk küll ſelleſt alati kõneleſime.

„Oli kahju, et meie enestele mitte ei wõinud lubada, neid elukaid, kes nagu koduloomad meie ümber oliwad, maha laſkma hakata. Siniſe rebaſe nahk on ometi wäga kallis! Meie kohta ei olnud ſellel aga wäärtuſt. Wäärt oli ainult ſõõdaw liha, ja rebaſe keha on ſelleks liig wäikene, et tema päraſt padronit kulutada. Nanſen laskis siisgi kord ühe pauguga kaks tükki, ja teine kord laskis ühe weel maha, kes ära ei tahtnud minna.

„Meie meeleſt oliwad walged rebaſed iluſamad kui ſiniſed; nad oliwad luminalged ja peene, pehme nahaga. Meie tarwitaſime nende nahad wiimaks ometi ära, aga alles ſiis, kui hurtſikuſt lahkuſime. Siis lõikaſime neid ribadeks ja tarwi-

tasime traani pauna sun sidumiseks, et traan teele maha ei jookseks.

„Wana-aasta wiimasel õhtul olin mina selge kuuwalgega ülewal kiwirägas allpool gletsherit ja ja otsisin lapergust kiwi, mis rebaselõksuks kõlbaks. Leidsin ühe, mis halb ei olnudgi, ja weeretasin selle hurtsiku juurde alla. Sääl seadsin katusele lõksu kaigastest ja kiwidest ülesse. Peaaegu pidin sõrmed ära külmetama, kuni sellega walmis olin, aga wiimaks oli lõks ometi joones, tükk küpsetatud raswa sõõdaks wahel, ja Nansen ja mina heitsime kotti, kindlas arwamises, et rebaste tulemist kuuleme.

„Õige, üks oli sääl: Põmm! tegi katusel, kiwi langes, aga rebane oli eluga ära pääsnud. Mina ruttasin wälja, et järel waadata. Lõks oli kinni kukkunud, rebane aga ära. Kiwi oli natuke lühikene, rebane jõudis ennast aegsasti tagasi tõmmata, enne kui kiwi kukkus.

„Pärast katsusin seda kõwaks külmanud merehobuse-nahaga. Suur oli see küllalt, ja raske pidi ka olema, kui ma kiwa pääle ladusin. Aga rebased heitsiwad kõige kupatusega nalja. Lõksu puud leidsin wiimaks hoopis rannast jää päält. Rebased ei saanud raswast küllalt ja arwasiwad tarwis olema ka puid kaasa wõtta. Siis jätsin püüdmise järele.

„Nansen sõi rebase liha hää meelega, mäletan, et kord temale terwe seljatüki küpsetasin. Ka mina

söin seda, aga mitte nii hää meelega kui karuliha; wiimane oli loomulikult ka mitmesugune.

„Kuni hurtsikust ära minemiseni olime ülepää 19 karu maha lasknud, ja nendest ei jäänud liha ka kuigi palju järele. „Frami“ pääl olime 13 tükki ära söönud, ja „igatsuse laagris“ ning enne kui hurtsikusse läksime, kulusiwad mõned ka ära.

„Kui meie talwel jälle mõne uue karu sisse tõime ja selleşt sööma hakkasime, andsime eşmalt oma otsuse liha hääduse üle, ja arwasime, et loomade hääduse wahet wäga hästi tunneme. „Wesikaru“ oli wäga maitsew, samuti ka see, mida meie „raswakaruks“ nimetasime. Kõige paremad oliwad aga kaks „kajaki karu“; üht sõime Jõulu ajal. „Lahja karu“ kints ei olnudgi nii halb kui arwasime. Noore karu lihakoogid, iseäranis keedetult, oliwad wäga maitswad.

„Mõnel karul wõtsime nülgimise juures mao wälja, pööraşime ümber ja panime werd täis, mis üheks kõwaks tükiks külmetas; seda praadisime hiljem panni pääl. Kõige magusam aga terwest karust oli pääaju küpsetatult, see wiis aina keele kõhtu.

„Kokk pidi teisele ka söögi walmis panema. Kui söök walmis, siis pugesime mõlemad kotti, panime poti aseme äärele kiwi-pingi pääle, plekist tassid ilmusiwad nähtawale, ja kokk õngitses potist lihatükka wälja. Siis tarwitasime oma wiit sõrme ja saatsime söömisega aega mööda. Lõpuks rüüpa-

sime ka wedeliku ära. Kui walmis saime, pigistasime silmad kinni, et edasi magada, walgusele ja kewadele wastu.

„Wahete wahel sain ma mütsaka selga, nii et üles ärkasin; mina olla noorskanud, ütles Nansen; pöörasin siis teise külje, ja magasin wagusasti edasi.

„Hurtsiku sees ei olnud soojuse seis mitte wäga halb. Mina panin termomeetri ükskord pää alla, see näitas — 7 graadi külma. Seinade ääres oli siisgi külm, iseäranis kui wäljas tuul tõusis. Soojemaks mineku korral sulas katusel ja tilkus just meie asemesse, nii et nahad kiwide külge külmasiwad. Terwe tuba oli härmatusest walge. Seina keskelt kuni põrandani sigines paks jääkord.

„Raswaga läbi ligunud riided jäiwad meil naha külge kinni. Lootsime, et karunahast enestele uued riided wõime teha, pidime aga selle lootuse maha jätma, sest et nahkade walmistamine wäga pikkamisi edenes. Meie jõudsime ainult nii palju walmis teha, kui magadis kotiks, labakinnasteks ja lappideks ära kulus. Aga endi willastest waipadest tegime, kui kewade kätte jõudis, kummalegi ülihää ülikonna.

„Juuksed ja habe kaswasiwad nagu padrikuks. Nägu ja käed olisiwad mustad ja raswased; meie olime päris metsikuteks jäänud. Küll oli waewaks, et raswaga pidime talitama, ja meil midagi 'pol-

mud, millega käsi öieti oletsime kuiwatada wõimud. Kui aga karu maha lasksime, siis wõis seda korraks teha. Meie pesime siis käsi werega, mispääle nad hiilgawaks walgeks ja puhtaks läksiwad. Hurtsikus tarwitasime meie telgi jätiseid käterätikute asemel; kui need ära kulusiwad, pidime samblaga leppima, mida wäikse kirwega lume alt lahti raiusime ja kolde kohal sulatasime. Kõige paremini aitas aga noaga kraapimine.

„Nanseni sääred läksiwad kõige selle mustuse pärast maraskile. Ta pidi ajuti tassi sees wett sulatama, arsti-paunast nartsukese wõtma ja sellega pesema. Oh, kuidas igatsesime meie puhtuse järele, pehmete, painduwate willaste ülikondade järele, mida meie raswaga määrdinud wattide asemele selga wõiks panna! Seebist ja soojast weest wõi wihtlemisest ei wõinud juttugi olla!

„Ma loodan, lugejad wabandawad, kui ma sündmuste käigus ette rutton ja neile pildiliselt teiste inimeste kogust näitan, kes sellel talweööl samase saarestiku pääl, umbes 180 kilometrit edela pool, asusiwad.

„See oli Inglise saatkond Jacksoni juhatusel. Need kaheksa meest elasiwad hääs kokkupandawas majas, neil oli walgust ja sooja, haritud inimeste toitu, küllalt seepi ja wett ja puhtaid riideid käepärast. Hää raamatukogu oli neil ka. Meile oleks see üsna ära kulunud, meil 'polnud muud lugeda,

kui üks ainuke meremeeste-kalender. Iseäranis igatsesin ma Heyse nowellade wiimase ande järele, mida ma „Frami“ pääl läbi lugeda ei jõudnud.

„Jah, mitte nii wäga kaugel ei elanud need inimesed, kellega meie hiljem kokku pidime juhtuma, aga weel 'polnud meil kummalgi wähematgi aimu üksteisest.

„Oktobri-kuul kuulsime ühel hommikul katuse pääl raskemaid sammusid kui rebaste kõbistamine oli, ja kui kohe aru saime, et raswahunniku kallal murati ja sööbi, teadsime wana karu enese sääl olewat, kes pisut jalutama oli tulnud.

„Nii seespool kui ka wäljaspool ust seisis üks püss. Kähku tõmbasime suured saapad jalga, ja Nansen ruttas käigust ülesse. Aga enne kui ta uksenaha jälle paigale seadis, jäi wäljas waikseks, ja kui wälja ronisime, 'polnud karu kusagil näha. Elukal oli tuli jalgade all, kui nägi, et maa sees elatakse. Jälgedest nägime, et see wäikene loomakene olnud.

„Tähendan mõnda oma päewaraamatust:

„11. detsembril. Täna sai minu kööginädal otsa, ja mul on jälle küllalt aega päewaraamatuga tegemist teha.

„Wiimastel päewadel oli meil tormine ilm ja kagu tuul, mis läbi lume ja meie müüride kivide pragude tungib, nii et seinad härmatuse korra pääle tõmbawad, lambid leegitsewad ja külm õhk

üle meie aseme käib. Maru on ühe wahtrapuust uisu, mis lume sisse oli püsti pistetud, katki murdnud, ja minu kajaki, mis nii sügawal lume sees oli, et pisut aga paistis, eemale puhunud ja tema raskusest hoolimata umbes sada sammu mäekülgelt alla kihutanud. Kaua aega pidin otsima, enne kui ta pimedusest üles leidsin; küllap ta muidugi wiga sai, mis siis näeme, kui jälle walgus tuleb. Mõlemad kajakid seisiwad kõrwuti, minu oma tuule pool, ja see oli weel õnneks, et ka Nanseni kajak ei olnud ühes kihutatud, sest siis oleksime kõigist päewapiltidest, mis ta reisi pääl wõtnud, ning sinna juurde ka aparadist ilma jäänud; neid asju hoiame nimelt kajakites.

„Sellel nädalil tegin mina merehobuse nahast hää lumelabida; külmaga läheb nahk kõwaks kui raud, kuna hurtsiku sees teda wõib lõigata ja talle igasugust kuju anda. Mina hakkasin selle labidaga lund jälle katusele ajama.

„Täna on siis 11. detsember, — ah ja, aeg läheb siin õnne kombel siisgi ruttu mööda. Warsti saab wana aasta otsa, uus aasta tuleb rõõmudega ja siis, loodame meie, läheb meie igatsus, meie hüüd ja püüd uue elu järele täide.

„Tükiks ajaks jääb weel päikene kaugele ja laseb meid pimedas istuda, aga selle kuu wiimastel päewadel pöörab ta meie poole tagasi ja tuleb ikka ligemale ilmapiirides teretades, kus inimesed ela-

wad, ja webruari-kuu lõpul näeme ühel ilusal päewal tema nägu üle mäeselja teiselt poolt lahte üles kerkiwat. Siis ronime omast koopast wälja kallist külalist wastu wõtma, ja teretame teda siin unustatud ilmanurgas südamest. Siis sulatawad tema kiired meie tardunud liikmeid, meie weri hakkab kiiremalt käima, süda rutemalt tuksuma ja pää kihama mõeldes, et aeg läheneb, mil meie oma wiimasele reisile astume, wabadusele walgusele ja elule wastu. Jah, ilus on see, kui kellegil suur eesmärk on, mille järele wõib igatseda.

„12 detsembril. Wäga hää on meile, wälja minna ja sääl jalutada, kui ka külm ja pime on. Härmatanud koopast wälja pääseda ja kangeid liikmeid liigutada, teeb mõtted erguks, kui me sääl juures ka waheşt külmetame.

„Täna oli ime ilus ja tähtis taewas, ja põhjawalgus laskis oma tulekeelesid mängida. Waikides käime meie wäljas edasi ja tagasi, kumbgi oma mõtetega ametis.

„Lõunas ja edelas wõime meie sääl, kus selge taewas jääga näib kokku puutuwat, tumedast wiirust aru saada. See tume wiir on meri; wiimane maru on mere jääst wabaks teinud, selle ära ajanud, Jumal teab kuhu. Samane wiir, mida meie nabameres näeme, on seesama meri, mis ka meie isamaa ranna wastu lakşub. Kudas see kanget igatsust minu rinnas äratab, igatsust walguse

ja elu järele sääl lõunas soojadas paikades, kus armastus elab!

„Pea oleme meie kolm aastat maailmast eemal olnud. Üheksa kuud pole me palju teisiti elanud kui kiskujad loomadgi, kes siin karedate taewakaarte all elutsewad, üheksa kuud on meil need samad riided ööd ja päewad seljas olnud, meie oleme külma kannatanud ja mitmet pidi on meie käsi halwasti käinud!

„Pehmematel silmapilkudel tulewad mulle meelitawad mõtted pähe; soojendawalt tulewad nad kodumaalt ja tõotawad mulle elu, paremat kui ma ialgi enne tundnud, waba kõigest halbtusest, õnnelikku elu! Ja suwega see tuleb!

„24. detsembril. Nii on siis ka jõulud meie juurde tulnud. Terwes ilmas ei ole küll ühtgi inimest, kes püha õhtut sel kombel pühitseks nagu meie, kes siin kesk põhja-naba ööd oma kiwi-hurtsikus pikutame, wäljaspool elawat ilmat, kaugel kõigest, mis haritud elu juurde kuulub. Aga meie walmistasime ka tänase õhtu wastu, ehk küll lihtsalt.

„Mõnda, osalt küll hukka läinud, riismeid meie kelgukoormate moonast on weel alles, kalajahu, natuke leiba, shokoladi ühe söögi jaoks, ja kaks portsjoni Knorri suppi; see ei olegi nii halb. Ühe maitswa noore karu, ühe „kajaki karudest", oleme ka Jõuluks alles hoidnud. Seda me katki ei lõiganud, ta seisis kõwaks külmanult, nii pikk kui ta

oli, hurtsiku müüri najal lume sisse tuisanud. Ma panin ta põigiti suure kivi pääle, otsisin pimedas mäeweerult teise suure, teraga serwaga kivi, ja löin sellega wiimaks kange karukeha keskelt katki. Alumine paol on nüüd sees sulamas. Wiimaseſt karuſt, mis meil hurtsikus sulas, hoidsime hääd raswa järel, mida täna kalajahuga segama ja siis leiwa küpsetamise juurde tarwitame. Jääd, nii soolaſt kui magedat, oleme rohkesti toonud, et Jõulu pühade ajal mitte tarwis poleks seda otsida.

„Meie riietega on ka muudatus, kui juſt mitte suur, sündinud. „Puhtus on woorus," ütles wana eit ja pööras kallil õhtul särgi teisipidi. Muud ei teinud ka meiegi, see tähendab, meie panime päälmise särgi alumise alla, seſt et teine wäga naha külge hakkas. Ka jakkisid wahetasime, see mis mul seljas oli, on nüüd padja asemel; aga kumb juſt enam raswane, on raske ütelda.

„Nansen jättis oma pikad nuustad juukſed nagu nad oliwad; mina wõtsin käärid, ajasin magadiskotis istukile ja löikasin mõne pihutäie juukseid ära. Pää läks nagu kergemaks.

„Riiete ja toiduga ei ole küll tõesti lugu hää, samuti ka walguse ja soojusega, aga ükskord tuleb ka aeg, kus meie Jõuluid wõime pühitseda, mis praegused rikkalikult üles kaaluwad. „Waluga peab inimene oma tulewat õnne ostma." Selle pika pimeda öö asemele loodan mina õnnistatud

hommikut päikesepaiste ja linnulaulnga, lillelõhna ja kastepärlitega märkes rohus.

„Aeg läheb ruttu müöda. Eila jättis päikene madalamale minemise järele; nüüd hakkab ta jälle kõrgemale ronima, kerkib kõrgemale ja kõrgemale, ning toob walgust ja sooja kaasa, sulatab jäämere lahti, mis meid maailmast lahutab, paneb jääkatte meie rinna ümber sulama, toob walgust pimedusesse, erkust meelesse, teretab meid soojast, naeratawast ilmast, ja meie ei lase eneste tulekuga ka kaua oodata. Oh, päikene on, mis meile elu annab; selleşt saame alles siis aru, kui meil teda ei ole!

„25. detsembril. Esimene püha. Eila pühitsesime püha õhtut nii hästi kui wõisime.

„Meie keetsime kalupulbrit ja natukene maisijahu segamini ja küpsetasime päraşt panni pääl. See ei maitsnudgi nii hästi, kui arwasime, seda parem oli aga karu raswaga küpsetatud leib. Täna hommiku jõime shokoladi, ja sõime aleuronati-leiba ja pekki sinna kõrwa, see oli kallis jõulusöök.

„Üleüldse on meil kõigeşt hoolimata hääd Jõuhud. Meie oleme rahul sellega, mis meil on, ja rõõmustame elu üle nii, et meid wõidaks kaetseda.

„Täna jalutasime hariliśel wiisil edasi-tagasi niisuguse taewa all, mis meil kahtlemata kaua meeles pisab, ja nagu me wististi Jõuluid enam ei pühitse.

„Kui meie koopaşt wälja ronisime ja pää

maa pääle pistsime, pöles terwe taewas wirmalistega, mis tuulepöörandusena köiksugustes wärwides pää kohalt üle sähwisiwad ja pöhja-taewasse kokku kogusiwad, kus nad kaua aega alles seisiwad, kuna meie waikides kõndisime. Lõunapoolses taewas hiilgas kuu.

„Looduse jõud oliwad endid ühendanud, et meile Jõuluid nii lõbusaks teha, kui see nende wõimuses seisis. Tuul, mis wiimasel ajal käeduseega idast puhus ja meie seinasid härmatusega kattis, oli palju waikinud, ning mõni kord polnud tuult sugugi. Külm oli keskmine, umbes 30 graadi. Köik tundub nii iseäraliselt pühalikult, kui me sarnase iseärase ilmaga jalutamas käime.

„Kuuwalgus, iseäraline arktia kuuwalgus, mis köik nii õrnaks ja waikseks teeb ja karedat loodust kallistab. Samane wastolu walju, kareda olekn ja pehme, waigistawa kuuwalguse wahel on imelik! Rahu ja hääd mõtted tulewad päha, naeratades tungib kuu südamesse. Süda läheb pehmeks, tundmused on liigutatud, sa oled õnnelik, ehk küll ise külmetades, kaugel oma armsamatest, oma niletsa elukoha ees edasi-tagasi käid, kuna wirmalised lõgitsewad ja wärisiwad, nagu juhiks neid nägemata käsi, mis sind aunkartusega täidab. Sa tunned eneses lootust ja weel tarwitamata jõudu, õm naeratab sulle wastu.

„26. detsembril. Harulaste Jõulu-pühade teine

päew. Täna õhtul lõpetasin tähtsa töö: lõikasin karunahast lapi ja õmblesin oma põlwe otsa, kuhu wiimasel ajal pükstel auk oli kulunud. Seda tegin siis, kui Nansen „küpsist*)“ keetis ja paari tilga weega tassi seest oma säärt pesi. Need on teist laadi talitused, kui muidu harilikult teisel Jõulupühal ette wõetakse. Kodus tantsite küll ja lõbutsete, nii hästi kui wõite. Siin ei ole rõõmsate inimeste tantsi, aga wehklewad wirmaliste keeled tantsiwad 33 graadise külmaga siniset taewawõlwil.

„27. detsembril. Täna on ilus ilm lõpnud. Arktia talw tõmbas uue riide selga; ta arwab wist, et hääd küllalt on olnud. Ta kattis kuu pilwedega, ja tõi kagu poolt lumemaru. Jälle wõime tumedat wiiru näha, mis tõendab, et meri edelas lahti on. Wirmalised on kadunud; nad on weel karedamatesse paikadesse läinud. Aga see oli hää, et tänagi jalutuskäiku teha wõisime, kus tuul meil lund wastu nägu kihutas.

*) „Küpsist“ oli meil muulgi ajal kui ainult Jõuluks. Meie lõikasime külmanud raswa traanisulatamise tarwis siilakateks ja pani potti. Kui rasw wälja sulas, jäiwad kokku krimpsunud rabedad tükid järele, mida „küpsiseks“ nimetasime. See oli üsna maitsew, ning meie püüdsime seda hästi walmistada. Keetmisest oli ka palju lugu.

kauban

Valgas, Vee

Koolis on awatu

Teated, ülesandmised ja sisseastumise palwekirjad
Wastuwõtmise eksamid on 16., 17. ja 18. a
Kooli awamine ja õpetuse algus **20. augustil.**

Igasuguseid koduskoetud riided saawad kõige
wanutatud, wärwitud, presitud

Uut moodi ahi.

Nagu „Sf. W." teatab, olla Liibawi kodanik Eduard Behrsin uut moodi ahju üles leidnud. Ahi olla juba Wenemaal ja 7 wäljamaa riigis patenteritud ja teda walmistatawat suurel hulgal Liibawis Mattisoni tehases. Behrsini ahi olla päältnägemise järele hariliku kard- ahju moodi. Tema sisemine ehitus seista torudest koos ja köetawat wäikse lambi soojaksaetud õhuga, miba wäike masin nii kauge hooga torudesse ajab, et see mõne minuti jooksul suurt ruumi soojaks wõib kütta. Masinat wõiwat käsitsi, elektri abil, wõi jälle automatiliselt sooja õhu abil ümber ajada. Ahi kulutawat tunni aja jooksul ainult kahe kopika eest petroleumi.

Boy.